

Ex libris John Landwehr

8 plts: p. 104, 138, 248, 298, 310, 368, 372, 400.

(Vervoorning?)

84

Very rare see inter alia
p. 40-41 The loss of New York
p. 3 etc Barbados
p. 37 etc Guinea p. 108 ff
p. 306 [illegible] a five
Compare Sabin 3824[illegible]
" Church 595
" JCB II, 160
" Asher [illegible]
It contains 4 plates [illegible]
"Kort en bondigh Verhael van
't geene in den Oorlogh tusschen
den Koningh van Engelandt etc.
de H. H. Staten der Ver-
Vereenighde Nederlanden ...
Amst. M. Doornick 1667. 4°

ENGELSE
Nederlantse
en Munsterse
Oorlogh.

't Amsterdam by Marcus Doornick.

Den
Engelsen *en* Munstersen
OORLOGH,
Tegen de
VRYE VEREENIGHDE
NEDERLANDEN.

Beginnende in den Jare 1664. en eyndigende met het sluyten van de Vrede tot Breda, Anno 1667.

In 't kort beschreven.

Met de autenthijcke stucken en brieven, van die geene, die den Oorlogh en Vredehandel self hebben by gewoont.

Nevens een Inleydingh / bevattende de Ballinghschap en Herstellingh van den tegenwoordigen KONINGH van ENGELANDT.

Verbetert, en met verscheyde Kopere Figuren verçiert.

t'AMSTERDAM,

Voor Marcus Doornick, Boeckverkooper op den Dygendam. Anno 1668.

Tafel der Figuren, waer die moeten gestelt worden.

REGISTER

Van de voornaemste zaken, die voor en in den laetsten Oorlogh voorgevallen zijn.

A.

B.

Dou-

E.

Fran-

F.

G.

H.

J.

Oor-

P.

S.

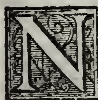
Sen-

W.

Z.

Kort-bondigh Verhael /
Van de
Ballinghschap, en Herstellingh van
KAREL DE II.
Koningh van Groot Brittannien, &c.

Dienende tot *Inleydingh* van den *Engelsen* Oorlogh, tegen de *Vrye Vereenighde Nederlanden*.

Na dat Carolus de I. van dien naem / Koningh van Engelandt, &c. op den 30 Januarij des Jaers 1649. tot London, voor het Banket-huys van sijn Paleys Withal, openbaerlijk op een Schavot met de Byl onthalst was / most sijn Soon Carolus de II. tegenwoordigh Koningh van Engelandt, &c. doenmaels Prins van Wallis, van die tijt af / tot in den Jare 1660. buyten sijn Vaderlandt sich onthouden / gelijck hy oock al te vooren een geruymen tijdt had moeten doen / ter oorsaeck dat hy sijn Vader hadt ghetracht in sijn Rijck te herstellen/ daer over hy in 't Jaer 1648. om sich over sijn beschuldigingh te komen verantwoorden / door 't Parlement, op pœne van bannissement / en verbeurtmakingh sijner goederen / was ingedaeght / doch niet verschijnende / volghden daer op een verklaringh/ datmen Hem en sijn Broeder den Hartogh van Jorck, hielt van de Kroon, en alle der selver gerechtigheden, koninghlijcke voordeelen en eertijtelen versteken te zijn. Evenwel heeft Koningh Karel, die sich doen ter tijdt in Vranckrijck onthiel / hem naer 't Eylandt Jarsey, begeven / alwaer hy na die

ghelegentheydt wel onthaelt / en voor Koningh is uyt-geroepen. Yerlant was oock door den Marquis Ormont, en de Heer Inchiqueen, tot op twee Steden na / onder Koningh Karels gehoorsaemheydt gebracht / soo dat hy daer oock voor Koning verklaert wierdt; doch Olivier Cromwel nu Opper-Veltheer van 't Engels Leger gemaeckt / trock met een stercke krijghs-macht derwaerts / en schickte het aldaer soodanigh op / dat gheheel Yrlandt weder van den Koningh af most vallen. In 't Jaer 1650. handelden de Schotten met Koningh Karel tot Breda, waer op hy / niet langh daer na / van Schevelingen na Schotlant over voer / en tot Edenburg, op den 15 Julij voor Koningh verklaert / en uytgeroepen is.

Hier op trocken de Schotten met een Leger naer Engelant, maer den Velt-oversten Cromwel, komt met een Engels Leger voor Edenburgh, belegert het selve / en neemt het in; door dese en noch andere rampen die de Schotten van dit Engels Leger ontfingen / worden sy verstelt en oneenigh / waer over Koningh Karel, met weynige verselt / hem heymelijck naer 't Noorden begeeft / doch komt weder by de Schotse Staten tot St. Johnstons, en wordt tot Schoonen een oude Abdye, in 't Landtschap Fife, (hier toe van ouds her / gebruyckelijck) met alle de gewoonelijcke plichtelijckheden / en 't aenroepen van Godes Heylígen Naem / op den eersten dagh des jaers 1651. tot Koning van Schotlant gekroont.

d'Engelse met hunne overwinningen in Schotlant al vorder en vorder gaende / neemt Koningh Karel voor / met sijn Leger Engelandt in te trecken / op hoop dat hy aldaer eenige bedeckte vrienden tot hulp mocht bekomen / maer hy wordt aenstonts van Cromwel gevolght / en te Worchester op geslagen en verstropt / soo dat hy met groot gevaer sigh selfs noch redderde / en ontquam / maer hy most alleen met de Heer Wilmot verselt / in 't Bosch by Worchester, in een hollen Eycken boom / twee dagen en twee nachten / met grooten anghst / sijn schuyl-plaets houden / en geraeckte daer na door

be-

behulp van ſeker Juffer, te Briſtol; doch hier geen gelegentheyt / om over Zee te geraken / vindende / begeeft ſich in gantſch onbekent gewaet na Londen; hier van daen trock hy naer drie weken verblyf / na Suſſex, van waer hy met de Heer Wilmot, in ſchijn van ſijn knecht / door behulp van ſeker Koopman / na Vranckrijck over ſcheepte / en tot Havre de Grace, van daer te Rouan, en eyndelijck tot Parijs is aengekomen.

Terwijl Koningh Karels ſaken aldus onwis ſtonden / ſondt het Parlament van Engelandt, eenige Ghezanten in 's Gravenhage, daer doenmaels de groote Vergaderingh van alle de Vereenighde Provintien gehouden wierdt / doch ſy kregen ſeer weynigh gehoor / door dien men noch niet kon ſien / of den Koningh of het Parlament ſou boven drijven / waer over ſy / onverrichter ſaken vertrocken zijn.

Maer ſiende Koningh Karel, nu uyt alle ſijne Landen verdreven / met weynigh kans / om daer weder in te komen / ſonden de Ho: Mo: Heeren Staten deſer Vereenighde Nederlanden, in 't begin des Jaers 1652. eenige Gezanten naer Engelandt, om een vaſte Vrede met deſe Nieuwe Republijcque, (ſoo ſy die noemden) te ſluyten; ſy wierden te Londen met groote ſchijn van vriendtſchap ontfangen en onthaelt / doch van tijdt tot tijdt / met ſchoone woorden op gehouden / terwijl datmen al Brieven van Repreſalie, of herneemingh in 't heymelijck aen d'Engelſe, om op de Nederlanders, te rooven / uytdeelde / ſonder eenige Declaratie van Oorloge / of 't minſte teken van miſnoegen te betoonen / begonnen op de Nederlanders te rooven. 20 Nederlandtſe ſchepen / die aen de Barbados, om water te halen / quamen ankeren / wierden al op den 1 Januar. 1652. van d'Engelſe, (terwijl men de Schippers en Officiers aen landt te gaſt hadt / en tracteerde) verradelijck afgeloopen / geplondert / ende wech ghenomen. Dit hoeft men dan voor geen nieuwigheydt van die Natie op te nemen / dat ſy in de verſte Landen alder eerſt beginnen te kuyren / om dat men daer van

soo haest geen tijdingh kan bekomen. De Engelse Roovers eyndelijck hier voor ons Landt / in 't Canael, en op de Noort-Zee vermeenighvuldigende / en de Nederlandtse Gezanten op hare aenklachten eerst op gehouden / en daer na schimpelijck / ja trotselijck bejegent / sagen wel dat'er tot geen Vrede te komen was / waer over Nederlandt gedwongen wierdt sich te wapenen / dat tot een wreden Oorlogh uyt barste / die eerst op den 5 April des Jaers 1654. (na datmen ten wederzijden veel Millioenen geldt / en droppelen bloedts verspilt hadde) door een Vrede ter nedergeleyt is.

Olivier Cromwel gheheel Schotlant met de wapenen ghedwongen hebbende / keerde weder in Engelant, en nu 't oppergesagh van al de Krijghs-macht bekomen / liet verscheyde Parlamenten aldaer vergaderen / doch de selve niet na sijn pijpen danssende / dedese scheyden / ende beriep wederom andere / eyndelijck gene tot sijn wil krijgende / matighde sich selven den tijtel van Protector, dat is Beschermer der drie Rijcken / aen; de gantsche Krijghs-macht / insonderheyt de Bevelhebbers / die hy alle aen de hant hadde / om dat hyse wel onderhielt / bevestighden hem in dit hooghwaerdigh Ampt / soo dat hy voor Protector van Engelandt, Schotlant en Yrlant, in dese drie Rijcken wierdt uyt-gheroepen / en tot Londen te Westmunster in de groote Zael / aen den Major en Raedt der Stadt / en aen veel beampten in Engelandt den Eedt van getrouwigheyt heeft gedaen.

Terwijl dat Koningh Karel in 't Jaer 1654. hem soo in Vranckrijck, Nederlandt, en Duytslandt onthiel / ontstonden der nieuwe beroerten in Engelant, want eenige Heeren / die Cromwels Regeering missaeghden / hadden al eenige plaetsen ingenomen / die sy voor Koningh Karel bewaerden / op welcke tijdinge / den Koningh, die sich doenmaels te Keulen onthielt) den Rhijn af / in Hollandt quam / en aldaer van ghewaedt veranderende / vaer met de Heer Wilmot naer Engelandt over / daer hy eenigen

gen tijdt onbekent met de naem van Mr. Armourer, verbleef; doch ſagh wel dat de ſaken voor hem ten achteren gingen / want Cromwel hadt deſe oproerige haeſt gedempt / en de Belegders door ſtrop en bijl van kant geholpen / waer over Koningh Karel in ſtilligheyt weder na Nederlandt overſcheepte / en daer gekomen zijnde / bleef een wijl tijds in de Meyerye van den Boſch, en trock daer van daen wederom na Keulen.

In't Jaer 1657. ſcheelde het ſeer weynigh / of Cromwel hadt d'Engelſe Kroon op 't hooft gekregen / want het Parlament verſocht dit / en boodſe hem volkomentlijck aen / maer hy 't ſelve eenigen tijdt in beraet nemende / beſpeurde eenigh mißnoegen in ſommige Grooten / en ſcheen hem ſulcks voor alle Coningen te ſchamen / door dien hy den naem van Coninck altijdt ſoo ſeer gehaet en beſtreden hadt. Hy dan de Kroon met danckbaerheydt weygerende / wiert op den 26 Junij, in 't voorſeyde Jaer evenwel koninckliicke eere aengedaen: Met groote toebereytſelen bekleede men hem met een koninckliicken purpere ſatijne Mantel met Armijne vellen gevoert; men gaf hem in d'een handt het Swaert der gerechtigheyt / en in d'ander een Scepter of Rijcks-ſtaf om te regeeren; den Spreecker van't Parlament dede een oratie, en Cromwel daer op een nieuwen Eedt. 't Geſchut wiert van den Tour los geſchoten / waer op 't gemeen volck / al juychende uytriep: Langh leve den Protector. Des avonts wierden deſe Ceremonien met een koſtelijck banquet beſlooten. Eyndelijck ontbrack 'er niets aen de koninckliicke Waerdigheyt / als Kroon en Tijtel.

Den Franſchen Koninck, hadt met deſe nieuwe Engelſe Republijck een Verbont gemaeckt / waer uyt ſy met malkanders hulp in 't ſelve Jaer 1657. het Fort Maerdijck, in Vlaenderen op de Zee-kant / by de Stadt Duynkercken gelegen / hebben ingenomen; Deſe Sterckte wierdt in handen van d'Engelſe overgelevert. Koningh Karel, die hem op deſe

B 3 tijdt

tijdt in Brabant en Vlaenderen onthielt / liet een versoeck door een Trompetter / aen den Opper-Vooght van dit Fort aenbieden / dat hy 't selve aen hem / als sijn wettigh Koninck wilde overleveren / beloovende aen alle die in het Fort waren (alsse hem wilden dienen) een algemeene vergiffenis / maer den Trompetter wierdt mishandelt / en met een weggerendt / dwars en trots antwoordt te rugh gesonden.

Wonderlijck was dit voor al de wereldt / dat de Fransen hier toe hielpen / en d'Engelsen aldus den voet in Vlaenderen deden setten / dewijl sy wel wisten hoe sy haer voor 200 Jaren geleden / in Vranckrijck geplaeght / en met wat moeyten / en bloedt-vergieten sy deselve daer hadden uytgedreven: en noch verwonderlijcker was het / doen men vernam / dat de Stadt Duynkercken, door de Fransen te Lande / en door d'Engelse te Water / soo vast en sterck belegert wiert / datse / (na dat Don Jan, als Stedehouder des Coninghs van Spanjen, in de Spaense Nederlanden met sijn Leger / niet alleen te vergeefs getracht hadt die te ontsetten / maer selfs geheel geslagen wierdt) genootsaeckt was haer aen de Fransen, op seeckere voorwaerden over te geven / die dese stercke Stadt (eertijdts door roveryen / soo dapper vermaert) daer na (in handen der Engelse, volgens hun onderlingh verbondt / weder over gaven. Maer alderverwonderlijckst scheen het / doe dit Duynkercken met Mardijck en meer andere Forten daer om heen gelegen / door Coningh Karel (na dat hy in sijn Rijck weder herstelt was / in 't Jaer 1662.) voor vijf Millioenen Franse ponden, dat is / 4166666 / of vier Millioenen en hondert ses-en-seftigh duysent, ses hondert en ses-en-sestigh guldens, in Hollants gelt / aen den Fransen Koningh wederom verkocht wierdt. Aldus scheyde den Engelsen Koningh van dese Stadt / die hem namaels in verscheyde gelegentheden seer dienstigh en behulpsaem hadt konnen zijn; doch men sou konnen vermoeden dat het hem al te kostelijc-

ken

ken pandt om te onderhouden was / dewijl alle den toevoer / beneffens een ſtercke beſettingh / (die hy genootſaeckt was aldaer te houden) tot ſijne koſten uyt Engelandt moſt overgevoert worden: daer-en-tegen dat hem deſe groote ſomme gelts in gereede penningen (dewyl hy / maer ontrent anderhalf jaer geleden / in een uytgeput Rijck gekomen was) seer wel te pas quam / en over ſulcks behoort hebben. Duynkercken is dan op den 28 November des Jaers 1662. in de handen der Franſen overgelevert; Dien Koningh quam met groot gevolgh van Heeren/ vier dagen daer na / binnen de Stadt; Als hy Calais paſſeerde / quam den Nederlantſen Reſident de Glarges hem geluck wenſchen / den Koningh ſeyde hem / hoe naerder ick de Vereenighde Nederlanden kome, hoe meerder vriendtſchap ſy van my hebben te verwachten.

Wy keeren wederom in Engelandt, by den Protector Olivier Cromwel, doch ſullen niet anders van hem ſeggen/als dat hy op den derden September in't Jaer 1658. is overleden / en korts daer na / met meer als koninghlijcke statie begraven: maer ſijn gebeenten zijn namaels uyt het Graf gehaelt en onder de galgh in d'aerde gedompelt / doch ſijn hooft wierdt daer-en-tegen wederom verheven / want men ſiet het noch boven op de Hal te Weſt-Munſter te pronck ſtaen.

Na de doodt van Olivier Cromwel wierdt het geſchrift genaemt/ Ootmoedigh verſoeck en beradinge geopent / waer in bevonden wierdt / dat Richard Cromwel, ſijn Vader als Protector navolgen ſou / gelijck hy oock by d'Engelſen, Schotten, en Yren, en het Krijghs-volck / ſelfs dat in Vlaenderen was / erkent/ en uytgeroepen is. Maer 't en duurde niet veel langer dan een half jaer / want het ſcheen/ dat'et deſen jongen Protector aen wijſheyt of ſtrengheyt ſchorte / door dien hy (gelijck ſijn Vader anders gedaen hadt) geen raet wiſt / om dit vertel en wiſpelturigh volck in toom te houden. Het Parlament ten deele vergadert (alſoo eenige daer

uyt gegaen/en andere wederhouden wierden) begonnen de Macht van den Protector te beknibbelen/ en beslooten eyndelijck het Protectorschap af te schaffen/ en de 3 Rijcken wederom in een vryen staet te herstellen; men ontsloegh Richard Cromwel van sijn dienst/ en belasten hem aenstonts uyt het Paleys Withal te verhuysen/ soo dat hy den eenen dagh/ met den Tijtel van Sijn Hoogheyt den Protector gegroet/ en den anderen dagh slechts Richard Cromwel, Schiltknaep genaemt wiert. Hier op begon het te Londen, en door geheel Engelant geweldigh te haperen/ het Krijghs-volck bleef onbetaelt; daer over versoecken sy een algemeen Velt-Oversten/ doch 't Parlament weygert sulcks. Hier om treckt het Leger binnen Londen en West-Munster, en doet haer (even als Olivier Cromwel te voren verscheyden reysen gedaen hadt) van een scheyden/ en maeckten self Fleedwood tot hun Algemeen Opper-Veltoverste/ en Lambert Onder-Veltoverste. Monck toonde groot misnoegen over alle dese veranderingen/ en komt uyt Schotlandt binnen Londen, en ontbloot de Stadt van hare sterckten/ en voert de deuren uyt de Stadts-poorten wegh. Dit stont die van Londen niet heel wel aen: maer Monck vergaderde den Raet van de Stadt/ en gaf haer soodanige reden en voldoeningh tot herstellingh van den gantschen Staet/ dat Londen en geheel Engelandt haer verheughden. En dese weldaet erkennende/maken hem met toestemmingh der meeste Krijghs-oversten/ Algemeen Veltheer over al de Legers in Engelandt, Schotlandt en Yrlandt.

Monck suyverde stracks het Leger van alle Anabaptisten, Quakers en diergelijcke Sectarisen meer/ soo wel van Oversten als gemeene Krijghs-lieden/ ende nam wederom andere in de plaets. Ondertusschen hadt den Oversten Lambert, een hooft van de Quakers, en andere diergelijcken slagh sijn best gedaen om eenigh oproer te verwecken/ doch by gebreck van levens-middelen en gelt/ oock door het saisoen van den Winter/ most sijn volck verloo-

pen/

pen / hy wordt gevanckelijck in den Tour gebracht / doch na eenige tijt vint hy middel om te ontkomen / en begeeft ſigh na Northamthonshire, alwaer alle d'afgedanckte Overſten en Krijgs-knechten t'ſaem gerot waren. Deſe Sectariſen waenden nu de Meeſter te ſpeelen / en 't ſoude ſlim genoegh afgeloopen hebben / hadt Monck deſelve niet by tijdts en onvoorſiens overvallen ſoo dat elck ſijns weeghs liep / en Lambert met eenige van ſijn voornaemſte Belhamels wederom gevangen in den Tour gevoert / daer hy beter / dan te vooren bewaert wierdt.

De ſaken aldus verwart / en noch verwarder ('t welck wy om kortheyts halven voorby gaen) in Engelandt ſtaende / begon Coningh Carel hoop te ſcheppen tot ſyn herſtellingh. Waer op gevolght is / dat het Parlament, in de Lente des Jaers 1660. na d'oude wijze met een Hooger- en Lager-huys beroepen en vergadert zijnde / vier verklaringen van Coningh Carel zijn overgebracht door de Heeren Mordant en Grenville, twee warender aen beyde de huyſen des Parlaments, een aen den Major en Aldermannen te Londen, en een aen den Veldtheer Monck en ſijn Krijghs-Overſten / en den Raedt van Staten. Des Koninghs verklaringen hielden in / dat hy ſigh ſelfs als haer Coningh voorſtelde, met een algemeene vergiffenis, behalven aen die geene, die de Parlamenten ſelfs daer mochten uytſluyten, beloofde 't Leger in dienſt te houden en te betalen, en voorts meer andere conditien, die hy in handen der Parlamenten over gaf. Deſe Brieven waren van Koningh Karel geteyckent te Breda, den 14 April in het twaelfde Jaer ſyns Rijcks: ſy wierden in 't Parlament met groot genoegen ontfangen en geleſen / op den eerſten May des Jaers 1660. niet minder waren die aen den Major &c. en den Veldtheer Monck, met meeſt de ſijne aengenaem. Men riep terſtont door de gantſe Stadt: Godt beware Coninck Carel. De wapenen van de Republijcke tot Londen opgerecht / wierden afgeworpen / en de Koninckltjcke in de plaets geſtelt. Geſamentlijck be-

slotense van / dat de drie Rijcken, Engelandt, Schotlandt en Yrlandt aen Koningh Karel de II. diens naems, als de naeste Erfgenaem van die Kroonen waren vervallen. De brengers van dese Brieven wierden bedanckt / en begiftight / men schreef een Brief van Danckbaerheyt aen den Koningh, en men koos ses Heeren uyt het Hoager / en vijftien uyt het Lager-huys / om den Koningh tot Breda te gaen versoecken / dat hy op het aldersspoedighste sigh na Engelandt wilde begeven. Vijf tonnen gouts wierden voor hem / een voor den Hartogh van Jorck, en een half voor den Hartogh van Glocester verschaft.

De Staten der Vrye Vereenighde Nederlanden, deden door hare Gesanten den Koningh aenstonts geluck wenschen / en versoecken / dat hy sijn reys naer Engelandt, doch over Hollandt wilde nemen / 't welck hy met danckbaerheyt aen nam. Des Oversten Moncks Swager bootschapte hem / dat de Stadt Duynkercken (doenmaels met Engelsen beset) haer mede onder sijne gehoorsaemheyt hadt begeven. Ondertusschen wierdt Coningh Karel in 't openbaer tot Londen op 't Pleyn / voor de Groote Sael / te Westmunster als Coningh van de drie Rijcken / Engelandt, Schotlandt en Yrlandt, uytgeroepen / 't welck aldaer / als oock door gantsch Engelandt soodanigen vreughde veroorsaeckte / als men oyt gehoort heeft.

Den 14 May. vertrock den Coningh, verselschapt met sijn Suster de Princesse Royale, Weduwe / en Douariere van Prins Willem van Orangien, (laetst overleden) met sijne Broeders / de Hartogen van Jorck en Glocester, als oock d'Afgesanten van de Nederlandtse Staten, verselt met een groote sleep / in cierlijcke torgetakelde Jachten van Breda, na 's Gravenhage: Aen den Moerdijck hielden sy het middagh-mael / voorby Dordrecht varende / wierden van de Wallen met los branden van canon en musquetten begroet / insgelijcks te Rotterdam, daer eenige Schepen op de Maes leggende / hun oock deden hooren. Daeghs na sijn vertreck uyt Breda,

quam

quam hy in den Hage, daer hy in een Karos gestadigh bloots-hoofts/ door de gewapende Burgery en Soldaten heen reet/ tot in sijn vertreck/ het Huys van Prins Maurits van Nassauw, aldaer wiert hy datelijck van de Coningin van Bohemen, de oude Princesse van Oranjen Douariere, en verscheyde groote Heeren verwellekomt.

Ondertusschen quamen de gevolmachtighde Heeren uyt Engelandt by hem/ onder deselve was mede Thomas Fairfax, opperste Veltheer des Legers in Engelandt, tegen Coninck Karel d'eerste diensnaems/ deses Conincks Vader/ ten tijde dat hy onthalst wiert. Fairfax beducht voor de straffe/ die den Coninck hem nu konde aendoen/ wierp sigh op sijn knyen voor Coninck Carel neder/ en bleef soo eenigen tijdt/ op genade en ongenade voor den Koninck leggen/ sonder te willen opstaen/ voor hy vergiffenisse erlanght had: Den Koninck overleggende/ dat hy (soo haest sijn Vader omgebracht was) de boose voornemens van sommige merckende, en door haer bedregen zijnde, sijn degen hadt nedergeleyt, die van Olivier Cromwel sijn Lieutenant weder was opgenomen, en dat hy sich sedert noyt met eenige Staets-saken noch bittere twisten bemoeyt noch bekreunt hadt, maer voornamentlijck dat hy mede een goet wercktuygh beneffens den Overften Monck, tot de tegenwoordige herstellingh van sijn persoon geweest was, reyckte hem eyndelijck de handt toe/ en nam hem in genaden aen.

Op den 20 May wiert Koninck Karel van de Algemeene Staten in den Hage Koninckelijck getracteert/ hy sat onder een Vorstelijck verdeck/ dat met Kroonen en Oranje Appelen verciert was/ een Cristalijne Kroon vol lichten/ flickerde door de gantsche Zael: Aen des Konincks rechter zijde sat sijn Neeve/ de Coningin van Bohemen, aen sijn slincker zijde/de Princesse Royale sijn Suster/ wederom ter rechter handt/ sijn Broeder/ den Hartogh van Jorck, en ter slincker/ de jonghste Broeder/ den Hartogh van Glocester: en daer naest aen

volghde sijn Neve/ den jongen Prins van Oranjen; de opdissingen waren Keyserlijck, de çieraden Coninckliјck, de maet-zangh en speel-konst aentreckelijck / het salve schieten / soo uyt Canon als Musketten was groots / en 't roepen en toe-juygen / Langh leve Coninck Carel, was vrolijck en aengenaem. Ja het Vrye Vereenighde Nederlandt dede nu meer / als het oyt aen yemandt bewesen had.

Twee dagen daer na / verscheen Coningh Carel in de Vergaderingh der Algemeene Staten; door Prins Maurits van Nassauw geleyt / gingh door 't gedrangh van duysenden van Menschen / bloots hoofts door / gelijck hy oock dede / in de Vergaderingh komende / aldaer hy voor een cierlijcken Fluweelen Stoel / onder een verhemelte / voor hem bereydt / alsoo mede bleef over eynde staen / ter tijt toe / dat al de Heeren yeder op haer plaets waren gekomen / als doen hem deckende en neder sittende/ deden de Heeren insgelijcks. Een weynigh geseten hebbende / stont weder op / en sigh ontdeckende / wierdt van alle de Heeren daer in gevolght. Hy bedanckte de Vergaderingh voor de vriendtschap aen hem bewesen / en betuyghde sijn groote toegenegentheyt en gunst tot dese Nederlanden, waer hy kon / t'allen tijden te betoonen: Eyndelijck stelde hy haer voor / sijn Suster de Koninghlijke Princes, en haer Soon / sijn Neve / den Prins van Oranjen, de welcke hy daer latende / der Heeren Staten voorsorge en gunste aen beval / als twee Persoonen / die hy ten hooghsten beminde / en de weldaden / die men aen haer quam te bewijsen / sou hy / als offe aen hem self bewesen ware / altijdt erkennen &c.

Den Heer de With, heeft uyt last van de gantse Vergaderingh der Ho: Mo: Algemeene Heeren Staten, den Koningh over sijne gunst-betuygingh en danckbaerheydt / wederom beleefdelijck bedanckt / en naer eenige weynige vordere redenen / is den Coningh opgestaen / ende syn afscheyt nemende / wierdt met alle bedenckelijcke Eer-statie weder afgeleydt / latende in handen van de Heer de With seker

ker Geſchrift / daer in hy de meyningh van deſe voornoemde redenen wat breder verklaerde.

Ondertuſſchen deden de Heeren Burgermeeſteren en Regeerders der Stadt Amſterdam, den Coningh op 't vriendelijckſte verſoecken / dat het ſijne Majeſteyt mocht ghelieven, om met ſijn tegenwoordigheydt hare Stadt, voor ſijn vertreck te komen vereeren; Doch den Coningh met alle beleeftheyt ſloegh ſulcks af / door dien de gemachtighde Heeren uyt Engelandt gekomen / om hem over te halen / voorſtelden / de ſwarigheydt, die door 't vertoeven te vreſen ſtondt, ter oorſaeck, de ſaken aldus ſtonden, dat den Coningh noch niet gekroont was, en in Engelandt, door eenige quaetwillige, oproer, mocht komen uyt te barſten: Dat oock den Admirael Montagu met eenige Oorlogh-ſchepen, voor Schevelingen alreede op hem wachte.

Dit Koninckklijck beſoeck bleef dan achter / en de toebereytſelen tot des Coninghs inhalingh / als de Triumf-bogen, die men t'Amſterdam alreede begon te ſtellen / waren te vergeefs / en wierden weder af gebroken. Veel heerlijcke en dierbare vereeringen heeft Coningh Carel uyt de Nederlanden ontfangen; de Ooſt-Indiſche Compagnie vereerden hem een ſeer konſtigh en koſtelijck ſtuck Schildery / gedaen door den vermaerden Schilder van Dijck; daer in zijn Vader / Moeder / hy ſelf / en alle zijn Suſters en Broeders levens grootte / na 't leven af-ghebeeldt waren.

Den dagh van des Koninghs vertreck op den 23 May vaſt geſtelt zijnde / wierdt den gantſchen Hage, door 't gherommel der Trommen / met het opgaen van de Son / wacker ghemaeckt. Den Hartogh van Jorck ſpoedighde ſich ten 7 uuren met eenige Heeren / naer d'Engelſche Vloot, en nam haer den Eedt van getrouwigheydt / voor den Coningh, en in des ſelfs naem / af. Na dat nu al de Haeghſe Borgery in hun gheweer / de Soldaten en Ruytery ghewapent / op 't buyten en binnen Hof ghekomen waren / reden menighte van Caroſſen na de Sche-

velinger

velinger strant / waer op den Koningh ontrent ten 10 uuren volghde / sittende te paert. Door hem reedt de Prince van Orangie, tusschen den Heer Prins Willem van Nassouw, Stadthouder van Vrieslandt, ende de Heer Admirael Obdam, vergeselschapt met verscheydene Edelen. Den Koningh volgende / reedt in 't midden van sijne twee Broeders / want den Hartogh van Jorck was hem tusschen den Hage en Schevelingen in 't gemoet gekomen / Prins Maurits van Nassouw, met verscheyde Grooten volghden hem na. Soo haest was den Koningh niet buyten den Hage, of men brandden 20 Stucken grof Geschut los / om hem daer mede behouden reys te wenschen. De Schevelinger Duynen geleecken een wijdtluchtige Schouburgh, want sy saten en stonden soo vol / in 't langh en breede met Menschen gestopt / datse niet alleen ontelbaer waren / maer de oogen door al 't gewemel en 't gekriocl / deden schemeren; Den Koningh deur 't gedrangh van het volck / soo op den wegh / tussen den Hage en Schevelingen, als hier op 't Strant / nu aen de Zee gekomen zijnde / wierdt met het balderen van 38 stucken (die hier toe aen de Zee-strandt gebracht waren) als oock door 't klateren / der Soldaten Musquetten / Carabijnen en Pistolen van de Ruyterye (die hem uyt den Hage, tot hier toe begeleydt hadden) begroet. d'Engelse Vloot / door dit balderen des Koninghs komst op 't Strant gewaer wordende / schoot onophoudelijck.

Den Koningh op 't alder-eerbiedighste en beweeghlijckste syn afscheydt van alle Heeren en Vrouwen genomen hebbende / trat in een Vissers Pinck / die met drie groen gevlochten Kroon-kraassen / uytbeeldende de drie Rijcken / Engelandt, Schotlandt en Yrlandt, met Oranje-appelen door-mengelt / aerdighlijck verciert swas. Den Koningh voor op de Pinck staende / dede verscheyde reysen d'aendringende Menschen wat opruymen / om datmen hem te beter soude mogen bekennen / staende gestadigh met de hoedt in de handt / ende hem aldus / nu na

d'eene/

d'eene / en dan weder na d'andere zijde keerende / seyde de grooten ende de kleyne al te samen adieu.

De Coninginne van Bohemen, de Princesse Royale, den Prins van Oranjen, ende eenige Grooten meer / vergeselschapten hem in de Pinck / doch een weynigh afgesteken zijnde / stapte den Coningh, om d'Engelse te behagen / in een van hare Chaloupen / die hem aen de Boot van den Admirael roepden / waer in over tredende / voer alsoo na d'Engelse Vloot; soo haest hy onder de selve quam / hoorde men het geroep / Godt bewaer den Koningh, van al de Schepen / luyts keels uyt roepen. Maer aen 't Boordt van den Admirael komende / was daer sulcken gejuygh / datmen hooren noch sien kon / want het Bootsvolck schreeuwde / en wierpen alle haer mutsen in de lucht: daer op volghde 't gedonder van 't Canon / 't welck aen de Strandt / t'elckens als een Echo, beantwoordt wierdt. Het was ontrent drie uuren na de middagh / als de Prins van Oranje: met de Princessen wederom aen 't Strant quam. d'Engelse de windt Noordelijck hebbende / lichten haer anckers / en staken t'Zeewaert in / naer Engelandt over.

Ondertusschen was men te Londen met alle toe-bereytselen / op 't alder-yverighste besigh / om den Koningh te behagen / en na waerde t'ontfangen: men versagh de Koninckliijcke Paleysen / Withal, Sommerset en S. James, wederom met kostelijcke Tapijten / Ledekanten / en allerley Koninckliijcke Meubelen. Eenige Koninghs-gesinde noch in Engelandt gevangen sittende / wierden los ghelaten; de Vaendelen en Standaerden / die tot Dumbar en Worchester door Cromwel van den Koningh verovert / en in de Zael te Westmunster tot Triumph opgehangen waren / wierden afgenomen. Een nieuwen Kroon en Scepter wiert aen besteet te maken: Als oock een Koninckliijcken Rock met Armelijnen gevoert / en voorts alle toestel tot de Crooning van nooden / vervaerdight.

Den Veldt-oversten Monck; begaf hem met ee-
nige

nige Regimenten Voet-volck en Ruyterye / na Doevres, om den Coningh te verwellekomen / en na Londen te begeleyden / en soo haest den Koningh te Doevres den voet op 't Landt sette / viel Monck voor hem op sijn knien/ en wierdt aenstonts van den Koningh opgelicht / en met alle vriendelijckheyt bejegent. Den Coningh hier naer waerde en vermogen ontfangen zijnde / vertrock voort na Cantelburry, met meenighten van Menschen / die om hem te sien / daer ghekomen waren / vergeselschapt; Monck reedt ghestadigh nevens hem met ongedeckten hoofde. Aldus omtrent op een uur na by Cantelburry gekomen zijnde / ontmoeten hem op een vlacke Heyde / wel thien duysent Heeren / Ridders / Edelluyden/ Ruyters en Krijghs-knechten / elck na sijn staet en gelegentheyt/ op 't braefst uytgerust / die hem alle verwellekomende / geluck wenschten. Tot Cantelburry heerlijck ontfangen zijnde / sloegh hy aldaer den Veldt-oversten Monck, Ridder van de Kousebant. Den Coningh al voort treckende / besagh onderwegen de Schepen tot Chattam / en quam den 29 May, zijnde sijn Geboorten-dagh / binnen Londen, alwaer hy door de Stadt / van den Major, Aldermannen, en noch over de 400 uyt des Stadts Gilden / met swarte Fluweele Rocken / en goude Ketenen behangen / oock verscheyden Edelen / naer sijn Paleys Withal is geleydt; Daer was hy soo haest niet binnen / of beyde Huysen der Parlamenten, quamen hem verwellekomen en begroeten. Des avonts saghmen de gantse Stadt vol vreugde-vuuren / en alle menschen van blijdtschap krioelen / en korts daer na wierdt een Danck-dagh gehouden.

Niet seer langh was Coningh Carel in dese vreughde te Londen geweest / of de Doodt, die de grootste niet meer dan de kleynste ontsiet / quam sijn Rolle mede speelen / en ruckte des Coninghs Broeder / den Hartogh van Glocester, door de Kinder-pockjes (die niet uyt wilden komen) uyt dit leven; hy was nu 20 jaren oudt geworden / en een Prins

Prins van groote hoop; ſijn doodt wierdt van veele Grooten met droefheydt beklaeght: den Koningh toonde oock geen kleyn leetweſen over de ſelve.

Den 20 September, liet Koningh Karel afkundigen / dat de Vyantſchap tuſſchen Engelandt en Spanjen voortaen ſou op houden / en datmen de Vrede, die ſijn Vader met den Koningh van Spangien eertijdts ghemaeckt had / wederom ſoude onderhouden. Doch de vernieuwingh van ſeecker Placcaet (in 't Iaer 1651. afgekondight) dat hier op volghde / ſtiet alle de Europiſche Koninghrijcken en Staten hart tegen de borſt / want het verboodt alle Waren en Coopmanſchappen, die niet oorſpronkelijck, in haer landt gewaſſen, of gemaeckt waren, met hare, of andere Schepen, (maer met Engelſe alleen) in Engelandt te voeren.

Dit dede Koningh Karel, om d'Engelſe Scheepvaert voort te ſetten. En dit was d'eerſte gunſt de welcke hy aen de Nederlanders (die dit aldermeeſt trof) betoonde / en ſchoon ſy naderhandt hier van om eenige verſachtingh aen hielden / ſeggende / dat het niet nabuurlijck was, en datmen de Koopmanſchap alſoo niet behoorde te dwingen; ja men bewees / dat het oock voor ſijn eygen Landt, en Ingeſetenen, in 't gemeen, niet vorderlijck, maer ſchadelijck ſou zijn. Alles was te vergeefs / en men gaf tot antwoordt / dat yeder in ſijn Landt dede 't geen hy goedt vont. Doch namaels in 't Iaer 1663. is toegeſtaen / Notemuſcaet, Caneel, Nagelen en Foelie, in allerhande ſchepen aldaer te brengen. Soo dat dit Placcaet, tot noch toe aldus onderhouden werdt.

Hier na trock den Koningh uyt Londen, en terwijl wierdt een groot getal Collonellen, Overſten/ en andere / die aen des overleden Koninghs doodt ſchuldigh waren / veroordeelt / en met de doodt wederom geſtraft. Daer na ſtelde Koningh Karel ordre op de Kerckelijcke ſaken / en voerde de Biſſchoppen, tot groot miſnoegen van veele / wederom in. De Capel te Withal liet hy / na de oude Engelſche wij'e/

wijse/ met een Altaer / Voor-kleeden / en Voor-sangers/ wederom opschicken.

Op den 29 Augusti vertrock de Princesse Royale uyt den Hage na Hellevoet-sluys, van waer sy met het Schip van den Admirael Montagu na Engelant over voer / doch keerde noyt weder / want op den 23 December van dit selve Jaer 1660/ quam sy tot Londen in 't Hof te Withal, aen de Kinderpockjes te overlijden: Haer Moeder was ten selven tijde uyt Vranckrijck mede aldaer gekomen / eensdeels om haer soon als Koningh nu in sijn Vaders Rijck bevestight te sien / anderdeels om met den selven / over 't Huwelijck van haer Dochter de Princesse Henriette, met des Coninghs van Vranckrijcks broeder / den Hartogh van Anjou, te raetslagen / 't welck oock voort-ganck genomen heeft.

Een nieuw oproer ontstont binnen Londen, terwijl den Coningh sijn Vrouwe Moeder naer Pleymuyen begeleyde om van daer na Vranckrijck over te varen. d'Oproer-makers noemden haer selven / Voorstanders van de vijfde Monarchy, en 't duysent Jarigh Rijck. Het hooft van dese / was Thomas Venner, eertijdts een Wijn-kupper geweest. Sy maeckten al eenige dagen en nachten groote ontsteltenis in de Stadt / waer door verscheyden doodt bleven / doch men verstroyde dese eyndelijck / en vatten eenige by de kop / daer af verscheyde / met haren Hopman Venner, wierden opgehangen.

Coningh Carel bemerckende / dat Engelandt, door de binnelandtse twisten / en oorlogen / by na neeringhloos was geworden / wende alle middelen aen / om de Scheep-vaert / soo veel mogelijck was / te herstellen. Hier toe wiert voor-geworpen om de Visserye / volgens 't Voorbeelt van de Hollanders en Zeelanders in te voeren; als den Haringhvanghst / met het vervolgh daer op / van Netten breyen/ 't bouwen van Schepen/ hier toe nodigh &c. Maer niemant wilde sijn middelen hier in wagen / en geldt was 'er toe van noden. Dus stelde men voor/ om vrywillige Aelmoessen hier toe te vergaderen / maer alles bleef achter. De

De Ho: Mo: Heeren Staten der vrye Vereenighde Nederlanden, sonden hare Ambassadeurs aen Koningh Karel, die op den 21 November 1660. tot Londen aen komende / met behoorlijcke statien en ceremonien zijn ontfangen / en ingehaelt. Uyt den naem van haer Ho: Mo: wenschten sy den Koningh geluck in sijn Herstellingh / beklaeghden den rouw van den Hartogh van Glocester, (de Princes Royael leefde doen noch / en na haer doodt zijn diergelijcke Rouw-klachten / door dese Gezanten aen den Coningh mede gedaen.) Sy bedanckten den Koningh noch / dat hy d'Eer aen 't Vereenighd Nederlandt hadt believen te geven / om van daer naer sijne Koninghrijcken te vertrecken. Sy vereerden den Coningh met dierbare geschencken / als een kostelijck Ledekant / bekleedt met Fluweel / en een Kleedt van Staet / Behanghsels / Zetels / Stoelen / en voorts 't geen tot een Koninghlijcke Bedt-kamer vereyschte: een goedt getal uytnemende konstige Schilderyen / en marmere Beelden van groote waerde. Dit wierdt al met groot behagen van den Coningh aengenomen / en op een groote Zael / voor yeder ten toon gestelt. Daer na versochten de Heeren Gezanten / datmen Commissarisen wilde stellen / daer mede sy hare Commissien mochte verhandelen; Thien wierden hun toegevoeght: Sy vertoonden dan in de eerste Conferentie / dat sy gesonden waren / om te proponeren en te presenteren aen den Coningh van Groot Brittannien; een Tractaet van vrientschap, Commercie, Navigatie, en Guarantie, van wederzijdts Landen, Vryheden, Commercien, Voorrechten, en wat daer vorders aen dependeerden.

Op dese voorstellen / en de tussen-komende doodt van de Princes Royael, bleven de Conferentien een tijdt langh rusten; maer 't Parlament op 't scheyden staende / werckte 't Lager-huys noch uyt dat'er een Placcaet te voorschijn quam / 't welck verboodt / dat'er geen vreemde Natien op thien mijlen na, aen de kusten van Engelant souden vermogen te visschen,

op

op verbeurte van Schip en Goedt. De Nederlandtse Gesanten / gaven hier tegens een Geschrift aen de Koningh over / en beriepen haer op seker Tractaet van Entrecours, geslaten tusschen Hendrick de VII, Koningh van Engelandt, en Hartogh Philips van Bourgonjen, in 't jaer 1495 / 't welck tegen dit Verbodt dicteerde / doch evenwel gingh dese Acte in 't Parlament voort.

Ondertussen begonnen die van d'Engelse Compagnie over de Nederlandtse te klagen / wegen 't overgeven van 't Eylandt Pouleron, in Oost-Indien, ja alle de schaden die hun aldaer overquamen / soo van verlies of bederf der Waren / blijven van hare Schepen / verlooren reysen / en andere ongelegentheden / wisten sy alle op de Nederlanders rekeningh te stellen. Doch hoe onrechtmatigh dese saken wierden voorgestelt / en den Koningh aengedient / is genoeghsaem voor desen / door den druck bekendt gemaeckt. De Nederlantse Oost-Indische Compagnie sondt oock een verdedigingh tegen dese klachten / aen de Gezanten over / die dese aenklagers behandight wierdt.

De Ho: Mo: Heeren Staten hadden voor / om een Triple Alliance, dat is / een Drie-Verbondt, tusschen Vranckrijck, Engelandt en Nederlandt upt te wercken / maer dit wilde niet voort / door dien het scheen dat den Koningh van Engelant jaloers was / van 't geen men in Vranckrijck verhandelde / hierom lieten de Gezanten dit aen haer Heeren en Meesters weten. Ondertusschen quam een van dese Gezanten / d'Heer Ripperda van Fermichove binnen Londen te sterven. Den Koningh nu besloten hebbende / de Dochter van den Koningh van Portugael tot sijn Gemalin te nemen / boodt sigh aen / om als Middelaer tusschen Portugael ende de Vereenighde Nederlanden (die toen in Oorlogh waren) te zijn / dat oock is aengenomen. Oock wiert des Koninghs Kroningh tegen den 3 May deses Jaers 1661. vast gestelt / en den 20 April hielt den Koningh een groot Feest te Windsor met de Ridders van de

Kou-

Kousebant, en den 29 te Withal met de Ridders van het Bat, na dat hy dese laetste slagh tot Ridders geslagen hadt. Sijn Majesteyts Kroningh gingh dan op den voorschreven dagh voort / en dat met de grootste pracht en kostelijckheyt / die men kon bedencken / en hier te langh om te verhalen / den Leser kan die in den Hollantsen Mercurius in't breede vinden. Wy sullen alleen seggen / dat 4 Triumf-bogen of Eeren-poorten waren opgerecht / diens gelijck ick niet geloof / dat oyt te vooren in eenige Landen soo heerlijck vertoont of opgerecht zijn. Want men sagh die niet alleen van alle de 4 zijden even schoon / maer van binnen / tot boven in den top / warense / sommige als verwelfde Torens / andere als Tempels / op 't aldernetst / en naer ordre der Bouwkonst / soo van binnen als buyten uytgewerckt / en eenige staken hunne toppen / boven alle de Huysen / in de lucht.

De handelingh der Nederlantse Gezanten in Engelandt, door de voornoemde Kroningh / eenighsins opgehouden / veroorsaeckten onlusten onder deselve: Koningh Karel sondt ondertusschen sijn gewoonlijcken Gezant Douningh wederom in 's Gravenhage, met even groote betuygingh / tot een Verbont genegen te zijn: maer het was meest te doen / om de raetslagen van de Nederlanders (soo het hem mogelijck was) te doorgronden. Doch de Gezanten te Londen begosten van vertrecken te spreken / dat de saeck soo veel aenbondt / dat het Tractaet Marine op het Tapijt quam: maer het wilde evenwel niet voort.

Ondertusschen is de Coninginne van Bohemen, Moeye van Koningh Karel, op den 15 Februarij des Jaers 1662. binnen Londen overleden.

Den Engelsen Resident Douning ter ooren gekomen zijnde / dat drie van de Rechters die Koningh Karel de I. diens naems / ter doodt hadden veroordeelt / binnen Delft, uyt Duytslant gekomen waren / versocht aen de Staten van Hollandt, uyt de naem van sijn Heer en Meester, dat hy de selve

mocht

mocht doen versekeren; dit toegestaen zijnde / heeft hy sulcx / met groote behendigheyt / op den 22 Maert des Jaers 1662. uytgevoert / en korts daer na in een Engels Fregat na Engelandt over gescheept / alwaer sy hun straf oock / met verlies haers levens / hebben ontfangen. Dese drie Heeren waren: Miles Corbet, oudt 73 jaren / Jan Barkstead, en N. Okey. Dit behaeghde Coningh Carel wonder wel / soo dat hy seyde / noyt gedacht te hebben, dat hy soo trouwe Vrienden in Hollandt hadde. Hy liet oock aenstonts in sijn Rijcken verbieden / dat niemant van sijn Onderdanen eenige Commissien mocht aennemen / van wat Prins het oock mocht zijn / om daer mede op de Vrye Nederlanden te roven.

In dese tijdt nam de Stadt Londen, voor den Coningh op / 200 duysent pont Sterlincks, tegens 6 ten hondert / in 't Jaer voor Renten.

De Princes van Portugael, eyndelijck door den Admirael Montagu met een aensienlycke Scheeps-Vloot / uyt Portugael in Engelandt over gebracht zijnde / na dat sy veel quade stormen op Zee / had uytgestaen / is aldaer in de Kerck te Portsmuyden getrouwt / met haren Heere den Coningh. Dit Huwelijck / als oock den Engelsen Vrede, wierdt in de Stadt Lissebon, den 26 Februarij Anno 1662. afgekondicht: De Bruydtschat en Juweelen schatte men op 3 Millioenen, ('t kan oock waer zijn.) Noch gaf den Portugaelsen Coningh met dese Bruydt over / Bombaya, by Goa, in Oost-Indien, en Tanger, tegen over Gibralter, in Barbaryen gelegen. Zijnde 2 Plaetsen / daer hy seer weynigh / of gants geen profijt van trock / maer / om die te onderhouden / groote kosten most oversenden / insonderheyt tot de laetste / met welcke d'Engelse de gantsche Vaert van de Middelandtse Zee, en alle de Barbarise Rovers meenden te dwingen: Evenwel is de Vrede met die van Algiers korts daer op gevolght. Doch Bombaja wiert daer na geweygert aen d'Engelse over te geven.

Terwijl gingh het roven op Portugese Commis-

sien

sien op de Vrye Nederlanders noch al voort; daer by quam mede / dat de Ridders van Malta door den Agent van den Landt-graef Cardinael van Hessen, op hare gepretendeerde actien, met toelatingh der Admiraliteyt van Londen, 8 Nederlandtse Coopvaerdy-Schepen met hare koopmanschappen gela-den / leggende op de Rivier van Londen, deden arresteeren; Doch de Ho: Mo: Heeren Staten door hare Ambassadeurs hier van verwittight / klaegh-den schriftelijck daer over / aen den Koningh, als oock over 't opbrengen der Prijsen / door de Portugeese Kapers / in de havens van Engelandt, en Duynkercken.

Daer op terstont dit Maltees Arrest niet alleen wiert afgedaen / maer ordre gestelt / dat sulcks niet meer sou gebeuren / en daer beneffens een verbodt / van eenige Nederlandtse genomen Schepen / voor prijsen / in d'Engelse havens op te brengen. Oock was te Exester een Engels Rover / met vreemde Commissie varende / opgehangen.

d'Engelse Oost-Indise Compagnie begon oock weder op te halen een oude / en langh afgedane Actie, van 2 hunner Schepen / genaemt de Bon Esperance en Henry Bonavonture. Als mede d'oude questie van 't Eylandt Pouleron, in Oost-Indien. Men braght oock veel schaden in / die d'Engelsen seyden van de Nederlandtse West-Indise Compagnie geleden te hebben. Maer dese Bewinthebbers wederlegden sulcks / en leverden een lijst van schade (die sy sustineerden / haer van d'Engelse aengedaen te zijn) over / eenige hondert duysenden bedragende. Den Koningh ten laetsten hier in verdrietigh wordende / ontboot de Nederlantse Gesanten den 24 Junij 1662, by hem te Hamtoncourt. Vraer afvragende of sy gesint waren om te handelen, en by aldien Ja, waerom dat het soo langh duurde? Als of hy wilde seggen / dat het aen hare zijde moest schorten. Sy ontschuldighden haer met bondige reden van dit selve / en hielden den Koningh voor / het verschil / dat 'er noch overigh was / om af te doen.

Maer

Waer op sy sijne Majesteyts schriftelijcke verklaringh versochten / om aen hare Heeren en Meesters over te senden: Den Koningh sulcks beloovende / wiert 't selve / 2 dagen daer na / haer ter handen gestelt / doch dit geschrift verklaerde de saeck / daer op het scheen aen te komen / soo klaer niet / als men gemeynt had / oock wiert in 't selve al weder van Oost-Indien en 't Eylandt Pouleron opgehaelt.

Ondertusschen morden en knorden de Kerckelijcke / in Engelandt en Schotlandt noch al geduurigh aen. Veel Predikanten, wilden haer onder de gehoorsaemheyt der Bisschoppen niet begeven. Waer over die uytgeseyt wierden / en oock vertrocken. Het onthoofden / hangen / en vierendeelen der Coninghs-Moorders hiel nu wat op / maer men bande en sette in eeuwige gevangenis / eenige andere / die mede aen des Koninghs doodt / min of meer schuldigh waren. In dese tijdt begonden die van het duysent-jarigh Rijck, de vijfde Monarchy, de Quakers en de Swaert-voerende Anabaptisten, hare grillen wederom te wercken / en hadden een aenslagh op den Koningh voor / maer wierden by tijdts ontdeckt / en een Colonel genaemt Buffet gevangen / en de rest verstropt.

De Ho: Mo: Heeren Staten niet langer verdragen konnende / dat hun handelingh in Engelandt niet voort gingh / maer van tijdt tot tijdt opgehouden wiert / dewijl hare Gezanten hun soo dickwils hadden verwittight / dat soo haest het een verschil by d'Engelse scheen afgedaen / wederom een nieuw op 't Tapijt wierdt gebracht / en dat die van d'Engelse Oost-Indische en Africaensche Compagnien de Handelingh met voordacht scheenen te willen op-houden; soo hebben sy ten laetsten hare uyterste meyningh aen hare Ambassadeurs over geschreven / met expresse last / by aldien daer geen promte resolutie op gegeven wierdt / hun afscheyt te versoecken / en oock te vertrecken. Sy dan eerst by den Koningh, en daer na by den Cantzelier gehoor versocht / en verkregen hebbende / verklaerden /

Dat

Dat ſy met leetweſen ondervonden, na ſoo langen verhandelingh noch vruchteloos te moeten ſcheyden, na dat by hare Ho: Mo: alles was ingewillight, wat ſy begeert hadden, noyt verwachtende, dat men noch ten laetſten (nu alle de werelt meende, dat alles afgedaen was) met nieuwe exceptien ſou voor den dagh komen, &c. Sy voeghden hier noch by / Dat ſy ordre van haer Principalen ontfangen hadden / om (by aldien het Tractaet niet op 't alderſpoedighſte afgehandelt wiert) naer Nederlandt te keeren / en van haer wedervaren rapport te doen. Oock waren de Ho: Mo: Heeren Staten wel verſekert (vervolghden ſy) dat ſy van harent wegen / alles hadden bygebracht / 't geen tot de goede correſpondentie en nabuurſchap van ſoodanige oude Vrienden / dienen konde / ja immers alſoo veel / als oyt by yemant van ſijne Majeſteyts voorſaten genoten was. En by aldien het dan ſijn Majeſteyts gelieven mocht zijn / dat ſy / onverrichter ſaecken moſten vertrecken / ſoo ſou een Ordinaris Ambaſſadeur in haer plaets komen reſideren / verſoeckende met eenen hunne affcheyt-brieven. Des Koninghs antwoordt was / dat hy niet twijffelde, of ſy ſouden voor haer vertreck noch wel andere ordres bekomen, en wat ſy vorders verſochten was tot haren dienſt: maer den Cantzelier wat ernſthaftiger gaende / ſeyde / Dat nademael hare Ho: Mo: het Tractaet, om ſeer kleyne ſaken, niet wilden ſluyten, ſoo bleeck het klaerlijck, dat haer des Koninghs vrientſchap niet aengenaem moſt weſen; en dat hy voor de reſt, de uytkomſt aen Godt bevolen liet, oock voor al de wereldt wel konde verantwoorden, ſoo door 't afbreken van dit Tractaet, eenige ſwarigheden mochten komen te ontſtaen. De Heeren Ambaſſadeurs antwoorden daer op / Dat de Heeren Staten voor de gantſche wereldt, met der daet genoechſaem hadden doen blijcken, in wat een grootachtinge ſy des Koninghs vrientſchap hielden. En vorders / by aldien, dat (buyten vermoeden) eenige ongelegentheden, uyt het niet ſluyten van dit Tractaet

ſtaet quamen te ontſtaen, het als dan hare Ho: Mo: aen geen verantwoordingh ſou komen te ontbreken.

Den Deenſen Ambaſſadeur, Hanibal Zeeſtadt, van deſe laetſte redenen kontſchap krijgende / zond aenſtonts den Deenſen Reſident, d'Heer Petkum, aen de Heeren Nederlantſe Gezanten, en liet ſijn dienſt hare Excell. aenbieden / om Middelaer te weſen / op dat hier uyt / geen vorder verwijderingh moeſt komen te ſpruyten. Maer ſy wierden met alle beleeftheyt bedanckt en aengeſeyt / Dat in deſe ſaeck door geen bemiddelingh kon werden gegaen. De Geintereſſeerde in de 2 Engelſe Ooſt-Indiſche Schepen, de Bon Eſperance en Bon Avonture oock kennis van de vo rige ſpitſe redenen bekomende / quamen by de Heeren Nederlandtſe Ambaſſadeurs, ſeggende / ſy wilden hare ſaken liever in handen van goede Mannen ſtellen; en een ſoo redelijcken eyſch doen / datmen niet weygeren ſou / om met haer in handelingh te treden. Doch kregen weynigh gehoor. Men kon onderwijl wel bemercken / dat deſe reſolutie redenen van de Heeren hare Ho: Mo: Ambaſſadeurs aen den Koningh en den Canzelier gedaen / d'Engelſe deden omſien / ſoo dat eyndelijck op den 14 September 1662. de laetſte Conferentie wierde gehouden / en een Tractaet van Confœderatie en Vrientſchap geſloten en geteyckent / van het welcke / op den 6 Januarij des volgenden Jaers 1663. de Ratificatien tot Londen uytgewiſſelt zijn. Al te wijdtloopigh ſou zijn / om den Inhout der Articulen hier te verhalen / men kan deſelve vinden in 't vierthiende Deel van den Hollantſen Mercurius, in de maent September, des jaers 1662. De Heeren hare Ho: Mo: Ambaſſadeurs, de Heer van Hoorn, en van Goch quamen op den laetſten September uyt Engelandt in den Hage, en deden op den 2 October, daer aen volgende / rapport van haer verrichtingh / aen de Heeren Algemeene Staten.

Op 't eynde van 't Jaer 1662. wierdt te Londen een groot verraet ontdeckt / dat den Coningh, en

'tRo-

't Koninckllijck Huys sou gegolden hebben; dit was al wederom belept / van die van de vijfde Monarchy, Quakers en Anabaptisten, die voor hadden het Koninckrijck met den Koningh, en al des selfs Tijtelen te niet te doen / en wederom een Republijcq op te rechten / maer sy zijn ontdeckt / en een deel ghevangen geset / ses van der selfder Hoofden wierden gehangen en ghevierendeelt / en de rest bestaende in een tamelijck getal / liet men loopen.

In 't vorige ghesloten Tractaet was beloofst het Eylandt Pouleron in Oost-Indien aen d'Engelsche over te geven; hare Hoogh-Mog: de Staten Generael hebben oock sulcks na ghekomen / en van de Oost-Indische Compagnie brieven hier toe noodigh aen den Generael in Oost-Indien, afghevordert en bekomen / hebbende / selve aenstonts naer Engelandt over gesonden. Daer over sy van Koningh Karel met een seer beleefden brief / geschreven den 23 Januarij 1663. bedanckt zijn.

In de Maent November stont de Coningin van Engelant een seer swaere sieckte uyt / soo dat sy (door dien de Genees-meesters aen haer opkomen twijfselden) tot tweemael toe / de Roomsche Kerckelijcke gerechten al had ontfangen; De Koningh waeckte des nachts selfs by haer / als op dese selve tijdt / een aenslagh op sijn persoon / en gheheel geslacht te verdelgen / was voorgenomen / door eenige oproerige Phanatijken, t'samen-sweerders / daer een van den voorleden Koningh-verdoemers het hooft van was; Sy wierden door den Hartogh van Buckingam, in 't gebiedt van 't Hartoghdom Jorck, eerst ontdeckt / en een deel in 't gevangen-huys gesmeten / alwaer een der selver sich selfs de keel af snee. Sommige der voornaemste Belhamels wierden gehangen en gevierendeelt / andere gebannen en versonden.

Als in 't laetst van den Jare 1663. eenige seer weynigh quade lucht / of besmettinge t'Amsterdam begon te ontstaen / hoe wel de swaerste weeck niet meer als 413 dooden uyt leverde / daer by tijden van gesonde lucht / ontrent 150 menschen 's weecks ko-

men te sterven / soo werden d'Engelsche, voor de Schepen en goederen van Amsterdam komende / soo bevreest / als voor de doodt selver. Hier over wildense die niet laten in komen: En schoon d'Algemeene Staten hier over schreven, en de saeck / soodanigh die was / voor stelden / als zijnde van kleyne swarigheydt / die oock wel haest / (soo sy hoopten) door het winter-saysoen / volgens voorleden tyden / soude veranderen / en ten besten komen; het holp echter seer weynigh: Maer Coningh Karel schreef evenwel den 11 December 1663. hier over een beleefden brief aen d'Algemeene Staten, Dat het hem leedt was, dat Amsterdam met een quade lucht besmet was, datmen vorder in den Raedt, hare klachten, over't ophouden van hare Schepen, had overwogen, doch aengesien dat de Stadt Londen de Koninghlijcke verblijf-plaets was, en 't begrijp van alle den Koophandel van gantsch Engelandt, soo hadden sy, om sorge voor 't geheel Koninckrijck te dragen, niet minder konnen doen, als alle andere Rijcken en Staten altijdt in soodanige gelegentheyt gewoon waren; doch om te betoonen, dat hy geenlins vermoeden wilde geven, om den Koophandel van Amsterdam eenigermaten te troubleren, soo had men geordonneert, dat hare Schepen en goederen (in plaets van 40) niet meer dan 30 dagen de Quarantaine souden leggen. Hy voeghde hier by / Dat sijn Raedtslieden noch wel heughden, dat de Pest die Londen eertijdts soo beswaerde, van Amsterdam, (door ghebreck van sulck een verhoedingh) aldaer was over gebracht. En voorders / Dewijl sy schreven, dat dese besmettingh wel haest (door Godes hulp) soude over zijn, gelijck hy mede hoopte en wenschte, soo kon dese ophoudingh oock soo veel te minder onghelegentheyt aen den Koophandel toebrengen, &c.

Dese korte beschrijvingh van Koningh Karels leven / zedert sijn ballinghschap uyt Engelandt na de doodt van sijn Vader / en sijn herstellingh / als oock 't geene 't Vereenighd Nederlandt met hem verhandelt heeft / al eer den laetsten Oorlogh haer begin nam, vonde wy gerade / aldus te laten voor af gaen.

Oorsprongh / begin en voortgangh /

Van den laetsten

ENGELSEN OORLOGH.

Desen laetsten Engelsen Oorlogh, heeft alderereerst door dese Natie in verre Landen (om in de voorbaet te zijn) haer begin genomen.

Seker Capiteyn Holmes, Admirael van 4 kloecke Engelse Fregatten, uytgerust op den naem van den Hartogh van Jorck, was al in den Jare 1661/ naer d'Africaensche Kust Guinea, om den Greyn- en Gout-handel te bekomen/ overgestelken. Hy anckerde voor Cabo Verde, daer hy den Nederlandtschen Gouverneur beval / die plaets voor December naestkomende / over te geven aen d'Engelse Oost-Indise Compagnie: doch dat de Nederlanders daer evenwel noch mochten komen handelen. Van daer zeylden sy naer een kleyn Fortjen/ op 't selve was oock een Hollandts Gouverneur, dese wilde d'Engelse niet laten landen / maer brande sijn Geschut op haer af; Hier over sommeerden sy de Hollanders, om binnen 10 dagen haer over te geven / maer dit niet geschiedende / trocken d'Engelse met maght daer op aen: Den Gouverneur sigh niet bestant vindende om tegen te houden / gaf hem met accoort over / en liet d'Engelse binnen trecken / sy noemden het Fort / na den Hartogh van Jorck, James. Niet verre van daer / op de Rivier Gamby hebben sy noch een Fort beginnen te bouwen / op seker hoeck / die sy Charles Eylandt noemen: van daer begonnen sy na de Gout-mijnen te landtwaert in te loopen. Dese stoute dwinglandy

geschiede ten tijde datmen van Breede handelde / en de Nederlandtse Gezanten hier over klagende / ontkende Koningh Karel, eenige weten'schap hier van te hebben; Ja seyde tegen sijn ordre geschiet was / en beloofde straffe daer over te doen. Doch daer na hebben d'Engelse gesustineert / dat dit Fort niet aen de Nederlandtse West-Indise Compagnie, maer aen den Hartogh van Coerlandt eygen was / gelijck of het haer vrystont / die te berooven. Daer na is 't Schip de Hoop van Amsterdam, komende uyt Guinea, tot Exester in Engelandt aengehouden / weder ontslagen; Aen 't Eylandt St. Christoffel wiert oock een Hollandts Coopvaerdy-schip / van een Engelse Kaper genomen. In Groenlandt haddent d'Engelse tegen de Nederlanders oock seer bont aengestelt. De Bewint-hebbers der Nederlandtse West-Indise Compagnie hadden oock in 't Jaer 1652 / haer schade alrede by d'Engelse geleden / in gegeven / volgens d'onderstaende rekeningh.

OP den 3 en 4 Augustij is het Schip genaemt de Stadt en Landen, de kamer van de West-Indise Compagnie tot Groeningen toebehoorende, van Rio Gambia door de hoofden komende, aldaer tusschen Vierly en Beoerzil ontmoet en aengetroffen van een Vloot Engelse Schepen, dewelcke 't selve Schip met sijne ingelade goederen aengetast, genomen, en tot Douvers opgebracht en behouden hebben, bestaende sijne ladinge in de navolgende Goederen:

11000	p. Was - à 75 t, 't cento	f 8250 - 0
6000	p. Oliphants Tanden à 40 gr. 't p.	f 6000 - 0
2700	pieces Wilde huyden à t.	f 13500 - 0
13000	pieces tamme dito à 3 r.	f 39000 - 0
12000	p. Rijs à 3 stuyv.	f 1800 - 0
	Som. van retouren of goederen bedragen	f 68450 - 0

Het voorsz. Schip heeft de West-Indische Compagnie gekost met sijn Metael en Yser-geschut, mitsgaders uytrustingh, en 't gene daer aen dependeert, de som. van 28000 - 0

Voor

Voor negen Jaren intereſt van 't voorſz. Capitael, zedert 1653. tot 1661. gerekent ſes per cento in 't Jaer is f 52137 - 0 f 148687 - 0

De ſchade zijn vergeten of niet opgegeven geweeſt ten tijde van de relaxatie en deſcharge, gedaen door Richard Cromwel.

In den beginne van den Jare 1654. is aen 't Eylandt Buenairo gekomen een Engels Schip, daer Schipper op was David Gilbertſon, dewelcke daer van daen genomen en gerooft heeft, de navolgende Goederen, gelijck by de Miſſive van den Vice-Directeur Rodenburgh, in dato den 10 October 1654. genaeyt in 't Brief-boeck van Curacao N. 2. Fol. is te ſien, als namentlijck:

Partye Stockvis-hout, zijnde geweeſt 50000 pont tot 25 gulden 't cento f 12500 - 0
10 Laſten Sout, waerdigh ten minſten f 460 - 0
10 Stucken, hebbende gewogen 14000 pont à 10 t. f 1400 - 0
2 Sware Kabels, hebbende gewogen 6000 ponden 801 f 1600 - 0
3 Ankers, wegende 3600 pont à 18 t. f 648 - 0
Voor 8 Jaren intereſt van 16608 guld. zedert 1654. excluys tegen 6 per cento jaerlijcks f 7971 - 0

Den voorſz. Schipper en Engelſman, hebbende 3 Jaren te vooren aen 't Eylandt Aruba geweeſt, heeft als doen daer oock met gewelt gerooft en wech genomen gehadt, gelijck uyt de voorſchreve Miſſive van den Vice-Directeur Rodenburgh is blijckende, een getal van twaelf ſtucks Paerden, die hy aen St. Chriſtoffel heeft gebracht, yder Paert gerekent op 300 't is f 3600 - 0

Voor 11 Jaren Intereſt van de voorſz. 3600 gl. tegens 6 per cento is f 2376 f 179242 - 0

Geene van deſe ſchaden zijn bekent ofte opgegeven geweeſt, ten tijden van de relaxatie en deſcharge gedaen door Richard Cromwel.

Op den 4 April 1658. is des Compagnie groote Steyger-ſchuyt van Curacao in Zee gereſcontreert een Engelſe Kaper; daer Capiteyn op was eenen Sabado

die hem niet alleen aen Jamaica gebracht, en aldaer tot den 24 der voorsz. Maendt opgehouden, nemaer oock daer-en-boven met geweldt afgenomen en gerooft heeft, van omtrent 500 guld. aen geldt, mitsgaders oock andere schaden gedaen en toegebracht, gelijck uyt het rapport van Jan van Galen, Schipper op de voorsz. Steyger-schuyt, geregistreert in 't Brief-boeck van Curacao N. 3. op Fol. 33. naeckt en klaer kan werden gesien, waer by dan gereeckent de schade by de voorsz. ophoudinge geleden, ende het gunt meer heeft gedependeert, soo komt daer voor te samen ten minsten f 3000 - 0

Op den . . November 1659. is dichte by 't Eylandt Curacao, op sekere plaets genaemt Cosus, gebleven een Compagnies Schip, genaemt Sint Jan, komende van Guinea met Negros, om de welcke te bergen, die van Curacao derwaerts hebbende gesonden bes Compagnies Barque en Vogel-struys, soo is de selve, daer mede besigh zijnde, niet alleen hier in verhindert geworden, door seker Engels Fregat het Casteel Fergit genaemt, daer op Capiteyn Jan Pietersz. van Coldingen, nemaer oock tegens alle recht en reden overrompelt en vermeestert hebbende, als doen daer mede selfs de voorsz Negros van 't verongeluckte Schip afgehaelt, tot een getal van 48 stucks, die sy-luyden nevens de voorsz. Barque tot Jamaica hebben opgebracht, gelijck sulcks alles breeder kan werden gesien uyt verscheyde informatien ende verklaringen van de respective Schippers van 't voorsz. verongeluckte Schip ende Barque, mitsgaders andere daer op gevaren hebbende, genaeyt in 't voorsz. Brief-boeck van Curacao N. 3. Fol. 119. werdende gereckent yeder Slaef op 400 stucken van achten. f 84000 - 0

Welck Capitael van 14000 gulden in West-Indien aengeleght zijnde, tot inhandelinge van Huyden, Campetie hout en andere West-Indise Waren, soo soude daer op ten minsten noch geadvanceert konnen zijn geweest 75 percent. Welcke schade dan alhier

alhier te rechte gebracht werdt, f 630000 - 0

De voorſz. Compagnies Barque en toebehooren, gerekent ten minſten op f 3500 - 0

Voor twee Jaren Intereſſe van 155500, 't zedert Dec. 1659. tot Octob. 1661: a 6 percento, f 18060 - 0

Op den 12 Maert 1661, zijnder 5 Engelſe Schepen aen Cabo Verde gekomen, ende hebben by commiſſie van haren Koningh (immers ſoo ſy voorgaven) het opbreken ende verlaten van onſe poſſeſſie en handel aldaer eernſtigh aengeſeydt, met byvoeginge van dreygementen, dienhalven de Weſt-Indiſche Compagnie, daer door niet alleen de voordeelen van den handel aldaer heeft moeten miſſen, als hebbende door intimidatie geen Cargaſoen-goederen derven ſenden, nemaer oock daer-en boven ſonder de behoorlijcke winſten te gauderen op hare hals aldaer gehadt, alle hare Miniſters, ſoo Militaire, Maritime als andere Trains-Perſoonen, mitſgaders het vruchteloos onderhouden van hare Forten, Loges, Plaetſen en Vaertuygh, en de koſten en Intereſſen verder daer uyt ontſtaende, werdende begroot ten minſten op een ſomme van hondert en vijftigh duyſent gulden. f 150000 - 0

Na de voorſz. Engelſe onbehoorlijcke verrichtinge aen Cabo Verde, het ſelve haer noch niet genoegh zijnde, hebben haer voorts met de voorſz. Schepen begeven na Rio Gambia, alwaer ſy-lieden den onſen uyt onſe deughdelijcke poſſeſſie gedrongen en genootſaeckt alles hebben te verlaten, Forten, Huyſen, Loges, koopmanſchappen ende anders, eſtimerende de ſchade, door 't miſſen van den handel aldaer van dien tijdt af Jaerlijcks, op een ſomme van 80000 guldens, ende treckende hier uyt by proviſie voor 't Jaer 1661, de ſelve ſomme van f 8000 f 580800 - 0

Op den . . Auguſti 1660; is een particulier Schip, genaemt de vergulde Paeuw, aen 't Eylandt Aruba leggende, van een Engelſe Kaper, meermaels hier vooren ghenoemt, afgemaent van ſijne complicen vyandlijck geſpolieert, alles opbrekende en wegh

nemende, wat hun eenighsins was behagende, daer-en-boven oock het volck quetsende, en meer andere hostiliteyten en schelm-stucken bedrijvende, gelijck by de Missiven van den Vice-Directeur Beer, en den Schipper van 't voorsz. Schip, geregistreert in het Brief-boeck van Curacao N. 3. Fol. 177 en 178 breeder is te sien, wat schade de Interessanten hier by gedaen en geleden hebben, daer op sal werden geinquireert, over sulcks als nu maer per memorie.

In 't laetste van den Jare 1660, namentlijck op den 25 December, is seker particulier Hollants Scheepjen, met namen Sint Pieter, in West-Indien, ontrent Cuba aen de Zuydt-kaey leggende, niet alleen geplundert, gespolieert en berooft van alle sijne Kargasoenen en inhebbende koopmanschappen en andere behoeften, door seker Engels Schip en Kaper, genaemt de Paerl, daer op Capiteyn was eenen Vryborn, ende sulcks in presentie en bywesen van een ander Engels Schip de Betti, daer op Capiteyn was Richard Richard, varende met commissie van den Koningh van Engelant, nemaer oock daer-en-boven het volck, op 't voorsz. Hollants Scheepjen varende, jammerlijck en barbaris getracteert, getravailleert en mishandelt, onder anderen den Stierman met een strop om den hals opgehangen, tot dat hem 't bloet ten Neus en Ooren was uytgeloopen, en genoeghsaem voor doodt afgesneden wierdt, en den Hoogh-Bootsman met brandende Lonten, sijn Vingeren tot op het been toe verbrandende, dreygende noch den Schipper en Koopman van dien by ondertekende Acte te verklaren, dat de goederen die zy geplundert hadden, goede buyt waren, gelijck sulcks alles uyt de schriftelijcke informatie en verklaringe van verscheyde Personen op Curacao gedaen nemen, en als nu eerst van daer over gesonden, kan werden gesien, zijnde gevonden in 't voorsz. Brief-Boeck van Curacao N°. 3. Fol. 300. 304. en 305. de schaden en Interessen die de particuliere Interessanten

van

van dit Scheepjen hier by geleden hebben, behalven noch ſoo onlydelijcke injurien, bedragen als volght:

Het Cargaſoen heeft alhier te lande in koop gekoſt met ſijn ongelden volgens rekening f 25578 - 3 - 8.

Het Schip en des ſelfs uytredinge f 9075 - 11 - 8.

Het voorſz. Cargaſoen aldaer verhandelt zijnde in Huyden, Cacau, Campetie Hout en andere Weſt-Indiſche Waren, ſoo ſoude daer op ten minſten noch geadvanceert konnen zijn geworden 75. per cento, welcke ſchade dan alhier te rechte gebracht wort. f 18173 - 10.

Voor een Jaer Intereſſe van 52827. dat deſe drie poſten hier boven zijn bedragende 't ſedert October 1661. à 6. per cento Jaerlijcks. f 3169 - 12.

Voor aſſeurantie van 14653. dat'et voorſz. Schip en ladinge op ſijn vertreck van hier als boven heeft gekoſt voor gaen en komen, à 12. per cento, f 4158 - 3 f 60155.

Omtrent welcke tijdt dan oock ſeker particulier Scheepje ofte Galjoot S. Jan, met commiſſie van de Weſt-Indiſche Compagnie van Zeelant uytgevaren na Weſt-Indien aldaer omtrent Barracao gereſcontreert is van een Engelſe Kaper, daer op een Capiteyn Maurits Willemſz. dewelcke 't ſelve ook genomen, ende 't Cargaſoen ende alles wat daer in geplundert heeft, willende daer en boven per force noch hebben, dat den Schipper en alle het Volck, het voorſz. Galjoot ſouden abandonneren, en met hem varen, met dreygementen van by foute van dien, het voorſz. Galjoot in brandt te ſteken, met andere onlydelijcke hoſtiliteyten meer, gelijck oock ſulcks by de bovengemelte ſtucken is blijckende, waer van het bedragen van de koſten, ſchaden en Intereſſen, voor als nu moet werden uyt geſtelt, tot dat wy ons hier op ſullen hebben geinformeert, over ſulcks altans maer per Memorie. Geteeckent,

DAVID van BAERLE. JACOBUS REYNST.

Koningh Karel nu met sijn Bruyt de Princes van Portugael, onder andere Tanger, op de Barbarise kust gelegen/ ten Huwelijck gekregen hebbende/ begosten d'Engelsche te insinueren/ dat alles van daer af/ tot aen de Caep de Bona Esperance, ja geheel Africa haer toe quam: waer op sy den 2 Februarij 1664. Cabo Verde, met noch 7 Schepen aen de Riviere Gambia wech namen/ al eer men van eenige vyantschap wist/ rovende wel 20000 Huyden/ ende veel andere Koopmanschappen. 't Schip d'Eendracht berghde sich met de vlucht naer 't Casteel Del Mina, daer op den Nederlantschen Generael Valckenburgh commandeerde/ die by tijdts ghewaerschout zijnde/ op sijn hoede was/ want d'Engelschen hadden tegen de Moren ghesept/ datse alles souden rooven/ watse langhs de gantsche Kust konden vinden. Het was ontrent dese tijdt/ dat van Pleymuyden noch een Schip derwaerts voer/ met Buspoeder ghelaten/ om dese Gewelden aers te onderstennen; Prins Robbert had ooch belooft/ haer met een machtige Vloot eerstdaeghs te volgen.

Om alle de voornoemde Roberyen der Engelsen te verschoonen/ ende den Nederlanders by al de Werelt zwart te maken/ gaf den Engelsen Minister Douning aen de Ho: Mo: Heeren Staten sekere klachten over/ van wegen den Koningh van Denemarken (een saeck die hem/ noch de sijne in 't minst niet aenginck) versoeckende dat hare Ho: Mo: de schade die de Nederlanders in Guinea de Deenen hadden aengedaen/ en noch dagelijcks aendeden/ aen de selve wilden doen vergoeden/ dat hy dit uyt den naem van sijn Koningh dede/ die door den Deenschen Koningh daer toe versocht was: Dit leverde hy in de Maent Februarij 1664/ over/ ten selven tijde dat de Engelsche Cabo Verde overrompelden/ en datmen in Engelant eenige Schepen vol Volk en Oorloghs behoeften/ naer Guinea afvaerdighde.

Maer als den Resident Douning in de maent Junij voor had/ een keer van 4 of 5 weken na Engelant te doen/ wierdt hem van de Ho: Mo: Heeren Staten

Staten een memorie ter handt gestelt / om sijn Heer en Meester van de verrassingh van Cabo Verde, indachtigh te maken / op dat vergoedingh van die schade mocht gedaen worden / doch Koningh Karel wist nergens minder van te spreken / zingende al sijn ouden zangh / en seyde dat het buyten sijn kennis en ordre was gheschiedt / en t'sijner tijdt straf daer over soude doen.

Den Ambassadeur van hare Ho: Mo: den Heer van Gogh, in de Maent Julij 1664. tot Londen aengekomen zijnde / en gehoor by Coningh Karel bekomende / wierdt dese overval van Capiteyn Holmes in Guinea, mede van den Heer Gesant te berde ghebracht / maer den Koningh verklaerde nochmaels / gheen sonderlinge kennisse / noch informatie daer van te hebben / en soude daer in ordre stellen / als hier van ten vollen versekert was.

Doch dit kluwen ontwont sich eyndelijck / wanneer men van den Nederlandtsen Generael Valkenburgh uyt Guinea schrijvens kreegh / dat de hier voor-genoemde Capiteyn Holmes met 14 Schepen alle de Nederlantsche Forten en Plaetsen / in Guinea, (uytgenomen een) vyantlijck had overvallen en vermeestert / als eerst Cabo Verde, daer na Tacorari, Cabo Cors, Adia, Aneabo, en Chama. 't Casteel Del Mina hielt sich noch. Daer benevens veel onchristelijcke wreedtheden aen de Nederlanders bedrijvende / ghelijck men uyt de volgende Copye verstaen kan.

Extract uyt den Brief van den Generael *Valkenburgh*, geschreven uyt 't Kasteel *Del Mina*, in *Guinea*, den 12 Oct. 1664.

SEdert dat de Engelsche op dese kust hebben ghetracht de Royale Compagnie voorts te setten, soo en hebben sy niet alleen geensins willen onderhouden de Vrede te vooren gesloten, maer oock met een ongehoorde ontrouw onderstaen onse Natie te Water en te Landt te overvallen, en van haer Handel te beroo-

ven;

ven; 't welck eerst beginsel heeft ghenomen met de herwaerts komste van Johan Stoates, met twee Oorlogh-schepen van den Koninck van Engelandt, en eenige van de Royale Compagnie, sonder dat de selve yetwes verricht heeft, ende dat door de beleefde te moet-kominge en vriendtschap der Nederlanders; doch hebben sy 't daer by niet gelaten: Maer in April laetst leden door twee Koninghs Oorlogh-schepen en 6 Fregatten wegens de Engelsche Compagnie, alle onder de Vlagge van Capiteyn Holmes en eenen Joseph Cubits, om 't voorgaende te hervatten, zijnde haer Vloot in 't kort tot 14 Schepen vermeerdert, haer toonende of 'er al langh Oorlogh tusschen Engelandt en de Vereenighde Provintien was geproclameert, vallende de Nederlantsche plaetsen soo te Water als te Landt aen, vermeesterende gheweldiger handt de Forten Tacorari, Cabo Kors, Adia, en Ameabo, hebben oock noch de vastigheyt van Chama belegert; en ons hier soodanigh beslooten, dat wy nauwlijcks de gelegentheyt hebben om te konnen schrijven, of in rust leven, hebbende sy de Compagnie Tonnen gouts schade gedaen: En de Nederlanders, voornamentlijck aen Adia, boven gegeven quartier, seer tirannigh mishandelt, veel van 't Guarnisoen met roestige Boots-mans messen eerst Neus en Ooren, en daer na noch levendich behouden, als Swijnen de keel af-gesteken, en tegens ontallijcke klachten 't Hooft van den lijve gevilt: Oock selfs niet de dooden in de aerde latende, die haer Godt en de natuure tot rust heeft verleent, maer die opgegraven, hebben sy die jammerlijck gehandelt, voerende de hoofden op Piecken, in teecken van victory, om: Sy hebben de verslagenen en dooden, Hoofden, Armen en Beenen afgesneden, oock 't Hart uyt 't Lijf geruckt, en de gevangenen met onmenschelijcke tirannye mishandelt, om haer tegens de waerheyt te doen getuygen: Dit hebben d'Engelse tot noch toe gecontinueert, en seggen, dat sy noch ses kloecke Oorlogh-schepen verwachten, om de Nederlanders van dese Kust geheel uyt te roeyen; Men heeft het

hier

hier oock erger met de Naturellen, om dat sy gewoon zijn met den Overwinner te houden, en de Engelse verfekeren dat wy geen secours fullen bekomen; ook stroyen de Engelse al-om Billetten, belovende groote voordeelen die hun aen haer zijde begeven. Wy in dese ongelegentheyt zijnde, sullen de Plaetse met eere defendeeren, en onderwijl op een goet secours uyt de Nederlanden afwachten, 't welck wy hebbende verkregen, sullen hoope hebben om in't kort alles te herstellen, &c.

Desen brief wiert uyt last van de Algemeene Staten gedruckt / en gesonden aen boort van alle des Landts Oorloghs-Schepen / en Frontier-Plaetsen / daer eenige militie was.

.. Ontwijffelbaer is het / dat Koningh Karel geen kennis van dese overvallen in Guinea gehadt sou hebben; want men dede groote moeyten / om dit werck een schoonen schijn te geven / Alsoo men in Soutwarik (aen d'over zijde van Londen, over de brugh gelegen) twee Hollandtsche Schippers gevangen nam / om haer te dwingen / een kondtschap te geven / tot voordeel van de heyloose daden van Capiteyn Holmes, in Guinea gepleeght. Capiteyn Holmes wiert oock quansuys in den Tour gevangen geset om over de saeck in Guinea aengerecht / gestraft te worden / maer het was ten dienst der Royale Compagnie gedaen / en men had wel 6 maenden gestoft / om hem na waerde te straffen / doch is eyndelijck (op voorspraeck van den Secretaris Bennet) op borghtoght / sonder eenige straffe / uyt gegaen; Eenige wilden dat hy / om den Koningh te dienen / als Capiteyn, beroepen was / maer hy hadt hem in Guinea soo rijck gestoolen / dat hy t'huys bleef.

Dese vyantlijcke overvallen in Guinea konden dienen / voor het eerste punt / waer over de Ho: Mo: Heeren Staten, den Koningh van Engelandt, den Oorlogh hadden konnen aendoen. Nu volght het tweede.

Nieuw-Nederlandt, ghelegen in't Noorder ghedeelte van America of West-Indien, grenst aen

d'eene

d'eene zijde aen Nieuw-Engelandt. De Nederlanders hadden hier een Colonie of Volck-plantingh/ die al over de 60 Jaren begonnen / en van tijdt tot tijdt aengegroeyt en voort-geset was / maer mits de Engelse door voort-plantinge / de Nederlanders te na quamen reef'er twist tusschen beyden / die al een tijdt langh smoockten / tot dat men in den jare 1663 / over een quam om een Limijt-scheydingh met malkanderen vast te stellen; De Nederlanders, wilden wel toegeven soo veel alst mogelijck was / vermits d'Engelsen hun al te sterck waren: Dese dan by d'Engelse tot dien eynde in de maendt November 1663, te Boston gekomen zijnde / wist men daer nergens minder af/ om dat d'Engelsen verklaerden / geen last tot dit maken der limijt-scheyden / bekomen konden. Evenwel wierden de Nederlanders niet qualijck bejegent / en men boodt haer aen / onder d'Engelse haer vryheyt te woonen en te planten / sommige Engelse mede onder der Nederlanders gebiet sigh onthoudende / waren oock wel met 't selve te vreden: Doch door quade Menschen opgeroyt / quamen d'Engelse daer na op verscheyde Nieuw-Nederlandtse Dorpen / ja self tot op 't Lange Eylant op stekende de Britannise Banier, uytroepende / datmen van geen Nieuw-Nederlandt en wist / maer dat alles onder Nieuw-Engelandt behoorde; Hier mede brachten d'Engelsen 3 a 4 Dorpen in revolte tegens hare Overigheyt / maer de sommige twee-spaltigh / gelijck die van Heemstede en andere / wilden niet / als Gravesande den Engelsen Koninck aen nemen / en seyden / by haer Ho: Mo: altoos wel te zijn geregeert / en daer wilden sy by blijven / schoon datse Engelse geboorene waren: Naderhant dwongh men Heemstede oock/ maer Vlissingen hielt sigh getrouw / eenige Plaetssen hielden sigh Neutrael, want de Gecommitteerde wierden op-gehoudert/ en quamen eyndelijck weder vruchteloos op Nieuw-Amsterdam.

De Bewinthebbers der Nederlandtse West-Indise Compagnie van dese invallen der Engelse verwittight

tight zijnde / klaeghden aen hare Ho: Mo: de Staten Generael over dese onverdraeghlijcke actien der Engelsen in Nieuw-Nederlandt aen d'Hollanders gepleeght / doch daer en konde soo haest geen raet toe gestelt worden / of men kreegh wel andere tijdinge daer van daen / want d'Engelse met eenige Oorlogh-Schepen op de Manhattans voor 't Fort Nieuw-Amsterdam, in Nieuw-Nederlandt aenkomende / dwongen 't selve wel haest / aen haer over te geven / alsoo de Nederlanders geen ontset hadden te verwachten / en d'Engelse wel 10 tegen haer een / starck waren. Op den 27 Augusti oude / of den 8 September, nieuwen stijl 1664. is 't selve dan met geheel Nieuw-Nederlandt aen d'Engelsen over gegeven / op de navolgende conditien.

Artijckelen van 't overgaen van Nieuw-Nederlandt aen d'Engelse.

1 WY staen toe dat de Staten Generael; ofte de West-Indise Compagnie sullen behouden, ofte vryelijck besitten, alle de Bouweryen en Huysen (uytgesondert die in de Forten souden mogen staen) en dat het haer vergunt wort om binnen ses maenden alle soodanige Wapenen en Ammonitie van Oorlogh haer toebehoorende, te vervoeren, ofte voor deselve betaelt te worden.

2 Alle publijcque Huysen, sullen blijven, tot dat gebruyck daer toe sy nu gebruyckt worden.

3 Yeder een sal zijn een Vry-Borger, en behouden hare Landeryen, Huysen, Goederen, Schepen, waer die oock souden mogen zijn in dese contreyen, ende na sijn welgevallen daer over disponeren.

4 Indien eenich Inwoonder voornemens waer om selfs te vertrecken, hy sal genieten een jaer en ses weken, om hem selven, vrouw, kinderen, dienaers en goederen te transporteren, en hier van sijne Landerye te disponeren.

5 Indien dat eenige Hooge ofte publijcque Ministers van sints soude mogen zijn, om naer Engelandt

te ver-

te vertrecken, sy sullen Vracht-vry over gevoert werden, in sijn Majesteyts Fregatten, als deselve derwaerts sullen varen.

6 Oock wert een yegelijck toegestaen, om vryelijck uyt Nederlandt herwaerts te komen, om in dese gewesten te planten, ende dat de duytse Schepen vry hier mogen komen, ende de Duytsen vry wederkeeren, ofte met haer eygen Schepen alderley koopmanschap naer Huys senden.

7 Alle Schepen uyt Hollandt ofte elders komende sullen met haer by-hebbende goederen hier ontfangen worden, en van hier versonden worden, als voor desen voor onse aenkomste, en dat voor ses achter een volgende Maenden.

8 De Duytsen alhier sullen behouden, ende genieten vryheyt van conscientie in Godts-dienst ende kerckelijcke Discipline.

9 Geen Duytschman ofte Duytschmans Schip, sal hier in eenige gelegentheyt mogen geprest worden ten Oorloge, tegens hoedanige Natie het oock soude zijn.

10 Geen Manathans Man ofte Inwoonder sal eenige inquartieringe opgeleyt worden, ten zy behoorlijke satisfactie en betalinge door haer Officiers daer voor gedaen wordt, en dat in dese gelegentheyt, by aldien in het Fort alle de Soldaten niet konnen logeren, soo sullen de Burgermeesters gehouden zijn, door haer Officieren eenige Huysen, tot dien eynde te beschicken.

11 De Duytsen sullen (aengaende haer erffenisse) behouden haer eygen gewoonten.

12 Alle publijque Geschriften en bewijsen (betreffende de Erffenisse van yemandt, ofte kerckelijke Regeeringe, Diaconye ofte Wees-kamer) sullen sorgvuldighlijck bewaert worden, van de geene, onder welcke sy berustende zijn, ende sulcke Geschriften, die de Staten Generael zijn competerende, sullen t'eeniger tijdt haer toegesonden werden.

13 Geen oordeel hier voor de Rechtbanck gepasseert, sal weder in recht mogen getrocken worden

maer

maer indien yemant vermeent dat hem geen recht geſchiet, ſoo hy hem vervoeght tot de Staten Generael, de andere partye ſal gehouden zijn hem 't geſupponeerde ongelijck te verantwoorden.

14 Soo eenigh Duytſchman hier woonachtigh t'eniger tijdt begeert te zijn, ofte in Engelandt koopmanſchap te drijven, ofte in eenige van ſijn Majeſteyts Plaetſen, ofte met de Indianen, ſoo ſal hem op ſijn ghedaen Requeſt aen de Gouverneur een Briefje verleent worden, dat hy is een vry Borger van deſe Plaets, als oock vryheyt gegeven worden om te negotieren.

15 Alle ſubalterne Borgers, Officiers, en Magiſtraten ſullen, indien 't haer gelieft, continueren in hare plaetſe, tot den gewoonelijcken tijdt, in welke de Nieuwe Electie gedaen wordt, als dan ſullender nieuwe gekooren werden door haer ſelven met deſe conditie, dat de nieuwe gekooren Magiſtraten ſullen moeten doen den Eedt van getrouwigheydt aen ſijn Majeſteyt van Engelandt, eer dat ſy hare Officie aenvaerden.

16 By aldien het ſal blijcken, datter eenige publijke onkoſten zijn gedaen, en een middel beraemt, om deſe onkoſten te betalen, het is geaccordeert dat dit middel ſal ſtandt grijpen, ter tijdt toe dat deſe onkoſten ſullen voldaen zijn.

17 Alle voor-gemaeckte Contracten, Schulden en Weer-ſchulden, binnen deſe Provintien yemandt rakende, ſullen volgens de Duytſe wijſe, ghevordert worden.

18 By aldien het kan blijken, dat de Weſt-Indiſche Compagnie van Amſterdam, aen yemandt hier eenige ſomme geldts ſchuldigh is, het is geaccordeert, dat de recognitie van de Schepen en andere ſchuldige inkomſten der Schepen na Nederlant varende, ſullen 6 Maenden langer continueren.

19 De Militaire Officieren en Soldaten, ſullen uyttrecken met volle Geweer, vliegende Vaendel, en ſlaende Trommel, ende indien yemandt der ſelver ſoude willen blijven om te planten, haer ſal vergunt

en aen-

en aengewesen werden, vijftich Ackeren Landts; en indien yemandt van haer soude willen dienen als een Dienaer, sy sullen vryelijck gecontinueert worden, ende daer na vrye Borgers zijn.

20 Soo wanneer den Coningh van Groot Britannien, ende de Staten der Vereenighde Nederlanden accorderen, dat dese Plaets en Provintie, weder in handen van de Heeren Staten sal gelevert werden, wanneer sijn Majesteyt sulcks sal beveelen, het sal opstaende voet overgelevert werden.

21 De Stadt op de Manathans, sal vermogen haer Gedeputeerdens te verkiesen, ende dese Gedeputeerden, sullen hare vrye stemmen hebben in alle publijke Besoignes, soo wel als andere Gedeputeerden.

22 Welcke eenige Huysen mochten hebben in de Fortresse Orangie, sullen vermogen, soo sy willen, de Fortificatie slechten, en behouden ofte besitten hare huysen, gelijck een yegelijck doet daer geen Fort en is.

23 Indiender yemandt van de Soldaten soude willen vertrecken naer Hollandt, ende indien de West-Indische Compagnie van Amsterdam, ofte eenige privé Personen alhier haer selven soude willen transporteren, soo sullen sy krijgen een vrye Paspoort van Colonel Richard Nicolls, gedeputeerde Gouverneur onder sijn Koninckklijcke Hoogheyt, en van andere Gecommitteerdens, om die Schepen te beschermen, die soodanige Soldaten overvoeren, de goederen daer in zijnde voort wech genomen te worden, ofte tegens eenige vyantlijcke actie, welcke soude mogen van sijn Majesteyts Schepen ofte Onderdanen, aengedaen werden.

24 Dat de Copye van des Konincks Patent, aen sijn Koninckklijcke Hoogheyt, en de Copye van sijn Koninckklijcke Hoogheyts Commissie aen Colonel Nicolls (onderteyckent en getuyght door noch twee Gecommitteerdens en Mr. Jan Wintschrop, dat het ware Copien zijn) sullen overgelevert worden aen de eerwaerdige Mr. Stuyvesand, de tegenwoordige Gouverneur, op Maendach toekomende, 's morgens

ter

ten achten, by de oude Molen, als oock dat de Artikulen toegestaen en versegelt sullen worden door Colonel Nicolls Vice-Gouverneur van sijn Hoogheyt, en dat dan twee uuren daer na, het Fort en de Stadt genaemt Nieuw-Amsterdam, op 't Eylant Manathans, sal overgegeven worden, in handen van den voor-gemelten Colonel Richard Nicolls, door den dienst van soodanige, als hy daer toe sal deputeren, onder sijn handt en Zegel.

Was ondertekent

J. de Decker,	*O. Stev. Kortlant,*	*John Winthrop,*
N. Verlet,	*Jacque Couseau,*	*Sam. Willes,*
Sam. Megapolensis,	*Robbert Carr,*	*Tho. Clarcks.*
Cornelis Steenwijk,	*George Cartwrigt,*	*John Phinehon.*

Ick sta dese Artijckelen toe.

En getekent
RICHARD NICOLLS.

Dit was van de tweede oorsaeck des Oorloghs/ aen der Staten zijde. Maer in de Oost-Indien hielden haer de Engelsen stil/ wel wetende/ datse daer geen kans hadden om yets/ tot haren voordeel/ uyt te rechten/ door dien de Nederlanders aldaer/ aen Forten/ Schepen/ en volck/ veel stercker waren/ dan sy/ hierom hieldense den Oorlogh/ in die Gewesten/ soo langh bedeckt/ als het hun mogelijck was.

De derde oorsaeck des Oorloghs/ was het aenhalen en vast houden der Nederlandtse Koopvaerdy-schepen (als hier na sal volgen) 't welck een onwaerdeerlijcken Schat bedroegh/ en de twee voorgaende verre te boven gingh.

Eenige Engelse Kooplieden/ begosten al in 't begin des Jaers 1664. Brieven van Represalie op de Nederlanders (by de welke sy seyden te vergeefs over schade/ die haer door de selve was aengedaen/ geklaeght hadden) van den Koninck te versoecken: Den Koninck gaf haer tot antwoordt/ dat hy hier over aen sijn Gezandt Douningh in den Hage zijnde/ wilde schrijven/ en by aldien men geen behoorlijcke

voldoe-

voldoeningh / in korten tijdt / verkrijgen kon / dat haer als dan geen Brieven van Represalie souden geweygert worden.

Hier op volghde dat sommige stoute Koopliedэн binnen Londen, aen den Koningh, (den Canzelier hier mede van verwittight zijnde) overgaven de navolgende seer magere klachten / over geleden schaden.

Edele Heeren,

DEse Conferentie is om U Ed: te versoecken tot concurreringe in een stem, wegen onse Uytheemsche Handel, welcke verhindert is geweest door d'Onderdanen van de Vereenighde Nederlanden:

De klachten zijn van de Engelse Oost-Indise Compagnie /

Dewelcke ten hoochsten insisteren op de deprædatien en ongelijcken haer-luyden gedaen zedert Anno 1656. ter waerde van 1400. 800. pont, wegen Schepen en Goederen haer af-genomen door Nederlanders, en 87000. pont aen schaden op 't redelijckst gerekent, wegens hare Factoryen die by deselve zijn verbrant ende bedorven: 't Meeste is geschiet zedert sijne Majesteyts geluckige restauratie: Sy klagen oock dat Pouleron nu al 42 Jaren door de Nederlanders beseten is geweest, ende dat soo seer tegens alle recht en reden, dat de Staten selver geen titul daer van pretenderen, maer hebben in onse Tractaten de wedergevinge van dien geconsenteert, en niet te min houden sy 't selve by force; de onkosten van 2 Schepen, die 't voorleden Jaer derwaerts zijn gesonden om weder possessie van 't voorsz. Eylandt te nemen, monteren 23000. pont.

De Compagnie klaeght oock over verscheyde andere wegen ende middelen die de Nederlanders in Indien practiseren tot verhinderinge van de Negotie, en pretenderen een Oorlogh tegens alle de Plaetsen alwaer de Engelse Factooren voor de Negotie aenstellen, en dan declareren sy den Oorlogh tegens die

Plaetsen,

Plaetsen, ende senden eenige Schepen om voor de selve te blijven leggen, ende d'Engelse Negotie aldaer te verhinderen: Soo dat den Oorlogh die sy aenvangen, is maer een schijn tegens de Landeryen, maer in der daet tegens d'Engelse.

2. Op pretext van een Accoort, gemaeckt met de Koninck van die Landen wegens de principaelste Waren, soo verhinderen sy d'Engelse van haren handel, ende schieten na onse Booten die aen Landt, voorgevende, dat sy alle de Waren hebben ingekocht, hoewel sulcks in der daet niet waer is.

3. Als dese konsten haer failleren, soo saiseren ende houden sy soo wel de groote als de kleyne Schepen van d'Engelse op, op een vyandtlijcke manier.

4. Sy proclameren te wesen Heeren ende Meesters van de Zuydt-Zee, ende tot versmadinge schieten sy na, ende gebruycken andere onwaerdigheden tegens onse Konincklijcke Vlagge, affronterende alsoo sijne Konincklijcke Majesteyt, ende dese Natie.

2. De Turckse Compagnie klaeght.

Dat de Nederlanders zedert sijne Majesteyts restauratie van haer luyden hebben genomen 2 Schepen, ter waerde van 11500 ponden, onder pretext van Brieven van Represalien van de Coninck van Spanjen, ende na dat de Coninck alle soodanige Patenten hadde gereclameert, ende de vrientschap met sijne Majesteyt geproclameert: Dit Nederlants Oorloch-Schip was gebouwt ende bemant in Hollandt.

3. De Royale of Koninghlijcke Compagnie klaeght op Guinea/

1. Dat de Nederlanders haer devoir hebben gedaen om hun-luyden te verdrijven van de kust van Africa, ende trachten oock om hun-luyden te berooven van haren Handel, door het vervolgen van hare Schepen van haven tot haven, omme met gewelt te interrumperen alle Negotie tusschen haer-luyden ende de Negros.

2. Sy hebben de Negers gepersuadeert om hare Slaven ende Forten te destrueren,

3. Sy

3. Sy hebben haer-luyden Goederen ende Booten gesaiseert ende aengehouden.

4. Sy hebben het Fort Cabo Cors ingenomen, ende besitten 't selve noch, niet tegenstaende het de Engelse rechtvaerdelijck toekomt.

5. Sy hebben na sijn Majesteyts Vlagh geschooten, als men maer aen Landt aen onse eygen Factoryen wilde gaen.

6. Sy hebben 2 Protesten aen de Engelse gesonden, haer-luyden versoeckende datse souden willen ophouden met hare Manifacturen op die Kust te verkoopen, ende soo sy sulck refuseren, dat sy dan insolentien sullen gebruycken, ende d'Engelsen als een oorsaeck van de Oorlogh declareren.

4. De Portugijse Koopluyden klagen:

Dat een Nederlandts Oorlogh-Schip genaemt de Sluys van Vlissingen, heeft aengetast ende behouden 't Brasiliaens Fregat, dat haer-luyden toe quam, en waerdich was 160000 L.

5. De Handelaers in Africa / door de incorporatie van de Koninghlijcke Compagnie / klagen:

Datse door de Nederlanders hebben geleden ten minsten 330000 ponden aen schade, sommige Schepen zijn in de gront geschoten, ende in brant gesteken, en na het nemen van eenige Schepen, haer volck om hals gebracht, ende vergeven, sommige oock uyt-gestroopt ende aen Landt gejaecht in de Barbarise Landen, 4 van de welcke naderhandt door Godts groote voorsichtigheyt weder in Engelandt zijn gekomen: Twee van deselve hebben sulcks in Hollandt viva voce ende ter presentie van die geene dewelcke haer verongelijckt hebben, getuyght.

Voor alle welcke injurien en verongelijckingen hebben sy-luyden noch geene de minste satisfactie gedaen, niet tegenstaende alles deughdelijck aengewesen, ende met Eeden bevesticht voor de Admiraliteyt, ende oock satisfactie geeyst is, door sijne Majesteyts Extraordinary Envoyé.

Alle

Alle welcke schade geleden by d'Oost-Indise Compagnie, wegens hare Schepen en Goederen, monteert ter somme van 258000 ponden.

By de Tuckse Compagnie,	110500 ponden.
By de Portugijse Koopluyden,	160000 ponden.
By de particuliere Handelaers op de Kust van Africa,	330000 ponden.
Behalven de schade van 't Eylandt Pouleron, dewelcke volgens een rechtvaerdige Rekeninge beloopt meer als	4000000 pond.

Dese klachten dus in 't Hooger-huys (door instigatie van eenige niet van de minste) in 't Opperhuys ghebracht zijnde, zijn om welstaens wil, na eenige debatten oock by 't Lager-huys aengenomen. Men ordonneerde doe twee Advocaten om den Coninck hier over te gaen spreken, en de twee Huysen sijn Majesteyt daer over mochte komen begroeten, en om hare ootmoedige Resolutie diens aengaende ghenomen, bekent te maken; maer soo als de Rechters quamen aen de trappen van 't Lager-huys, was het Parlament al ghescheyden, en uytgestelt voor ettelijcke weynigh dagen.

Aldus schorte het de Engelse aen alle kanten; maer wie kan niet sien dat 't alleen de Jalousy, en afgunst van die natie is; want sy benijden de welvaert der Nederlanders daerom, om dat sy haer in de Scheepvaert voor gaen, vermidts sy onkostelijcker als de Engelsche varende, alle Waren en Koopmanschappen oock beter koop overvoeren. De Nederlandtse Koopluyden en Factoors ghenoegen sich oock, met veel minder onkosten, hun huys-gesin, en staet te onderhouden.

Om den Oorlogh dan voort te setten (alsoo het een deel Engelse Kapers daerom te doen was) quam seker Mr. Clifford op den eersten May 1664. met een Request om in 't Parlement over te leveren, inhoudende: Dat den buytenlandtschen Koophandel allencxkens meer en meer quam te vervallen, door dien de Onderdanen van de Vereenighde Nederlanden de selve, soo in Indien, Africa, en elders bekommerden,

merden, ja met ghewelt invadeerden: Dat oock selfs de konincklijcke waerdigheydt aldaer in sijn Rechten wierdt ghehoont en veracht: Dat men den Coninck dit spoedighlijck moest te kennen geven, om herstellingh van sijn Eer, en der Coopluyden schade te verkrijgen. 't Parlament ghevìel den inhoudt van dit Versoeck-schrift heel wel / en voeghde daer by / Wy willen met onse Lijven en Fortuynen sijne Majesteyt behulpsaem zijn, tegens alle tegenstrevingen, hoe die oock mogen wesen. Den Coningh dit Request in handen krijgende / antwoorde schriftelijck / Dat hy beyde de Huysen dede bedancken, voor de sorge die sy voor hem en sijn Onderdanen waren dragende, hy soude sijn Minister in Hollandt van alles verwittigen, en by weygeringh van spoedige Justitie, daer in voorsien, nemende alsdan de vrywillige aenbieding van de Parlamenten met danckbaerheyt aen.

Hier op dede 't Parlament den Coningh weder bedancken / wijl hy soo gratieus had geantwoordt tegens de begane injurien van de Hollanders. Dus wierdt aldaer 't Paert van jalousie tegens hare Ho: Mo: Onderdanen voort-gedreven / wiens Kooplieden alleen benijt om hare groote Traficq en Navigatie, nu begosten om te sien / en te gelooven dat Engelandt na hare welvaert pooghde / sy resolveerden stracks de Schepen om de West te waerschouwen / om niet als achter Schotlant om te gaen; die van Zeelant sonden oock twee wel-bezeylde Galjoots na Hysant, om alle aenkomende Schepen te waerschouwen geen Engelsche Havens aen te doen. Hare Ho: Mo: schreven oock een Bededagh uyt tegens den 18 Junij van desen inhoudt: Wijl om de in swangh gaende zonden Godts toorn over 't Vaderlant scheen te wesen ontsteken, men wilde met waer berouw afbidden alle wel-verdiende straffen, als Dieren-tijt, sware Sieckten, overval van Wateren, ende andere plagen en versoecken, 't welvaren te Water en te Lande, en de Vrede met de Nageburen bestendigh te maken, en te verbreken alle listige aenslagen tegens 't Vaderlant; de Gereformeerde Kercken in

verschey-

verscheyde plaetsen te bevrijden van die swarigheden die haer soo veele Jaren hadden gedruckt &c. Engelant verboodt den uytvoer van Salpeter: En wijl men een Oorlogh in 't hooft had / bestelde men order na de Oost-zee, om sich van behoeften te voorsien. In Hollant deden d'Engelsche oock tijdelijck / Touwerck / Cordage / Masten / en Scheeps-behoeften na Londen voeren / om Hollant te ontbloten van hare behoeften in tijdt van Oorlogh.

Alle Collegien ter Admiraliteyt nevens de Bewint-hebbers der Oost- en West-Indische Compagnien wierden bekendt gemaeckt / dat den tijdt / tot uytwisselinge van wederzijdts pretensien / volgens het jonghste Tractaet met Engelandt ghesloote / te doen was beraemt / en vast gestelt tot Maendagh naestkomende / en vier weken / en dat na d'expiratie van die tijt / geen pretensie meer souden werden aengenomen / &c. Den Engelsen Resident Douningh vertrock hier op na London, met toeseggingh van haest weder te komen / ghelijck hy oock dede: doch voor sijn vertreck klaeghde hy nochmeels dat geen voldoeningh over de twee Engelse Oost-Indische Schepen / de Bon Esperance en Henry Bon Avonture, (hier vooren meermalen verhaelt) konde bekomen.

d'Algemeene Staten ontfingen bescheyt / van eenige Ghemachtighde tot de saken van Engelant besigh ghewerst zijnde / hoe dat sy alle stucken die dese twee boven-genoemde Schepen / aengingen / naukeurigh hadden ondersocht / doch niets ghevonden / 't geen de antwoordt / en onderrechtingen / voor desen aen den Coninck van Engelant en sijn Ministers verscheyde malen ghedaen / tegenstrevende was: oversulcks wierdt vast ghestelt / by de voorgaende besluyten te blijven volharden / ende den Heere van Goch, die gereet stont / om als Gesant / wegens de Vrye Nederlanden by den Coning van Engelant over te varen / met soo krachtige onderrechtingen en bewijsen te voorsien / dat dien Koningh / door de selve most overtuygt worden / dat het klaerlijk bleeck dat dese klachten hem t'onrecht wierden aengebracht.

Vorder is oock vast gestelt; Nademael het scheen dat Engelant op dit pretext / wel eenige onbziende-lijcke Actien mocht komen by der handt te nemen / dat men aen alle de Geallieerde van den Nederlantsen Staet, de gantsche beschapentheyt van dese sake soude bekent maken / en ten dien eynde den Advocaet van d'Oost-Indische Compagnie in den Hage ontbieden.

Ondertusschen kreegh men seecker bericht / van de spoedige toerustingh der Schepen in Engelant, luydende aldus:

MYn Heer: 't Sedert den 2 Junij heeft men hier met allen ernst beginnen te equiperen, ende hebben den Koninck en den Hertogh in Persoon, alle de Schepen op dese Rivier wesen besichtigen, en ordre gegeven, om op 't spoedichste alle die in de by-lage ofte hier onder volgende Lijste vervat, gereet te maken: Tot welcken eynde datelijck menichte van Bootsvolck, Waterluyden, Visschers en Timmerluyden gepreſt zijn, en na beneden gesonden, alwaer 't werck met soodanige yver by de handt gevat is, dat men gelooft in't laetste van de naestkomende Weeck, de meeste part van de voorn. Schepen zeyl-reede te sullen hebben, zijnde de Magazijnen van alles voorsien, en menichte van handen aen 't werck: Tot Portsmout gaen de Equipagien oock sterck voort, en sullen mede voor de meeste part ontrent die tijdt klaer wesen: Men heeft van de Weeck oock begonnen Beesten te slachten, en Volck te pressen, daer weynich moeyte mede hebben, dewijl de Zee-luyden van selfs seer gewillich zijn, en by menichte haer dienst offereren, soo dat het getal van 10000. daer order toe gegeven is, in 't kort sullen compleet zijn: Men heeft oock 25 nieuwe Capiteynen ghemaeckt, meest van de geene die voor desen op de Vlooten onder Cromwel gedient hebben, sonder onderscheyt van Religie, wesende veel van die Anabaptisten en Presbytrianen: Daer wert geseyt dat de eerste Vloot bestaen sal in omtrent 30 capitale Schepen, dat de rest voor een tweede, op alle occasien gereet gehouden sullen

sullen werden : Men spreekt dat Prins Robbert, den Hertoch van Albemarle en den Grave van Sandwich, voor-geslagen zijn tot Generalen: 't Schip dat gedestineert was, om den Grave van Carlisle van Stockholm te halen, is gecontramandeert, en leght nevens een ander Fregat in Tilburihope, om de Hollanders op te houden, en 't beste Volck tot 's Konincks dienst daer van te lichten: Beneffens de 6 Schepen die ick U Ed. in mijn laetste geschreven hebbe, dat by de Royale Compagnie geequipeert werden, leght noch een van 's Conincks Schepen van omtrent 36 stuck, tot Portsmout zeyl-reet, om met de eerste goede wint derwaerts te gaen, en wort noch een ander verdubbelt, dat men gelooft ten selven eynde gedestineert te zijn: My is gesecht dat 't Advijs-Jacht dat de tijdinge van 't over-gaen van Cabo Verde hier gebracht heeft, den Gouverneur van die Plaets mede gebracht soude hebben, en dat men hem hier in Engelandt ergens heymelijck bewaert.

Lijste van de Oorlogh-Schepen, die op het spoedighste in Engelandt toegerust worden.

Te Chattam, van de eerste, tweede, 3 en 4 Rangh, onder de eerste mede zijnde de Royale James, hebbende meer Stucken opgekregen, idem, de Prince Royal, de Royale Charles, London, Henry, Matthias, Dreadnaugt, Revengie, Poortlant, Elisabeth, Hamshire, Dyamand, Ruben, d'Avonture: Dese capitale Schepen, meest van 3 Lagen Schuts, zijn alle geordonneert in aller haest gereet te maecken, en men heeft by mancquement van Volck veele Visschers van de Revier genomen, ende veel Bootsvolck geprest om de Schepen toe te takelen, ende met aller haest te Equiperen: Tot Woledge van de derde Rangh, de Schepen, Duynkercken, Henrietta, Pleymuyen, de Kroon, Anna, d'Asseurantie, alle gelast op 't alderspoedichste gereet te maecken, en in Zee te brengen: Tot Deptford van de 4 en 5 Rangh, de Convertine, de Paerl, Dortmuyen, de Hector, en de Dolphijn; sommige van dese hebben alreede de zeylen aen de

Reen, en nemen haer Geschut in, op alle de rest is veel Volck aen 't werck.

Den Engelsen Resident Douningh nu te Londen gekomen / en weder op sijn vertreck na Hollandt staende / had verscheyde by-eenkomsten met de Bewinthebbers der Engelse Oost-Indise Compagnie, en nam aen / der selver Interesten, in Hollandt komende / met alle ernst / waer te nemen. Want den Koninck had belooft / d'Oost-Indise saken / en den Koophandel te verdedigen.

Op den 17 Junij 1664, scheepte d'Heer Michiel van Goch, als Ambassadeur der Vereenighde Nederlanden by den Coninck van Engelandt, van voor Schevelingen in 't Schip van Capiteyn Jan Banckert, naer Engelandt over: quam den 22 der selver maent binnen Londen, en wiert van den Meester der Ceremonien, Charles Cotterel, op 't vriendelijckst verwelkomt en ontfangen: Hy had dien selven avondt te Withal noch gehoor / by den Coninck, alwaer voor eerst niet dan beleeftheden ten wederzijden omgingen. Hier na viel den Coninck ten eersten op d'Oost- en West-Indise Compagnie, seggende onder andere redenen / dat het onverdraechlijck was, dat de West-Indise Compagnie, met eenige weynige Vestingen, met een Schip 3 of 4, sonder eenich Landt te besitten, de gantsche kust van Africa, Revieren en Stroomen sou onvry maken, en aen andere den handel beletten en ontroeren, &c. Den Ambassadeur antwoorde / dat alle ongelegentheden dien aengaende by 't laetste Tractaet waren gereguleert, en dat men dese saken daer na moest rechten. Hy dede daer op vervolgens de klachten over de Vyandtlijcke daden van Capiteyn Holmes in Guinea. Waer op den Coninck nochmaels verklaerden / geen sonderlinge kennis daer af te hebben. Doch sulcks bekomende, soude doen naer vereysch van saken: en sprekende voorts van de sware Scheeps-toerustingh / die men in Nederlandt dede / ontschuldighde den Ambassadeur 't selve / met de sware Convoyen / dewelcke men in desen tijdt genootsaeckt was te doen; en

vorders

vorders versoeckende / dat sijn Majesteyt ordre wilde doen stellen / (gelijck oock van hare Ho: Mo: zijde geschieden sou) dat door wederzijdts Vlooten / d'een tegen d'ander / geen onlusten mochten komen te ontstaen. Den Coninck sulcks belovende / seyde noch in 't afscheyt nemen (alsoo den avondt viel) Laet ons vrienden blijven.

Des anderendaeghs had d' Heer Ambassadeur audientie by den Hartogh van Jorck, en 's avondts by den Heer Canzelier, alwaer mede niet anders als van de Scheeps - toeruſtingen, en d' Ooſt- en Weſt-Indiſe Compagnien geſproken wiert.

Eenige weken hier na gaf d' Ambassadeur een schriftelijck Memoriael aen den Koningh over / rakende de Scheeps-toeruſtinge en Vlooten: de actien van Capiteyn Holmes: d'Ellendigen ſtaet der Vaudoiſen in de Valeyen van Piemont: en 't verbieden van 't inkomen der Nederlandtſe Schepen en goederen / ter oorsaeck van de besmettelijcke sieckte. Den Koningh antwoorde schriftelijck in 't breede op dese voorstellingen / dat hy geen vyandtſchap met ſijn Vloot in 't ſin hadde: verklaerde wederom, geen laſt aen Capiteyn Holmes gegeven te hebben, om Cabo Verde of eenige andere plaetſen, de Duytſen toe komende, in te nemen, noch eenige vyantſchap aen de Onderdanen der Vereenighde Nederlanden te betoonen, dat men ſijn Koninghlijck woort meer geloof behoorde te geven, dan Schippers en Zee-luyden, die veeltijdts niet wiſten, watſe onderſochten. Voegende hier voorts by / een verradelijcke actie die de Wilden in Guinea onder den Koningh Fantijn, hadden in 't werck geſtelt / op ſijn Fort Cormantijn, die tot dese daedt door de Nederlanders waren op-gehitst / en om-gekoft / dit seyden die Wilden, na datſe met verlies / van Cormantijn waren afgeslagen / (lichtelijck om hun leven te behouden) en of dese nu beter te gelooven zijn / als de Nederlandtſe Schippers en Zee-luyden, is bedenckelijck. Noch wiert hier in geklaeght / dat 2 Duytse Schepen / seecker Engels Scheepje / onder een Capi-

teyn Bortwick, daer omtrent hadden belet te handelen. En dit waren alle de bysondere klachten die tegen de West-Indise Compagnie gedaen wierden / van wegen de Vaudoisen, sou den Coningh oock sijn beste vermogen in't werck stellen. Aengaende 't verbieden der Nederlandtse Schepen en goederen / ter oorsaeck van de besmettelijcke sieckte / kon den Coningh niet anders doen / als sorge te dragen voor de gesontheydt van sijn Koninghrijck.

Met dit schriftelijck antwoordt / dat de voorseyde punten bevatte / most d'Heer van Goch sigh voor die tijdt laten genoegen. In plaets dat men Cabo Verde had behooren weder over te geven / rusteman na die Kust / 10 Koopvaerdy-Schepen toe / elck met 24 en 30 stucken voorsien / met dubbelt volck gemant / en met 2 Konincks Oorlogh-Schepen gesterckt.

Den Koninck van Vranckrijck dede door sijne Ambassadeurs doenmaels te Londen en in 's Gravenhage zijnde / sijne bemiddelingh / tot slissingh deser onlusten tusschen Engelandt en Nederlandt, aen beyde zijden aenbieden: Nederlandt nam de selve seer minnelijck aen / maer Engelandt weygerde. Waer over de Franse Gezanten, korts daer na / oock seer misnoeght uyt Engelandt vertrocken zijn.

De Ho: Mo: Heeren Staten sonden / inde maendt Julij Anno 1664, een brief aen den Koningh van Engelandt, daer in sy als noch betuyghden / niet anders als tot Vreede genegen te zijn, en dit selfde van sijn Majesteyt oock verhopende. Desen brief beantwoorde den Coningh met een diergelijcke / die den Engelsen Gezant Douningh, op den 28 Julij weder in den Hage komende / mede bracht / daer in hy immers soo seer sijne genegentheyt tot de Vreede, als de Ho: Mo: Heeren Staten, betuyghde, doch de oude en gewoonlijcke klachten / van dat'er geen behoorlijcke voldoeningh der Engelse gesustineerde schaden, daer tegen de Nederlanders, immers alsoo veel van d'Engelse pretendeerden / maer daer na deselve niet luysteren wilden) en volghden, noch wierden voldaen,

daen, besloten dit geschrift / met een kleyne wijse van dreygement, en protestatie voor Godt en de Menschen, van alle inconvenienten of onheylen, die hier over sullen volgen, indien dat niet datelijck alles na gekomen wierr.

Den inhoudt van desen brief begon des Konincks meyningh ten Oorlogh wat nader te verklaren: Diens Vloot vast in Duyns en Wicht sterck vergaderde / hier over wierden gestadigh Nederlandtse Addijs-Boots in 't Vaerwater gehouden / om van tijdt tot tijdt / van hare macht en actien / kondtschap te bekomen.

Den dapperen Onder-Admirael C. Tromp, nu met 22 Schepen sterck / by Fairhil ontrent Hitlandt, de Nederlandtse Oost-Indise Retour-Schepen ontmoet / en in 't Vaderlandt begeleydt hebbende / quam binnen / om sigh wat te versien: maer den Heer Opper-Admirael Opdam, lagh met 's Landts Vloot onder Goeree, wordende dagelijcks stereker. Dese had last / om de West-Indise Schepen / onder 't geleyde van den Commandeur Jan van Kampen, geschickt naer Guinea, (buyten verlet) door het Canael te begeleyden / door dien d'Engelsen de selve dreyghden / (waer 't mogelijck) aen te halen / of te vernielen. Maer de wint was / en bleef hun soo langh tegen / dat het saysoen / en de gelegentheyt / ondertusschen veranderende / dese reys moest worden gestaeckt.

d'Engelsen rusten soo sterck toe / als hun mogelijck was / en kregen een partye klaer van d'ondergeschreven Vloot.

Lijste van de Engelse Vloot, Anno 1664.

Eerste Rangh.			*Tweede Rangh.*		
Schepen/	man.	st.	Schepen/	man.	st.
Souvereyn	700	100	London	400	64
Prince	600	80	Henry	380	64
Royale Charles	550	80	Triumph	350	64
Royale James	500	70	Swiftsure	340	64

Schepen/	man.	st.
St. George	350	60
St. Andrew	330	56
Rainbow	320	56
Vintorne	320	56
Hangard	320	56
James Oles	350	60
Royale Oabe		72
Royale Catharine		72
Victory	320	56
Derde Rangh.		
Henriette	250	50
Mary	260	50
Montague	260	52
Moincke	250	50
Glochester	240	52
Jorck	240	52
Dreadnaught	240	52
Anna	240	52
Pleymout	240	52
Revengie	250	52
Fairfax	260	50
Resolution	250	52
Essex	230	48
Duynkercken	230	48
Lion	210	48
Vierde Rangh.		
Leopaert	180	44
Matthias	150	44
Nieukasteel	180	44
Bristol	180	44
Jarmouth	180	44
Happy Returne	180	44
Swalue	140	40
Kent	170	40
Centurion	170	40
Poortlant	170	40
Princesse	160	40
Assistance	160	40

Schepen/	man.	st.
Breda	160	40
Portsmout	160	38
Voorsichtigheyt	160	40
Diamant	160	40
Anteloope	160	40
Reserve	160	40
Advise	150	40
Mary Rose	160	40
Douver	160	40
Crouwne	160	40
Gersey	160	40
Ruby	160	40
Hampshire	160	38
Phenix	150	38
Tijger	150	38
Dragon	150	38
Bonavontura	150	38
Elisabet	150	38
Saphire	150	38
Adventure	140	34
Non Suth	140	34
Asseurance	135	32
Amicy	120	30
Expedition	120	30
Guinea	120	30
Providence	120	30
Couvertine	150	36
Pelcom	130	36
Gare	130	36
Charity	140	38
Marmaduke	130	32
Elias	130	36
Constant Warwik	130	32
Vijfde Rangh.		
Milford	115	22
Garnesey.	110	22
Successe	115	24
Norwith	110	22

Dar-

Darmouth	110	22
Paerle	110	22
Meremaide	110	22
Pembrock	110	22
Colchester	110	22
Dagle	110	22
Oxford	110	22
Nachtegael	110	22
Richmond	110	22
Forester	110	22
Garlandt	110	22
Speedwel	100	20
Sorlinges	100	20
Augustine	100	26
Coventree	100	20
Happy Entrance	100	20
Roose-bos	100	24
Hont		
Wonstergate	100	26
Zofia	100	16
Gujef	100	26
Faem	95	20
Pauw	95	22
Bryer	90	18
Grephont	90	20
Hector	90	20
Dolphijn	80	14
Lesard	70	16

Seste Rangh.

Beamble	70	14
Paradox	70	12
Litteguif	70	12
Vos	70	14
Draeck	70	12
Martini	70	12
Ware Liefde	60	12
Litlemary	60	12
Merlijn	70	12
Griffioen	50	12
Swart Moors-pink	50	12
Chessunt	45	10
Hauke	40	8
Daglet	40	8
Roe	40	8
Hinde	40	6
Non Suth, Kets	40	8
Francis	50	10
Signet	40	6
Lelie	40	6
Swaluwe, Kets	40	6
Roose	40	6
Harp	40	8

Van dese Vloot waren 22. onder Prins Robbert, na Guinea gedestineert.

De Nederlandtse Vloot / onder den Lieutenant Admirael Obdam, gedestineert om de West-Indise Schepen, na Guinea, door 't Canael te convoyeren / waren nu meest onder Goeree in de Mase gekomen / bestaende in dese Schepen:

Lijste der Nederlantse Armade onder Goeree, Anno 1664.

Van Rotterdam.

Schepen.	stuk.	m.
1 't Schip de Eendracht, Lt. Adm, Obdam	72	450

Schepen/		stuck.	man.
2	Kleyn Hollandia, Vice-Admirael Egbert Meeusz. Kortenaer	56	400
3	Groot Hollandia, Capiteyn Jan de Liefde	62	353
4	't Wapen van Utrecht, Capiteyn Gouda	40	210
5	't Wapen van Delft, Capiteyn Kleydijck	44	200
6	't Wapen van Rotterdam, Cap. Kerkhoven	42	210
7	't Wapen van Dort, Cap. Boshuysen	44	216

Van Zeelandt.

8	Zeelandia, Vice-Admirael Jan Evertsz.	56	450
9	Vlissingen, Commandeur Corn. Evertsz.	50	225
10	Kampveere, S. by Nacht Adriaen Bankert	46	205
11	Vlissingen, Cornelis Evertsz. de Jonge	46	205
12	Zeeus Admiraliteyts Wapen, Jan Evertsz. de Jonge	44	200

Van Amsterdam.

13	Oosterwijck, Schout by Nacht Cornelis Tromp	62	350
14	Groeningen, Capiteyn Dirk Schey	50	225
15	Tijdtverdrijf, Alb. Klaesz de Graef	50	225
16	Stadt en Landen, J. J. de Haen	50	225
17	Hilversum, Albert Matthijsz.	50	225
18	Duyvenvoorde, Hendrick van Tol	40	175
19	7 Provintien, Cornelis Hoogenhoeck	40	175
20	De Vreede, Henrick Goskens	40	175
21	Raethuys van Haerlem, J. Adelaer	40	175
22	Jupiter, de Groot	40	140
23	Wakende Boey, Otto van Loon	40	175

Van 't Noorder-Quartier.

24	't Wapen van Nassauw, Schout by Nacht Cornelis Schram	56	250
25	d'Eendracht, Frans Bemmer van Alkmaer	56	225
26	De Princes, Berckhout	36	190
27	West-Vrieslant, Bruynvis.	50	240
28	't Wapen van Medenblick, Houttuyn	40	210
29	Drie Helden Davids, Bronser	44	250
30	Josua, Slord	50	210

Van

Van Harlingen of Vrieſlandt.

31 Weſtergo, Jan Vijſelaer	48	250
32 Sevenwolden, Stellingwerf	46	210
33 Albertijn, Bruynſvelt	46	210
34 Dom van Utrecht		
35 Amſterdam		
36 Coeverden		
37 Domburgh		
38 Haerlem		
39 Doesburgh		

(34–39: als de voorige.)

Na Guinea gedeſtineert.

1 Luypert, Commandeur Jan van Kampen	54	320
2 De Hal, Jooſt Verſchuer	30	204
3 Kleyne Harder, Boes	30	110
4 Tergoes, Nieuwenhof	40	225
5 Prins Maurits, Marc. de Clerck	48	210
5 Poort van Gorcum, Chr. Elders	40	210
7 't Schip	44	210
8 't Schip	44	210
9 't Wapen van Dort, Leen Pickes	40	210
10 Vliſſingen, Tant	30	174
11 't Schip	36	350
12 't Schip	34	
13 Drie Helden Davids, S. by Nacht Brouwer	44	210
14 d'Orangie-Boom, Jan Baes	30	140
15, 16 Twee Schepen, voeren	74	340

Tot Convoyers en Advijs-Barcken,

17 't Fort Goeree, Pieter Anuelis	26	115
18 Swarten Arent, Pieter Lonck	16	78
19 Rebecca, Andries Claeſz.	20	74
20 Princes, Eleman Everijns	23	70
21 Tijger		
22 St. Jan, Joris Symonſz.	4	16
23 Duyf, Jacob Janſz.	2	7
24 Frans de Hoecker,	4	12
25 Prins, van den Ancker	24	70
26 Harderin, Andries Ruts	28	100
27 Vergulde Vos, Iſaac Schaep	10	20
28 Eraſmus, Schipper Klaes Eraſmus		

29 Ver-

29	Verguldén Diſſel, Jan Harmenſz.	3	14
30	't Wapen van Campen, Claes Maertenſz.	.	.

Behalvens 't Esquadre van de Viçe-Admirael de Ruyter, in de Middelantſe Zee.

DE Staten Generael der Vereenighde Nederlanden met de jonghſte Brieven uyt Engelandt ingekomen, door haren Ambaſſadeur aldaer advijs ontfangen hebbende, dat den Coningh van Groot Brittanjen, den Hartogh van Jorck, en ſijn Majeſteyts hooge Miniſters, eenigh ongenoegen getoont hadden over, ende ter ſake van de extraordinare equipagie alhier aengeſtelt werdende, van Schepen, gedeſtineert na de kuſt van Guinea: Hebbende na voorgaende deliberatie goedt ghevonden hoogh ged. Coningh tot weghneminge van alle ſiniſtre impreſſien; mitſdeſen vrunt-nabuurlijck bekent te maken de reden en oorſake, die haer Ho: Mo: tot het doen van de voorſz. extraordinare equipagie heeft bewogen, daer inne beſtaende, dat haer Ho: Mo: tot haer leetweſen beſpeurt hebbende dat eenige Natien, ende daer onder mede eenige ſubjecten van ſijn Majeſteyt (onaengeſien des ſelfs adveu en iterative verklaringen, van datſe geenſins laſt of commiſſie gegeven hebben) haer zedert eenigen tijdt herwaerts niet ontſien en hebben de goede Ingeſetenen van deſen Staet, en ſpecialijck die van de Geoctroyeerde Weſt-Indiſche Compagnie deſer Landen, in de Geweſten van Africa, en ſpecialijck op de voorſz. kuſte van Guinea, te beledigen, ende haer van hare Schepen en goederen te berooven, ja ſelfs den Staet deſer Landen vyandlijck aen te taſten met het weghnemen van Forten en Sterckten: van hare ſchuldige plicht geacht hebben den Staet, en de goede Ingeſetenen van de ſelve in de voor-genoemde Geweſten, ſoo veel in haer was, te beſchermen, en voor diergelijcke ongemacken in 't toekomende ten beſten te verſekeren, hebbende ten dien fine geordonneert, dat uyt deſe Landen na de voorſz. Geweſten ſal werden geſonden de nombre van 10 Oorlogh

Schepen,

Schepen, te meer, alſoo die van de gemelte Geoctroyeerde Weſt-Indiſe Compagnie, wederom ſtaen derwaerts te ſenden een goet Cargaſoen, geladen in vier bequame Coopvaerdy-Schepen, die het geenſins geraden was ſonder eenige eſcorçe mede te exponeren de periculen en ongemacken, die anderen van gelijcke conditie waren over gekomen, door die geene, die alhoewel ſy in de voorſz. Geweſten noch machts genoegh hadden om de voorſz. vier Schepen aldaer komende te arriveren, ſonder eenigh geleyde, mede ſoo wel als de voorgaende wech te nemen, echter oock daer en boven noch onlanghs een nieuw renfort derwaerts geſonden hadden: ende op dat hooghſt-gedachte ſijne Majeſteyt volkomelijck moge verſekert weſen van haer Ho. Mo: innerlijcke intentie in deſen, mitſgaders van hare oprechte en ernſtige genegentheyt tot conſervatie van de Vreede, en alle goede intelligentie met ſijne Majeſteyt: Soo hebben haer Ho: Mo: de ſelve ſijne Majeſteyts, mits deſen wel willen verſekeren, dat haer Ho: Mo: albereyts gereſolveert hebben, dat die geene die over de voorſz. 10 Oorlogh Schepen het commandement aenbevoolen is, in gevalle hy op de voorſz. kuſte, ofelders in ſijne reyſe ſoude mogen vinden of ontmoeten eenige Schepen of Subjecten van ſijne Majeſteyt, of van eenige andere Geallieerden van deſen Staet, hy de ſelve geenſins ſal hebben te beſchadigen, of in hunne Traficque aldaer te beletten of incommoderen, voor ſoo veel en ſoo lange de ſelve geene ſchade of ongelijck aen deſen Staet of de goede Ingeſetenen van de ſelve, hebben toegebracht, mach verlaten: Ende nademael hare Ho: Mo: van ſijn Majeſteyts wijdt-beroemde Juſtitie en beſcheydenheyt zijn verwachtende, dat hooghſt-gemelte ſijne Majeſteyt des ſelfs ſubjecten in hare onrechtmatige occupatien, en vyantlijcke proceduren, buyten ſijn Landt ende adveu ondernomen, ende in 't werck geſtelt, niet en ſal gelieven te ſtijven ofte patrocineren, en dat de ſelve oock aen den Commandeur over ſijne Vlooten albereyts na de voorſz. Geweſten geſonden, of noch derwaert te ſenden, mede gelijcke

lijcke ordre en Instructie sal ghelieven te geven, soo houden haer Ho: Mo: haer volkomelijck versekert, dat door 't affsenden van de voorsz. Schepen egeene de alderminste sinistre rencontre tusschen beyde de Natien staet te bevreesen, behalven dat sijn Majesteyt alle bekommernissen dien aengaende t'eenemael kan doen verdrijven, door een spoedige, genereuse, en rechtveerdige Resolutie, waer by haer Ho: Mo: gherust gestelt, ende versekert mogen werden, van de kosteloose en schadeloose restitutie der Forten ende Schepen, by sijne Subjecten desen Staet en de gemelte West-Indise Compagnie, deser Landen als vooren, vyandtlijck afgenomen: 't welck haer Ho: Mo: van sijne Majesteyt nochmaels op 't alderserieuste gantsch vrunt-nabuurlijck zijn versoeckende: Aldus gedaen ende gearresteert in de Vergaderinge van de hoogh-gemelte Heeren Staten Generael, den 29 September 1664.

Den Ambassadeur van hare Ho:Mo: had over 't selve subject / by den Koning korts daer na audientie/ daer sijn Majesteyt verklaerde / Dat hy waerlijck den Staet der Geunieerde Nederlanden en hare goede Ingesetenen beminde, maer, dat hy om de Equipagie der Nederlanders na Guinea, oock een Vloot had moeten uytrusten: Dat de Acte van Capiteyn Holmes op Cabo Verde maer een pretext was, ende dat men in Engelandt wel wist, waer toe de Schepen uyt Hollant na Guinea gingen &c. Dat de commissie van die Schepen contrarieerde het 14 Articul van 't voorgaende Tractaet, en licht een beginsel van rupture wilde wesen, en by gevolge, van veele droevige effecten. (Doch de actie van Capiteyn Holmes met Cabo Verde, was niet alleen tegen het voorsz. Tractaet / maer volkomen vyandelijck: En nademael den Koningh verklaerde / die sonder sijn kennis en ordre geschiedt was / konde sijn Majesteyt oock niet qualijck nemen / dat Nederlant sijn eygen goederen (door soo een Rebel gherooft) wederom socht te bekomen.) Voorts hielt sich den Coningh van alle onheylen, die hy over beyde Natien te gemoet sach, onschul-

ſchuldigh, altoos getracht hebbende het Tractaet, en de vriendtſchap punctuelijck te obſerveren, &c.

Aldus ſagh men dat Engelant geern gewilt hadde / dat hare Ho: Mo: ſtil ghestaen / en d'Engelſen alleen in Guinea hadden laten domineren / want tot Withal ſprack men / dat Cabo Verde geen 1000 guldens waerdigh was / en dat Cabo Cors niemant als d'Engelſe Natie toe quam / 't welck ſy met fondamentele redenen ſouden bewijſen / &c. Soo verre was het daer af / dat ſy de geroofde Schepen / Forten en Goederen ſouden hebben willen reſtitueren: hare Ho: Mo: over deſe differentie haer ſelfs rechter in prejudice van Engelandt niet zijn willende / namen by reſolutie, aen de geoffereerde Mediatie van ſijne Majeſteyt van Vranckrijck, maer Engelandt wilde daer niet aen.

De beſmettelijcke ſieckte / in eenige Hollandtſe Steden, doch voornamentlijck t'Amſterdam, als de grootſte / en volck-rijckſte zijnde / nu ſoodanigh toenemende / dat aldaer / in de eerſte weeck van de Maendt September, over de duyſendt veertigh Dooden ter aerden wierden beſtelt / ſoo datmen eyndelijck bevont / dat'er in deſe groote Stadt alleen / 24148 menſchen in dit geheele Jaer 1664. waren begraven / 't welck oorſaeck gaf / datmen in Engelandt (gelijckmen in ſommige andere Landen oock dede) op den 11 September, het in-komen van alle Schepen en goederen / uyt de Vereenighde Nederlanden komende / verboodt / en dat tot op den 11 December naeſt-volgende. Dit ſcheen Engelandt wel voor dit / maer niet voor 't volgende Jaer 1665. te helpen / als wanneer (Hollandt deſe Straf uyt geſtaen / en nu daer van vry zijnde) het te Londen, en door geheel Engelandt, afſchrickelijck begon te ſterven.

Men was in Engelandt noch al toeruſtende / en men gaf goede antwoordt aen hare Ho: Mo: Miniſters, waer over den Nederlandtſen Secretaris Cunæus een reysjen over na Hollandt dede / om mondelingh deſen Staet te waerſchouwen / wijlmen nu

langhs hoe meerder sagh / waer Engelandt op uyt was; De geruchten selfs scheenen ongelooffelijck / datmen des Nederlandtsen Ambassadeurs Brieven op't Comtoir te London wegh nam: Een Hollandts en Frans Schip met Wolle uyt Yrlandt komende / als verboden / die te Doeveren opbraght / en confisqueerden: Datmen ordre gaf in 't begin van de Maent November, alle Nederlandtse, soo Oorlogh als Koopvaerdy-schepen in Engelse Havens komende te arresteren / en een offensive Vloot daer toe verbaerdighde / waer af Duc de Jorck, Admirael, 't eerste Esquadre van 13 de kloeckste Schepen soude hebben; Jan Lauson, Viçe-Admirael, en W. Berckley, Schout by Nacht soude zijn: Het tweede Esquadre van 12 Schepen / Prins Robbert, Admirael, Capiteyn Mings, als Vice-Admirael, en Capiteyn Janson, Rear-Admirael: Het derde van 12 Schepen / Eduard Montagu, Graef van Sandwigh, Admirael, Jeuriaen Ascuë, Viçe-Admirael, en Cap. Tideman, Rear-Admirael, behalven noch 13 andere Schepen / en veele Kitsen / diemen daer by soude voegen: Datmen voor een geheel Jaer aennam noch 25000 Soldaten / 30000 Bootsgesellen / meer Schepen liet bouwen / en al des Koninghs en Kooplieden vaste Schepen ten Oorlogh dede bequamen / 1000 halve Cartouwen / 500 negen ponders / en 200 tonnen Kooper om nieuw Canon te gieten / noch hadt op-gekocht: Uyt Duytslant alle Materialen ten dootslaen en Oorlogh dienstigh / te Ceulen en elders ghekocht / over Vlaenderen na London schickte / om de mede-genooten van een Religie te ruineren.

Dus wierden de Nederlandtse Schepen / waer sy in Engelandt quamen / gearresteert / doch daer na ontslagen; en even als een schielijcke Tragedie of Treur-spel gespeelt wordt / alle die op dit ontslagh niet voort waren deur gegaen / zijn weer de zeyler en roers afgenomen.

't Gebeurden dat op die tijdt een kleen Engel Scheepje te Vaelmuyen quam / uyt Nieuw-Neder landt

landt, met sommige Nederlanders, die sy van Nieu Amsterdam mede brachten / met de sekerheydt van 't overweldigen van die Plaets/ als hier vooren gesevdt is. De Bewinthebbers der Nederlantse West-Indise Compagnie hadden hier over aen hare Ho: Mo: geklaeght. Hoe dat d'Engelsen, gesterckt met de Schepen van den Hertogh van Jorck uyt Engelant, den 17 Augusti de Stadt Nieu-Amsterdam, nu 50 jaren door desen Staet, in volle rust en vrede bezeten, en voorts de geheele Nieu-Nederlandtse Provintie hadden te onder gebracht, dat noemende Nieuw Jorck: een sake die duysenden bedroefde menschen aldaer heeft gemaeckt: daer de West-Indische Compagnie jaerlijcks soo veel Schepen en Goederen plagh te verstieren, en tot welcker prosperiteyt sy Millioenen onkosten hadden ghedaen: versoeckende redres tot herstellinge van dien, &c.

Maer dat mishaeghde Engelandt soo seer niet / als dat Viçe-Admirael Lauson en Capiteyn Berkley van Cadix, daer sy Capiteyn Allen met 12 schepen hadden ghelaten / tijdingh aen den Koningh brachten: Dat den Nederlandtsen Viçe-Admirael de Ruyter sich tot Cadix voor 12 Maenden gheproviandeert op den 5 October 's morgens ten 8 uuren met 12 kloecke Schepen, was in Zee ghesteken; en passerende voorby Lausons Vloot, groeten d'Admiraels malkander met 11 en de Vice-Admiraels met 7 schoten, waer over de Spangiaerden op 't Geberghte van Rota (daer na by) liepen, menende dat'er een gevecht was: Nu soo de Ruyter seyde, hy gingh na Salee, maer na de presumtie van Lauson was't na Guinea &c. Doen was de hot vergalt / den Raedt contramandeerden Prins Robbert, die al uyt Duyns met sijn Vloot / om na Guinea te gaen / alreede was uytgeloopen / maer door contrarie windt by Wicht ghedwongen weder in te steken.

Engelant arresteerden terstondt weder alle Nederlandtse Schepen: Als nu hare Ho: Mo: Ministers aen Engelant de oorsaeck van dien vraeghden/ wierde geantwoordt; Sijn Majesteyt van Groot Bretagne

soude

soude nu niet licht te disponeren zijn tot eenige ontslaginge, midts men in Hollant met d'Engelse klachten langer niet vorderde, en scheen als te gecken: Dat den Koningh sich altoos voor desen wel tot Vrede hadde geneyght, maer nu om de gedane kostelijcke Equipagie met verscheyden notabele Heeren van Staet verstont, sich tot den Oorlogh genootdruckt te vinden, &c. Ende in d'Audientie van den Heer van Goch by den Koningh, op den 21 passato 's avonts ten 6 uuren / sprack sijn Majesteyt, na dat hy 't Geschrift van den Ambassadeur had ontfangen/ in substantie na gewoonte / in de Engelse tale: Mylord, ick heb u nu en t'anderen tijden wel verstaen, ende gelijck u Excell. wel bekent is, mijn meeninge daer op verklaert: Ick neme dit Ghelchrift over, om door my beantwoort, en u gegeven, ghy dat aen uwe Principalen kondt oversenden: Dan echter dit voor af seggende, dat ick wegen d'aenghestelde Equipages niet en ben d'eerste geweest, maer die van Hollandt voorgaende, ben door haer daer toe gedrongen: Blijvende onafgedaen al de doleantien, gedaen door mijne Extraordinaris Envoye, en ick heb op 't gene u Excell. seght aen de Kust van Africa is ghepasseert, bysonder 't innemen van Cabo Verde en andere Forten door Capiteyn Holmes verklaert, my t'informeren en kennis daer af te nemen, sonder op de klachte van een tegenpartye my te willen tot decisie in laten: Ende wat is doch dit Cabo Verde voor een stinckende Plaets? Is die van eenige waerdye, om daer over soo veel moeyten te maken? Indien ick tot noch toe niet gheabuseert ben, kan niet oordeelen die van eenige nut te zijn, &c. Den Fransen Gesant de Graef van Comingés op den 23 der Maent October, audientie by den Coningh hebbende / verrichte niets / als dat hy overleverden uyt nieuwen last van sijnen Coningh, een Geschrift / tenderende tot de mediatie op de nu zwevende Engels en Nederlantse verschillen/ 't welck den Coningh van Engelandt over nemende/ soude (soo gesept werdt) belooft hebben te antwoorden / en dat hem de mediatie van d'Alderchristelijck-

sten

ſten Coningh ſijn Broeder wel aengenaem was, maer dat dit werck van die van Hollant eerſt was begonnen; en daer mede noch vorders voortgevaren, ende als nu in ſulcken ſtant ghebracht, dat Hooghſtgedachte Majeſteyt tot beſcherminge van des ſelfs Onderdanen genootſaeckt was te equiperen: Dat ſulcx nu niet konde gerevoceert werden, en altoos was en noch wilde Hollandts vrient zijn. Maer al dat Engelandt niet konde verdouwen / was / dat men daer geloofde dat d'Admirael de Ruyter na Guinea was/ om alles daer op te ſchicken: dan in een audientie op den 6 November ten 4 uuren / ſeyde den Coninck tot den Heere van Goch: Nimmer te ſullen gedogen dat andere over ſijne Onderdanen Juſtitie ſouden adminiſtreren, oft eygen redres van ſaken onderwinden, gelijck als gheſien had dat by hare Ho: Mo: in der ſelver Inſtructie aen den Commandant van de Vloot na Guinea ghedeſtineert, werdt ondernomen: Ende dat de Entreprinſe en 't innemen van Cabo Cors was gheſchiedt met ſijn Majeſteyts kenniſſe, ende door des ſelfs ordre, als weſende een gelegentheydt welck de Engelſe Natie in eygendom was toebehoorende, de ſelve de gront competerende, en oock het Ghebouw daer op hadden gheſtelt: Dat de ſelve de Engelſchen onder eenigh recht door de Nederlantſche Weſt-Indiſche Compagnie was afhandigh gemaeckt; ende naderhant alleenlijck wat naerders daer op by de ſelve was gebouwt geworden, en maer 4 Jaren of wat langer daer van waren in poſſeſſie gheweeſt, daer d'Engelſen hun deughdelijck recht van ſouden bewijſen. Den Ambaſſadeur van Goch antwoorde ſeer bondigh en geſchickt / Dat (met reverentie) dit den rechten wegh niet en was, ſelfs volgens ſijne Majeſteyts ſuſtenue, genoegh voor heen ghededuceert, van eygen redres in dier voegen te onderwinden, ende insonderheyt niet over een komende met het gemaeckte Tractaet, daer ſijn Majeſteyt ſich op beriep. En op de klachten van 't overweldigen van Nieuw-Nederlandt, antwoorde den Koningh: Dat ghemelte Landen onder des ſelfs ghebiedt waren reſorterende,

zijnde

zijnde aldaer onder de andere sijne Landen ghelegen, ende oversulcks by d'Engelsen voor desen onder ghe-slagen ende geoccupeert gheweest, en aen de Neder-lantse Natien alleen in den aenvangh ghedooght, sich aldaer neder te stellen, sonder dat het ghesach daer over aen de Nederlantse West-Indische Compagnie, ofte yemant anders soude geconsenteert zijn geweest. Waer op hare Ho: Mo: Ambassadeur seyde: Dat bey-de de possessien soo in Africa, als Nieuw Nederlandt in America, deughdelijck waren, waer op de leste nu ongemoeyt 50 jaren 't besit gehadt hebbende, en met geen glimp of schijn de selve konnende werden ont-nomen, behoorende de Koningh volgens de renom-mée die hy altoos hadde ghehadt van gherechtigh te zijn, oock te bewijsen sijn rechtvaerdigheydt, &c. Dan in plaets van dat / gingh alles ten achteren: Men verschoonde niet de goede Ingesetenen / met die als noch na Guinea te pressen / (daer yder ver-vaert voor was / vermidts te Portsmuyen d'Engelse Bootsgesellen uyt Guinea daer in de Kroegen ko-mende / hadden vertelt / dat de Guineesse wreede Lucht voor de delicate Engelsen te onverdraeghlijk / en of een bedorven Lever / of Wormen van twee etmael / of Duyvels stof / dat zijn onlydelijcke jeuck-puysjes / haer gewisse ellende / en eyndelijck een al te verdrietigen doodt was /) men preste echter even sterck: Ende de Printesen / bysonder die van 't Schoenmakers Gilde / heeft men aenghetast. Te landtwaert sagh men veel Volcks vluchten / om voor 't pressen bevrijdt te zijn: Dus de saken staen de / quam advijs dat Capiteyn Holmes te Lissebon gearriveert was / om ghelijck hy op de Greyn-kust siende eenige Nederlandtse Schepen / 't gat verna gelt /, en sich als den eersten steen des aenstoots in die Gewesten niet vertrouwende / (een onrechtvaer digh mensch vreest altoos de Justitie /) dorfde En gelant niet aendoen / voor dat hy van Londen tij-dingh had / dat de baen voor hem veyligh / en sijn doen aengenaem in Engelandt wierdt op genomen Maer hare Ho: Mo: Ambassadeur stondt onder dies

niet

niet stil: Doch wy gaen veele gheschriften en bewijsen (om kortheydts wil) voorby / en over slaen die van tijdt tot tijdt by sijn Excellentie zijn over gegeven / en die noodigh zijn tienmael ghedruckt / en vijf-en-twintigh mael gelesen te worden.

Ondertusschen zeylde de Nederlantse Oorloghs Vloot 34 Schepen sterck / uyt Goeree, na de Quack en Schoonevelt, en van daer na de Wielingen.

't Gebeurden op die tijdt t'Alikanten, dat daer op de Reede de Capiteyn van een Engels Fregat wilde visiteren een Hollants Schip / of daer geen Engelsen op waren / den Hollander weygerdent / en seyde / hoe wel gheen Engelsen binnens boort had / soodanigh ondersoeck niet subject te zijn: Den Engelsman wederom / hy wilde visiteren / en soo niet met vriendtschap / hy soudet met gewelt doen: In dat dispuyt komt daer noch een Hollants Schip op de Ree / die compagnie makende / samen na Cadix uyt loopen / d'Engelsman volght haer: De twee Hollantse schepen dit siende / wenden / en laten de zeylen vallen / wachtende den Engelsman in / maer die dit merckende / liet oock sijn zeylen loopen / en bleef leggen / waer op den best-getande der Hollanders na den Visitateur liep / en twee a driemael rondtsom den selven heen zeylde / maer nu / hy en sprack niet: Dit sagen die van Alikanten, die op 't Kasteel ende de hooghten waren geklommen / om / soo d'Engelse Factoors daer hadden uytghestropt / te sien een groot ghevecht: Dan sy sagen de twee Hollanders hare reys na Cadix vervorderen / en 's avonts quam den Engelsen Visitateur weder op de Reede van Alikanten, daer hy van sijn Natie beschrobt / ende van de Spangiaerden niet weynigh uyt gelacchen wierdt.

Den Engelsen Gesant Talbot pooghden het Deense Hof te doen ghelooven / dat de Nederlanders voor de eerste Aenvangers deses Oorloghs mosten ghehouden worden / waer over sijn Koningh ghenoodtsaeckt was sich te wapenen / doch hy kreegh seer weynigh ghehoor. d'Engelse Residenten te Stockholm in Sweden, te Hamburgh, te Ceulen, deden insgelijcks.

Op

Op den 4 December 1664. quam den Koningh in beyde de Huysen des Parlaments, onder andere bekendt makende: Dat hy nu soodanigen Oorloghs Vloot had uytgerust, als oyt by sijne Voorsaten was gedaen, daer toe ghedwongen zijnde, om sijne Coninghlijcke eer, en waerdigheydt, als mede die van sijn volck, mitsgaders haer welvaert te hanthaven en beschermen; Dat vorders desen krijgh niet sou op houden, ten zy de voornoemde punten waren verkregen; Bedanckte haer oock / Dat sy toe-ghestaen hadden, de versochte 25 Milioenen Florijnen te lichten. Hier toe wierdt Quater troy aengesproken met dese aenmoedingh: Soo yemandt in hem een ziel heeft, als een rechtschapen Engelsman, soo sal hy liever broot voor hem en sijn huysgesin willen missen, dan geldt te weygeren op soo een nobele voornemen, &c.

Hier op wierden in Engelandt Brieven van Remarque of Represalie, (om op de Schepen en Goederen der Vereenighde Nederlanders te rooven) ingestelt.

Maer daer waren twee oorsaken waerom dese Commissien sonder uyt te deelen / wierden op ghehouden: 1. Om dat dan alle haer beste Bootsvolck op den Roof soude loopen, en de generale Vloot niet bemant konnen werden. 2. Om dat alle de Wereldt sekerlijck bewust was, dat Engelandt door de violentien, al in Februario 1664. gedaen, door Capiteyn Holmes, en wiens begane Actien men tegens soo veele voorheen royale beloften van geen last daer toe te hebben gegeven, nu te Withal scheen te willen approberen, dan yeder souden oordeelen, dat Engelant ten andermael eerste aenvangers des Oorloghs was: En daer wierde geconsidereert / Dat het beter was men de Oorlogh-schepen, om te Buyten, ghebruyckte, als Kapers, soo om de geprefte Landtliên daer door te animeeren, en de Vloot spoedigh te bemannen, als oock om alle Nederlantse Schepen die noch veyligh 't Canael passeerden, in dat Vaer-water op te vangen, en wijl men al hare Frans en Straets-

vaerders

vaerders te gemoet sagh, moestmen op de selve passen, om van haer, geen voor-advertentie hebbende, versekert te zijn. Sulcke ordres hadmen al vroegh na de Straet aen hare Ministers ghesonden / en na alle andere Koninckrijcken van Europa, om aldaer gelijck sy in Africa en America hadden ghedaen / te wesen geen uuren noch dagen / maer maenden te vooren / d'eerste aenvallers.

Sy namen dan eerst drie Zeeuse Schepen / die met Occidentaelsche of West-Indise Waren na Vranckrijck wilden / waer over 't Volck in Walchren ontroert / seer bitter spraken: Dan dit was maer een begin / de windt Z. O. blasende / loopt al te roeckeloos uyt de Franse Bocht de Nederlantse Vloot / en hoewel sommige gewaerschout / te rugh liepen / lieten 't andere / als een dul werck / deur staen / waer door d'Engelsen van hun gheselschap dese volgende schepen aenhaelden / en versekerden.

Lijste van de Nederlandtse Koopvaerdy-schepen by de Engelse genomen.

Tot Porsmuyen zijn opgebracht:

1 De 2 Pelgrims van Medenblick / met Brandw.
2 De Duyf van Rotterdam / met Lubecx Bier.
3 De Con. David v. Rotterd. met wijn en brandw.
4 Joncker v. Vlissingen / Bajoense wijn en wol.
5 St. Pieter v. Amsterd. Bajoense wijn / wol / lijns.
6 Meebael van Rotterd. Franse wijn / kastanien.
7 Roo Fortuyn van Dort / kastanien / walnoten.
8 Coningh David van Dantzigh / pick / vlas / teer.
9 Stadt Malga van Amsterdam / boonen en tarw.
10 Springer van Hinsden / Frans en brandewijn.
11 De Eendracht van Vlielant / ballast.
12 De blauwe Leeuw van Schevel. Frans en brandewijn.
13 De Spoor van Middelburgh / Frans / brandw.
14 't Lant van beloften van Rotterdam / pruymen / brandewijn / fransewijn,

15 Neptuyn van Embden/ frans en brandewijn.
16 Vijgeboom van Amsterdam/ met kastanien.
17 St. Pieter v. Vlissing. kastanien limoen/oranj.
18 Papegay van Hoorn/ brandewijn/ frans/ siroop.
19 Jonge Coningh van Hinsden / ballast.
20 't Wapen van Francker / frans en brandewijn.
21 Brouwer van Coppenhage / deelen en masten.
22 De Hoop/een Dogboot v. Zierickzee walnoten.
23 De Hoop v. St. Malo noten/oly/lijns. peck/teer.
24 d'Oranjeboom v. Harlingen/ frans/brandewijn.
25 St. Francois van Rotterdam/ Canarie-wijn.
26 Schipburgen van Alkmaer/ wijn / brandewijn.
27 De Propheet van Delft / walnoten / kastanien.
28 d'Oranjeboom van Rotterdam / sout.
29 Roo Fortuyn van Vrieslant/ sout/ brandewijn.
30 d'Eendracht v. Vlissing. wijn tabacq pruymen.
31 Holl. Tuyn v. Schiedam/ vlas / klaphout/ stael.
32 Goude Buys v. Rotterdam/brandewyn/meede.
33 Roosebos van Vlissingen / fransewijn en wol.
34 Avenhorn van Hoorn / frans sout.
35 Gulden Hart van Amsterdam / fransewijn / pruymen/ brandewijn.
36 Blacrost van Embden / Lijnzaed.
37 Wit Fortuyn v. Rotterd. wijn brandw. kastan.
38 Harderin van Rotterdam/ ballast.
39 Valck van Wardenhouse / delen.
40 Francisc. pretend. van Brest/honing talk boter.
41 Princes Royal van Middelb. wijn/ brandewijn.
42 Muys van Broeck / delen.
43 Wijnbergh van Rotterdam / wijn/ brandewijn.
44 Een Galjoot van 60 Ton.
45 Harderin van Rotterdam / 160 Ton.
46 Laurens v. Held. van West-indewaert 20000 l.
47 Een Schip van de Canarien / ongenoemt.
48 Witte Engel. 49 Goude Leeu. 50 4 Leeuwen.
51 Een Venetiaens Schip van Amsterdam.
52 Mebael van Rotterdam/ wijn/ brandewijn.
Noch 12 zeylen van Bordeaux/ Nantes/ Bajone.

Tot

Tot Cows opgebracht:

1 Hoop van Amſterdam/ 160 Ton.
2 Rouaen van Middelb. peper en ſtuck-goederen.

Tot Darmouth:

3 't Wit Conijn van Hoorn / wijn/ brandewijn.

Tot Vaelmout:

4 De Jode van Rotterdam/ wijn.

Tot Weymout:

5 Doffer van Rotterdam / Cordage/ Zee-koolen.

Tot Barnſtable:

6 Een Hollants Schip van Vliſſingen.

Tot Pleymuyen:

7 De Hoop van Terveer / met deelen.
8 Hoop van Schevelingen/ wijn.
9 Rat van Avonturen van Rotterdam / delen.
10 Oranjeboom / ſuycker en taback.
11 Prins Willem / klaphout en ſparren.
12 Domine van Hoorn/ huyden/ boter/ zeylen.
13 Gulden Hart / wijn / brandewijn.
14 Poſthuys van Amſterdam / ſout.
15/ 16/ 17 zijn Prijſen opgebracht door C. Samſom.
18 't Marmerhuys van Rotterdam / wijn.
19 't Lant van Beloften / Bremen / wijn/ brandew.
20 Liefde van Hamburgh / wijn.
21 d'Oranjeboom van Terveer / wijn.
22 Een Holl. ſchip v. Martenico / taback/ ſuycker.
23 Con. Salomon v. Amſterd. Muſcoviſe ſuycker.

Tot Reye:

1 De Regenboogh/ wijn.

Tot Doever en te Deal:

2 St. Jacob van Middelb. ſout/ ſtuck-goederen.
3 Leeuw van Rotterdam. 4 Witte Duyf.
5 Wapenkan/ wijn. 6 Hart v. Rotterd. ſuycker

7 Roo Leeuw van Vlielant / klaphout.
8 Koningh Salomon / sout en olye.
9 't Lant van Beloften / spaensewijn.
10 't Wapen van Brussel / speceryen en haringh.
11 Een Pinckje met Lijnsaedt.
12 Witte Duyf van Hoorn / wijn.
13 Son van Amsterdam / lijnsaedt / kastanien.
14 Zeeschrick van Medenblick / wijn.
15 St. Jan van Vlissingen / wijnen.
16 De Backer / wijn / brandewijn.
17 / 18 / Twee Hoeyen met Ael die leeft.
19 't Wyde Lant van Amsterd. raeysaedt / brandew.
20 Blauwe Duyf van Middelburgh / wijn.
21 Houtklieder van Vlissingen / wijn.
22 St. Pieter van Amsterdam / wijn en papier.
23 Fransman / wijn.
24 Galjoot met Provisie.
25 St. Jan van Vlissingen / wijn.

Somma 113. Schepen.

Men disputeerde langh / of men dese Frans-vaerders soude confisqueren / soo om dat veel Kooplien uyt Vranckrijck als hun eygen goet / oock Oosterlingen quamen klagen / als om dat oock noch geen publijcke Oorlogh was geproclameert: Om eenige justitie te observeren / relaxeerden men sommige: Doch de meeste (wijl van geldt groot gebreck was) wierden dapper door d'Engelse Officiers bestoolen / soo dat de rest van Schip / Ladingh / en Wandt / luttel geldende / by na op een Commissaris Collation , verslempt wierdt. Om dit werck goet te maken / gaf men te Withal een Declaratie uyt / gegront op haer thienmaels geseyde en ongefondeerde positien, welcke Declaratie wy (korthevts halven) voor by gaen / en in 't 15 deel der Hollandtse Mercurius in de Maendt December op 't Jaer 1664. te lesen is.

Den Staet der Vrye Vereenighde Nederlanden, haer aldus / met den Koningh van Engelandt tot een Oorlogh siende ingewickelt / en 't faysoen / om met hun

hun Vloot in Zee te steken / nu verloopen / stelden aenstonts (nademael het niet anders kon zijn) op alles ordre / van 't geen hun Staet en Ingesetenen tot schade meeght komen te gedyen: Alle Koopvaerders wiert het uytgaen / de Nederlanders in vreemde Princen dienst / en den uytvoer van Schepen, Amonitie, en 't geen tot den op-bouw van Schepen dient / strickt verboden. Den Heer Coenraet van Beuningen na Parijs, d' Heer Amerongen na Coppenhaven, en d' Heer Isbrants na Stokholm in Sweden geordonneert als Ambassadeurs Extraordinaris; omme die respective Koningen, alle Bontgenooten van desen Staet / te informeren / alsoo d' Engelsen alle vreemde landen tegens desen Staet op-rockenden / met die geheel valschelijck te beschuldigen / onderwijl het seker en blijckbaer was/ Dat Engelandt is geweest den eersten Aggresseur, en noch daer in [staende Handelingh over wederzijds klachten van geleden schaden] bleef volharden: Dat hare Ho: Mo: te vreden waren met d'uytspraecke van den Allerchristelijckften Koningh van Vranckrijck op de differenten: Dat Engelandt sulcks weygerde en onder pretext van te groote onkosten tot Equipagie te hebben gedaen, nu een kans wilde wagen, &c. Hare Ho: Mo: sonden oock een seer perfect gededuceerde Verklaringe aen alle Potentaten en hare Ministers in alle Hoven / hoedanigh desen Staet, van tijdt tot tijdt / met Engelandt hadde geprocedeert / en sluytelijck daer by die verhandelde stucken selfs / ingestelt tot onderrichtinge van den Koningh van Groot-Bretaignen. Men resolveerde oock een fonds van 14 Millioenen, soo tot den op-bouw van 48 nieuwe Oorlogh-Schepen / als 't op lichten van Landt-Soldaten, tot versterckingh der Compagnien en respective Guarnisoenen, tot 't oprechten van een Regiment de Marine of Zee-bende, ende een nieuw Regiment van reserve in 15 Compagnien bestaende; tot de Fortificatien soo in den Briel, te Hellevoet en Maeslant, Tessel als elders: Om alle welke penningen te vinden / wierde vast gestelt / 1 Den

Impost op Oly / Traen / &c. 2 Het Passagie-gelt voor de reysende Persoonen / op alle gereguleerde Weeren / een quart meer. 3 Den 200 Penningh van yders deughdelijke middelen. 4 Het Haertstede-gelt / zijnde 2 gulden van yder Vuyr-plaets. De Penningen die men op nam / zijn in 8 dagen bestelt geweest / en 't scheen een Officie die nu de eere kreegh / om gelt op 't Landt te geven / sulcks dat men om 25 Millioenen te vinden / alleen in Hollandt (zijnde maer een Provincie) in 3 weken / men weynigh moeyten en veel blijde gevers soude gevonden hebben / en geen 3 Jaren / 3 Koninghrijcken, en Parlamenten consenten en geweldige Sergeants vorderinge daer toe behoeven te gebruycken. De Oost-Indise Compagnie beloofden 20 ten Oorlogh toe-geruste Schepen / ten dienst van den Staet uyt te rusten. De Zeeuwen berooft / kregen Brieven van Represalien, soo dat de Kapers in 't kort by de 30 Prijsen opbrachten: Ooch wierde een Bede-dagh over de Vereenighde Provincien uyt geschreven tegens den 21 Januarij 1665. Omme Godt Almachtigh te dancken over 't ophouden der graserende Pestilentie, &c Ende ootmoedelijck te bidden, den Staet met Vrede, voorspoet en heyl gelieve te bekroonen, en alle listige Aenslagen tegens dese Landen ondernomen, te niet te maken: Want zedert eenigen ruymen tijdt, waren deselve niet alleen gedreyght van Nabueren en Bontgenoten met geruchten van Oorloge, maer dat op die selve geruchten oock gevolght waren feytelijcke Aggressien, eerst buyten, en naderhant binnen Europa, tot verhinderinge der Commercie ende Navigatie, als tot excessive schade en bedroeffenis van veele vroome goede Ingesetenen van dese Landen, &c.

In Zeelant maeckte men Jan Evertsz. Admirael, en Cornelis Evertsz. sijn Broeder tot Vice-Admirael over die Provintie, Adriaen Banckert Commandeur, en Jan Banckert Schout by Nacht. Den Koningh van Engelandt versocht zijnde door den Heere van Goch, om d'aengehaelde Nederlantse Schepen te

ontslaen/

ontslaen / antwoorde: Dat ghedachte Nederlandtse Schepen in d'Engelse Havens had laten beslaen, en van buyten aenhalen, om soo men vertroude de Vice-Admirael de Ruyter na Guinea soude zijn ghesonden, om sijne Subjecten, Schepen, handel en effecten aldaer te turberen: En daerom soo veel Nederlandtse Schepen als konde bekomen, soude aenhouden, tot tijdingh van de Ruyter ghekomen was. Den Admirael Jorck beloofde op de Voortijdt selfs in Zee te gaen / om des Kroons respect te mainteneren.

't Nederlants Bootsvolck der ghenomen Koopvaerders nu uytgeplondert / quamen by d'Heer van Goch om een reys-penningh / veel packten hun schielijck over Calais en Vlaenderen na huys / alsoo men der Zee-lieden gevangen plaets Chelsey Collegie niet alleen weder met yver begost te bequamen/ maer te Winchester had men alreede veele Bootsgesellen op vijf stuyvers daeghs in bewaringh ghehouden / 't welck de overige deden na Londen afsacken / menende daer sekerder te zijn / ende wierdt dien hoop soo groot / dat vier Gedeputeerden van de Duytse Ghemeente / op die tijdt by den Ambassadeur van Goch quamen / zijnde den Predikant, Outsten en Diakonen, seggende: Overmits hare Kercke, sedert eenige Jaren, om alle ende de menighvuldige belastingen seer was verarmt, dat het haer onmogelijck was, soo menighte arme gevangen Zeelieden te onderhouden. Hoe men met de Nederlantse Bootsghesellen / van de Koopvaerdy-schepen / te werck gingh / geeft het volgende schrijvens ghenoeghsaem te kennen.

Extract uyt een Brief van Portsmuyden in Engelandt, van den 24 Januarius 1665, meldende het wech-voeren van de Nederlantse Boots-gesellen.

SEer goede vrient N. N. Na dat wy alhier ingeloopen waren, heeft men ons van de Schepen af-genomen, deerlijck geplondert, en van al het onse be-

rooft, sonder dat wy van den Oorlogh yets verstaen hadden, daer op hebben sy de Schepen insgelijcks gheplondert, met de Wijn levende als Beesten, en hebben voorts ons volck, ontrent 250 sterck, met Ruyters en Soldaten, te landewaert ingedreven, naer een Stadt genaemt Winchester, ongeveer 18 Engelse mijlen hier van daen; de Schippers gaen noch los, en krijgen 12 stuyvers daeghs, en 't ander volck sit vast op 5 stuyvers, hoe dit vorders sal afloopen, moet den tijt leeren, ondertusschen sullen wy patientie hier in moeten nemen, Vaert wel &c.

U E. Dienstwillige Vriendt I. I. S.

Tot twee verscheyde reysen werdt het packet Brieven van hare Ho: Mo: de Heeren Staten aen haer Ambassadeur de Heer van Goch over gesonden/ te Londen van het Posthuys gelicht en wech genomen. Den ghenoemden Nederlantsen Ambassadeur hier/ als oock over de begane roveryen door een schriftelijck memoriael te vergeefs klagende/ quam daer na/eerst met den Heer Cancelier, en naderhant met den Koningh in gesprek/ en vernam wel haest dat de hoop tot Vrede uyt was/ door dien men te kennen gaf/ dat het werck/ (nu al te verre ghekomen zijnde) sijn loop nemen/ ende alsoo ten eynde most komen. Onder andere vraeghde den Koningh al lacchende/ komt het oock de Nederlanders nu wel ghelegen, in Zee te komen met hare Schepen, wanneer de mijne gereet zijn, alhoewel alleenlijck maer eenige weynige tot 45 hebbe gereedt gekregen: ofte oock met hare Schepen achter om de Noordt te loopen met dit saysoen? Den Ambassadeur den Koning yder reys te ghemoet voerende/ de onheylen en verwijderingen/ die uyt dese dadelijckheden/ tusschen beyde Natien souden komen te ontstaen/ ende tot voorkomingh van sulcks/ versoeckende ontslagingh van de aengehaelde Nederlantse Schepen: kreegh tot antwoordt/ Dat dit voor die tijt niet wesen kon, door dien men eerst d'uytkomst van den tocht van de Heer de Ruyter (die hy seker wist na Guinea te zijn) most

most afwachten; ende niet eenen sijn schouders op-treckende/ seyde: Daer moet eenmael een eynde van't werck komen.

Den Ambassadeur daer van daen / door den meester der Ceremonien gheleydt wordende in 't Vertreck van den Hartogh van Jorck, alwaer de conferentie wel anderhalf uur duurde / ende dien Hartogh met een fieren moedt / onder andere mede seyde/ Dat hy nu selfmeende in Zee te gaen: en op 't voorjaer wederom, en dat om d'eere des Koninghrijcks, en de gherechtigheden diens volcks te hanthaven en beschermen. Al 't geen den Ambassadeur hier tegens in bracht / rakende de bloedt-stortingen / onkosten/ schaden en onlusten / die den Oorlogh soude veroorsaken/ en voorders de ghevaerlijckheden wegens sijn eygen persoon / en Koninghlijck Huys / voorstellende / 't was al te vergheefs / en bevondt in der daet/ dat Engelant den Vrede moe / en den Oorlogh ghenegen was.

De Malthefer Ridders hopende in dit troebel-water te visschen/ versochten ontrent dese tijdt / in Engelant, Brieven van Represalien, om de Nederlanders te berooven/ op hare oude gepretenderde Actien/ maer Engelandt den huyt liever self hebbende/ wees haer af.

Engelant was nu vaerdigh / om een Proclamatie van Oorlogh tegen de Nederlanders uyt te gheven/ maer Dr. Turner en Walker de voornaemste Admiraliteyts Advocaten / droegen den Koningh voor/ Dat, indien sijn Majesteyt den Oorlogh liet publiceren, de Schepen, die voor de gedane Publicatie ghenomen waren, naer het Recht der volckeren, in civile Wetten, niet gecondemneert konden worden. Hier over wierdt goet ghevonden / om 't selve noch eenigen tijdt te staken / maer de ghenomen Schepen en goederen wierden voor goede Prijsen verklaert / en het verkoopen der selver op den 16 Januarij deses Jaers 1665. met Billetten aengeslagen / doch als men tot het verkoopen quam / wierdt soo weynigh daer af ghemaeckt (vermidts Jan Rap en sijn maet/

 't meeste

't meeste en beste daer al uyt getreckt had / en d'onkosten van 't Costuym-huys, of schrijf- en verkoop-geldt soo veel beliepen) dat hy 't d'Admiraliteyts Heeren seer verre buyten haer rekeningh gingh.

De Fransen begosten 't geweldt der Engelsen op de Zee / mede te gevoelen / want men wilde hare Schepen / die door 't Canael voeren / visiteren / of daer oock Nederlandtse goederen in waren / om deselve daer uyt te nemen; Eenige Franse Schepen wierden oock in Engelandt opgebracht / en 't kosten / by na hun waerde / al eer men deselve weder kon vry pleyten. Een Engels Fregat met 48 Stucken / nam doe 3 Nederlandtse Schepen in 't Canael, komende van Rochelle.

In de Maendt Januarius Anno 1665, quam het volgende schrijvens van den Capiteyn Jacob van Meeuwen, commanderende 's Landts Oorlogh-Schip / de Burght van Leyden, geteyckent den 30 December Anno 1664, in de Baey van Cadix, in Spangien, aen 't Collegie ter Admiraliteyt t'Amsterdam, luydende / als volght:

DEn 26 deser zijn wy nevens den Heer Commandeur Pieter van Brakel, en Capiteyn Jan Roeteringh, en Cornelis Kuyper van Zeelandt, als mede omtrent 30 Koopvaerdye-Schepen, soo groot als kleyn, van voor Malaga afgezeylt, om onse reyse te vervorderen na Cadix; als wy omtrent Caep Moly gekomen waren, quamen noch 3 Koopvaerdye-Schepen by ons: te weten, een Nederlander, en noch 2 vreemde Schepen, zeylende met malkanderen na 't Nauw van Gibraltar, en soo voorts, 't Nauw gepasseert zijnde, is op den 28 deser Capiteyn Cornelis Kuyper van Zeelandt, nevens eenige Koopvaerdye-Schepen onder des selfs Convoy en beschermingе behoorende, van ons afgezeylt; op den selfden dito 's nachts, omtrent 3 mijlen buyten de Baey van Cadix zijnde, zeynde den Commandeur Pieter van Brakel om by te steken: Tegens den dagh maeckten wy wederom zeyl, en misten eenige Koopvaerdye-Sche-

pen;

pen: Den 19 's morgens rescontreerden ons 8 a 9 Engelse Koninghs-Schepen, waer op den Commandeur Brakel 't Opperhooft van de voorsz. Engelse die de Vlagh voerde, vereerde met 5 schoten, edoch den anderen wachtende dat hy onse Commandeur op sijde was, heeft hem vyandtlijck de geheele Laegh gegeven; Wy sulcks siende, hebben deselve alsoo betaelt als sy ons hebben gedaen: Edoch alsoo verscheyde Coopvaerdye-Schepen, volgens de Placcaten van haer Ho: Mo: de Heeren Staten Generael, hunne Eer en Eedt niet hebben betracht met malkanderen te wachten en te seconderen, maer ter contrarie na de Reede zijn gezeylt, soude ongetwijffelt, met de hulpe Godts, geheel slecht met de voorsz. Engelse hebben afgeloopen, daer nu tot ons aller leedtwesen den Commandeur Brakel is doot geschoten, en noch een of twee man en eenige gequetsten, als mede eenige schooten onder water in sijn Schip, soo dat sy tegenwoordigh doende zijn met krengen, en wat repareren: van gelijcken op Capiteyn Roeteringh 2 dooden en eenige gequetsten: Doch ick (Godt zy danck) hebbe geen schade aen volck noch schip, dan alleen eenige schooten door de Zeylen, en wat loopende Wandt aen stucken: Mede is by de Engelse genomen een of 2 kleyne Scheepjens: den Schipper Jan Roeloffz. voerende 't Schip de Koningh Salomon, die sich selven defendeerde als een eerlijck Soldaet, is in de gront gheschooten, en 't Schip de St. Marie, daer Schipper op is gheweest Lucas Pruys zal: zijnde by die Schepen die wy 's morgens vermisten, en na de Rede zeylden, is ghenomen, al eer wy Engelse hebben vernomen: voorts zijn wy 's avonts na zonnen ondergangh op de Ree gekomen. . . . De Engelsche houden de Bay ghesloten: Ick wensche wel dat ick U Ed: Mo: ordre hadde eenige Schepen te ontlossen, en in dienst te nemen, soude, met den zegen des Alderhooghsten, deselve in korten wel hier van de Bay doen vertrecken, Getekent

JACOB van MEEUWEN.

Desen Brief/ als oock noch eenen/ van den Commijs Gijsbert Tomels, geschreven in Porte de Sante Marie, op den voorsz. 30 December, ten naesten by van den selven Inhoudt / is ter Vergaderinge van hare Ho: Mo: de Heeren Staten Generael ghelesen. Waer op den 24 Januarij 1665, serieuselijck gedelibereert en in achting genomen zijnde, de voorsz. vyantlijcke aggressie van de Engelse, als mede andere menighvuldige hostiliteyten by den Koningh van Groot Britannien of des selfs Subjecten, desen Staet en de goede Ingesetenen van dien, nu eenigen tijt aengedaen, door 't wech nemen van Landen, Steden, Forten en Schepen, eerst op de kuste van Guinea, en vervolgens mede in Nieuw-Nederlant, oock eyndelijck door 't nemen van veele Schepen, selfs binnen Europa: Is verstaen en gheresolveert, Dat alle Engelsche Schepen, soo ten Oorloge als ter Koopvaerdye ghe-equipeert en uytgerust, selfs mede binnen Europa, door de macht van Oorlogh-schepen van den Staet, insgelijcks aengetast en vermeestert, en hier te Lande opgebracht sullen werden, ter tijt en wijlen toe, den ghemelten Koningh van Groot Britannien de voorsz. gepleeghde hostiliteyten sal hebben doen repareren, of dat daer over een accommodement sal wesen ghetroffen: Ende sal nochmaels aen de respective Collegien ter Admiraliteyt gheschreven worden, dat haer E. ten dien fine aenstonts, voor soo veel het niet en soude zijn ghelschiedt, eenige lichte Fregatten in Zee willen senden, en de boven geexpresseerde ernstige Intentie van haer Ho: Mo: door de hooge Officieren, Capiteynen, en Schepen van Oorloge, onder hun resorterende ende gehoorende, op 't alder-efficatieuste in 't werck te stellen, en doen stellen.

Hier op wierden aenstonts alle Collegien ter Admiraliteydt gelast / de Scheeps-toerustingh / tegen 't Voor-Jaer met alle mogelijcke spoedigheydt te verboorderen. Men stelde oock over de Oorlogh-Schepen van yder Collegie in 't bysonder / een Onder-Admirael, Vice-Admirael en Schout by Nacht. Als in 't Collegie op de Maes te Rotterdam tot Admirael,

mirael, Egbert Meeuwsz. Kortenaer, tot Vice-Admirael, Aert Jansz. van Nes: tot Schout by Nacht, Ian de Liefde. In 't Collegie t' Amsterdam, tot Admirael, Michiel Adriaensz. de Ruyter: tot Vice-Admirael, Cornelis Tromp, tot Schout by Nacht, Gidion de Wild'. In 't Collegie van 't Noorderquartier, tot Admirael, Ian Cornelisz. Meppel: tot Vice-Admirael, Koert Sywerts Adelaer, als doen in dienst van den Koningh van Denemarcken: doch hy heeft desen Nederlantsen Dienst noyt aengenomen.

In de Maendt Ianuarius, 1665, wierden de Ingesetenen / wonende op de Dorpen / omtrent de Hollantse Zee-Stranden door eenige uyt de Gecommitteerde Raden, hier toe gelast / gemonstert / beginnende van 't Dorp Terheyde, by 's Gravenhage af / en soo voort / langhs de Zee-Strandt, tot op de Helder, by Tessel toe: en wierden bevonden / 36000. weerbare Mannen sterck te zijn.

Omtrent desen tijdt liep den Nederlantse Gezant tot Londen groot gevaer / van dat sijn Huys van 't Canaelje niet geplondert wiert / doch de Koningh voorquam 't selve / door 't zenden van eenige van sijn Guarden: Dit ontstont uyt valsche verziering / van een Nederlants Matroos, op hoope van een vereeringh / uyt stroyende / Dat hy met een Sweets Schip uyt Guinea gekomen was / en aldaer selfs gesien had / dat den Vice-Admirael de Ruyter eenige Engelse Schepen had genomen / en 1500 Engelsen buyten boordt doen smijten. Maer hy hier op gegrepen / en scherp ondervraeght / viel door de mant / en wiert in 't openbaer / door de Stadt Londen van de oude, tot de nieuwe Beurs toe / gegeesselt / en beyde Ooren af gesneden.

De Ho: Mo: Heeren Staten waerschouden alle naburige natien / dat wie met Engelse commissie / (om op haer ingesetenen te roven) varende / en van hare Schepen gekregen wierden / dat die / als Zee-roovers souden gestraft worden. En eenige Nederlanders op Engelse Kapers bevonden en gekregen zijnde / soude men met de doodt / en verbeurtmakingh

 van

van alle hare goederen/ sonder genade/ straffen. Sy verboden oock de Groenlandtse Walvis-vangst/ en 't uytvoeren van alle des selfs gereetschappen. Alle Engelse en Schotse Bevelhebbers/ die lange Jaren in dienst van de Nederlanden waren geweest/ en weygerigh/ een nieuwen Eedt aen den staet te doen/ (uyt vreese dat sy hare goederen in Engelandt mochten verliesen) wierden afgedanckt/ en met een Staten Oorlogh-Schip na Engelandt over gesonden.

De Declaratie van den Oorlogh tegens de Vereenighde Nederlanden nu vaerdigh/ nam sijn voortgangh/ en luyde als volght.

Sijn Majesteyts Declaratie, rakende sijne proceduren, tot reparatie en satisfactie over diverse Injurien, affronten en berovingen, gedaen by de Oost en West Indise Compagnien, en andere Onderdanen der Vereenighde Provintien: Desen dagh gelesen, at the Board, *is goet gekeurt en geordonneert, dat sijn Majesteyts Drucker dat datelijck doen drucken en publiceren sal.*

ALsoo op de klachten van diverse Injurien, affronten en beroovingen, gedaen by de Oost en West-Indise Compagnien, en andere Onderdanen der Geunieerde Provintien, aen en op de Schepen, Goederen en Persoonen van onse Onderdanen, tot hare beswaerlijcke schade, en belopinge van hooge sommen, in plaets van reparatie of satisfactie, die gedurigh versocht is geweest: wy bevinden dat aen de Ruyter ordre is gegeven, niet alleen om te abandonneren de Maetschappye tegens de Rovers van de Middelantse Zee, waer toe de Staten Generael ons hadden genoot, maer oock om te useren alle Acten van beroovingen en vyandtschap tegens onse Onderdanen in Africa: Wy daer op gaven ordre, om aen te houden de Schepen behoorende d'Onderdanen en d'Inwoonders van de Staten van de Geunieerde Provin-

tien,

tien, evenwel wy gaven noyt eenige Commissien tot Brieven van Represalien, noch deden procederen tegens de aengehaelde Schepen, tot dat wy hadden een klare en ontwijffelbare kennisse, dat de Ruyter de voorsz. ordre in executie hadde gestelt, door 't verseeckeren van diverse onser Onderdanen, Schepen en Goederen: Maer nu bevindende door dese versse Injurien en Actien van haer, en d'intelligentie die wy kregen van hare preparatien ten Oorlogh, en haer uytdeelinge van Brieven van Represalien tegen ons Volck, dat beyde onse geduldigheydt en de andere remedien die wy gebruyckt hebben, om haer tot vriendtschap met ons te brengen, ydel zijn geweest, en dat sy gesint zijn, 't geene sy met gewelt hebben gedaen, door de wapenen te maintineren tegens ons: Soo hebben wy diensligh geacht, met advijs van onse Secreten Raet, te verklaren en declareren aen alle de werelt, dat de geseyde Heeren Staten zijn de Agresseurs en dat sy in Rechtvaerdigheyt moeten allsoo aengesien werden by alle Menschen, soo dat onse Vlooten en Schepen oock mede alle andere Schepen en Vaertuygen, die Brieven van Marque sullen krijgen van onse lieven Broeder den Hartogh van Jorck, Heer Hoogh-Admirael van Engelandt, sal en mach wettelijck daer mede vechten, overwinnen, verseeckeren en nemen alle Schepen, Vaertuygen en Goederen, die d'Onderdanen of Inwoonders der Geunieerde Provintien of yemant binnen hare Landen zijn toebehoorende: Wy doen hier by gebieden alle onse eygen Ondersaten, gelijck wy adverteren alle andere Persoonen, van wat Natien sy zijn, te brengen of over te voeren eenige Soldaten, Wapenen, Poeder, Amonitie, of eenige Contrabande Goederen, na eenige Territorien, Landen, Plantagien of Contreyen van de geseyde Staten der Geunieerde Provintien: verklarende dat wat Schip of Vaertuygh daer mede bevonden wert, te transporteren of te brengen eenige Soldaten, Wapenen, Poeder, Amonitie, of andere Contrabande Goederen, na eenige Territorien, Landen, Plantagien, of Gewesten der voorsz. Staten

der Geunieerde Provintien, deselve genomen zijnde, gecondemneert sullen werden voor goeden prijse: En wy verklaren vorders, dat wat voor Schip of Vaertuygh, van wat Natie die zijn, sal bevonden werden in te hebben eenige Goederen, Koopmanschappen, of eenigh getal persoonen binnen haer, behoorende aen de geseyde Staten van de Geunieerde Provintien, of aen eenige van hare Onderdanen of Inwoonders, 't geheel zijnde genomen, sal geoordeelt werden als goederen van wettelijcke prijse: Oock insgelijcx alle Goederen, Koopmanschappen, van wat Natie die zijn, 't zy of ons eygen, of oock vreemde, die in eenigh Schip of Vaertuygh, behoorende aen de Staten der Geunieerde Provintien, eenige harer Onderdanen, of yemandt by haer wonende sullen geladen hebben, ende ghenomen zijnde, 't geheele werden geoordeelt voor goeden prijse, uytgeseydt 't voorsz. Schip of Vaertuygh, daer van ons, of onsen lieven Broeder verleent hebben Brieven van vry geleyde: En ten eynde dat behoorlijcke intimatie en publicatie van onse Declaratie geschiede, en publijcke kennis daer van wert genomen, soo ist onsen wil en behagen dat dese onse presente Declaratie behoorlijck en na gebruyck gepubliceert werde.

RICHARD BROWNE.

Present, De alder-Excellentste Koninckl ijcke Majesteyt, Sijn Hoogheydt den Hertogh van Jorck, Sijn Hoogheydt Prins Robbert, De Heer Aertsbisschop van Cantelbergh, Hertogh van Buckingam, Hertogh van Albemarle, Marquis van Dorchester, Lord Groot Chamberlain, Lord Chamberlain, Graef van Berckshire; Graef van Anglesey, Graef van Bathe, Graef van Carlisle, Graef van Lauderdail, Graef van Carbery, Lord Wenthword, Lord Berkley, Lord Aschley, Mr. Trauserir, Mr. Vice-Chamberlain, Mr. Secretaris Morice, Mr. Secretaris Bennet, Mr. Cancelier van de Dutchy.

In 't Hof tot Withal den 4 Maert / Anno 1665.

De

De Publicatie hier van wierde gedaen op Saturdagh, door des Koninghs Herault, met veele Ceremonien en Trompetten gelupt / soo binnen Londen als West-Munster: Terwijl de Publicatie gedaen wierdt / stonden 2 Heraults met gewapende Rocken / yder met een Declaratie in de handt / vergeselschapt van 4 Staf-dragers, die yder een Scepter op hare schouders hielden / beteeckenende de Wapenen van de 4 Rijcken: in 't marcheren gingen 8 Trompetters met den Sergeant voor uyt / gevolgt van 2 Brigades Ruyters uyt de Guarde: Na dat de Trompetten geblasen / en den Oorlogh overlupt door een des voorsz. Heraults gelesen was / saghmen onder 't volck dat sterk by een gnam / als seer genegen tot den Oorlog/in de handen klappen/roepende en springende van vreughde: Dese Basuyn-blasers zijn alsoo tot een plaetse die men Tempelgeat noemt/ door des Stats Lord Major en Aldermannen, kostelijck gekleet in roode Scharlaken Tabbaerden / de Paerden met Hoosjes bekleet / ontmoet: Elkander verwellekomt hebbende / quamen tegen over de Poorte van de Tempel en Scancerylean, en wierde aldaer de voorsz. Publicatie door de tweede mael / met een al veel meerder geschrey van 't Volck gedaen / als d'eerste / de voorsz. Guardes waren te Paerde / met de bloote klingen van de Degens den anderen slaende / en dierdoegen door Cheapside, [capitale straet van Londen] zijnde gemarcheert/ gemelte Proclamatie gereitereert, en van daer door de Oude Beurs (Royal Exchange) getrocken / alwaer dese Processie met een groot geschrey van Volck / en gelupt van Trompetten / is geeyndight / en sonderlinge Allaigresse en vreughde betuyght / ende voorts yeder na syn post vertrocken: Na dat ghemelte Acte van Proclamatie was geeyndight / vertoonden sich binnen Londen verscheyde groote Heeren van 't Hof / alle in Karossen die na 't Huys van den Lord Major reden / en aldaer vergast / en getracteert wierden.

Dese Proclamatie des Oorlogs, is binnen Londen met alsulcken statie en toe-juyghingh des gemeynen volcks toegegaen/ dat het scheen/dat yeders handen na den krijgh jeuckten; maer na dat ontrent derde-half jaren Oorloghs / den Vrede weder gemaeckt wierdt/ en des selfs Publicatie te Londen geschiede/ bespeurde men aldaer geen statie / vreughde / toe-juyghingh / noch selfs oock geen openbare Dancksegginghe; en evenwel is het kennelijck / dat de Vrede voor d'Engelse alsoo noodigh / als de Nederlanders geweest is: Doch of men in Engelandt het doel-wit / 't geen men door den Oorlogh meende te raken / niet had konnen treffen / en daer door dese somberheydt quam te ontstaen / magh men dencken.

Tien dagen na dese Proclamatie dede den Koningh verbieden / dat gene Schepen of Scheepjes van eenige particuliere (als die consent daer toe hadden) uyt eenige van sijne Havens souden mogen vertrecken / op verbeurte van Schip en Goedt / en dat tot der tijdt toe / dat anders sou werden geordonneert. Dit geschiede ter oorsaeck van de Nederlandtse Kapers.

Alle de Nederlandtse Ministers, residerende by d'Europise Koningen, Princen en Republijcken, wierden van Hare Ho: Mo: Heeren Staten aengeschreven / dat sy yder van de selve wilden waerschouwen / voor de schaden / die sy / en hare Onderdanen van d'Engelsen hadden te verwachten / uyt kracht van de voorschreven Declaratie van Oorlogh, uyt gegeven van den Coningh van Groot Britannien, tegen de Vereenighde Nederlanden; waer by / niet alleen alle hare goederen / die sy in Nederlandtse Schepen souden laden / en by d'Engelse gekregen zijnde / voor goeden prijs wierden verklaert / maer oock alle hunne schepen / daer in eenige Nederlantse goederen of persoonen bevonden worden / soude men in Engelandt op brengen en confisqueeren; gevende de Naburige Coningen, Princen, en Staten te bedencken / hoedanigh de scheepvaert / onder pretext van dese Engelse Visiten, op de naem van de Nederlandtse Schepen en goederen / ja persoonen (alwaer

der

der maer een op een schip bevonden) sou getrouwbleert en bekommert worden. De dadelijckheydt van de voornoemde waerschouwingh wierden de Franse, Hamburgers, en Ostendenaers / wel haest / ja selfs binnen dese maendt van Maert, noch gewaer / alsoo men verscheyde van hare schepen / die na neutrale plaetsen gingen / te Douvres opbracht / die / offe scgoon met groot tijdt verlies / moeyten en kosten wierden vry geseylt / en ontslagen / weder in Zee komende / en gekregen / in een ander haven wierden opgesonden. Aldus was het door d'Engelsen in dit troubel-water goet visschen.

't Engels Oorlogh-schip genaemt London, gemonteert met 70 stucken en 400 man / vloogh op / (men weet niet door wat ongeluck) als door een Goddelijcke beschickinge / prophetterende / dat gelijck in London te Water / alsoo in London te Lande / een krachtigh vuur van straffe was ontsteken / die niet dan door de doot van veele en soude uyt-gebluft konnen werden / welcke Profetie oock dit Jaer 1665 / door 't Vuur der Pestilentie; en 't volgende Jaer 1666 / door het natuurlijck Vuur / dat het meeste / en beste deel der Stadt Londen verteerde / volbraght is. De Menschen / die als 't haer tegen gaet / meenen dat het door verradery geschiet / soo mede hier / men examineerde seer scherp 4 persoonen / die van 400 zielen daer af gekomen waren / doch men kreeg geen bescheydt / maer gissingen; 't Schip vloogh gruwelijck in de lucht met een slagh / een splinter daer van op 't schip de Montagu, die daer dighst by lagh / vallende / sloegh een man doot: Voorts alles neder-vallende / is door de Zee als in een poel verslonden: Jammerlijck zijnde / dat doemaels veele Wijven met hare Kinders / hunne Vaders en Mannen d'adieu gevende / neffens de Vrienden en veel uytgelesen Zee-volck mede zijn opgesprongen / dit was het schip op welcke Lauson die 't meeste Boots-volck derwaerts hadde gesonden / sijn grootste staet maeckte. De Major en Aldermans van Londen dit ongeluck verstaende / boden

den den Coningh aen / op haer eygen Beurse / een veel beter schip te laten timmeren / en dat soude men noemen / het Loyal London, 't welck oock alsoo zijn voortgangh genomen heeft / en is dit selve schip / in 't Iaer 1667. door de Nederlandtse Vloot / op de Rivier van Chattam, nevens een deel andere / van de grootste Engelse schepen / verbrandt.

Tegen den 22 April deden de Ho: Mo: Heeren Staten een Vast en Bede-dagh, over alle hunne Landen uytschryven / die dan voorts door een weeckelijcke Bedestonde / van een Predicatie soude gevolght worden: Den Coningh van Engelandt ordonneerde in sijne Rijcken insgelijcks.

De Franse Gesanten binnen Londen deden noch-maels haer best / om alles by te leggen / op dat de wederzijdts Vlooten geen vyandtschap moechten komen te bedryven / maer Engelandt bleef gedurigh haer Mediatie weygeren. Oock konden de Fransen geen ontslagingh van hunne opgebrachte Schepen en goederen / aldaer bekomen. d'Engelse Vloot nu vaerdigh zijnde / gaf men te Withal aen 21 Koopvaerders / commissie om te rooven / uyt. Een Amsterdams Schip wiert in Yrlandt aengehouden; Een Schip van Londen nam oock voor de Manhattans in Nieu Nederlandt een Zeeuws Schip wegh. Eenige Gedeputeerden van de Nederlandtse Groenlanse Compagnie in den Hage komende / presenteerden / in geval men hun wilde vryheydt laten van Convoy en Licenten, sy in weynigh daghen 2000 Bootsgesellen ten dienst van den Staet souden leveren.

Den Haringh-vangst op de Noort-zee door den Oorlogh met Engelandt gantsch af / gaf Godt in dit saysoen de Hollanders op de Zuyder-zee soo grooten overvloet van Haringh / als by menschen geheugenis was geschiedt: Sommige Vissers vongen in dese maendt 800 Last elck / 't Last 10000 Haringen / zijn 80 hondert duysent Haringen / die sy de 800 last verkochten om 15000 en 620 guldens. Men besette doe de Hollandtse Kust van de Mase af / tot de

tot de Helder toe / met Waghten / Vuur-boeten / en Post-ruyters / alsoo men vry verseeckert scheen / dat de Brittoenen voor hadden / ergens te landen. Want

Den Oorlogh by Engelandt in't hooft zijnde / liep hare Vloot den 1 May met schoon weer / om lelijck werck te doen / in Zee / cours settende Oost op: Prins Robbert met 25 Schepen de voortoght hebbende / wierdt gevolght van den Hartoge van Jorck met 56 Schepen / de rest soo in Convoyers van Kool-Schepen / &c. bleven op het ghehoor van een canon-schoot bewesten; in voegen Engelandt wel 113 groote en kleyne Oorlogh-scheepen in Zee had / wel gemandt / maer qualijck gewapent: wel beseylt / doch arm getakelt; wel gelucksigh / maer niet door haer couragie: Dit wegh uytloopen der Engelse, die haer 2 dagen daer na voor Tessel vertoonden / was op een vals rapoort / dat den Graef d'Ossery, Stedehouder van Ormont, Vader van de Viceroy van Yrlandt, te Withal had gesonden een advijs / hem uyt Zee toe-gebracht / behelsende / dat achter Yrlandt om / door een Engelse Kits waren gesien omtrent 60 Seylen; die men terstondt oordeelde de Ruyters Vloot te moeten wesen / met eenige prysen; dan sy waren (alst bleeck) wel dapper bedroghen: 2 Vissers van Schevelingen by haer genomen / en gebracht op 't Schip van den Hertogh van Jorck, die siende (midts der selver armoed) wenigh aen haer te vangen was / liet de selve weder varen.

Hier saghmen nu d'eerste aggressie / na d'eerste Declaratie wegens Engelant, oock de eerste verschijningh van een Oorloghs-vloot op de Hollandtse Kust: Sigh voor Tessel settende / en spelende des morgens tot dicht aen de eerste ton / en 's avonts dieper in Zee / tot sy den 8 Mey / een groote storm kregen / en sommige van de hare gedevalliseert / en verstroyt / siende dat de Ruyter (daer sy 't oogh op hadden) niet voort en quam / hun verder na Engelandt dede keeren / om de beschadighde te repareren:

sy ko-

sy komen dan voor Harwits en de Teems, geen ander mirakel gedaen hebbende, als dat den 13 's avonds in hare handen vervielen 7 Schepen met Wijnen, onder Capiteyn Kuyper en noch een Convoyer, achter om komende; een met Toback, een Engelse Prijs, by de onse in de Caribes verovert, en een Schip van Lissabon; de Convoyers met 26 en 16 stucken, wel beseylt, ontsnapten den dans door d'aenkomende Naght.

Terwijle nu d'Engelse Vloot hare Schepen, de Luypaert en andere, soo in den laetsten storm gedevaliseert en masteloos waren geworden, in de naeste Havens van Engelandt repareerden, en geduyrigh verversingen en Volck aen boordt brachten, arbeydende over dagh ende naght even dapper, conjungeerden haer de Zeeuse Armade met die van Hollant. Komende den 22 Mey met het kriecken van den dagh, seer dight met 31 Schepen, en een Z. Weste windt, verby Santvoort tot Tessel. Den Admirael Obdam sijn afscheydt van alle Collegen genomen hebbende, quam na twee dagen op sijn Schip in Tessel, en liep den 23 Mey, met moy weder, ten deele in Zee, na dat de Vloot door 't abusif verklaren der Pilooten (wiens Vrouwen sommige Soetelaressen, &c. zijnde, lieber 't verblijf des Vloots daer hadden gesien) was opgehouden geweest, egter door de vigilantie van den Heer Raet Pensionaris, Mr. Johan de Wit anders bevonden, en diepte genoegh zijnde, stack de rest van de Vloot 's morgens daer aen, ten 4 uuren mede in Zee, de windt moy N. O., cours West op: Bestaende in 103 Oorlogh-Schepen, 7 Jachten, 11 Branders, 12 Galjoots, 4869 Canons, en 21631 Man, verdeelt in seven Esquadres gelijck als volgen:

Lyste

Lyste der Nederlandtse Vloot, Anno 1665.

I. Esquadre onder den Heer Admirael van

OBDAM,

Voerende de Wimpel van de groote Stengh.

Capiteynen. Schepen.	stuk.	man.
DE Heer van Wassenaer, Opper-Admirael van Hollandt en West-Vrieslandt, 't Schip d'Eendracht, 84 metale stucken,		500 man.
Abraham van der Hulst, als Vice-Admirael, 't Schip Amsterdam,	66	290
Albert Klaesz. de Graef, als Schout by Nacht 't Schip Tijtverdrijf	62	260
De Reus, van de Oost-Indise Compagnie 't Schip Marsseveen,	78	450
Jacob Swart, Kruyningen	62	250
Jan van Amstel, de Vryheyt	60	250
Hendrick Goskens, de Vrede	56	230
Otto van Treslongh, Gouda	56	230
Hugo van Nieuhof, de Lantman,		
Jacob Willemsz. Broeder, de Dom van Uytrecht,	46	220
Jacob Wiltschut, Harderwijck	48	210
Adam van Brederode, Haerlem	48	200
Baltazar van de Voorde, Zeelandia	40	180
Herman Egbertsz. Wolf, de Star	38	160
Polane, 't Jacht de Brack	18	80

II. Esquadre onder den Heer

JAN EVERTSZ.

Schepen.	stuck.	man
Den Luytenant Admirael Jan Evertsz. als Admirael, 't Hof van Zeelandt	78	300
De Schout by Nacht de Liefde, als Vice-Admirael, Kleyn Hollandia	52	204
Cornelis Evertsz. de Ionge, Schout by Nacht, Uytrecht.		
Bastiaen Senten, O. C. Orange	75	450

Jacob

Jacob Sym. de Wit, Pr. Maurits	50	230
Jacob Pense, Middelburgh	44	200
Jacob Kleydijck, Dordrecht	44	200
Bastiaen Tuynman, 't Wapen van Zeelant	44	200
Christiaen Ellertsz. Uytrecht	38	180
Jacob van Boshuysen, Delft	32	130
Jan Banckert, Delft		
Symon Block, Zeelandia		
Jan Crijnsz. Schakerlo	20	130
Adriaen Solderwagen, Schiedam	24	125
N. N. 't Jacht het loopende Hart,		
Jan Pietersz. Tant, 't Advijsboot Diefhoeck.		

III. Esquadre onder den Heer EGBERT MEEUWSZ. KORTENAER,

De Wimpel van de Besaens-mast.

Den Lieutenant Admirael Kortenaer, als Admirael, Groot Hollandia	70	350
Dirck Schey, Vice-Admirael. Oosterwijck	70	325
Nicolaes Marrevelt, S. N. Staveren	58	220
Juriaen Poel, Oost-I. C. Delflant	70	400
Allert Matthysz. Hilfersum	62	290
Joost Verschuyr, Suyder-huys	56	230
Cornelis Hogenhoeck, Provintien	52	220
Hendrick van Tol, Duyvenvoorde	52	220
Antoni de Marre, de wakende Boey	52	220
Ysbrandt de Vries, Doesburgh	48	210
Gerbrant Boes, Tergoes	48	200
Pool, Oost-I. Comp. *Sphæra Mundi*	40	280
Lieve van Hasevelt, de Harderin	40	180
Johan van der Mars, de Maeght	38	160
Jan van Blanckenburgh, Overyssel	38	160

IV. Esquadre onder den Heer STELLINGWERF,

De Geele Vleugel.

Lieutenant Admirael Stellinghwerf, als Admirael, Sevenwolden	70	300

Vice-

Vice-Admirael Coenders, Groeningen		
Schout by Nacht Bruynsvelt, Princesse Albertina	50	253
Corsten Crijnsz. de Rechter, 't Huys te Swieten, Oost-Indise Compagnie	70	300
De Boer, Oostergo	62	325
Tjerck Hiddes, de elf Steden	48	235
Jan Jansz. Vijselaer, Westergo	54	253
Kat, Oost-Indise Compagnie de Mars	46	210
* Cornelis All. Oostrum, Omlandia	50	238
Beyma, Frisia		
Barent Hiddes, de Postil. van Smirna		
Iooſt Michielse, Hollandia	44	230
Iacob Peteys, de Faisant	40	200
Willem Codde van der Burgh, Ylst	38	180
Vogel, 't Jacht de Ruyter	18	80

* Is door de Slagh door storm masteloos weder in gekomen.

D. Esquadre onder den Heer
CORNELIS TROMP,

De Hoornse Vleugel.

Den Vice-Admirael Tromp, als Admirael, de Liefde	82	400
Gillis T. Kampen, Vice-Admirael Coeverden	60	240
Pieter Salomonsz. Schout by Nacht Campen	54	220
Commer Gerritsz. de Luypaert	60	250
Ian de Haen, Stadt en Landen	60	240
Ian Pietersz. Onklaer, Nieuw Batavia	44	200
Adriaen van Rede, de Tromp	54	210
Thomas Fabritius, Iaersvelt	52	220
Ian Adelaer, Raedthuys van Haerlem	54	220
Pieter Uytenhout, Groeningen	48	210
Hendrick van Vollenhoven, de Zon	44	200
Berckhout, Princesse Royael	40	180
Cornelis Gerritsz. Burger, de Bul		
Iooſt Smient, de Roos	40	180

F Adriaen

Adriaen van Veen, Aſperen	38	160
Hendrick Hankroy, Vollenhoven	26	120
Laurens de Bruyn, 't Jacht de Fortuyn	18	80

V I. Eſquadre onder den Heer CORNELIS EVERTSZ.

* Den Vice-Admirael Cornelis Evertſz. als Admirael, Vliſſingen.
* Cornelis Kuyper, Swanenburgh.
* S. Loncke. 't Jacht de Viſſcher.
Den Schout by Nacht Adriaen Banckert, als Vice-Admirael, ter Veer 50 230
* Dese drie zijn den 12 Junij uyt Zeelandt by de Vloot gekomen.

Pieter Bronſaert, Schout by Nacht 3 Helden Davids		
Iacob Oudaert, Uytrecht	44	200
Krijn Kerckhoven, Rotterdam	50	230
Adriaen de Haes, Dordrecht	44	200
Laurens Heemskerken, de Vrede.		
Iacob van de Kam, Gorcum	34	150
Ian W. Marijnſe, Zee-Ridder	32	140
Adriaen van Kruyningen, Tergoes	34	150
Adriaen Banckert, Viſſers Harder.		
Marinus Loncke, Weſtkappel	40	180
Frans Nideck, Briel	20	100
Pieter Wouterſz Wijnbergen, Zwol	20	80
Willem Hendricks, de Kits Soutelande.		
Andries Pieterſz., Advijs-jaght Winthondt	6	40

V I I. Eſquadre onder den Heer WOUTER SCHRAM.

Den Vice-Admirael Schram, als Admirael, 't Wapen van Naſſauw.

Staghouwer, Vice Admirael, d'Eendraght	52	285
Houttuyn, Schout by Naght wapen van Medenblick	59	290
De Boer, Gelderlandt	60	290
Bebberen, Hollandtſe Tuyn	56	280.

Joris

Joris J. Kuyten, Carolus V. O. C.	53	230
Boon, Nagelboom O. C.	52	220
Cornelis Muts, de Beurs O. C.	52	240
Slord, Joſua	50	250
Bruynvis, Weſt-Vrieſlandt	60	290
Huyſman, Jupiter	45	200
Halfhoorn, de jonge Prins	30	160
† Gar. C. Poſthoorn, Agata O. C.	30	125
Hen, 't Jacht Hoorn	32	140
Victol, d'Eenhoorn	32	160
Boos, 't Caſteel van Medenblick	30	140

† Is door de Slagh door Storm maſteloos weder in gekomen.

VIII. Eſquadre.

Dit Eſquadre is den 11 Junij upt Teſſel geloopen / doch niet by de Vloot geweeſt.

Canter, Stadt en Landen.		
Clant, St. Pieter	38	140
Bouman, de groote Harder	38	140
Brouwer, de kleyne Harder	36	130
Biſſchop, Sutphen	40	180
Barent Hals, Leyden	26	120
Cornelis Thomaſz. S. Paulo O. C.	40	200
Jan Raep, S. Paulo, O. Compag.	40	180
Brakel, 't Jacht de Kat.		

Deſe zijn alle in Teſſel weder gearriveert.

Deſe Armade de ſchoonſte die opt de Noort-zee op hare rugh droegh / nam by de 22 Engelſe Schepen in haeſt wegh/ daer onder een Vloot van 6 Boeyers / 1 Pinas met 16 / en 2 Fluyten / elck met 10 ſtucken / en de Convoyer met 34 ſtucken geladen / en van merite na luyt dit ſchrijven van d'Admirael Opdam aen de Staten :

Ick hoope U Ed. ſullen mijn ſchrijvens van den 29 Mey, door den Schipper Swan wel ontfangen hebben, en de nevens-gaende voort-geſonden. Op den 30 Mey by de wint, ende was heel ſtil en miſtigh, ſoo

dat wy het lieten drijven, tegen den avont, klaerden 't op, en begost een koeltje te wayen, sagen eenighe Schepen in ly van ons, dat wy meenden d'Engelsche Vloot te wesen, maer soo haest als wy daer by quamen, soo was 't een Engels Koninghs Oorloghs schip met 34 stucken, komende van d'Elvé, met 9 Hamburgers, zijnde geladen met veelderhande Waren, als Pick, Hennip, Teer, Kabels, Kabel-garen, Scheeps plancken, Yser, Koper, Koper-draet, Lijnwaet, en andere Waren, waerdigh zijnde 40 Tonnen-gouts, die wy nevens den Convoyer altemael namen, en setten onse cours na de Wal, om by 5 van de selve te komen, waer van 4 by de Schepen van 't Collegie ter Admiraliteyt van Amsterdam, en een by een Kaper van 't Noorder-quartier genomen zijn, sullen de selve in Texel opsenden. d'Engelse Vloot leght voor Koninghs Diep.

Dese tijdingh te Londen komende / wierden hare Kooplieden ontsinnigh: Sy liepen tot den Koningh / klagende: Men had wel het roode Kitsje, om hun Koopvaerders te waerschouwen, na d'Elve gesonden, maer gelijck men nu bevondt, te vergeefs: Hare Koolschepen liepen nu oock risico, hondert tegen een: En haer Fregat Diamant genomen, was te Villa France op gebracht, &c. Dies wierdt dese hare Vloot ter zee gepreest:

Lyste der Engelse Vloot, *Anno* 1665.

Hertogh van JORCK,

Root:

Schepen. Cap.	man.	stuck.
Royal Charles, Pen	750	80
Royal Oak, Lauson	450	76
O. James, Malboroug	389	68
Swiftsure, Berkley	360	50
S. George, Buckingam	360	60
Fairfax, Sahnam	300	58
Mary, Schmit	300	58

Glou-

Glouceſter, Clarck	280	58
Pleymouth, Allen	280	56
Leopard, Beach	240	54
Yarmouth, Eliſſe	190	52
Happi Return, Lambert	290	50
Portſmouth, Moon	200	48
Briſtol, Hart	200	48
Convertine, Price	180	48
Diamant, Goldingking	180	46
Antelope, Cichley	180	46
Dover, Peirce	170	46
Royal Exchange, Broun	120	46
Hendra, Tompſon	200	44
Bonaventure, Lahurn	160	40
George, Haylop	180	40
Saphier, Hide	160	38
Amity, Parker	160	36
Ginny, Ableſton	150	26
Poſt-Frigat, Lauſon	150	34
Loyal George, Earl	190	32
Succeſs, Groves	130	30
Fountain, Dutel	130	30
Mermaid, Kingh	120	28
Norwich, Wetwangh	110	24
Coventry, Hill	100	10
Mattines, Tickle	65	14
Drake, Pool	85	12
Little-Mary, Mary	75	12

Satisfaction, Mary.
Blanckamore. Neale. Eagle. K. Ferdinando. Fame. Bramble. Eo Retch. Eaglet.

7 Branders en Uitſen /

S. George. Batſcheller. Iſabella. Hopeful. Sea Flover. Edward. Hannah.

Prins ROBBERT,

Wit:

Schepen. Cap.	man.	ſtuck.
Royal James, P. Robbert	500	78
Triumph, Minis	430	78

Schepen. Cap.	man.	stuck.
Resolution, Samson	300	58
St. Andrew, Pine	260	60
Rainbow, Haimom	320	56
Henrietta, Wood	300	58
Anne, Brown,	280	58
Revenge, Holms	280	58
Monck, Penrose	260	54
Lion, Spragg	260	52
New-Castele, Page	200	58
Mary Rose, Reeves	150	48
Kent, Ewens	180	46
Portlant, Aylosse	180	46
Ruby, Gennings	180	46
Advice, Poole	170	40
Preserve, Haywod	170	46
Assurance, Jeffery's	150	32
Expedition, Sakler	140	30
Bear, Waterwoorth	170	42
Milford, Seale	130	28
Colchester, Healing	120	28
Speedwel, Ligtfoot	110	22
Garland, Talbot	120	28
Hector, Castle	100	22
Paradox, Guy	85	14
East-ind, Merchant	180	44
Bendit, Taylor	160	42
Return, Hubord	180	40
Exchange, Wentwoort	170	36
Constant Catharine, Sanders	180	36
Sea Adventure.		
Elisabeth, Nixon	180	36
Dove.		
Little Sampson.		

7 Branders en Uitsen.

Will en Mary, Dolphine, True Love, Merlin, John and. Abigal, Hind Ketch, James Ketch.

f
Grae

Graef van Sandwich.

Blaeuw.

Schepen Cap.	man.	ſtuk.
Prince, Cutins	700	90
Henry, Sir G. Aſkue	430	70
R. Caterine, Titthinuam	450	70
Unicorn, Titthinnam	320	56
Montague, Fen	350	58
Yorck, Swanley	280	58
Drednongt, Terue	280	58
Eſſex, Urbert	260	52
Duynkerck, Taylor	260	52
Prinſes, Swanly	230	52
Jerſe, Hide	290	48
Centurion, Moulten	180	46
Swalow, Hodges	180	40
Breda, Kirby	180	46
Aſſiſtance, Owed	170	40
Dragon, Loyd	160	38
Hamſphire, Batts	160	46
Adventure, Young	150	36
Providence, Turwit	140	22
Gernſy, Coniſſy	128	28
Forſter, Cotterel	120	28
Pembroock, Parry	120	28
Oxford, Bacon	110	24
Paul, Foot	110	23
Lyſard, Andrew	90	20
Little Gift, Johnſon	83	16
Blackamore, Barton	65	14
Good Hoope, Archer	130	30
Homb. marcha, Cadman	170	36
Jan en Thomas, Dawes	180	44
Caſtle Frigot,	160	36
Merviland, Merchand, Auſſea, }	160	44

Marmaduke. Society. Golden. Phenix
Breyert.

7 Branders en Kitsen /

Nonsuch, Toland, Rebecca, Amily, Jan Smack, Jan Hoy, Two Sisters.

Dese te vergeefs op dē Ruyter geloert hebbende/ addviseerden:

Uyt de Royale Charles, den 16 Mey, 1665.

WY hebben langh kleyn genot in groot gevaer van Windt, Water, en Stranden op de Hollandtse Kust gehadt, dan geen van hare Vloot vernemende, zijn ingesteken, mits een sware storm van 24 uuren ons overliep, waer door onse Esquadres verstroyden: Echter Capiteyn Kuypers Koopvaerdyers, door vigilantie van onse Fregatten Mary, d'Antelope, en de Draeck, in onse handen vervielen, hy Kuyper eschappeerden met een, en ander in 't Vlie, oock sommige met Sout na de Sont, alvoorens afgegaen zijnde: Duc de Jorck had groote patientie: Endelijck wy hadden een bysonder desseyn, ten dien eynde 7 mijl van de wal afgesteken zijnde, komt 'er dit tempeest op, welck ons van onse plaets, daer wy ons desseyn meenden uyt te wercken, niet alleen verdreef, maer oock groote schade aen onse Schepen dede. Vale.

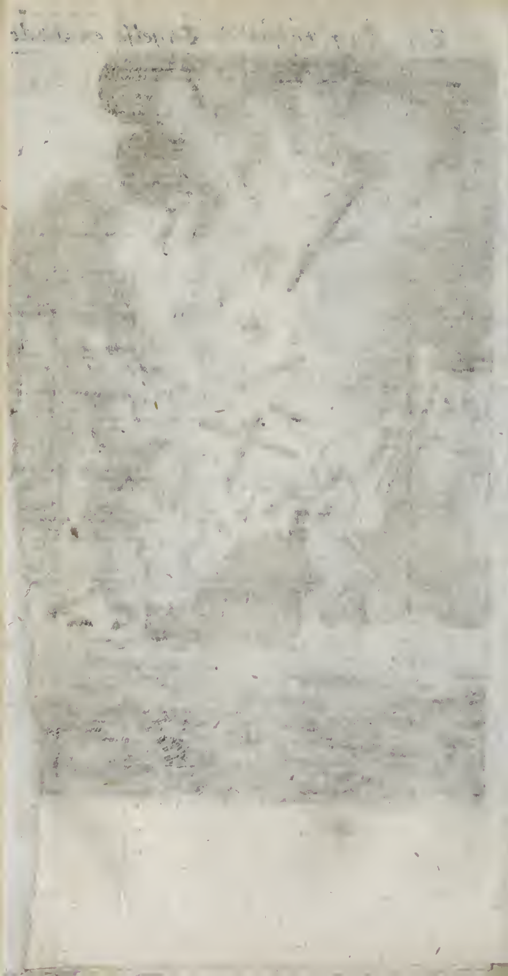
Zee Slagh, den 13 *Juny, Anno* 1665.

Op den 8 Juny d' Engelse Vloot weder zeylvaerdigh zijnde / vertrock uyt de Bay van Gunfleet by Harwitz, na Soulwd Bay, soo om daer te frisser victualie in te nemen / als om te beter op de Hollandtse Vloot te passen / van de welcke men niet anders oordeelde / oft de selve soude d' Engelse Kusten eerlangh komen aendoen: De wint meest oostlick/bleven 's nachts voor Aelbourgh 5 mijlen van de wal: Te midddernaght kreeg Duc de Jorck 't advijs / dat de Hollandtse Vloot uyt 't Zuyd-oosten voor windt op hem af quam / en maer ses mijl van hun was / waer op die al haer provisi-schepen stracks na landt

deden

Zee-slag tussen de Engelse en Nederlandtse Vloot, op den 13 Iunij Aº. 1665.

deden retireren : De Hollanders arbeydende om de loef: Den 12 dito de wint Oost/ waren de Hollanders Z.O. 5 myl van d'Engelsen, wanneer de wint dien gantsen nacht Z.W. was gedraeyt/en beyde de Vlooten voor Lestof, 8 myl van d'Engelse wal. Dien avondt verbrande/ door dronckenschap van sijn Commandeur/ een Brander door sijn eygen vuyr/ 't welck d'Engelse een goet voor-teken hielden/ alsoo 't een Nederlander was. De Hollantse Vloot (onaengesien hare Vyanden de loef hadden/en geduyrigh hielden) zeylden op 't Esquadre van Prins Robbert aen/die gesecondeert van de Vice-Admirael Mings, d'Esquadres van Duc de Iorck in 't midden/ en dat van Sandwigs tot een achterhoede hadden. 't Gevecht begost 's morgens ten 3 uren; De Admirael Opdam, Vice-admirael Cortenaer, Luytenant Admirael Ian Evertsz. C. Tromp, Stellinghwerf, Bastiaen Senten en andere/ waren nu vlack door Prins Robberts Esquadre heen geslagen : aldus beyde Vlooten/niet met een halve maen/ maer recht als een linie door malkander gepasseert zijnde/was het lange rust/ eermen weer schoot of gevecht vernam: De wint west/ d'Engelsen ten N.W. de Hollanders Z.O. liepen de tweede reys de Vlooten ten 6 uren door malkander/ doch alsoo Duc de Iorcks Esquadre sonder vechten geduyrigh boven windt bleef leggen spelen/ soo en konden de Neerlanders de loef niet van hem krijgen: Boven Prins Robbert waren sy al heen/en passeerden soo dwars door d'Engelse Vloot, alles dus verre maer Canonaden geweest zijnde/quam Sandwigh en separeerde de Hollandtse Vloot in tween/ omtrent ten 1 uren 's middaeghs/ en dit schut-gevaert soo tot 3 uren duyrende/ was den Admirael Opdam gekomen op zy van de Royale Charles; treffende malkander met geheele Lagen/ soo dat neffens Duc de Iorks zyde doot geschoten wierden den Graef van Salainta, Lord Muskery, Monsr. Bouille, wiens Bekkeneel de Hant des Hertogh van Iorks, quetste/en met bloet bespatte/ doodende oock ettelijcke van zijn Hoogheyts Dienaers:

In dit woelen / raeckt door onversicht in 't uytleveren der Cardoesen / de kruyt-kamer van Admirael Opdams schip in brant / en al eermen 20 konde tellen, vloogh 't schip op / ten 3 uren na middagh/ werdende maer 5 man geberght; den Admirael Opdam doen noch gesondt zijnde: 't geraemte van 't schip is naderhandt by 't Vlie gedreven.

Dit gaf groote alteratie onder de Hollantse Vloot, daer en tegens d'Engelse wierden couragieus / want tot noch was de Victorie aen beyde zijden balancerende; maer hier uyt volghden een tweede ongeluck/ dat 3 Hollandtse Schepen / als / Marsseveen, Capiteyn Reus ; Tergoes , Capiteyn Kruyningen, en Swanen-burgh , Capiteyn Kuyper ; in malkander verwarden en beyde aen Boeghspriet van Marseveen soo vast waren / datse alle 3 dreven als verlooren schapen / en ten hielp niet dat'er by de 200 man met kappen daer aen doende waren : d'Engelse dat siende / sonden een Brander op hun af / die op Tergoes en Swanenburgh [alsoo die nieu beteert waren] stracks de vlam braght / en in gevolge aen Maersseveen, daer raeckte yeder in 't water / en de voorsz. Schepen sprongen daer na/ als 't vuyr beneden aen 't Kruydt quam, elck hielt'er van af: Capiteyn Reus begaf zich in een Krib t'Zee / dan is niet geberght/ noch riepen d'Engelse, *you Rochs, you fellows, you most be kild:* de Stuerman Ioris Tomasz. niet eenige die zwemmen konde/ salveerden haer met een Boot dat. lagh en dreef/ ende quamen te Schevelingen aen: in 't begin had Tromp, Tjerck Hiddes en Capiteyn Swart, 't Engels Schip de Charité, Capiteyn Wilkinson, soo veel gegeven / dat Capiteyn de Haen 't selve gemackelijck vermeesterde / want 50 van de Engelse vlooden daer af in de Boot en in Zee/ wierden daer na met een Ketts te Harwits gebracht: Den Hartogh van Iorck, op 't gezicht dat sommige Hollandtse Schepen geen devoir van opkomen deden/ beval Lauson met sommige / te vallen op de voorste der Hollanders, alwaer soo dapper en braef gevochten wiert / dat Lauson sijn keel daer in schoot/ want

sijn

sijn knie-schijf stucken geschoten / dede hem daer na / aen Landt / den geest geven : Bastiaen Senten, op 't Schip Orangie, alleen leggende / vocht seer admirabel / daer hy Montagu, alias Sandwits abordeerende / overmeesterde / en na wy van oogen getuyge sekerlijck bericht zijn / de Prince Vlagge daer op meer als een uur dede afwayen / de Blaeuwe Vlagh af-gehaelt zijnde: Die Montagu ontsette / was de Witte Vlagh, de Royale Iames, waer op verscheyde Grooten / als onder andere den Graef van Marlebourg, en den Graef van Poortlandt, zijn doodt gebleven / endlingh is 't Schip Orangien, naer admirabel strijden tegen Capiteyn Smith op de Mary, verbrandt en opgesprongen / Bastiaen Senten is van sijn quetsure overleden: den Admirael Jan Evertsz. was heftigh doende met den Spreker en de Charles, 2 seconden van Duc de Jorck, gaf haer lustigh de lagen / hy dobbelde oock niet mis / en het scheelde weynigh / of een Brander soude 't Schip van Duck de Jorck vernielt hebben / doch door drayen / swierden 't mis: Capiteyn Koenders vocht meer als gemeen, soo mede Stellingwerf, die door een ongeluckige kogel dwars door 't lijf geschoten wiert: Vice-Admirael Kortenaer in 't begin des Gevechts/seyde/ mijn dunckt onsen Admirael loopt wat te laegh/wy konnen soo niet boven wint van de Vyandt komen / en by de Royale Catharina komende / wierde in sijn boven-been geschoten / en storf strack: Corn. Evertsz. daer ontrent dit hoorende / riep Jan Evertz. toe / Kortenaer was doot, en nu sijn beurt de Vlagh als Admirael te voeren. Dus de Wimpel uytsteken de / en al dapper / na in 't heetste geweest zijnde van 's morgens ten 3 uren tot 's avonts by 7 uren/ hebbende 17 schoten onder water / 13 dooden en in de 40 gequetsten / tussen de 13 en 14000 pont kruyt verschoten/ begaf zich na de Mase, en gevolght van eenige die niets op den Vyandt gedaen hadden / namen sommige dit voor een retirade aen : Men sag terstont by de 36 seer schone Schepen af sacken na Tessel, in plaets van Tromp, die de Vlagh op-

gesteken had/niet beter wetende of Jan Evertsz. was oock doodt) getrouljjck als Admirael by te staen: Maer door die welcke diep onder d'Engelse waren/ongeholpen/vermoort/of genomen wierden/ behalvens noch dat de Maets van de Schepen Hilversum en de Nagelboom, niet willende vechten/ maer voor al die van Carolus Quintus mutinerende/ hun Capiteynen als schelmen/dwongen hare soo brave Schepen de Vyant over te geven/ daer Allert Matthijsz, Treslon, en Boon echter sulcke ervaren Hoofden waren: Eenen Juriaen Poel quam al te vroeg met de nacht op sijn schoon Schip Delflant voor Wijk op Zee de tydingh brengen/ dat de vrome vermoort/ en de fielen gaen loopen waren: Den nacht aenkomende/ en de Vyandt sommige Neefjes, Kroegh-Capiteynen vervolgende/ zijn door Tromp,die gedurig als een Adelaer op sijne wiecken deselve stuytte/ soo getoornt geweest/ dat Montagu op had 14 dooden en 25 gequetsten: Tromp selfs was zeylen en alles aen flarden: De Nagelboom voor Petten gekomen/ wilde de Capiteyn, hoewel 't Schip vast sat/ niet verlaten/ de Maets als Vagebonden liepen wegh/ en langhs Strant bedelen op de Zee-Dorpen/ en soo kregen d'Engelse dat/ en meer andere schoone Schepen/ door puure bloohept van de Matrosen: evenwel wiert noch een Engels Schip/met 46 stucken/ door Capiteyn de Haen verovert. Cortenaers Stuerman, Ate Intes Instra, een guyt/ liep/ in plaets van staen/leelijck voor wint af/ hem volghden veel schyptebroecken: In Tessel in komende/ seyden selfs niet te weten/ waerom sy soo bloo geweest waren/ als nauwlijck noch geen Vyandt gesien hebbende: Tromp alleen hielt stant/ vijfmael is hy met de Capiteynen Swart en Cornelis Evertsz. soo heftigh in den vyandt en de roock beset geweest/ dattet een mirakel onder sijn Scheeps-volck werdt geheeten/ soo met reputatie als hy daer of gekomen te zijn. In Tessel komende/ schreef aen de Heeren Staten desen Brief:

Hoogh

Hoogh Mogende Heeren :

MYn Heeren : Mijnen laetsten was van den 9 Juny, Ooft ten Zuyden, en Ooft Zuyd-Ooft, 18 mijlen van Tessel; den 11 dito quamen wy d'Engelse Vloot in't gesicht, West van ons, en terwijl wy dien dagh door de stilte by haer niet konden komen, en de wint N. O. zijnde, wenden aen de zijde om de O. S.O. soo veel mogelijck was, de wint van haer te houden, doch 't wiert 's nachts stille, 's anders daegs noch stil zijnde, en niet konnende verrichten door de stilte, en datse ons sochten te locken in de Bancken, daer wy dicht voor waren, hebben geresolveert mette Steven om de Ooft te wenden; den 12 dito was 't stilletjes, lagen met 't hooft om de O. N. O. den Vyandt N. W. verspreyt, quamen een weynigh tegen den avont na malkanderen toe drijven, 's nachts de wint zuydelijck en S.S.W. so dat wy doen noch boven den Vyant konden komen, maer de windt S. W. loopende, mosten schutgevaer toe branden, en eyndelijck den Heer Admirael van Wassenaer met sijn Schip opspringende van eygen kruydt, raeckte de Vloot in sulcke confusie, datse altemael voor de wint van den Vyandt wegh liepen, en daer door eenige Schepen aen malkanderen vast raeckten, en van d'Engelse genomen of verbrandt wierden, en soo tot donckeren avondt met haer schutgevaer gehouden hebbende, waren door die disordre 's nachts confuselijck van den anderen geraeckt: 's Anderen daeghs 's morgens wierden wy den Hertogh van Jorck en Graef Santwich achter ons gewaer, en bevonden omtrent 10 a 12 Zeylen by ons te hebben, en terwijl by ons andere Schepen niet konden komen, wierden van haer gejaegt, tot voor 's Landts Diep van Texel, alwaer de meeste van ons andre Schepen by ons quamen, doch weten niet hoe veel in 't getal wy noch zijn, vertrouwende noch veel van onse Schepen vermist sullen werden, hoe 't af loopen sal, sal den tijdt leeren, wy missen oock mede Luytenant-Admirael Jan Evertsz. Den Luytenant-Admirael Cortenaer en Stellingwerf zijn doot, en van particuliere Capiteynen weet niet anders; Capiteyn de Haen heeft

een

een Engels Schip met 46 stucken verovert, wy hebben gesien dat 't Schip Marsseveen, Ter Goes, en noch een Amsterdams Fregat malkander aen Boort zeylden, en oock eenige andere Schepen die verbrant zijn: d'Engelse hebben oock mede verscheyde Schepen, na wy konnen sien, verbrant, als oock mast en schadeloos, niets sonders anders meer wesende. Waer mede Ed. Ho. Mo. Heeren, &c. Actum in 's Lants Schip de Liefde, in Tessel, den 15 Juny, 1665. getekent.

C. TROMP.

De Engelse waren in dese Batalie alsoo bloo als oyt / en verschrickt / dat meest alle de Schepen / die spitoen kregen / niet door hare vroomheyt genomen / maer door de schelmachtigheydt der Matrosen zijn overgegeven geweest / die haer loon daer na / in Engelant gevangen zijnde / in armoede en ellende maer al te veel hebben gevonden: Getuygen hier af / zijn de Maets van Capiteyn Allert Mathijsz. op't Schip Hilversum, die hoewel hy hun als Capiteyn niet sagh te gebieden / evenwel door smeecken weder op't Schip dede komen / daer sy twee malen afgeloopen / en met de Boot deur gegaen waren / andere scheepsgesellen zijn uyt pure boosheydt naer d'Engelsen geroepyt / en hoewel die d'alderminste gedachten niet hadden soodanige capitale Schepen aen te doen / persuadeerden deselve om aen Boort te komen / en besit daer van te nemen / gelijck geschiede: Andere vochten tegens haer selfs / gelijck de 83 schelmen op 't Schip Carolus Quintus: Dit waren Landt-soldaten / die des nachts / na de slagh / met eenige moetwillige Matrosen zamenspannende / hun meester van't handt-geweer maeckten / 't geschut vernagelden / de vlaggen af haelden / de zeylen streecken / de boot en sloep lieten wegh dryven / verwachtende alsoo een Engels Fregat / dat haer najaeghde / en gaven haer gewilligh over: Den Capiteyn en Officieren die sulcks wilden beletten / dwongen sy met bloote sabels en pistolen op de

borst/

boꝛſt/dat ſy ſwijgen / en dit met goede oogen moſten aenſien.

Soo liepen oock de Maets van 't ſchip de Nagelboom: Indien d'Engelſen doen toegetaſt hadden / de helft der Hollandtſe Vloot had perijckel geloopen: Dan Godt ſtoꝛte oock een vꝛees in haer / want hare grootſte Admiraels Schepen / indien ſy met een S. Weſte windt af gekomen hadden op de Hollandtſe Kuſt/zijnde ſoo heyl en treylloos geſchooten / dat ſy wel licht vooꝛ altoos noyt Engelandt meer ſouden hebben konnen bezeylen: Dus vernoeghde ſich Duc de Jorck met ſoo veel ſchade de Hollanders aengedaen te hebben / van haer de Zee te doen ruymen / en ettelijcke harer Schepen te nemen en verbꝛanden; dan verſchꝛickt van eygen geval / en dat ſoo veel bꝛave Heeren doot / en andere gequetſt waren/in het ſoo even gehouden bloed-bad/ keerde na Harwits, gelijck de Hollanders na hare Kuſt/niet als gloꝛieuſe/ maer als de gene die ten weyden / een ooꝛbandt van den Hemel hadden ontfangen. Men beſchuldighde de Engelſe Capiteyns Kixon, Hide en Pole, met dat ſy in Engelandt quamen / van hare devoiren niet te hebben gedaen / des wegens wierden over hare blodigheyt geſtraft. Den dapperen Tromp, beducht zijnde / dat den Krijghsraedt in Teſſel (waer van hy mede een lidt was) de gevangen / en ſchelmachtighe Capiteynen, niet ſtrengh genoegh na hunne misdaden / ſoude mogen ſtraffen / ſpatte uyt na den Hage, dede ſijne klachten / en ſeyde met eenen / niet weder met alſulcke ſchelmen te willen in Zee gaen: Hy wiert aldaer / van eenige wel/ maer van andere qualijck bejegent. Doch men ſtelde hem eyndelijck te vꝛeden / ſoo dat hy vernoeght wederom na Teſſel vertrock; en dienvolgens zijn op den 13 July op de Helder over hare blooheydt geſtraft/ de Capiteynen, Onklaer, de Marre, en Bruyningh alias Bruynvis, werdende in de Schantſe op Teſſel ten aenſien van yder / geharquebuſeert: Codde van der Burgh, van der Marſche, en Appoloni Pool, 't Geweer vooꝛ hare voeten/dooꝛ

den

den Scherprechter van Haerlem, gebroocken / en met eenen Huysman inhabil verklaert opt het Lant te konnen dienen van der Kamme afgeset; en Kortenaers Stuerman, Ate Intes Instra, den schandelijcken looper/ en de causa movens van al dit onheyl / is met een strop om den hals onder een Wick eeuwigh te Lande uytgeseydt: Andere / zijn gesuspendeert, of oock niet verby gaen / vergeten: Want daer is geen grooter brandtmerck, dan levende, sijn schande te gedencken, en sijn ooren onder eerlijcke Luyden niet te mogen schudden. Daer en tegens kreeg Capiteyn de Haen 10000 gulden vereeringh / over't veroveren van't Engels Schip de Charité. Den Zeeusen Admirael Jan Evertsz., den 15 deser in de Mase, en over Hellevoetsluys, in den Briel komende/ wierdt in't begin de schult van dit ongeluckigh vechten gegeven / 't Canalie drongh hem by de Water-poort in de Marne in 't Water/ goyende als dolle menschen met slijck en steen; doch weder uyt geholpen / met uyt schelden / seyden desen Zeeusen Admirael, ick sal my wel verantwoorden: Den Commandeur Beaumont salveerden hem in't naeste Huys; en om dese Lieden te stuyten / quamen stracx Soldaten op de been; 's nachts gingen evenwel diverse Booten met bittre Mannen en Wijven op de Mase leggen / om op Ian Evertsz. te passen by Maeslant-sluys, dan sy vonden haer bedrogen; hy gingh 's nachts ten 2 uren uyt na Helvoetsluys, en met een guarde Soldaten tot sijn bewaringh / quam in den Hage, en van daer door Haerlem na Tessel vertreckende/ verscheen soodanigh voor den Krijghsraet / dat den goeden Heer Jan Evertsz., wierdt verstaen gevochten te hebben voor't Vaderlandt als een trou Soldaet. d'Engelse brachten te Colchester by de 1500 geberghde Nederlanders, waer uyt de trouloosheyt van de schelmse Capiteynen bleeck / die hunne vroome makkers / die in brant / sinckens / en overgevens noodt waren / soo verre hadden verlaten / dat sy't volck niet konden bergen. Onder andere was'er een Vrouw Willemtje Gerrits van Embden; die in Mans habijt

was

was gewéest / voor Constapels maet op't Schip
laer ſſeveen, sy wierdt los gelaten / en in't Engels
ekleedt/ quam in den Hage, verhaelde haer weder-
aren / en hoe sy geberght was / &c. Men bevondt
atse haer altoos eerlijck gedragen / en in de Slagh
an Funen in Denemarcken mede geweest was/doch
iemandt op't Schip Maerſſeveen wist dat sy een
Vrou was. Men vont in't Schip van Capiteyn
warts groote mast/ een 24 ponts koegel steken. Ye-
mandt willende achter uyt sien/ wie omtrent was /
wierdt sijn hooft afgeschoten/ en ingehaelt zijnde /
track 't geheele Lijf uyt geworpen. Een ander de
eele rugh wegh geschoten/begeerde/ (men had dien
agh niet geschaft) hy wilde eeten / moedt maken /
n de Vyanden beter onder de oogen gaen; Den
Barbier hem alles afradende/viel als een gevouwen
apier / doodt. Tromps Scheeps zeylen waren soo
goet niet/toen hy in quam/dat een armen hals/daer
en eerlijck linnen Broeckje/van soude hebben kon-
en maken. Cornelis Evertsz. en andere Helden, die
op om kortheydts wil verby gaen/ brachten hare
chepen wel doornagelt ten Haven: Werdende alle
e schade der Nederlanders toegeschreven / datse te
vooren geen Krijgsraedt / en in het vechten geen
goede ordre en hadden gehouden: d'Engelse hadden
geen commissie te aborderen/maer alles in den brant
en in de grondt te helpen.

De schade die de Engelse in dese Batalie hebben geleden, is als volght:

HErtogh van Jorck, Admirael van Engelandt
gequetst aen sijn een hant door het Beckeneel
van Mr. Boulie, en met het bloedt over sijn aenge-
sicht bespreng ht van den Grave van Falmouth, Lord
Muskery, en diverse Dienaers / welcke op die tijdt
seer na by sijn Hoogheydt staende / doot geschoten
wierden / uyt het Schip van d'Admirael Obdam.

Den Grave van Portlant doodt.

Den Grave van Marlebourg doodt.

Den Sch. by Nacht van Montagu, Samson doot.

Den Vice-Admirael Jan Lauson, voorlende sich selfs gequetst / liet aen Duc de Jorck weten / dat hy geen dienst meer konde doen / die in sijn plaets Capiteyn Jordaen ordonneerde / en Lauson gaf den geest te Greenwits aen de Teems.

Capiteyn Ableston, op de Ginny, doodt.

Capiteyn Kirby, op 't Schip Breda, doodt.

't Schip de Charity, voerende 46 stucken / genomen door Capiteyn Jan de Haen, alvoorens veel Volck daer af vluchtende en doodt geschooten / en is in Tessel opgebraght.

't Schip de Jan en Mary genomen.

Op d'Engelse Vloot waren over de 100 Dooden, en veel Gequetsten.

Schade der Hollanders in dese Batalie.

HEer Jacob van Wassenaer, Opper--Admirael, door ongeluck van eygen vuur op gevlogen.

De Heeren Admiraels; Cortenaer gestorven van sijn quetsure. Stellinghwerf doorschooten met een 24 ponder. Schram dootgeschoten in 't gevecht.

Capiteyn Allert Matthijsz. op 't Schip Hilversum / door sijn quaedt Boots-volck / die tot tweemael van boort afliepen / en niet wilden vechten / wierdt van de vyandt in possessie genomen / en niet gewonnen / door 't Fregat Bristol. 60 stucken.

't Schip Carolus Quintus, Cap. Ioris I. Kuyten, door 't mutineren van 't volck / schandelijck d'Engelse overgegeven. 54 stucken.

't Schip Delft, Capiteyn Jacob Boshuysen, genomen door 't Schip Breda.

't Jacht de Ruyter, Capiteyn Vogel, 18 stucken / genomen by 't Schip de Dolfijn.

't Schip de Ionge Prins, 36 stucken Capiteyn Halfhoorn by 't Schip de Martin genomen. 't Schip de Mars, Capiteyn Kat, 50 stucken genomen by 't Schip d'Asseurance. 't Schip de Nagelboom, Capiteyn Boon 54 stucken genomen by 't Schip Colchester,

't Schip

't Schip 't Wapen van Zeelandt, Capiteyn Tuyneman, 36 stucken / genomen by 't Schip de Centurion. 't Schip de Swarte Bul, 36 stucken / Capiteyn Gerrit Cornelisz. Burger, genomen by de Schepen Anna en Ruby.

Schepen verbrant:

't Schip Coeverden 60 stucken / Capiteyn Gillis Tijsz. Campen, door 't Schip de Faem verbrandt / 't Schip Prins Maurits, Iacob Symonsz. de Wit, 50 stucken. 't Schip de Stadt Utrecht, Jacob Oudart 44 stucken. 't Schip Swanenburgh, Capiteyn Kuyper 30 stucken.

't Schip Tergoes 34 stuk. 't Schip Marsseveen 78 st. 't Schip Orange 75 stuk.	zijn t'samen aen malkander vast rakende / verbrant en gesoncken.

Verlooren by de twee duysent Man.

Men luyden en glorieerden hier over te Londen, meenende 't Hemels-vuur der Pestilentie, die aldaer seer ontfonckte / te verdooven / vergetende hoe ellendigh hare Landt-stadt Newpoort dese Maendt was afgebrant: De Hollantse Kapers in Schotlant gelandt / hebben in Bras-font, (daer den Coningh van Engelandt hadde belast 4 Forten te bouwen) het Stedeken Lairwarck geplondert / en 't Casteel met 12 a 13 steenen Huysen geraseert.

Als den Engelse Gesant te Parijs sijne Majesteyt mondelinge notificatie quam doen / van sijn Meesters victorie: wiert hem belast: Dat hy Ambassadeur sijne Meester, van hem Coninghs wegen, soude aenmaninge doen, om den Vrede op billijcke conditien met hare Ho: Mo: te sluyten, ofte, dat geresolveert was in conformite van d'Alliancie met dien Staet, deselve met sijn macht by te springen.

De Zee-saken dus staende / waren d'Engelsen soo hooghmoedigh / als de Nederlanders vlijtigh / in 't repareren van hunne Vlooten: Niet alleen de soute Stranden / maer oock selfs de soete Rivieren en binne-Zeen wierden van Roovers en Krijgh-Schepen ontveylight. Yeder Natie menghde sich in dit

in dit troubel-water: Het Schip Nassou braght in de Coruma op een Engels West-Indisvaerder, met Suycker / Indigo / Olifants-tanden / en Taback. Een Caper bracht mede aldaer op / 3 Engelse prijsen. 't Britannis Schip d'Engelse Kroon met 48 stucken / te Londen geldt / en te Lissabon Suycker en Taback in geladen hebbende / om na Tanger te brengen / wierdt op de Spaense Cust van Capiteyn Heirmans na gejaeght / van den Engelsman, Boot en Sloep afsettende / ontsnaptent / hoewel 200 man op had: Bellasis, Engels Gouverneur in Tanger dit hoorende / ontlade hem stucks / en noch 100 man op sijn Schip geworpen hebbende / beval hem t'Zee te gaen / en revenge te nemen / aen de Kroon van Engelandt gedaen: Dus gegispt / komt hy op de Reede van Cadix, daer 2 van de 8 Nederlandtse Schepen ten Oorlogh verbaerdight / als Iacob Pietersz. Twisk, op 't Schip de Groote Ridder, en Dirck Iansz Duysent, op 't Schip de 3 Coningen, hem om de pas af te snijden tegen gingen / waer van 't Schip de Ridder over staegh en vast raeckten in den avondt / d'Engelsman dit siende / settent op D. Duysent, met 30 stucken en 110 man aen / dese gaven malkander de lage tot 2 uuren 's nachts / doen dede die hovaerdige Kroon door 3 schoten met los krupt / versoeck / van stilstant tot den dageraet / dat hem vergunt wiert: Dan in plaets van 's morgens weder reed om te slaen te zijn / quam hy de Bay van Cadix met volle zeylen in vluchten: Waer over d'Engelse Natie omtrent Calle nova straet / daer de Koopluyden en Schippers verkeeren / dapper uytgelachen / en van jongens en slaven na gesongen wierdt: De Engelsman uyt spijt / dede de Nederlandtse Consul en de Hollanders, door diverse aengeplackte Briefjes weten / warender 3 a 4 Nederlandtse Schepen / die lust hadden met hem te slaen / sy mochten Saterdaghs ten 4 uuren buyten de Bay komen: Welcke uytdagingh 2 Nederlandtse Coopvaerders St. Andries en Groote-Ridder aen namen: Op 't gesette uur / gaet den Gentil-

man met sijn Schip d'Engelse Kroon t'zeyl / de Nederlandtse Coopvaerders volghen / maer den Engelse Vlagh-voerder in placts van slaen / setten / een mijl buyten de Bay zijnde / alles by / en gingh deur: Dit was soo bespottelijck / dat geen Engelsman te Cadix nauwlijcks sijn hooft by eenige Coopsteden dorsde opsteken / ende men sagh de hoeck-huysen met pasquillen over al beset. Dirck Duysent en 5 a 6 bleven in 't gevecht / 't Schip de Kroon sette 30 dooden over boort / dan de eere van 't slaen bleef aen den Nederlanders.

Den Admirael de Ruyter hadt nu al eenige tijdt in de Middellantse Zee tegens de Barbarise Rovers gekruyst / met dese onderstaende Oorlogh-schepen / van 't Collegie ter Admiraliteyt tot Amsterdam.

	Namen.	Schepen.	stuck.	man.
1.	De Vice-Adm. de Ruyter,	De Spiegel,	65	400
2.	Commandeur de Wilde,	Utrecht,	56	250
3.	Willem van der Saen,	't Geloof,	50	225
4.	Isaack Sweers,	Middelburg,	36	150
5.	Hendrik Adr. van Staveren,	Damiaten,	30	130
6.	Jacob Swart van Amsterdam,	Edam,	30	130

Van de andere Collegien / waren noch by dese Vloot / de 6 volgende Capiteynen met hare Oorlogh-schepen /

Den Vice-Admirael Ian Cornelisz. Meppel, van 't Noorder quartier.

Den Vice-Adm. Aert van Nes, van Rotterdam.
Leendert Haeckswant,
Govert 't Hoen.
Dirck Gerritz. Pomp.
Ian van Nes.

Sy hadden noch by haer / 2 Fluyt-schepen met Victualie en Ammonitie, om haer in tijdt en wijlen / maer van te dienen.

De Ho: Mo: Heeren Staten, de Invasie der Engelsen, op de Kust van Guinea verstaen hebbende / sonden een heymelijcke Commissie aen dese voornoemde Scheeps-Vloot / dat sy haer in alle stilligheyt / van Victualie en Amonitie voor een ruymen tijdt /

tijdt / souden voorsien / en als dan sich voegen en volgen na de overgesonden instructie. d'Engelse Vloot / onder 't gebiedt van den Admirael Lauson lagh mede doenmaels tot Cadix; men maeckte dese / en alle andere niet anders wijs / of men voer na Zalée. Doch hier voor by zijnde / wierden de Commissien geopent / en aen yder een bekendt gemaeckt. 't Geen op dese Zee-tocht verricht is / is kortelijck in 't volgende Iournael te lesen.

Zee-tocht van d'Heer Admirael de Ruyter na Guinea, en West-Indien.

Mijn Heer,

VOlgens mijn schuldigen plight, en kan ick niet na laten U E. bekent te maken, de principaelste voorvallen, die ons bejegent zijn, op dese volbrachte Guinese reys; dewelcke sijn begin genomen heeft den eersten October 1664. als mijn Heer de Ruyter een Briefter handt gestelt wiert, van haer Ho. Mo, waer op terstont alle Capiteynen aen sijn boordt ontboden wierden, en belast, haer te versien met lijftocht en andere nootsakelijkheyt, voor haer volck, het welck gedaen zijnde, soo hebben wy den 5 October al te samen (namentlijck met ons 12 Oorlogh-Schepen, 6 van Amsterdam, daer mijn Heer de Ruyter het commando over hadde, en 6 andere, onder 't commando van den Vice-Admirael van Meppelen,) ons ancker gelicht, en zijn van Cadix in Spangien t'zeyl gegaen, passeerde het Esquadre van de Engelse, leggende voor een Stedeken, genaemt Rotta ten ancker, daer 't commando over hadde den Vice-Admirael Lauson, gepasseert zijnde, zeylden wy by de Wint om de West, en tegens den avondt setten wy onse kours met een Weste Wint Z. Z. W. den 16 dito Pitsiaerden (dat is Krijghsraedt houden) den Heer Admirael de Ruyter, en na de pitsiaringh wierden op alle de Schepen twee Storm-ladders ree gemaeckt, en doen wiert ons bekent gemaeckt, waer wy na toe gingen namentlijck, na een Eylandt genaemt Goede-ree,

de-ree, het welke de Engelse eenige Maenden van te voren van de Hollanders met verrassingh genomen hadden. Waer toe wy al te samen heel wel geresolveert waren, en het beliefde Godt dat wy daer voor quamen den 22 dito, en vonden daer leggen 9 Engelse Schepen, namentlijck, 7 Koopvaerdy-schepen, een Koninghs Fregat, en een kleyn Jagtje, dat gebruyckt wiert, om van den eenen Kust tot den anderen de Goederen te halen en te brengen, wy vonden van het Fort, en Casteel een Engelse Compagnies Vlagh waeyen: Die van de Schepen bemerckende dat het haer gelden soude, gaven haer van stonden aen, aen ons over op genade, en het Engels Koninghs Fregat wierdt geboden van stonden aen te vertrecken, het welcke hy dede; en doen verklaerden de andere Schippers dat sy gehuurt waren van de Engelse West-Indise Compagnie, het geen sy be-eedighden; doen wierden alle de Goederen aengetast, en in onse Schepen gebracht, die seer veel waren, soo van alderhande Stoffen, Musquetten, Staven-Ysers, Messen, Lakens, verscheyde packen met Cattoen, en de Schepen vry gegeven, maer de Goederen (om datse de Compagnie aen gingen) wierden prijs verklaert: Als die van 't Casteel en Fort dit sagen, soo sonden sy een Sloep met een Witte Vlagh aen boort van mijn Heer de Ruyter, en gaven haer oock van stonden aen over, met verschooningh aen lijf en goet, waer op datelijck alle de Soldaten van onse Esquadre aen Landt gestiert wierden met vliegende Vaendels, en ruymde het Casteel en Fort, en daer op plantende de Prince Vlagh, en de Engelse Gouverneur met sijn Volck wiert in een van de Schepen gebracht, en geboden te vertrecken waer het hem geliefde: Wy verwonderden ons als wy het Casteel versien vonden met negen Stucken en vier Bassen, en het Fort met 21 Stucken, waer onder halve Cartouwen waren en bemant met 140 man, en soo wel voorsien met Ammonitie van Oorlogh en Victualie naadvenant, dat sy het sonder slagh of stoot over gaven; doch het schijnt dat het herte datelijck geheel verflaut, soo dra als het siet sijn rechtvaerdige Vyanden aen komen,

Na

Na dat nu de Engelse vertrocken, en van yeder Schip 10 Soldaten en 2 Bootsgesellen aen Landt gesonden waren, het geen in 't geheel, soo met Officiers als andere, maeckte 136 man, hebben wy onse Anckers gelicht, en zijn weder in Zee gesteken, en quamen den 4 December aen het Landt van Serra Liona, sagen daer in de Lucht een vreesselijcke Star met een Staert, de Star stont in 't O. S. Oosten, de Staert streckende na den N. N. Westen, alwaer wy verstonden dat de Engelse een Losy hadden, daer 2 Metale, en 3 Ysere Stucken op lagen, die wy daer af haelden, en de Losy om ver wierpen, en bequamen daer ettelijcke hondert Oliphants Tanden en Ysere Staven, en meer andere Goederen, als oock mede een Duytsman met 2 Kinderen, die sy gevangen hadden; en versagen ons doen van Water en Lamoenen, en lichten doen (op het zeyn van den Heer Vice-Admirael de Ruyter) ons Anckers, en gingen t'zeyl met een Ooste Wint, zeylende Suyd-West aen, en quamen den 5 January 1665 voor Tacorari en het Casteel Witsen, het welcke de Engelse mede de Hollanders ontnomen hadden, en eyschten het op door een Brief, maer sy wilden den Brief niet accepteren, waer op eenige van onse Schepen datelijck geheel dicht daer onder ten ancker gingen, en schooten daer dapper op, doch die van 't Casteel schooten geweldigh weder, wy landen alle onse Soldaten van de Vloot, die in het eerst groote tegenstandt vonden van de Negers, die verscheyde doodt schooten en quetsten, doch soo dra sy te Landt waren, soo tegen de Negers op de vlught, en wy staken datelijck de brandt in de Negery; de Engelse dat siende, staken een witte Vlagh op, en versochten quartier, waer op sy ons volck het Casteel inruymden, en wy vonden 't bemant met 24 man, en gemonteert met 7 stucken Canon; wy sagen kort daer na een Engels Schip in Zee, daer wy na toe gesonden wierden, en veroverde het binnen een uur, was bemant met 50 man, en gemonteert met 33 stucken, soo kopere als ysere, en genaemt Victoria. 's Daeghs daer aen lieten wy het Casteel Witsen springen

gen, en gingen onder zeyl, passeerden het Casteel Samina, onse West-Indise Compagnie toe behoorende, waer van de Vice-Admiraels met verscheyde schooten verwellekomt wierden, en quamen den 7 January 1665. op de middagh ten ancker met onse Esquadres, op 6 vadem Waters, voor het Casteel del Mina, waer op commandeert den Heer Valckenburg, en wierden verwellekomt met verscheyde Eer-schooten, en losten daer alle onse Goederen, die wy aen het Eylandt Goede-ree bekomen hadden, die'er seer welkom waren, want sy in langh geen Goederen gekregen hadden, noch licht krijgen souden; vernamen oock den 9 January een Schip in Zee, daer wy na toe gingen, en brachten het dien selven dagh noch by onse Vloot, was een Engelsman, bemant met 40 man en 20 stucken, genaemt St. Martha, daer wy de Goederen uyt losten, en doen een Brander af maeckte, om by eenigh geval gebruyckt te werden; brachten hier soo eenige dagen door met het lossen van onse Goederen, en met Water te halen; Den 10 Ianuarij, quamen Brieven van hare Ho. Mo. met last, om alle Engelse Schepen, op de kusten van Guinea en West-Indien, aen te tasten en te veroveren. Den 6 February, lichten wy onse Anckers, en gingen onder zeyl, zeylende na een hooft-plaets genaemt Cormantijn, die de Engelse in hadden, leggende eenige mijlen van het Casteel del Mina, passeerden naer de middagh een Engelse plaets genaemt Cabo Corso, als mede een Deens Casteel, tot voor een plaets genaemt Morea (alias) Nassouw, het welcke de Hollanders in besit hebben: Als mijn Heer de Ruyter daer een Brief aen Landt gestuurt hadde, vertrocken wy weder, en passeerden kort daer na het Fort Anamabo, en quamen tegens den avondt ten ancker tusschen Adia en Cormantijn, zijnde Engelse plaetsen, vonden daer leggen een Engels Schip, dat het terstont tegens Strant aen sette, en het Volck begaf haer naer het Casteel. 's Anderen-daeghs 's morgens tegens den dagh quamender wel 500 Negers, soo van het Casteel del Mina als van Morea, met haer Canoos, versien met Hou-

wers en Schiet-Geweer en Indise Vaendels, aen boort van mijnHeer de Ruyter,en doen wierden alle deSloepen en Boten vol Soldaten en Matrosen gedaen, oock Storm-Ladders en andere nootsakelijckheydt; den Commandeur over de Matrosen was Capiteyn van der Saen,en over de Soldaten den Heer Graef van Hoorn, en zijn doe gesametlijck na Landt gevaren, om het Kasteel Cormantijn te bemachtigen: Als wy nu onder het Landt quamen, lieten de Engelse het Fort Anamabo springen, waer door wy vol couragie wierden, maer vonden ons haest bedrogen, want als wy dicht onder Adia quamen, wiert ons het landen belet, eensdeels door de harde brandingh, en anderdeels door de Engelse Negers, die met duysenden op Strandt stonden, en in loopgraven lagen, als mede in haer Hutjes, die op ons wacker flanqueerden, soo met kleyne Stuckjes als met Musquetten, en die van 't Casteel schooten oock geweldigh na ons, soo dat'er verscheyde Canoos in de grondt geschooten wierden, en wy kregen verscheyde schooten over ons heen, soo dat wy met onverrichter saken, en met weynigh schade, als eenige gequetsten, weder na boort keerden, en wiert voor dien dagh uytgestelt, doch de Negers hielden wy dien nacht by ons, want wy seyden, dat wy 't hervatten souden, gelijck oock daeghs daer aen geschiede, doch met meerder voordeel, want 's nachts quamender eenige Negers van de principaelste aen boort, van mijn Heer de Ruyter, met belofte, dat sy ons souden laten Landen, waer voor sy genoten een vat Brandewijn, als mede eenige Negers Keeltjes, en vertrocken doen voort; waer op mijn Heer de Ruyter pitsiaerde, en doen wiert'er belast, dat men met het gementioneerde volck terstont soude na Landt varen, het geen van stonden aen gedaen wiert: de blancke koppen bestonden, soo hooge als leege, in 750 man, en omtrent de 500 Negers; onder wege zijnde, lieten de omgekofte Negers een Prince Vlagh wayen van het gesprongen Casteel Anamabo, waer op wy sonder eenige tegenstant van de Negers (doch met groote moeyten en perijckel van 't bran-

branden van de Zee) landen; tegen den middagh begonnen wy te marcheren na het Casteel Cormantijn, en doen zeylden eenige van onse lichte Schepen dicht onder het Casteel, en schooten daer dapper op, dat'er de stucken af vlogen, onderwijle marcheerden wy dapper aen, en kregen de Negers op de vlucht, die by haer Commandeur vluchten, genaemt Jan Gabes, de welcke boven op een Bergh 3 stucken hadde geplant, daer hy geweldigh mede onder ons schoot en verscheyde quetsten, doch ons volck drongh soo hart op haer aen, dat sy gedwongen waren te retireren, en marcheerden soo met kracht tot onder het Casteel, sonder haer schieten te achten; de Negers van ons deden mede haer best, staken de Negerye in de brant, en sloegen, al die Negers die sy kregen, de kop af, lieten het lichaem leggen, en namen de hoofden mede, want haer was voor yeder kop een vereeringh belooft, doch wierden oock eenige van d'onse gequetst ende doodt geschooten: Als die van 't Casteel vernamen dat wy soo na waren, streken sy (na weynigh wederstant) de Vlagh, en versochten quartier, soo dat wy met weynigh verlies van volck, het Casteel Cormantijn vermeesterden, het welck bemant was met 52 man, en gemonteert met 31 stucken Canon. De Overste van de Negers (hier voren genoemt) verscheyde malen den Gouverneur lastigh gevallen zijnde, om het Casteel te laten springen, waer toe hy niet wilde resolveren, wiert soo quaet, dat hy twee van sijn Kinderen, als mede twee Neven, den strot af stack, en sneed doen sijn selven eenige sneeden in den hals en steken in 't lijf, sprongh van de Muur, en kroop achter een klip, alwaer hy daer naer doodt gevonden is: De Engelse gaven wy quartier, en onse Officiers stelden goede wacht, en alle stercken dranck wiert loopen gelaten, om het volck in toom te houden; maer als de Boots den dagh daer aen, quamen om het volck daer van daen te halen, soo waren der duysenden van Negers van alle de omleggende plaetsen by een gekomen, en begaven haer onder het Casteel, en wie daer buyten quam, wierdt van haer aen-

gegrepen, en al ontnomen wat hy hadde, en wie zigh daer tegens stelde, hieuwen sy de kop af, soo dat'er doen meer van haer om hals gebracht wierden, als'er in 't stormen gesneuvelt waren, doch wy begonnen daer onder te schieten van het Casteel, soo dat'er eenige Negers doodt bleven, en verscheyde gequetst wierden, en de rest op de vlucht, en doen quamen kort daer na de Oversten van de Negers met een wit Vaentje aen 't Casteel, versochten vrede en een vrye handelinge, het welck haer toe gestaen wierdt, en daer op vertrocken sy, en doe quam al het volck aen boordt, en voor Commandeur quam daer binnen, een, opper-Koopman van Morea met eenigh volck, genaemt Samuel Smit, een Hollander van geboorte; doen wierden alle de stucken rontom los gebrandt, en salvo geschooten, soo mede van de Schepen, en wy zeylden daer den 12 February weder van daen; en quamen den 13 dito weder voor het Casteel del Mina, alwaer wy seer verwellekomt wierden; en na dat wy daer alles beschickt, en de Goudt-kisten in hadden, en van Water versien waren, lichten wy gesamentlijck onse anckers, zijnde doen den 27 dagh van February Anno 1665, en setten doen onse cours by de wint om de Zuyd, en passeerden den 8 Maert, de Linie Æquinoctialis, als mede den 3 April 's morgens met een frisse koelt, staken daer weder door de Linia Æquinoctialis, en den 6 dito, sturf den Capiteyn Reforme Cornelis Bylandt, en wierdt den sevensten buyten boort geset, op de hooghte van een graedt, vier minuten.

Den 30 April, quamen wy tegens den middagh, voor het Eylandt Barbados, daer in de 40 Engelse Schepen waren, die wy altesamen tegen de Strant aenjoegen, en verscheyde uuren tegen sloegen, oock mede hielden wy schut-gevecht tegens de Casteels, daer wy soo geweldigh op schoten, dat'er de muren afstoven, en de Engelse by troepen uyt liepen, doch die van de Schepen, schoten oock geweldigh in 't eerst, waer van wy verscheyde dooden en gequetsten kregen; maer als wy haer meenden aen boordt te klam-

klampen, stieten wy aen de grondt, soo dat wy gedwongen waren te rugge te keeren, en setten het doen ten ancker, en deden als doen ons best, met haer te beschieten, soo dat sy seer schadeloos raekten, en wy twijffelen niet, of het sal haer wel heugen, en staken daer doen van daen na Martenico, daer wy onse dooden begroeven; dat gedaen zijnde, gingen weder t'zeyl, en kregen doen verscheyde Prijsen, onder de Eylanden Monseratte en Nives, en Gardeloupe, die wy tusschen de Casteels van daen haelden, waer van wy'er eenige verbranden, en eenige aen het Eylandt Statius en Christoffel verkoghten, de rest namen wy mede die wat bezeylt waren, en quamen daer mede den 15 Iuny, voor het landt van Terra Nova, alwaer wy noch 8 Prijsen bequamen, daer wy de goederen uytlosten, en in de brandt staken, kregen daer oock veel soute Bakeljauw, ende schoon Engels Broodt, dat ons heel wel te pas quam: wy lichten onse Anckers, en gingen daer van daen.

Den 9 Iuly, passeerden soo dicht langhs de Eylanden van Fero, en quamen den 23 dito, dicht onder het Landt van Bergen in Noorwegen, alwaer wy verstonden, door een Galjoot dat op de Oost-Indisvaerders quam kruyssen, het ellendigh springen van den Heer Obdam, en het vluchten van verscheyde Schelmen, waer op mijn Heer de Ruyter pitsiaerde, en doen belaste, dat yeder sijn best soude doen, om voort te raken, want hy na huys wilde, waer op wy alle Zeylen by maeckten, die goet doen konden, maer hadden veel stilte en contrarie Windt, kregen altemets een Scheepje te spreken, die ons berichte, dat de Engelse met 80 Zeylen voor de Wal waren, maer God zy gedankt die ons bewaert heeft voor haer, want wy daer wacker voor geseten souden hebben, hoewel wy alle onse best genoegh souden gedaen hebben.

Wy zijn den 8 Augusti 1665 gekomen, door contrarie wint, op de Wester-Eems, voor Delfzijl, alwaer wy nu alte samen bescheyt zijn verwachtende, hoe het verder met ons sal gaen. Ick blijf onderwijle mijn Heers verplichte Dienaer. I. V. E.

Lijste der Schepen, verovert door de Vloot van den Heer Luytenant Admirael de Ruyter, op de Kust van Guinea en elders.

3 Schepen met Suycker. 2 Leedigh.
5 In de West-Indis; en meestendeel verbrandt.
7 In de Terraneuf, daer van drie verbrandt, en drie weder gegeven, en 350 Man vry.
1 Fregat uyt St. Jans Bay, verovert, met 18 stucken.
De Heer François Schevatijn, Generael van Cormantijn, gevangen.
Twee Casteelen in Guinea laten springen.
Beneveps noch veel Goederen en Koopmanschappen, op Cabo Verde en andere plaetsen verovert.

d'Engelse nu soo wel als de Nederlanders yeder in sijne havens gelopen zijnde / arbeyden elck om't eerst / om hare Schepen weder te callefateren; Doch vermits verscheyde Nederlandtse Oorlogh-Schepen / niet aen den Vyandt hadden geweest / en over sulcks onbeschadight / wiert den Zeeusen Onder-Admirael Adriaen Banckert met 17 Schepen gesonden naer de Noort-Zee, om aldaer te kruyssen; maer so haestwen vernam dat d'Engelse vloot vaerdigh was / om uyt te loopen / quam Bankert (als niet tegen haer bestant zijnde) weder binnen. d'Engelse quamen dan met 90 Zeylen op den 17 July, Anno 1665. wederom voor Tessel bravera; maer den Hartogh van Jorck en Prins Robert waren te lande gebleven / uyt vreese der besmettelijcke ziecktc / die op hun Vloot grasseerde. d'Engelse nu wel gissende (by aldien sy daer bleeven kruyssen) dat men den Admirael de Ruyter, en d'Oost-Indise Retour-Schepen, die alle dagen verwacht wierden / wel van verre souden waerschouwen dat sy soo langh de Nederlantse Vloot niet vaerdig was om uyt te loopen / die Havens niet aen doen / noch te na souden komen / staken sy vorder in de Noord-Zee, hun aldaer wijt en zijt verspreydende. Al den toelegh der Engelse was nu om dese 2 Nederlandtse Vlooten op te snappen /

pen / aengeleyt; en hoe dapper sy hier op vlamden / kan men wel dencken / want die van Oost-Indien was rijck van Koopmanschappen/en die van d'Heer de Ruyter, van Buyt / d'Engelsen ontrooft: daer by stelden sy seker / dat geen van beyden haer kost ontkomen / nademael sy nu hier om de Noordt, alleen den Meester speelden / en oock tusschen / en boven Hitlandt en Noorwegen, daer dese 2 Vlooten deur moesten / gestadigh heen en weer kruysten. Evenwel ontsnapt haer de Ruyter, en komt den 6 Augusty, Anno 1665. op de Wester-Eems, voor Delfzijl, sonder dat d'Engelse hem gewaer wierden / gelijck hier vooren / neffens 't geen op dese tocht verricht wiert / verhaelt is.

Dese tijding/ in d'Engelse Vloot gekomen zijnde/ meenden d'Engelse van spijt te barsten / want handen en tanden / hadden sy op de Ruyters Vloot gewet; sy stampten van onverduldigheyt / op d'overloopen en verdecken / dat'er 't gantsche Schip af dreunde en't kon niet helpen: seker bevaren Engelsman, eertijdts in Guinea geweest / voer uyt / met dese woorden / De Hollanders hebben in Guinea, van die Moorsche Papen en Duyvel-jagers, door middel van haer vervloeckt *Fitischi* oock tooveren geleert, en konnen nu (als sy slechts willen) *invisibile*, dat is onzichtbaer, door de Zee varen. Doch dit is om te lachen / maer't geen den Hollandtsen Mercurius verhaelt / komt hier te pas/dit volgende zijn sijne woorden: Seker Jode van Amsterdam, ongevaer 10 dagen, voor dat men van den Vice-Admirael de Ruyter wist, sondt brieven af, en toonde, dat gedachten Heer de Ruyter, voor Delfzijl soude arriveren, &c. Waer uyt hy dit wist, wete niet, maer dat wy de brieven, soo veel dagen te vooren, van't selve advijs, gesien hebben, dat weten wy wel:

Den Admirael de Ruyter bragt mede / beneffens Olifants-Tanden, Suyker, Taback, en andere waren / 682 Marck Goudts / behalven 't geen de rapte Matrosen geplondert hadden / die / nu een tijdt langh gespaertbeckt / met den geroofden buyt / hie

lustigh haer hart op hielden / 't welck Delfzijl, als yet vreemts / wonderlijck voorquam / doch niet te min / voor die tijdt / goet voordeel aenbraght. d'Heer de Ruyter schreef aenstonts aen de Ho. Mo. Heeren Staten, om syn komst bekent te maken / en voorder ordre te verwachten / volgens dit Extract.

Hooge Mogende Heeren: mijn Heeren,

NA generale groetenisse, soo dient desen: als dat ick, nevens uwe Ho. Mo. Vloot, die met my dese lange Reyse gedaen heeft, al t'samen op den 6 deser naermiddagh wel binnen de Wester-Eems gearriveert zijn, nevens 5 Engelse Prijsen, daer van 3, meest vol Suycker zijn, met 2 leedige goede Schepen, waer van wy d'een tot een Brander by onse onderhebbende Landts Vloot gereet hebben gehouden, noch is by ons een Koopvaerder van Rotterdam, met ons in Compagnie, komende uyt de Caribise Eylanden, &c. Den 19 July waren by de Eylanden van Fero, om kondschap der Engelse te bekomen, maer en konden niemandt spreken: Den 21 dito passeerden beoosten Hitlant: Den 22 dito namiddaghs, is een Huysduyner Galjoot by ons gekomen, de welcke rapporteerde 't groot ongeluck, wegens de rescontre van beyde de Vlooten, &c. Den 23 dito waren voor Bergen, en daer als boven verstaen, en zijn soo langhs Noorwegen, met stilte en contrarie wint, den 5 Augusty by 't H. Landt gekomen, en den 6 dito in de Wester-Eems, door dien wy voor vast verstonden, dat d'Engelse macht op de Hollandtse Kust was, en wy ons tegens haer niet suffisant genoegh en kenden, boven dien en hadden wy geen 10 dagen Victualie, ja sommige geen 5 dagen, en gants waterloos, en onse Landts Schepen de meeste part seer gedevaliseert, als Capiteyn Sweers sijn Focke-mast en Boeg-spriet over Boort, en de Capiteyn Pompen 't Hoen seer leck, soo dat sy door noot Gallioen en Boegspriet hebben moeten afzagen, den Capiteyn en Schout by Nacht Haeckswant sijn Schip is niet veel beter: In fijne, Godt de Heer zy lof en danck, dat wy uyt'er Zee in

salvo

ſalvo gekomen zijn, mede brengende den geweſene Generael van't Caſteel Cormantijn Francois Stillevin, als gevangen; U Ho. Mo. gelieve laſt en ordre te ſtellen, waer na ick my met ſijn Perſoon ſal te reguleren hebben: Wy hebben 15 Schepen in Weſt-Indien genomen, en daer van de meeſte part verbrant zijn: Wy hebben maer 7 Schepen in Terra Nova, op den 16 en 17 Iuny gevonden, waer van 3 verbrant, en 3 zijn haer, met 350 mannen wederom vry gegeven, om haer ſelven daer mede na Engelant of Nieu-Engelandt te begeven, en zijn op den 19 Iuny uyt Sint Ians Bay, van Terra Nova gheſeylt, mede nemende een Engels Fregat met 18 ſtucken, aldaer door mijn verovert: Mijn Heeren, ick ſal tot nader Ordre, hier by 's Landts Vloot blijven, verhoopende in't korte Ordre van hare Ho. Mo. te ontfangen, waer na wy ons al te ſamen te reguleren ſullen hebben: Waer mede Ho. Mo. Heeren, &c. Actum in's Landts Schip de Spiegel, in de Weſter-Eems, ter Reede voor Delfzijl, den 6 Auguſti, 1665. Getekent,

M. ADRIAEN de RUYTER.

De Peſt begon nu te Londen ſoo dapper te ontſteken / dat'er over 2000. menſchen 's weeckx quamen te ſterven: Den Koningh vertreckte na Wicht, en den Hartogh van Jorck, en Prins Robbert, na Jorckshire, en voorts alle grooten vertrocken uyt Londen. Doen ter tijdt hadden 't de Nederlandtſe gevangenen daer en daer omtrent / ſeer quaet / men ſont'er een deel na Portſmuyden, om aen die Fortificatien te arbeyden; voorts de Peſt in d'andere hare gevangeniſſen komende te graſſeeren / zijn by na van yeder een verlaten geweeſt: den manhaften Capiteyn Allert Matthijſz. en noch veel brave maets wierden van dees bitnige ziechte wegh geruckt. Sommige van de gevangens verdeelde men op Koolſchepen / om van Nieuw-Kaſteel Schotſe Koolen te halen / doch deſe / om haer vryheydt te bekomen / ſomtijdts haer ſlagh waer nemende / liepen de ſelve af / en brachtenſe in Noorwegen, Iut-

 landt,

landt, of elders voor goede prijs op / soo dat dit ophiel.

Maer als den Nederlandtsen Secretaris Cuneus de gevangens / op seker tijdt / quam besoecken / wel licht om eenige vertroostingh en verversingh / aen dese arme bloedts te verschaffen / wiert hy op gevat / en in den Tour gevangen geset: Men gaf voor dat dit geschiede / door dien men wist / dat hy een lijst van alle d'Engelse Schepen by hem had. Doch hare Ho: Mo: de Heeren Staten dese onvriendelijcke bejegeningh verstaende / alsoo het tegens 't recht der Volckeren was / nademael Cuneus, als een Minister van Staet Caracter van Hare Ho: Mo: was hebbende / deden alsoo mede den Engelsen Ghesant Douninghs Secretaris, genaemt Gringam, in den Hage verseckeren op de gevangen poort. Even soo wiert op den 22 Augusti, 1665. eenen Thomas Cornay tot Amsterdam, als hy op de Beurs quam / op het Stadt-huys ontboden en vast gehouden / ter wijl men sijn papieren / van sijn Comtoir haelden / en in bewaringh nam. In 's Gravenhage verzekerde men oock ten selven dage / Monsieur Oudart, eertijdts geweest Secretaris van wijlen de Princesse Royale, en bracht hem aldaer in de Kastelanye, sijne papieren wierden mede uyt sijn Huys gehaelt. Dit geschiede / soo als den Engelsen Minister Douningh uyt den Hage stillekens was deur gegaen / een dagh te vooren / tegen den welcken sijn Ed. Paspoort had versocht / maer 't selve niet af waghtende / gingh sonder behoorlijck afscheydt te nemen / over Brussel naer Engelandt.

d'Engelse Oorloghs-Vloot / onder d'Admiralen Montagu, Pen, en Allen, siende den aenslagh op de Ruyter gemist / beslooten / om die op d'Oost-Indisvaerders scherder te nemen / na de Noordt te zeylen / en omtrent Hitlandt, Fairhil, en Noorwegen deselve te knappen. Maer de Nederlanders nu met haer Vloot mede gereet / stelden op 't uytloopen der selve alle mogelijcke ordre. De Zee-macht bestont in de volgende Schepen.

Lyste

Lyste der Nederlandtse Vloot, die eerst onder 't Commando van den Ed. Heer Cornelis Tromp, *doch nu onder den Admirael de* Ruyter, *voor de twede mael in Zee is gegaen.*

I. Esquadre onder den Heer CORNELIS TROMP.

Capiteyns. Schepen.	stuk.	man.
TRomp, Admirael, de Liefde	74	340
Van der Hulst, Vice-Admirael, Amsterdam	68	240
I. de Liefde, Schout by Nacht, Groot Hollandia	70	254
Ian Adelaer, 't Raethuys van Haerlem	48	200
Nicolaes Marrevelt, Staveren	48	200
Hendrick Tol, Duyvenvoort	48	205
Ian de Haen, Stadt en Omlanden	56	265
Pieter Uyttenhout, Landtman	48	200
Iacob Willemsz. Broeder, Dom van Utrecht	48	200
Quirijn van Berckhof, Berckhout	40	196
Adriaen van Veen, Asperen	36	140
Iacob A. Swart, 't Huys te Kruningen	48	255
Ian van Bakenburgh, Over-Yssel	36	140
Ioost Verschuyr, 't Zuyder-huys	50	214
Ian Adriaensz. Blanckert, Middelburgh	44	200
Laurens Davids, Batavia	44	200
Pieter Karsseboom, Zeelandia	40	180
Hendrick Goskus, de Vrede	48	205
Adriaen Berckhout, Princes Royael	40	196
Cornelis de Boer, Gelderlandt	56	264
Claes Ancker, de Wakende Boey	56	254
Ian van Amstel, de Vryheydt	48	205
Iacob Wiltschut, Harderwijck	46	200
Dirck Schey, Oosterwijck	68	290
Ioost Harmensz. Clant, St. Pieter	38	100
Iuriaen Poel, Delfiant Oost. C.	70	340
Cornelis Muts, de Beurs Oost. C.	46	185

G 6 Nico-

Nicolaes Naelhout, Batavia Ooſt. C.	44	200
Carſten Krijnſz. Reghter, 't huys te Swieten Ooſt-Indiſe Compagnie	70	300
Simon Ianſz., de Hoop Ooſt-Indiſe Comp.	44	200
Evert van Gelder, de Ruyter van Gelder Ooſt-Indiſe Compagnie	46	200
Floris Floriſz., de Groote Harder	38	140
Tomas Tobiaſz., Luypaert	60	250
Groes, Eendracht	46	180

Vier Branders / vier Jaghten.

II. Esquadre onder den Heer CORNELIS EVERTSZ.

Capiteyns. Schepen.	stuk.	man.
Cornelis Evertſz. Admirael, 't Hof van Zeelandt	58	313
Adriaen Banckert, Vice-Admirael, ter Veer	50	230
Cornelis Evertſz. de Ionge, Schout by Nacht, Utrecht	50	230
Ian Clant, Schiedam	30	140
Pieter Salomons, Campen	48	205
Otto Treſlong, Gouda	48	205
Philip Aelmoude, Dordrecht	46	208
Francois Nydeck, Rotterdam	46	202
Iacob Adriaenſz. Penſe, Middelburgh	46	310
Willem van Bergh, de Vrede	40	156
Simon Lonck, *Sphæra Mundi*, Ooſt. C.	40	1 9
Goes, de Viſſcher, Ooſt-Indiſe Com.	26	100
Iacob Peteys, Schakerlo	20	125
Symon Block, Weſtkappel	40	180
Adriaen Houttuyn, 't Wapen van Medenblik	45	230
Ian Matthyſz., de Steden	36	160
Adriaen Kruyningen, Tergoes	34	150
Hubert Iacobſz. Huyg, den Briel	30	150
Chriſtiaen Elders, Utrecht	36	163
Willem Boudewijns, 3 Helden Davids	50	200
Adriaen de Haſe, Dordrecht	44	200
Claes Corneliſz. Dalen, Zee-Ridder	36	200
Pieter Broaſer, Swol	30	140

Cornelis

Cornelis Slord, Iosua	50	250
Willem Cantert, de Vergulde Son	30	131
Willem Marinis, Zee-Ridder	32	140
Laurens Bruyn, de Fortuyn	11	80
Engel Ianſz, Ooſt-Ind. C. Vlasbloem	46	120
Iacob Senten, O. C. Hollandtſe Tuyn	56	280
Cornelis Tomaſz. O. C. St. Paulus	40	200
Iacob de Boom, Ylſt	38	140
Symon Loncke, Ionge Prins	30	160
Gerrit Corneliſz. Poſthoorn, Dieſhoek	36	170

4 Branders / 3 Jachten.

III. Esquadre onder den Heer
TJERCK HIDDES.

Capiteyns. Schepen.	stuk.	man.
Tjerck Hiddes, Admirael, Steden	70	300
Koenders, Vice-Admirael, Omlandia	50	245
Bruynſvelt, Schout by Nacht; Albertina	50	250
Barent Hiddes, Zevenwolden	55	260
David Vlugh, de Goude Leeu	60	295
Albert Pieterſz. de Boer, Ooſtergo	66	260
Tomas Fabritius, Iaerſvelt	52	220
Adriaen Symonſz. Vader, de Steden	54	253
Cornelis Hogenhoeck, Vereenighde Provintien	52	220
Ian Ianſz. Vyſelaer, Weſtergo	54	250
Elant de Bois, Caſteel van Meden-blick.	30	140
Hendrick Vroom, Tijdt-verdrijf	62	260
Barent Hals, 't Wapen van Leyden	26	120
Heyn Brouwer, de Kleyne Herder	30	130
Iacob Philipſz., Zutphen	40	180
Zeger Graef, Friſia	40	205
Ian Krock, Ioſua	50	260
Hendrick Akro, Vollenhoven	26	120
Hendrick Vollenhoven, Eenhoorn	32	150
Cornelis Vichſtol, Gelderlandt	56	264
Gerrit Bois, Hollandtſe Tuyn	56	237
Pieter Wijnberghen, Groeningen	44	205

Gillis

Gillis Casterron, Postilion	40	205
Ioost Michielsz., Hollandia	40	136
Ide Hilckesen, West-Vrieslandt	50	240
Ian Raep, Staveren	48	240
Dirck Wessels, Anna Oost-Indise Comp.	44	200
Ian Raven, S. Paul, Oost-Ind. Comp.	40	180
Gerrit Klaesz. Posthoorn, Agatha, O. C.	30	125

4 Branders/ en 4 Jachten.

Al eer men van d'Heer de Ruyters inkomst kennis had/ was besloten dat den dapperen Helt/ Cornelis Tromp dese Vloot/ als L. Admirael soude commanderen; doch de Ruyters voor verhaelde schrijvens in den Hage komende/ veranderde dit voornemen/ en men stelde d'Heer de Ruyter als L. Admirael over de Vloot. Eenige Heeren met dese commissie/ geteyckent den 11 Augusti 1665 spoedighden haer na Delfzijl, noodighden en brachten desen nieuwen Admirael de Ruyter op 's Landts-Vloot in Tessel. d'Heer Tromp toonde misnoegen over dese veranderingh/ en versocht/ voor dese tocht, van 's Landts dienst ontslagen te zijn, hy wilde t'anderen tijden, die gaerne wederom aen nemen. Maer dese Heeren ontschuldighden haer/ van datse geen last noch macht hier toe hadden, en dat sulcks by hare Ho. Mo: Vergaderingh moest versocht worden. Hem voorders onderrechtende/ dat het nu anders met 't gebiedt van 's Lants-Vloot was gelegen, als voor desen, dewijl besloten was, dat'er eenige gemachtighde Heeren uyt de hooghste Collegien van 't Landt, mede souden in Zee gaen, om met de selve van alles te raedt leven. Dese en andere redenen beweeghden Tromp, en is over sulcks met de Vloot uytgeloopen.

Even gelijck men in den voorleden Oorlogh met den Koningh van Spangien, als de Vereenighde Nederlandtse Legers te Velde gingen/ de Princen van Orangien als Veldtheeren gebiedende/ eenige uyt de Ho: Mo: Heeren Staten (om alle voorvallende saken te overwegen en uyt te voeren) plach toe te voegen/ soo

soo wierdt sulcks in dese gelegentheyt van Zee-Oorlogh / (tot noch toe / noyt geschiet zijnde) op 't tapijt gebrocht: 't selve goet geoordeelt / zijn terstont uyt sodanige Heeren / Mannen van moedigheyt en liefhebbers van 't Vaderlandt uyt gekonden: voorwaer een dapperen en couragieuse resolutie, van alsulcke Mannen van staet / die de hooghste Ampten deses Landts in 't politijck, bedienden (wy spreken niet van Krijghs-volck / die dit hun ampt is) want men begeeft zigh niet alleen in een enge placts / (daer seer selden / als 't daer op aen komt / uytvlucht te vinden is) als levendigh in een doodtkist / en omtrent / gelijck men seyt / een hantbreet van de doodt. Maer men is daer / behalven sijn natuurlijcke doodt / (die over al even na is) noch die van Godts weer en wint / en d'onvoorzichtigheydt van 't Zee-Volck / onderworpen / doch boven al / die van de Vyanden / en dat op soo veelderley / en af schrickelijcke manieren / als van Water / Vuur / Yser / Stael en Loot. Doch / *Amor Patriæ omnia vincit.* De liefde des Vaderlandts, overwindt alles.

Dese Gevolmachtighde waren dan / d'Heer Rutgert Huygens, een oudt Gelders Heer; d'Heer Raedt Pensionari van Hollandt, Mr. Johan de Wit, (wiens ampt soo langh by den Heer Vivien, soude bedient worden) en den Heer, Ioan Boreel, oudt Burgemeester van Middelburgh in Zeelandt. De genaemde Heer Pensionaris de Wit was dagelijcks doende / om alle mogelijcke middelen aen te wenden / en te beproeven hoe men de Vloot ten spoedighsten mocht in Zee brengen; hier toe voer sijn Ed. dagelijcks met de Lootsen / om alle de stroomen / diepten en ondiepten in Tessel te peylen / en vont op eenige plaetsen vier voeten water meerder / als de Lootsen noyt (misschien door onachtsaemheydt) geweten hadden. Soo dat men oordeelde mogelijck te zijn / op 28 strekent van 't Compas, de Tesseler gaten te konnen uyt zeylen.

Na dat men dan de volgende ordres van de Ho. Mo.

Mo. Heeren Staten aen den Krijghs-Raedt had bekent gemaeckt / is de Vloot / in alles 94 Schepen sterck / op den 14 Augusti 1665 des morgens / omtrent 4 of 5 uuren uytgeloopen / stellende de cours Noorden aen / om d'Engelse by te komen. 't Besluyt der Ho. Mo. Heeren Staten, (op dat de misverstanden in de laetste Zee-slagh / nu 2 maenden geleden / voorgevallen / verhoet / en alles in goede ordre / door 't beleyt van de gemachtighde Heeren / met de Admiralen raedt levende / mocht gehouden worden) luyde als volght:

IN deliberatie geleydt zijnde, is goet gevonden en verstaen dat onder de Sur-intendentie, directie, beleydt en conduite van de Heeren Huygens, Raedt Pensionaris de Wit en Iohan Boreel, hare Ho Mo. Gedeputeerden en Gevolmachtighden op 's Lan s Vloote, als eerste Persoon en Opperhooft over deselve Vloot, geduurende d'aenstaende expeditie, commanderen sal den Persoon van Michiel Adriaen de Ruyter, Luytenant Admirael van Hollandt en West-Vrieslant, dewelcke gehouden wort tot dien eynde den Eed, vervat in haer Ho. Mo. Resolutie van den 2 deser, af te leggen; en voort als Hooft-Officieren, Cornelis Evertsz. Luytenant-Admirael van Zeelant, den Luytenant-Admirael Cornelis Tromp, Luytenant-Admirael Meppel, Tjerck Hiddes Luytenant-Admirael van Vrieslandt; de Vice-Admiralen van Esch, van der Hulst, Banckert en Koenders; en de Schouten by Nacht, de Liefde, Cornelis Evertsz. de Ionge, en Bruynsvelt: Doch of 't gebeurde dat den gemelten Luytenant-Admirael de Ruyter yets menschelijcks mochte over komen, of wel by sieckte of andre ongelegentheydt het commando over de voorsz. Vloote niet en soude konnen exerceren, sal by dessels afsterven, des Godt verhoede, of in cas van voorgeseyde ongelegentheydt ofte absentie, de voornoemde Vloote, als eerste Persoon ofte Opperhooft onder de Sur-intendentie, en directie als vooren, commanderen den voornoemden Luytenant Admirael Cornelis Tromp,

Tromp, des sal den meer geseyden Luytenant Admirael de Ruyter, en d'andere Hooft-Officieren respectivelijck, soodanige ordre stellen by haer onderhebbende Scheeps-Officieren, dat in cas van soodanige voorkomende gelegentheyt van afsterven, staende het gevecht, en gemesleert wesende onder 's Vyants Vloote, gene de minste tekenen van soodanige droevige toevallen, of eenige de minste veranderinge in de sake worde bespeurt, maer alles in state gehouden, omme by verwisselinge van cours de respective Vlooten, of diergelijcke bequame occasie daer van notificatie te worden gedaen, aen de succederende Hooft-Officieren, ten eynde als voren gemelt. En sal dese haer Ho. Mo. Resolutie gesonden worden aen de gemelden Lieutenant Admirael de Ruyter, met ordre om zich aenstonts, naer 's Landts Vloote in Tessel, en by de Heeren haer Ho. Mo. gesamentlijcke Gedeputeerden en Gevolmachtighde aldaer te vervoegen, oock met zich nemen den Luytenant Admirael Meppel, en den Vice-Admirael van Nes, mitsgaders soodanige andere Officieren, en bequame Persoonen, als hy sal oordeelen op d'aenstaende Expeditie, dienst te konnen doen, mitds dat sulcks geschiede, met soo weynigh ondienst van sijn onderhebbende Vloote, jegenwoordigh in de Wester-Eems leggende, als eenighsins doenlijck sal zijn, met dien verstande dat den Lieutenant Admirael de Ruyter, midtsgaders de voorschreven Lieutenant Admirael Meppel, Vice-Admirael van Es, en andere Officieren en Persoonen soodanige ordre sullen hebben te volgen, als hun respectivelijck by de Heeren Gedeputeerde en Gevolmaghtighden gegeven sullen worden, sullende tot dien eynde hare Ho. Mog. Resolutie aen deselve Heeren Gedeputeerden gesonden worden, tot hare Ed. narichtinghe, als oock om aen yder de boven geroerde Hooft-Officieren een Extract te behandigen, en werden deselve Heeren Gedeputeerden en Gevolmachtighden midts desen geauthoriseert, om deselve Resolutie in alle sijn deelen ter executie te stellen, voor soo veel als daer door het uytloopen van 's Landts Vloote.

Vloote, en d'aenstaende Expeditie, niet verachtert sal werden, en sullen de depesches hier uyt resulterende, afgaen sonder resumtie.

De Nederlandtse Oorloghs-Vloot / langhs de Schotse Kust vast Noordtwaert op zeylende / vernam geen Engelse schepen / hoe wel men vermoede/ dat de Brandt-wachten ten wederzijden malkander van verre wel gesien hadden / maer door stilte niet konde naderen / en voorts door de nacht en gestadigen mist / weder waren afgedwaelt. Doch onder de Nederlandtse Vloot vervielen vier Sweedse Schepen / die met goederen van contrabande, als Pick, en Teer, naer Duynkerken, (soo sy seyden) en noch een / dat na Hable de Grace, wilden/ dan sy wierden alle na Tessel opgesonden. Sy verobcrden noch 2 Engelse Kitsen met 54 man; kregen hier mede oock kondtschap / dat de Engelse Vloot na by / doch met veel siecken belemmert was.

Aenval der Engelse, op d'Oost-Indise, en andere Koopvaerdy-schepen, in de Haven van Bergen in Noorwegen.

Terweijl d'Engelsche Vloot nu om de Noordt, onder d'Admiralen Montagu, Pen, en Allen, op de Nederlandtse Oost-Indisvaerders kruyste / quamen omtrent 70 kostelijcke gheladen schepen onverhindert binnen Bergen in Noorwegen, daer onder waren 10 Oost-Indise Retourschepen, en noch 2 vande selve quamen te Dronthem; Dese waren alle door Galjoots / voor d'Engelse, gewaerschout / en bleven alsoo behouden: maer d'Engelse Vloot hier van verwittight / taste (van onverduldigheyt) by na haer selven aen / maer 't kon niet helpen; men hieldt aenstonds krijghs-raet en resolveerden / was het niet met wil des Deensen Gouverneurs tot Bergen, 't was dan met onwil / en louter geweldt / desen kostelijcken buyt / uyt de Baey / wegh te nemen; of sulcks ontstaende / ten minsten te verbranden en vernielen: Hier op dan met dreygementen / dit aen den Gouverneur Alevelt versoght / doch bot afgeslagen zijnde / met een waerschouwingh van haer niet te verstouten /

d Engelsen aenval tot Bergen in Noorwegen op den 12 Augusti, A°. 166

stouten / om sijn Deense Majesteyts Haven te violee-ren / schenden / of eenigh geweldt / op de daer inleg-gende Schepen aen te rechten; quamen d'Engelse onder den Commandeur Tijdeman evenwel stout-moedigh binnen / en ontsagen de Deenen (die tot noch toe hare vyanden niet waren) soo weynigh als d'Hollanders. Wat geweldt sy daer deden / en hoe mannelijck 't selve tegen gestaen wierdt / kan uyt de volgende Brief van de Opperhoofden der Oost-Indise Retour-vloot over-gesonden / gesien worden.

EDele, &c. Tot der Engelse kennisse gekomen zijnde, dat wy met dese 10 Oost-Indise Schepen (daer die Natie schrickelijck op vlamde) alhier gekomen waren, soo zijn sy met haer Schepen, bestaende in 14 capitale Schepen, sommige met 60 en wat minder Stucken gemonteert, mitsgaders, 3 Branders, en 4 Kitsen, t'samen 21 zeylen, op eergisteren tegens den avondt, tusschen des Coningh van Denemarckens Kasteelen (tot bevrydingh deser Haven dienende) gekomen, de selve stoutelijck besloten, en ons gisteren morgen soo vyandtlijck aengetast, dat wy gedwongen zijn geweest, ons niet alleen in postuur van defensie te stellen, maer oock soodanige wederstant te doen, datse na verloop van omtrent 3 en een half uuren vinnigh strijdens, zijn gedwongen geworden, haer Ankers te kappen, en schandelijck de vlucht te nemen: Men seyt voor de waerheydt, dat'er in't afdrijven 3 van hare Schepen zijn gesoncken, waer d'eene de Vlaghvoerder, en Commandant in was: het blijckt aen haer confuselijcke vluchten, datse seer gegroet zijn, alsoo hier aen de wal ongevaer de 30 stucks van hare dooden zijn komen aen drijven, die door d'Inwoonders zijn geplondert, en 6 van hare Schepen, omtrent 3 mijl van hier, zijn ten Ancker gekomen, om haer te repareren, also onbequaem waren, nevens d'andere mede Zee te kiesen: Wy hebben in dese Bataelje over de Vloot 25 dooden en 70 gequetsten gekregen; en den Koopman Pieter van Zantvliet, hem dapper betoonende, verlooren: onse Schepen, Masten, Stengen

en

en Tou-wercken zijn uytermaten beschadight, soo dat al vry eenige dagen van nooden sullen hebben, om 't selve weer te beteren en vernieuwen, God de Heere zy gelooft en gedanckt voor desen genadigen Zegen en Victorye: Seker Lissabons vaerder, gevoert werdende by Schipper Rut Maximiliaen heeft zich nevens d'onse wacker gequeten, gelijck oock de Heer Generael Alefelt, en den Gouverneur Caspel van Sicignon, die 't violeren deser Haven in aller minnelijchheyt hadde getracht te verhoeden, en d'Engelse hare vermetelheydt te doen wijcken, hebben hunne verleende protectie, met Kanon, uyt hunne Kasteelen soo redelijck onderhouden, soo dat alles (Godt zy gelooft) loffelijck is afgeloopen, ons Volck, die haer oock vromelijck hebben gedragen: als oock eenige Matrosen uyt de Koopvaerdy-Schepen, die aen Lant op de Baterye, als oock in onse Schepen hebben getreden, zijn 3 Maenden gagie tebuyt beloofr, 't welck uyt alle Schepen die hier leggen sal, voldaen werden: U E. sullen dit ten besten believen te nemen, om dat wy haer met goede courage en moedt in desen tegens den Viant, die ons meende op te slocken, souden brengen, en dese kostelijcke schat voor U E. na onse plicht souden bewaren, gelijck Godt danck tot noch toe is geschiedt; wat wijders in dit gevecht is voorgevallen, sal UE den Brenger deses naecktelijck kunnen bekent maken, alsoo hy 't selve van buyten heeft aengesien: Op de tijdinge die wy uyt verscheyde Persoonen bequamen, die Sondaeghs voorleden by de geheele Nacht, en by 't afsteken van dit Esquadre waren geweest, omtrent 20 mijlen West van Schuytenes, heeft ons doen duchten, dat wel van deselve hier nochmael soude konnen besprongen werden, 't welck ons op alle manieren van defensie doet practiseren, en aen den Commandant seer ernstigh heeft doen aen houden, dat de ontramponeerde Boom, daer noch mocht werden verveerdight, om gesloten te konnen werden, om daer door bevrijt van Branders te zijn, wijders sijne vervallen Wercken en Baterye in beter postuur te brengen, oock eenige nieuwe Wercken op bequame plaet-

sen te stellen, waer toe wy eenige stucken kanon voor dese tijdt aen boden, daer op te brengen, waer op hy ons verseekerde van sijn goede intentie, dat alles wilde in 't werck stellen, wat tot maintenue van sijn Majesteyts Reede mocht van noode zijn, en wy zijn nu al bezigh, om 20 stucken uyt onse Schepen, die om't defenderen om de nauheyt deser Haven wel mogen missen, en 10 uyt de Coopvaerdy-vaerders te lichten, en aen lant te brengen, wy sullen ook trachten een Brander te maken, by aldien daer toe een van de Schippers te brengen sal zijn, om sijn schip te laten gebruyken: Alles dus wel vervaerdight zijnde, hoopen met de hulpe Godts, dat wy bestant sullen zijn, om de Engelse van dese kostelijcke proye te onsetten, waer toe den Almogenden sijnen milden Zegen gelieve te verleenen, wy willen altijt haer Ed. verseekeren, dat wy't selve aen onse debvoiren niet sullen laten gebreken. Hier mede Ed. Erentfeste, &c. In't Schip Walcheren, leggende binnen Bergen, ady 14 Augusti 1665.

Was getekent

Pieter de Bitter, Jacob Borchorst.

De Engelse verlooren in dese attaque op Bergen, 2 Kapiteynen / met de Soon van Montagu, en 2 Schepen / een derde bleef tusschen de Klippen sitten / brengende sijn Kanon tot defensie aldaer te landt: De Sluyt-bomen van de Haven wierden vernieut / om of de Engelse weer aen quamen / ten minsten voor Branders beschermt te zijn: Zeer notabel is het / dat dese bespringers / geduurigh den windt in haer desseyn tegens hadden: Godt behoorde soo rijcke schat uyt dese Roovers handen: En Commandeur Tijdeman kreegh / in Engelant komende druppstarten / een seer slechten grammetijs.

Hoewel d'Engelse desen rijcken buyt (waer van het Cargasoen der Oost-Indise Schepen alleen / op elf Milioenen, dat is hondert en tien tonnen goudts, gewaerdeert wierdt) in desen tijdt / te pas soude gekomen

men hebben/kan men denken. Behalven noch d'andere Koopvaerdy-schepen/ die alle seer rijkelijck geladen waren; Maer het beliefde Godt de selve altesamen voor die tijdt/ van dese rovers klaeuwen te bevrijden. d'Engelse hier aldus gehavent/ quamen dan uyt de Noordtse-klippen weder by haer Vloot/ en sackten al stilletjes af/ na hunne kusten/ en scheenen geen groote lust tot veghten te hebben/ doen de Brandt-wachten malkander meenden te sien/ als hier voor verhaelt is; buyten twijffel hebben d'Engelse te veel siecken binnen boordts gehadt/ die sy in Engelandt losten/ en hun van eenige nootwendigheden voorsien hebbende/ quamen wel haest weder in Zee.

Tegens den 2 September deses Jaers 1665/ schreven de Ho:Mo. Heeren Staten een Vast-en Bededag/ over alle hare Landen en Steden uyt/ om Godt te dancken/ over't geluckigh inkomen van de Ruyters Vloot uyt Guinea en West-Indien, voorts dat het sijne Goddelijcke Majesteyt geliebe/des Landts Wapenen genadighlijck te zegenen/ om daer door een goede Vreede te mogen bereycken: Als oock den gedreygden Oorlogh te Lande/ van ons te willen afweeren/ &c.

Eenige van de Nederlandtse gevangens in Engelandt, kropen/ ontrent dese tijt/ uyt hare gevanckenissen te Celsey, hadden onder de muyren door gegraven/ dan ontdeckt/ wierden gekregen op 4 man na/ werdende een van hun in't verweeren ellendigh gequetst. Die tot Colchester saten/ braken mede uyt/ van dese quamen seven man aen strant by Harwits, kregen daer een Schuytje/ doch te kleyn om over Zee te avonturen/ en alhoewel sy geen wapenen/ als elck een Mes hadden/ besprongen nochtans een Engelse Kits die daer by lagh/ 14 Engellsen die daer op waren/ vluchten stracks na beneden/ en riepen om quartier/ 't geen de Hollanders beloofden/ de zeylen ophaelden/ en quamen te Vlissingen met de Kits/ die noch nieu/ en vol Netten was/ behouden aen/ en wierden nu d'Engelse selfs gevangens.

Noch

Noch 14 andere Hollanders uyt brekende / zijn by naght in soo een kleyn vaertuygh / tot in Zeelandt door de baren gedreven / waer mede men sigh nauwlijcks op een binne-water soude hebben durven vertrouwen.

Opsenden van Menschen / soo te Londen, Oxford, &c. hebben doe een vreemde Staert-sterre regt boven Engelandt als boven Glochester, by de 14 dagen langh gesien / hebbende drie Staerten wysende N.O. / S.O. en Noort / en een Light als een ronde kringh / dat van de Comeet scheen af te dalen: Aen de Zee-strandt van Worcestershire zijn by de 2 uuren wijdt uyt den Hemel gevallen / seker Graen / van couleur als Tarwe / doch wat kleynder: En op den witten Toozen van St. Martins in Cornwal, heeft men sien bloeyen en groeyen Peulen / als ware het Mucr. Salisbury en andere plaetsen / al mede / van de Pest besmet wordende / vertrock de Koningh na Oxfort, seer nauwe order gevende / dat niemant vreemts / om d'infectie te schuwen / ontrent sijn Hof komen / of met yemandt souden gemeenschap houden: Men verbood oock des wegen / de grootste Jaer-marckten in Engelandt, want wekelijcks storven 8000 menschen te Londen: Boven dien waren de vijfde Monarchy mans, Cromwelse, &c. Weder op een aenslagh uyt / dan niet genoeg geheym blyvende / wierden in Schotlandt verseckert Major Generael Montgommery, Luytenant Generael Holborn, idem by Theobaldi een Capiteyn Spencer, te paert / Capiteyn Walley en noch een: In den Tour dede d'Generael Monck setten eene Collonel Danvers, een dapper soldaet / en die soo hy in Cheapside gekerckert was / den dans weder ontsprongh / en niet alleen sijn bewaerders lustigh af roste / maer den Capiteyn self ter neer sloegh.

Een Amsterdamse Kaper / genaemt de Geterghde Hollander, voorsien met 30 stucken / en 130 man / verroverde omtrent dese tijdt / twee Engelse West-Indisvaerders, d'een met 14 / en d'ander met 8 stucken gemonteert / die hun wel verweerden / maer moesten

ten 't evenwel over geven / schoon dat sy den Hollandtsen Capiteyn met 14 van sijn maets doodt schoten: Den Luytenant met dese prijsen achter Schotlandt om loopende / bejegent en verovert noch 2 Engelse West-Indisvaerders, en brenght alle de selve tot Vleckeren in Noorwegen op: te samen gewaerdeert op ettelijcke Tonnen goudts.

De Nederlandise Oorloghs-Vloot / op den 14 Augusti uytgeloopen / als geseyt is / quam den 26 der selver maendt voor de Noordtse klippen / ontrent Bergen, daer sy van den Engelsen aenval bericht wierden.

De Moscovise Vloot was met dese Armade tot hier / en noch verder geconvoyeert door 3 Oorlogh-Schepen: den selven dagh wierde Colonel Willem Ioseph van Gent na Bergen gesonden / en heeft den Deensen Gouverneur Alefelt, over de bystant aen onse schepen gedaen / bedanckt; den Burgemeester Boreel uyt Zeelant, en Symon Willemsz. voeren in de Bay / om de aldaer leggende Retour en Koopvaerdy-schepen haestigh uyt te pressen: 11 schepen en 3 Fluyten gingen na Bresont, by Dronthem, om de 2 Oost-Indise Retour-Schepen / den Oyevaer dat roerloos was / en Nieuwenhoven, na Bergen te geleyden / 't welck geluckte / werdende den Oyevaer met een Cabel-Tou dat achter uyt sleepte / geregeert: onderwijl was 's Landts-Vloot door sterke winden / die daer veel op die Kust wayen / noordtwaert / vervallen tot op 61 graden 45 minuten; doch de wint N. O. keerende / raeckte weer voor Bergen: sy vertrocken dus den 8 September na 't Vaderlant, behalvens 't Retour-schip 't Slot van Honingen, dat tot Bock op Ree, tusschen de Noorweeghse Klippen met 2 Koopvaerders bleef leggen / en wel had behooren uyt te konnen komen / daer by men tot Convoy liet Iacob Senten, Capiteyn op 't Schip den Hollandtse Tuyn, en noch een ander. Den Schout by Nacht Staghouwer na de Sont met een Esquadre / op 5 daer gekomen Engelse Oorlog-Schepen verordineert / misten de selve.

d'Oost-Indise Retour en d'ander Koopvaerdy-schepen/ quamen den 8 Sept. uyt/ by 's Lants Vloot in Zee/stelden de koers na 't Vaderlant; maer 's nachts begon de windt al harder op te steken/ soo datse met den dagh/ in sulcken afgrijselijcken storm uytbarste/ als of al de Noorder Kollen en Hexen alle hare wintknopen hadden los gemackt/ (doch dit is een Bootsmans praetjen.) Hier door wiert de Vloot van malkander verstroyt / soo dat al de kleyne Vaertuygen van haer afraeckten. d'Engelse hunne siecken in Soultsbay ghelost hebbende / zijn weder in Zee gekomen/ sonder van desen storm geraeckt te zijn: sy hadden 't geluck datse eenige deser verstroyde ontmoeten: 's Lants Vloot was den 11 Sept. maer 50 zeylen sterck benoorden Dogger-Sant gekomen / daer de rendevous was / eerst / en dan voor Tessel, en voor 't Goereesse-gat; gedurigh elck Schip met een zeyl/ de rest in wachtende tot den 11 der geseyde Maent.

Men bespeurde dat God de Heer den Nederlantsen Staet met een notable straffe heeft gelieven te besoecken/ maer echter noch die genade bewesen/dat de capitaelste macht behouden was: de schade die hier geleden wiert / was considerabel: 19 van dese verstroyde Schepen vragen een Bremer Poep of Smack-man of hy Engelse gesien had? hy seght/ ja/ wel 80 zeylen/ den quyt verder afgevraegt/wat coers sy best souden houden / om dese Engelse te ontgaen / antwoort verraderlijck / kours O. Z. O. 's morgens waren alle dese schepen van d'Engelse Vloot beset / dit was den 14 Septemb. daer zagh elk om een goet heen komen/ 't Oost-Indis Retour-schip de Rijsende Son met drie Koopvaerders/ salveerden zich behouden in de Sont; maer 't Oost-Indis Retour-schip de Phœnix van yder sich verlaten siende/ zeylde 't Engelse schip de Hector met 46 st. in de gront / daer maer 30 man af geborgt wiert / den Cap. Jan Cuttle verdronck mede/ de Fœnix wierdt van d'Advonture bemachtigt / de Hector had de Fœnix al eens geabordeert / maer weder afgeslagen/ en den Capiteyn, op 't schip de Mary doot geschoten; 't Oost-Indis schip 't Slot van Honingen, hoe

wel 150 eters op hebbende / wiert (wijl 't Schip loch / en de Maets mat waren) van de Engelse Fregatten Pleymout en Milfort seer licht genomen / en tot Erit op de Teems gebracht / doch onderwijl dapper bestolen / de Maets geplondert / Kisten opgeslagen / en noyt had den gemene man meer buyt als hier / de lasse gesellen tracteerden sy wel; de voornaemste op 's Landts Vloot oordeelden / dat dese ongelucken een pure fataliteyt, en door de handt Godts deselve overkomen was / dat alle menschelijcke middelen wel waren aengeleydt / doch / *l' homme propose, mais Dieu dispose*. De mensch schikt, maer Godt beschickt. d'Engelse meenden noch 2 Oost-Indise Retour-Schepen benoorden 't Sant te nemen / waer op hare Schepen Catrijn, de James, en 25 andere jacht maeckten / dan den Schout by Nacht van Nes, hoewel door eenige Capiteyns by hem zijnde / verlaten / droegh zich soo wel / dat de Engelse af droopen: dus geraeckten 20 Koopvaerdy-Schepen in 't Vlie, met 2 Oost-Indise Retour-schepen, 3 van de selve in Tessel, een op de Eems, een op de Elve; die oock alle naderhandt in salvo quamen / gelijck mede dat uyt de Sont, en noch 2 uyt 't Soelwater by Christiania in Noorwegen.

Het moeyde echter de Beleyders van 's Lants Vloot seer / dat sy den Hemel soo tegen hadden / sy deden en hoopten wel 't beste / maer smerte klachten barende / meynden / men soude haer de schult geven / doch verstandige Zee-lien wisten wel beter / en dat d'Admirael van d'Oost-Indise Schepen met sijn trage aenkomst / als een beladen Sout-Schip / des Landts Vloot vry wat langh op hielt / als of geen haest was de Rovers te ontwijcken / selfs den Heer Raet Pensionaris, die alreede het uytloopen van de Vloot in Tessel door een nieuwer diepte had uytgevonden / was nu weder gedurigh van aen d'een / dan aen d'ander zijde / soo in den storm als anders gestadigh loopende uytkijcken / staende wel 3 uren achter den anderen in den regen / Zee-water en windt / om soo veel doenlijck / door minderen of

meer-

meerderen van zeyl / en door 't setten van de kours na gelegentheydt / en na men met 't gezicht konde ontdecken / alle verdere verstropingen te voorkomen.

Ten eynde dese Maendt September, bevondt zich 's Lants Vloot voor Goeree, tusschen de 80 en 90 zeylen sterck: bevindende dat 't Schip 't Huys te Swieten maer 9 schooten tot defensie / gedaen had / en dat / beyde St. Paulussen, de Geldersse Ruyter, West-Vrieslandt, Sevenwolden, en 2 Proviant-Schepen waren genomen: daer en tegens braght Capiteyn Adriaen van Kruyningen in Tessel op 't Schip de St. Michiel, Schipper Tayhals, met Suycker / Olie / en Sout geladen / by d'Engelse eerst genomen / en nu by hem hernomen / vindende daer op diverse Engelse, en den Luytenant van 't Fregat d'Avonture: 2 Branders genaemt de Schrick en Abrahams Offerhande door 't onweder gesoncken / soo waren van 't eerste geen / en van 't laetste maer 3 zielen geberght; Capiteyn Jan van Brakel was masteloos / en noch 2 andere beschadight / in Tessel opgesonden. Men bevont dat 't Schip Delflant vry te ranck / met de minste koelte sijn onderschut niet konde gebruycken / en des wegen den Admirael de Ruyter wel na een beter hadde gewenst: Montagu den 22 in Soltsbay komende / schreef aen den Generael Monck te Londen 't volgende Briefken:

Magh het U Genade behagen ?

ICk hoope dat mijn laetste van den 5 deser wel in u handen is geraeckt, waer in ick adviseerde het nemen van de Vice-Admirael, en Schout by Nacht van de Oost-Indise Vloot, 4 van hare Schepen van Oorloge, en 3 a 4 andere Koopvaerdy-Schepen. Sedert die zijn op Saterdagh Nacht den 19 deser ons ontmoet 18 zeylen, en namen de meeste part daer van, waer van een, is een Oorlogh-Schip van 70 stucken, de andere van 40 opwaerts, eenige van d'andere van West-Indien met Amonitie en Provisie voor de Vloot; maer van dese laetste kan ick u Genade geen volkomen

bescheyt geven: alsoo de Nacht het weer begonde te werden duyster en buyig, en heeft ons sedert gelepareert, maer Godt zy gelooft, dat ick de voorgangen Nacht hier ten ancker ben gekomen met 18 Zeylen, en hebbe de Souverain met 2 Oost-Indise Schepen by my, en verscheyde andere van de genomen Hollantse Oorlogh-Schepen, en wy sien Schepen rontom ons in Zee, trachtende herwaerts te komen, soo dat niet en twijffel, of met Godts gunste al onse Schepen sullen hier behouden aenkomen; doch ick misse onder andere alle de Vlaggen van de Witte en Blaeuwe Esquadrons, uytgenomen de Schout by Nacht van de Blaeuwe: ick ben van voornemen, om de grootste Schepen met de Prijsen te brengen in de Revier van Chatram, met de eerste gelegentheydt, en laten de meestendeel van de Fregatten in Hartly Bay en Harwits, alwaer sy geordonneert mogen werden in de Havenen of verblijfplaetsen: Wy hebben hier 1000 gevangens by de laetste Schepen bekomen. 'k Bevele u Genade in de Protectie van Godt Almachtigh:

Soltsbay den 22 September 1665.

U E. Genade ootmoedighste Dienaer,

SANDWIGH.

Alle de Oost-Indise Retour-Schepen haer wedervaren; was als volght:

1. 't Schip de Nooteboom, Aen geen zijde de Cape de Bona Esperance door storm vermist/ niet sonder pericul van vergaen te zijn.
2. De Phoenix, Verstropt van de Vloot/ den 14 September/ op de Kust van Schotlandt genomen.
3. Slot van Hooningen, achter het Galljoen in/ verstropt/ omtrent de hooghte van de Elve genomen.
4. De rijsende Son, eerst geretireert in de Sont/ daer na in salvo.
5. 't Wapen van Hoorn, op de Elve/ voor Geluckstadt/ daer na in salvo.

6, Bre-

6. Brederoode,
7. Amstellant,
8. Diemermeer, } in salvo.
9. Walcheren,
10. Den Oyevaer.
11. Jonge Prins. } in 't Soenwater geretireert /
12. Kogge. } daer na in salvo.
13. Nieuwenhoven, in Vleckeren / daer na met Capiteyn Houttuyn en de Vlasblom / in salvo.

Den Commandeur Dirck Schey, voerende 't Schip Oosterwijck, met 68 stucken / schreef op den 20 September van voor Delfzijl, aen de H Staten van Groeningen, dat hy van een Vlielander, Schipper van een Victualie Fluyt-Schip / mede onder de Vloot geweest zijnde / en aldaer in gekomen / verstaen had / het nemen van 15 Nederlandtse Schepen / waer onder 's Landts Oorlogh-Schip / 't Huys te Swieten met 70 stucken versien / 't welck hem schandigh / na 9 gedane schooten / had overgegeven: oock de zwager van d'Heer Admirael de Ruyter, die zigh wacker had gequeten / noch een Oost-Indise Compagnies Schip van Middelburgh, met 20 of 24 stucken / als noch 't Schip St. Antoni van Enckhuysen. Hier en boven noch 2 Branders / het een / de Spion, het ander / 't Landt van Beloften genaemt / boven dese noch 2 West-Indise Koopvaerdy-Schepen / als oock noch 3 Victualie-Schepen van Vrieslandt, waer van Schippers zijn / Jetse Doncken, Cornelis Cornelisz. en de Jonge Kele Mock: de meerder reste wist hy niet te noemen; dit had desen Vlielander Schipper selfgesien: Verhaelde oock / hoe die Nederlandtse Schepen / door den Bremer Smack-man (als voorseyt is /) verraden waren.

De Nederlandtse Oorloghs-Vloot zich nu wederom / omtrent Goeree vergaderende / heeft aldaer op nieu / in 't laetst van September, gevaerlijcke stormen uytgestaen / waer over dat men deselve geen nootwendigheden / (daer de schepen / door den voorgaende storm groot gebreck van hadden) konde toevoeren /

voeren / soo dat den Commandeur Dirck Schey (die nu mede hier by de Vloot gekomen was) en den Capiteyn Jooft Verschuur, voerende 't schip 't Zuyderhuys, naer gedane noodt-teyckens / hunne ancker-kabels moften kappen / en in de Wielingen loopen. De schepen / ter Veer, gevoert zijnde by den Vice-Admirael Banckert; de Vryheyt, by Capiteyn van Amstel; 't Huys te Kruyningen, by Capiteyn Swart, en noch een ander / zijn van haer anckers afgespoelt / doch sonder schade aen andere te doen / of self te ontfangen / weder te recht gekomen.

Den 4 October liepen 8 kloecke Oorlogh-schepen uyt Tessel na de Vloot; 2 dagen daer na volghden eenige Victuali-schepen en licht Vaertuygh / met een Oost-Indisvaerder, d'Opperdoes genaemt: 's anderen daeghs volghden noch eenige Advijs-Jachten.

't Nieuw Admiraels schip / de 7 Provincien voor den Heer de Ruyter, liep den 8 October, uyt de Mase, in Zee / met 2 Victuali-schepen: 's Landts Vloot voor Goeree nu wederom versamelt zijnde / en al het quact weer uytgestaen hebbende / stack den 6 deser weder in Zee / sterck over de 80 kloecke Oorlogh-schepen / en ruym over de 100 zeylen / met Victuali-schepen / Gallioots / en Advys-Jachten / en boven dien een goet getal Branders / in 3 Esquadrons verdeelt / settende cours naer de Noordt, om de afgedwaelde schepen noch te gaen soecken / als mede / die van Spanjen, Smirna, en de Straet, seer rijckelijck geladen / noch verwacht wierden: en van daer stack men naer de Engelse Kust, de genereusheyt soo groot zijnde / datmen noch eenmael hoopte revenge op de Engelse te bekomen / dan te vergeefs / sy bleven binnen / als d'onse uyt / en quamen uyt / als d'onse binnen waren. d'Engelse vertoonden de navolgende Missive / die den 15 October 's avonts ten 7 uuren was gesonden aen de Baillius van Groot Jarmuyen, van boort uyt 't Admiraels Schip der Hollandtse Vloot, geteeckent by 2 Commandeurs, luydende aldus:

Edele

EDele Wijse en seer excellente Heeren: De Hog: Mo: Heeren Staten Generael van de Vereenighde Provintien, onse hooge Heeren en Meesters, van den beginne af, gesien hebbende, de nu opgeresene differenten en onheylen, tusschen den Koningh van Groot Brittanjen, en de Staten vande Geunieerde Provintien, soo hebben sy gesonden een ordre aen alle hare Admiraels, Commandeurs en Capiteynen ter Zee, en expresselijck bevolen, dat men alle Engelse Vissers in Zee ongemolesteert soude laten, om dat het arm onnosel Volck niet geheel de ellenden souden smaken die den Oorlogh op haer hadden gebracht, vertrouwende dat deselfde Christelijke medelijdentheyt van u zyde in Engelandt, betakende der Nederlandtse Vissers, gelijck vryheydt in't Vissen sal verleent werden, niet tegenstaende dat onse Vissers en de Nederlandtse Schepen by sijn Majesteyts Oorlogh en andere Schepen hart zijn gehandelt geweest, en gevangen op gebraght, tot groote bedroeffenis, van de Staten en de Hollandtse Ingesetenen: Wy, desen na middagh op uwe Kust komende, hebben een Boot, de Olijf-Tack, genomen, daer in 12 Jarmuyers, en hebben volgens de commissie van onse Ho: Mo: Staten geextendeert, uyt Compassie goet gedacht, 4 Man in de Boot te setten, haer na lant sendende met alles wat haer toekomt, vertrouwende, dat sy notitie aen haren Koning of sijn Gedeputeerden, of aen de hare sullen geven, en dat sy in plaets van dese 8 man, 12 van onse gevangens weder los geven, en oock soo veel, als u E. E. na goede discretie sult goedt duncken in't Boot vry te setten, onderwijl sullen wy de 8 Man die wy hier hebben so wel tractéren na vermogen, tot soo langh ghy andere in plaets van hun sult vry gestelt hebben, wanneer men haer oock in vryheydt sal stellen, waer mede wy u in de Bescherminge des Almachtigen Gods beveelen.

In't Schip Hollandia den 15 October 1665.

Maer de Engelse antwoorden niets / seggende / dat de Duytsen sulcks onderstonden om voor hare Haringh-buysen vryheydt te krijgen / &c. want Hollandt

landt had groot gebreck aen Haringh, en sy honden sonder dat niet bestaen / &c. (slecht, doch onkundige redenen) Indien de wint doe soo hardt niet gestoocht had / daer waren doenmaels 30 Engelse Fregatten, met de schepen / de Bul, St. Paul, en de Voorspoet in der Hollanders handen vervallen : De gantse Kust der Engelse quam in allarm/ alsoo de scheeps-macht der Nederlanders sich daer langhs heen had verdeelt/ sommige onthielden sich by Nortsanthead en't Eilandt Thamet en Margets, schietende sommige Huysen om ver / en Menschen doodt ; terwijl d'Engelse pretendeerden op 't schreeuwen haerer Inwoonders/weder in Zee te komen, maer ten was haer gelegentheydt doen niet.

Den 2 October was den Nederlandtsen Ambassadeur den Heer van Goch tot Salisburry, nochmaels met den Koningh in gesprek/ Protesteerden alle beyden, even seer, tot den Vrede genegen te zijn; maer den Ambassadeur verklaerde / dat hy tot dien eynde daer was gekomen, doch en konde by d'Engelse Ministers, tot dese verhandelingh niet geraken, door dien sy soo stip op haer punten bleven staen, en eerst voldoeningh van alles begeerden te hebben, sonder na de sijne te willen luysteren ; Den Koningh voer daer op in/ dat het hem vreemt docht, dat de Nederlanders dan geen Vrede quamen versoecken, of dat hy Ambassadeur niet derwaerts over voer, om de vorderingh daer toe te halen, dewijl aen beyde zijden, insonderheyt aen de Nederlantse, schade genoegh was geleden. In somma / men was aldaer / (gelijkmen seyt) in de voorbaet / en beschuldighde de Nederlanders, met 't geene daer aen men self schuldigh bevonden wiert/ gelijck aen alle Koningen, Princen en Staten van geheel Europa, genoeghsaem kennelijck was. Den Heer van Goch vertrock zich doenmaels na Chelsey: Den Fransen Ambassadeur verklaerde op den 15 October aen den Koningh tot Oxfort. Dat den Fransen Koningh, syn Meester/ (na de mael hy zach dat alle syne aenbiedinghen / tot bemiddelingh van de Engelse en Nederlantse verschillen/ by Engelant verworpen

worpen werden) besloten had / de Nederlanders te hulp te komen / volgens 't verdragh / en de voorstellingh / waer van alreede gedaen; waer op den Engelzen Koningh seer koeltjes antwoorde / Den Franzen Koningh weet sijn eygen Intrest, en alzoo doet oock den Koningh van Groot Brittanjen.

Den 30 October is de Nederlandtze Vloot weder van onder de Kust van Engelandt vertrocken / wijl d'Engelzen toch niet uyt en quamen / en gemerckt om dees tijdt het faisoen deeltijdts met tempeesten vermenght / de gantse Armade in groote hasard / op der Vyanden Kust was te houden / soo is de selve dan den 3 November weder binnen gekomen / en de-den de Heeren Huygens, Raet Pensionaris de Wit, en Johan Boreel hare Ho. Mo. Gedeputeerden en Gevolmachtighden / aen haer Ho. Mo. sommier rapport van haer wedervaren/ soo lange sy op 's Landts Vloot geweest waren: En zijn gemelte Heeren, ter zake van haer wackerheyt, moeyte, arbeyt, voorsichtigheyt en goede conduitie, uyt liefde tot het Vaderlandt, in het uytvoeren van hare Ho. Mo. beveelen, en bevorderinge van den dienst van't Landt, soo veele als door Godts toelatinge, menschelijcker wijse, heeft konnen geschieden, over nacht en dagh in desen gehadt, gebruyckt en aengewent, in de beste forme bedanckt, verklarende daer inne ten vollen vernoeght, te wesen: Ten selven dage hebben de Staten van Hollant en West-Vrieslant, insgelijcks de Raedt Pensionaris de Wit in't bysonder / nevens des selfs mede gevolmachtighden/ doen bedancken/ over haer onvermoeylijcke naerstigheyt, daer in de selve op dese expeditie, van den beginne tot den laetsten toe, hadden volhardt &c.

Den Capiteyn Isaac Sweers werdt eveneens met 18 Schepen op Doggerzandt geordonneert te kruyssen om te passen op de Nederlandtse Schepen / die noch uyt verscheyde plaetsen/naer Tessel en het Vlie mochten op komen; Dan hy / door storm-winden overvallen / is eyndelijk weder binnen gekomen.

Douwe Harkes met 5 Hollandtse Schepen omtrent

trent de Straet kruyssende / raeckt onder een Vloot van 20 Engelse Schepen / die met mondt-kost naer Tanger wilden / die hy ten deele vernielden / en ten deele veroverden: Hy overweldighde noch een Engelse Smirnes-vaerder van 280 last / met 28 stucken/ geladen met stuckgoederen / en wel op 150000. realen / of stucken van achten gewaerdeert: benevens noch een Engelse Convoyer / met 24 stucken en 80 man / genaemt de Galeye van Doevres, voerende 26 riemen; hier en boven noch 3 Engelse Schepen / die alle in de Bay van Cadix op gebraght zijn. Eenige Zeeuwse Kapers namen doen oock 6 Engelse West-Indisvaerders, daer van zich een weder redderde/ d'ander wierden in de Bocht opgebraght / onder de selve was een van Guinea en de Barbados, met veel Indigo geladen. Daer en tegen quam den Engelsen Schout by Nacht, Harman, van Gottenburgh, met 10 Fregatten / en 16 Koopvaerders / met allerley scheeps-behoeften geladen te Osley-bay binnen. En aldus is den Zee-Oorlogh, met 't verloopen van't Saysoen, voor desen Jare 1665 geeyndight.

Even alsoo is oock de Vrede-handel, met den uytgangh deses voornoemden Jaers / te niet gegaen: want den Koningh van Vranckrijck nu klaerlijck bespeurende / dat Engelant geen gedachten van Vrede met de Nederlanden, in den sin had; ja noch daer en boven / dat d'Engelse Schepen voor sijne kusten ontrent St. Malo, en Normandyen quamen bravëren / schietende op't Strandt na de Inwoonders/ ontboodt sijne Gezanten, als den Hartogh van Verneul, den Graef de Comminges, en den Heer Courtin, wederom t'Huys; de welcke / op den 10 December van den Engelsen Koningh hun afscheydt nemende / den 23 daer aen volgende / te Douvres in een Engelse Pijnas getreden / des anderen daeghs te St. Valery in Vranckrijck, aen gekomen zijn. Hier op wiert den Engelsen Gezant Hollis, mede uyt Vranckrijck t'Huys ontboden / die sijn afscheyt genomen hebbende/ scheen te vertrecken / maer bleef noch wel 6 Maenden daer na (onder voorgeven

van sijn Huys-Vrouws ziekte /) doch buyten Parijs, in Vranckrijck.

Den Fransen Koning gaf ondertusschen de t'Huys ontbiedingh van sijne Gezanten uyt Engelandt, aen de Heeren Staten der Vereenighde Nederlanden te kennen / die hier op aenstonts / haren Gezant den Heer van Goch van daer mede t'Huys ontboden; de welcke tot Oxfort van den Koningh en Koningin, als van den Hartogh en Hartogin van Jorck, sijn afscheyt nemende / seker verklaringe van de Ho. Mo. Heeren Staten sijne Meesters / over gaf / waer in zy als noch hare oprechte genegentheydt tot den Vrede, en hare alrede daer toe aengewende / (doch vergeesse) middelen / te kennen gaven / den Inhout daer van / luyde by na / als volght.

Verklaringe der Nederlandtse H. Staten aen den Koningh van Engelandt aengaende den afgebroken Vrede-Handel.

SIRE:

OM te betuygen met alle sichtbaerheydt de genegentheydt die wy tot den Vrede hebben, hebben wy tot nu toe 't verblijf onses Ambassadeurs in u Hof, sedert de rupture doen continueren, hoewel dat wy hadden voldaen, of door gerechtige, en redelijcke offres, aen alle klachten, welcke den Heer Douningh hier heeft willen doen, wanneer dat wy noch niet en hadden konnen geloven noch apprehenderen, 't geen dat wy heden sien: Wy hebben noch eenige dingen meer gedaen, als wanneer wy onse Ambassadeur in Engelandt lieten, schoon dat men van desen Staet verscheyde Plaetsen en gantse Landen, in d'een en in d'ander Werelt had genomen: gesaisieert, en geconfisqueert, de Schepen van de Inwoonderen deser Provintien, in 't openbaer gesicht des gantsen Christenrijcks, sonder eenige voorgaende verklaringe. Wy hebben noch selfs niet herroepen onsen Ambassadeur, naer dat uwe Majesteyt sijnen Minister van ons hadde

doen vertrecken, in de verhoopinge welck wy hadden, dat de Elve eyndelijck soude getoucheert zijn, wegens de qualen en ongelucken, welcke in d'een en andere Natie afligeren, en wegens de calamiteyten, daer mede men die gedreyght ziet. Wy en begeeren anders geen getuyge als u Majesteyt selfs, over de voordeelen die wy hem gedaen hebben, of doen, van de Conditie, op dewelcke men maken konde een goede en rechtmatige Vrede: Wy hebben hem geoffereert die te maecken, soo als hem believen soude, op wat conditie dat men restitueren soude, al't geene dat van d'een en van d'andere zyde had genomen geweest, of wel soo Engelandt geloofde sijn rekeninge te vinden, dat men van d'een en d'andere zyde houden soude, al't geene't welck genomen was geweest, en dit selfs voor dat men hier kon weten, wat'er van dese zyde in de ver af gelegen-Landen kon genomen zijn; Invoegen dat men oock niet seggen konde, dat wy ons voordeel sochten niet meer als in de compensatie van schaden, en verliesen, die sonder vergelijckenis zijn, wel veel grooter van dese, als van d'andere zijde. Niet tegenstaende niet alleenlijck uwe Majesteyt en heeft niet belieft, dese offers, en advancen t'aggreeren, die hem niet konnen toelaten te twijffelen aen onse inclinatie tot de Vrede, maer en heeft sich selfs niet vernoeght gevonden, door advancen, welcke d'Ambassadeurs Mediateurs, van haer selven gedaen hebben, van seer voordeelige conditie aen Engelandt, en prejudiciabel aen de Intressen deses Staets, aen welcke wy oock noyt ons consent gegeven hebben. Maer oock tot als nu noch, sijne Majesteyt, noch niemant van zijnent wege en heeft geen openinge gedaen, noch doen kennen, op wat conditie, hy de Vrede sijns zijds, wilde maken, en of wel het hem belieft heeft te protesteren aen onsen Ambassadeur, dat hy dien desirere; niet tegenstaende, en is hy noyt geporteert geworden om te spreken nochte aen hem, nochte aen de Mediateurs, op wat Conditie hy die wilde maken. Wy gelooven van alle Christen Princen, dat sy altijt zullen prefereren de zoetheyt eenes

goede

goede Vrede, voor d'ongelucken van eenen Oorlogh, hoe rechtveerdigh dat die mocht weſen, en wy hebben die byzondere opinie oock van uwe Majeſteyt, die belijdenis van een, en de zelfde Religie met ons doet: Maer van de maniere die 't hem heeft belieft t'uſeren, en hebbende zelfs met zoo voordelige Propoſitien voor Engelandt, en zoo nadeeligh aen deſen Staet, die de Mediateurs gedaen hebben, doende zelfs niet de minſte voorſlagh, waer op wy alleen konden in Negotiatie of Handelingh treden. Wy hebben gelooft niet langer mochten in Engelandt verblijven, zonder groot ongelijck te doen aen de reputatie deſes Staets, en hebben noodigh geoordeelt, hem Ambaſſadeur wederom te doen keeren: Terwijl oock zoo wel uwe Majeſteyt wederom roepende ſijnen Miniſter, wel betuyght heeft, dat hy 't alzoo deſireerde: Wy en zullen daerom niet laten te conſerveren een gantze en volkomen inclinatie tot een redelijck accommodement, 't welck wy de concert, en gezamentlijck met onſe Geallieerden zoude konnen maecken: En wy zullen verwachten dat wel haeſt den goeden Godt u Majeſteyt de zelfde beweginge inſpirere, en dat hy wel zal willen ons deel geven, van de Conditien, op de welcke hy de zelve zoude deſireren; Ten eynde dat door die middel men voorkome de ſtortinge van zoo veel bloets, daer een goet gedeelte van 't Chriſtenrijck gaet geinundeert worden: Wy konnen daer over niet reſponſabel wezen: terwijl dat, en voor, en zedert de rupture, wy meer gedaen hebben, als men wettelijck van ons konde begeeren, en dat wy daer toe noch gereet zijn, de handt te leenen, in plaets van dat tot hier toe, wy niet en hebben konnen weten, de intime intentien uwes Majeſteyts op dit ſubiect. Wy zullen den dagh verwachten dat hy de zelfde vreedzame gedachten zal hebben, maer wy wenſchten dat die quamen, voor dat zy hem geſuggereert wierden, door de onafgrondelijck publijcque calamiteyten, waer mede wy 't gantze Chriſtendom gedreygt ſien: Wy bidden Godt, dat het hem believe de zelfde af te keeren, en t'houden: Sire; den Per-

zoon

zoon uwes Majesteyts in sijn Heylige en weerde bewaernis, in 's Gravenhage, den 11 December 1665.

De STATEN, &c.

Sijn Exelentie, den Heer Ambassadeur van Goch, vertrock den 26 December, Anno 1665 / na Douvres, en scheepte aldaer in een Koninghs Schip / de Little Mary genaemt / landende den 29 der selver Maendt te Vlissingen, trock van daer na den Hage, al waer hy verhael van sijne verrechtingh / aen de Ho: Mo: Heeren Staten gedaen heeft.

Den Engelzen Koningh had den Nederlandtzen Gezant een antwoort / op der voorss. Ho: Mo: Heeren Staten schrijvens mede gegeven / daer in hy al wederom betuyghde tot den Vrede genegen te zijn / en voorts de oude klachten over de beyde Nederlantze Indize Compagnien op haelde / klaeghden oock over de actien van d'Admirael de Ruyter in Guinea, (die niet anders gedaen had, als hernomen, 't geen te vooren, buyten tijdt van Oorlogh, en met verrassing door d'Engelse van de Nederlanders afgenomen was.) Vorders / dat hy noyt de bemiddelingh der Middelaers had verworpen / maer wel haer oordeel / &c.

Dit afbreken van den Vrede-handel voor die tijt / was tegen den zin van den Engelsen Cancelier, al hoe wel hy oock seer bars tegen de Nederlandtse Gesanten gesproken had / als vooren verhaelt is; want als hy (na dat den Vrede al gesloten was) in den Jare 1667 / in de ongunst der Parlamenten en gemeenen volcks geraeckte / en door vreës van lijfs gevaer / uyt Engelandt vluchten most / schreef hy aen 't Parlament sekeren brief waer in de volgende woorden stonden:

Extract uyt den Brief van den Grave van Clarendon gewesen Cancelier van Engelandt, &c. genaemt Petitie, en Addresse aen 't Parlament te Londen.

NA mijn Ootmoedige opinie, zijnder groote ongelucken van 't Rijck voort gekomen uyt den Oorlogh, tot de welcke, gelijck notoirlijck is bekent,

kent, ick altijdt seer advers was, en ick mach sonder vaniteyt seggen, dat ick niet alleen voorsien, maer oock voorzeyt heb, de misvallen daer wy souden komen in te geraken, soo wy onsen Oorlogh beginnen, voor en al eer wy eenige alliantien met benabuurde Princen souden hebben gemaeckt; en op dat het niet aen zijne Majesteyts zorgeloosheydt, en de nalatigheydt van sijne Raden mach geimputeert worden; dat men in zulcken Alliantie niet en is getreden, moet ick de vryheydt nemen, van te seggen, dat zijn Majesteyt niets, dien aengaende ongetenteert heeft gelaten: want met Spanjen een aenvang willende maken, kon men de Spaense niet dan gelooven, dat Vranckrijck, (soo haest den ouden Spaensen Koningh overleden sou zijn) haer met den Oorlogh soude overvallen, &c. gelijck daer na gebleecken is. Doch d'Engelsen meynden soo groote winsten / Roveryen en voordeelen / door den Oorlogh te verkrijgen / dat den tijdt slechts onnut verquist zou zijn geworden / die men met het maken van verbonden met de nabuurige Princen quam door te brengen / te meer dewijl sy haer inbeelden / dat eenige van zelfs als dan wel op hare zijde souden komen te vallen / of ten minsten / zich niet tegen haer derven inwickelen.

Ondertusschen wiert den gevangen Nederlantsen Seceretaris Cuneus uyt den Tour te Londen in vryheyt gestelt / 't welck oorsaeck gaf dat men den Engelsen Secretaris Gringam, Cornay, en Oudart, in den Hage oock alsoo dede.

Wy sullen Engelandt en de Stadt Londen (daer desen lopende Jare / 1665. wel over de 97306. Menschen waren gestorven / waer onder 68596. van de Pest) nu wat laten verluchten / in desen wintertijdt / de welcke mede / door haer gewoonlijcke ongestuymigheydt / de Zee-krijgh verhindert; en begeven ons uyt de losse Zee op 't vaste Landt / om kortelijck te verhalen / de Landt-krijgh die den Munsterschen Bisschop (door d'Engelsen, met groote sommen van Penningen geholpen en gestijft /) in de Vrye Vereenighde Nederlanden heeft aengestelt.

Kort

KORT VERHAEL,

Van den Oorlogh / van den
BISSCHOP van MUNSTER,

Tegen de
Vrye Vereenighde Nederlanden.

Hristof Bernhard, van Godts ghenaden, Bisschop tot Munster, Administrator tot Corvey, Burgh-graef tot Strambergh, des H. Rooms Rijcks Furst, en Heere tot Borkelo, &c. (soo schrijft hy self sijn tijtel) meer met krijgs-sught / als geestelijcken yver / beseten / had al over lange tydt geleden / het rapier op zijde gebonden/ want in den Jare 1657 belegerde hy (doch te vergeefs / dewijl de Ho: Mo: Heeren Staten daer tusschen quamen) de Stadt Munster: en dede op de selve/ met schieten en branden/een grouwelijck gewelt/maer wiert manhaftigh van de Borgers en Soldaten tegen gestaen / en met groot verlies/ t'elckens af-geslagen / soo dat hy eyndelijck (vermids verloop van sijn Leger/ en de aentreckende krijgsmacht der H: Staten, tot des Stadts ontset) gedwongen wierdt / met verdragh / door tusschen-spreecken van hare Ho: Mo: af te trecken / en de Stadt te verlaten: Maer in den Jare 1660. hervatte hy dese belegeringh / en de Stadt Munster den gantsen Winter geblocqueert houdende/ hongerde die uyt / en dewijl hare Ho. Mo: om redenen / hun met dit verschil ('t welck aen des Bisschops zijde / anders nergens / als om d'oppermacht en't hoogste gesagh te doen was) niet wilden bemoeyen / dwongh hy dese Stadt / in de Maent April, des volgenden Jaers 1661/ met vergiffenis aen de Borgers / doch vorders op genade en ongenade / onder sijn gehoorsaemheyt:

Den Munstersen Bisschop, dit aldus verricht hebbende /

bende/ drongh de fught tot Heerschappy hem al vorder/ en overmidts hem door eenige oorblasers/ die haer voordeel daer uyt sochten te trecken/ wierdt wijs gemaeckt/ dat hy eenigh recht had op de Heerlijckheyt/ en 't Stedeken Borkelo onder 't gebiedt der Ho: Mo: Heeren Staten gelegen/ als in den voorgaenden Tijtel/ van Heere tot Borkelo, te sien is; soo dede hy in den Jare 1663/ door sijn Minister den Heer Dom-deecken Brabeeck, aen hare Ho: Mo: in 's Gravenhage over geven sekere papieren/ in de welcke hy sijne gerechtigheyt meende te bewijsen: En op de selve naer sijn sin/ niet vaerdigh genoegh antwoordt bekomende/ liet hem verluyden/ dat hy wel hulp van andere Vorsten, om tot sijn gerechtigheyt te geraken, verkrijgen soude. Maer hare Ho: Mo. waren van ander gevoelen/ sy deden Borkelo eenighsints versterecken/ en gaven bondige redenen van hare gerechtigheden.

Dit aldus niet voort willende/ kreegh den Bisschop andere krullen in den kop: Hy nam aen Executeur, of uytvoerder te zijn van seker Vonnis/ by 't Keyserlijck recht/ den Vorst van Lichtensteyn toe/ en den Graef van Emder- of Oost-Vrieslandt, tegen gewesen: Dit bedroegh wel drie-mael hondert duysent Rijcks-daelders, met noch 100 en 35 duysent Rijcks-daelders, voor verloopen/ en onbetaelde renten.

De betalinge van dese groote sommen/ viel hem wat ongereedt voor den Graef van Oost-Vrieslandt, waer over den Bisschop van Munster, in de Maendt Augusti, des Jaers 1663/ een Gezandt aen den voornoemden Graef af vaerdighde; Dese tot Aurick komende/ eyschte de betalingh van de voorsz. penningen/ en by ontstentenis van dien/ dreyghde hy/ volgens 't Keyserlijck Decreet, de uytvoeringh van 't Vonnis/ door de Wapenen/ tot Esens, Stedesdorp, en Witmont (3 Heerlijckheden/ waer over dit verschil ontstaen was) in 't werck te stellen.

Den Graef van Oost-Vrieslandt bood aen/ de 135000 Rijcks-daelders voor den Intrest te verschaffen/

schaffen / maer versocht eenigh uytstel tot de betalinge der hooft-somme / liet mede versoecken aen de Generale Staten, om middelaers in dese saeck te willen zijn / die oock hier over aen den Bisschop, op den 30 October, 1663 / hun voorschrijvens lieten afgaen: maer kregen in November daer aen volgende / een fier antwoort / Dat hy Bisschop, Keyserlijcke ordre tot de uyterste uytvoeringh hebbende, de versochte saeck van uytstel ter behoorlijcker plaets, wel sou verantwoorden. Doch den Graef van Oost-Vrieslant kreegh van den Bisschop al binniger bescheyt / Dat hy aldien hy, niet alles spoedighlijck na komende, haest andere tale hooren, en de goede nabuurschap niet langh duuren sou.

Terwijl de saken aldus stonden / lagh den Munstersen Bisschop vast op sijn luymen / en eenigh geschut en krijghs-volck / al stilletjes te samen gebroght hebbende / verraste de Deyler of Jemninger-Schans, in Emder-of Oost-Vrieslandt, gelegen op de Rivier de Eems, alwaer den tol / van alle af komende waren betaeldt wordt: Dit braght den Bisschop te wege / door heymelijck kundtschap van een Tamboer, die hem van de gelegentheydt en de zwakke besettingh daer binnen / bericht dede: het Munsterse Krijghs-volck / 't Oost-Vriese daer uyt drijvende / wierden dan Meester van dese Schans. De tijdingh van dese onbisschoppelijcke actie op Kersdagh 1663 / aen de Generale Staten gekomen zijnde / klonck niet wel in haer ooren; Men gaf terstont patenten aen 32 Compagnien / om de besettingen van de daer omtrent leggende sterckten / tegen de vordere aenslagen van desen nabuurlijcken / doch onrustigen Bisschop, te versterckken.

Ondertusschen de geruchten door gants Europa sich versprevdende / dat de Turcken haer met groote Krijghs-macht toe-rusten / om den Keyser in Duytslandt te komen beoorlogen / docht den Bisschop niet raedtsaem te zijn / door dese kleyne en noch eerst begonnen Nederlandtse voordeelen / sich te laten op houden / en daer door grooter overwinningen te ver-

verſuymen/want nu daght hy/dat den tijdt gekomen was / om ſijn heete aengebooren Oorloghs-moedt / met over een kamingh van ſijn geeſtelijck ampt/ als voor 't Chriſtelijck geloof, ſtrijdende/op de ongeloovige Turcken, te verkoelen. Na dat hy dan de Dijler-ſchans van alles wel voorſien/ den Overſten Nicolaes van Elvervelt tot Commandant in deſelve geſtelt had / is hy naer Regensburgh in Duytſlant vertrocken / alwaer de Rijcks-Vorſten (om ordre tegen den Turckſen inval te ſtellen) waren vergadert: Hy wordt aldaer tot Keyſerlijcke Krijghs-Commiſſaris aengenomen / welck Krijghs-ampt hy oock alſoo loffelijck / als ſijn Geeſtelijck-ampt / bedient heeft.

d'Ooſt-Vrieſe Graef en de Nederlandtſe Staten nevens hem / met deſe onvruntlijcke nabuurſchap verlegen / beſtemden een t'ſamen-komſt tot Lier-Oort in Ooſt-Vrieſlant, tegen den 20 Maert Anno 1664. 't geen ſy oock aen den Biſſchop deden verſtaen / verſoeckende / ſijne Gemachtighden daer te laten komen, om de verſchillen in der minne by te leggen, doch hy liet weten / dat der Heeren Staten ſchrijvens hem al te ſpade was behandight, en overſulcks haer verſoeck niet had konnen volbrengen, &c. Evenwel dede hy korts hier na/ door ſijn Miniſter Brabeek, aen de Staten van Gelderlandt (aen wien de volgende ſaeck geſtelt was) nu Staets-gewijs vergadert / verſoecken / dat men met hem in onderhandelingh moght treden, over de inruymingh van Borkelo. Maer hem wiert geantwoort / dat men moeſt ſpreken van die van de Dijler-Schans.

d'Algemeene Staten overleggende / dat de voorſz. Schans, in verſcheyde gelegentheden / haren Staet ſeer groote onheylen konde veroorſaken / en een Brugh werden / over de welcke des ſelfs Vyanden de naeſt aengelegen Provintien, t'allen tijden ſouden konnen overvallen / ſloten met den Grave van Ooſt-Vrieſlandt het volgende verdragh.

WY Georgh Chriſtiaen, Furſt ende Heer tot Ooſt-Vrieſlant, Heer tot Eſens, Stedesdorp en Witmunt,

munt, doen te weten: Nademael de Ho. Mo. Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden, onse goede Vrienden ende Nabuuren, op ons ernstelijck versoeck, op Intrest tegen den penningh 20. hebben doen verschaffen 135000. Rijcksdaelders: tot betalinge en voldoeninge van sekere condemnatie tot onsen laste, en tot voordeel van onsen Heer en Neve Hartman van Lichtensteyn, in het Keyserlijke Hof tot Weenen gewesen, onder verbandt van alle onse Goederen ende Domeynen in Oost-Vrieslant gelegen, ende specialijck van onse Heerlijckheden van Esens, Stedes-dorp en Witmunt voornoemt, en de Inkomsten van dien, met subjectie van alle deselve voor de precise betalinge van Capitael ende jaerlijckse Intresse, onder de militaire executie en stercke hant van den Staet der voorsz. Vereenighde Nederlanden, breder vermogens d'Obligatie van den 4 November lestleden, ten behoeve van de Hoog-gemelte Heeren Staten Generael onder Handt en Zegel hebbe gepasseert, daer toe kortheyts halven gerefereert wort: Soo ist dat wy geconsenteert ende bewillight hebben, gelijck wy consenteren en bewilligen by desen, dat het aen haer Ho. Mo. tot meerder securiteyt en versekeringe vry sal staen, terstont na het tekenen deser, de jegenwoordige Dijler-Schanse ende Jemgummer-dwinger, met soodanigh Guarnisoen buyten onse kosten te besetten, als de selve souden mogen komen goet te vinden: Nemen oock wijders aen, voor d'Ed. Mo. Heeren Raden van State der voorsz. Vereenighde Nederlanden, ende onse Gecommitteerde, tot onsen koste en laste, de reparatie van Fortificatie-wercken van't selve Fort te laten besteden, en in behoorlijcke defentie brengen onderhouden, als mede de Baracken en andere bequame Huysingen, die aldaer tot Logement van't voorsz. Guarnisoen sullen dienen gemaeckt te worden: Ende soo wanneer de voorsz. Fortificatie-wercken sullen zijn gerepareert, in defentie gebraght, en de voorsz. Baracken of d'andere Logementen gemaeckt, opgenomen, gelaudeert en geprefen, volgens de gewoonlijcke ordre, soo sullen wy besorgen, dat

dat d'onkoſten daer toe aengewent, aenſtonts uyt onſe intraden ende Domeynen promptelijck worden betaelt, gelijck wy oock ſorge ſullen dragen, dat voldaen werde 't geene daer voor de Jaerlijckſe onderhoudinge van 't eene en 't ander ſal worden beſteet; Dan in geval ſoodanige betalingen boven vermoeden, mocht werden geprotraheert, verſchoven of uytgeſtelt, zijn wy te vreden, dat omtrent den Raed van Staet uyt d'inkomſten vande Generaliteyt, de gerequireerde gelderen voor ons verſchiete en debourſere, des beloven wy wederom onder verbant als vooren, na afloſſinge en quijtinge van de voorſz. ſchult, ende voor en aleer de voorſz. Fortreſſe weder te aenvaerden, en in poſſeſſie van dien te treden, de voorſz. voor ons alſoo te verſchieten en te debourſeren peningen aen de meer Hoogh-gemelte Heeren Staten Generael, of den Wel-gemelten Raed van State vrywilligh te vergoeden en reſtitueren met den Intreſt van dien, na advenant den voorſz. penningh 20 in 't Iaer, edoch is hier by bedongen, expreſſelijck gereſerveert, dat ſulcks alles niet en ſal geſchieden tot prejuditie, nadeel of afbreuck van 't H. Roomſe Rijck, nochte tot verminderinge der Keyſerlijcke Majeſteyt en des Rijcks hooghſte Superioriteyt over de ſelve Plaetſe, ofte 't geheele Furſtendom Ooſt-Vrieſlant, noch dat wy daer door ſullen worden belet aen de exercitie van onſe Juriſdictie in de ſelve Plaetſe, ſoo wijt ons deſelve voor onſe Onderdanen toe ſtaet, en aen den vryen pas en repas voor ons en onſe Onderdanen, en voor de welcke ſoo van buyten met de ſelve Commercie drijven, mitſgaders hare Goederen: Dat oock den Commandeur by haer Ho. Mo. op de voorſz. Schantſe aen te ſtellen, mitſgaders ſijn Officieren en Soldaten, hun ſullen onthouden van alle Jachten, Viſſeryen, en Vogel-vangen, van wat ſoorte 't ſelve oock zy, ten ware wy hier inne yets willen diſponeren of toelaten, en indien yemant ons of onſe Succeſſeurs van wegen deſe inquartieringe ſoude willen moeyen, pericul, ſchade of hoſtiliteyt aen doen of bewijſen, ſoo veel in de Heeren Staten Generael ons en onſe Succeſſeurs in

haer

haer Ho. Mo. protectie nemen, belovende ons ende onse Successeurs, na uyterste vermogen te sullen defenderen tegens alle gewelt: en dit alles sonder prejuditie van de vryheyt des Furstendoms Oost-Vrieslandt, noch dat daer door de Heeren Staten Generael van de Geunieerde Nederlanden en sullen pretenderen eenigh recht of gerechtigheyt van superioriteyt of andersints over het Ampt Lier-Oort, en in specie over Deyderlant, maer gehouden blijven na betalinge als boven verhaelt, de plaetse ter goeder trouwe te restitueren, en in vrye gebruyck en possessie, gelijck 't selve is over gelevert, wederom te laten en te stellen in handen van ons of onse Successeurs, sonder eenige exceptie, uytvlucht, of tergiversatie, hoedanigh die oock zy: Des ten oirkonde, &c.

Op den 23 April 1664 wierden de Patenten afgesonden aen de Nederlantse Krijghs-benden, om haer te Scheep te begeven/ en tegen den 6 Mey door de Kil, Goude, Sparendam, en de Zuyder Zee, te komen op de Rendevous tot Campen: over dese/ en de daer noch by komende Krijghs-macht / soo van Ruyterey als Voetvolck/ Geschut en Ammonitie/ uytmakende het gantsch Leger / wierdt als Generael Veltheer gestelt / den doorluchtigen Prins Wilhelm Fredrick, Furst tot Nassau, &c. Stadthouder van Vrieslant, &c. Maer na 't oude gebruyck der Nederlantse Legers/ wierden hem by ghevoeght / volgens den Inhoudt deser Acte:

De Staten Generael der Vereenighde Nederlanden, allen den geenen, die desen sullen sien of hooren lesen, Saluyt. Alsoo wy goedt gevonden hebben, dat met de macht van 't Landt getracht sal worden, de Bisschoppelijcke Munsterse Troepen te doen deslogeren uyt de Dijler-Schans, in Oost-Vrieslandt, en dat om verscheyde justificatoire en peremptoire redenen, ons daer toe moveerende, ende tot dien eynde derwaerts te zenden, een aensienlijck getal Ruyteren en Soldaten, onder 't beleyt van den Doorluchtighsten

ſten hoogh-geboren Furſt en Heere, Heere, Willem Frederick, Furſt tot Naſſouw, &c. SOO IST, dat wy oock noodigh en dienſtigh hebben geoordeelt, midts deſen te verſoecken, en te committeren, de Wel-edele geſtrenge, wijſe, voorſichtige Heeren, Willem van Haren, Grietman van Bilt; Zeger van Rechteren, Heer tot Almelo, en Vrieſe-Veenen; en Henrick Gockinga: Reſpective Gedeputeerde in onſe Vergaderinge van wegen de Provintie van Vrieſlandt, Over-Yſſel, Stadt ten Landen: om den Wel-gemelten Heer, Prins Willem van Naſſouw, op de voorgenomen expeditie, met raedt en daedt by te weſen, en t'aſſiſteren, en naer voorgaende deliberatie, ſonder rugge-ſpraeck, aengaende de voorſz. expeditie, te roſolveren, 't geene dat naer gelegentheyt en vereyſch der voorvallende ſaken, ten meeſten dienſt, welſtant, en verſekeringe van't voorſz. ons ooghmerk bevonden ſal worden te behoren. Belovende voor goedt, vaſt, en van waerden te houden, alle 't geene gemelte Heeren, onſe Gedeputeerden te ſamen, ofte eenige van dien preſent weſende, nopende 't gene voorſz. is, gedaen, en geëffectueert ſal worden, &c.

Hier en boven vonden hare Ho. Mo. noch goet / te committeren d'Heeren Ripperda toe Burſe, Krommon, en Amerongen, om mede t'zijnder tijdt / des noodt / den Hoogh-gemelten Prins, als Generael Veldt-Heer, beneven de voor-gemelte Heeren, op de ſelve expeditie, met haren goeden raedt behulpſaem te zijn: en indien de noodtſakelijckheyt noch verder vereyſte / ſoo ſoude uyt yeder Provintie, een Gedeputeerde te Velde trecken.

De Generale Staten, om alle onheylen te vermijden / ſchreven op den 29 April, 1664. noch eens voor 't laetſt aen den Munſterſen Biſſchop; dat het haer leet was, dat de ſwevende verſchillen niet in der minne waren by geleyt, daer toe ſy alle noodige middelen hadden aengewent, en daer over als nu door gerechtige, en dringende redenen, verplicht waren, om Ooſt-Vrieſlandt van alle overlaſt te helpen be-

ſcher-

schetmen, door hare Krijghs-macht, en sijne besettingen uyt de Dijler-Schans te doen verhuysen. Verhaelden voorts sijn Bisschops ongerechtige proceduren: als die liever wilde de vereyste penningen, met louter gewelt, overlast, en ten bederve, der Landt-zaten, door harde Executien, op halen, dan de selve met gemack, en vrundtschap te ontfangen, van 't welck hem de weet gedaen was, doch by aldien de selve hem niet was ter handen gekomen, stonden sy als noch bereyt en vast, dat den eersten, en tweeden termijn, op de behoorlijcke tijdt betaelt sou worden, mits dat hy de Dijler-Schans, voor den 10 Mey naestkomende, ten alderlanghsten van sijn besettingh dede ontruymen: en by weygeringh van sulcks, protesteerden sy voor al de Wereldt, van alle vordere onheylen, &c.

Den Bisschop antwoorde / dat hem hare Ho. Mo. Missive met bevremdinge voorquam, en dat door eenzijdige informatie een gants onverwachte wederwaerdige opinie wiert opgenomen, daer hy noyt anders had bevlytight, als met haer Ho. Mo. alle goede vruntschap en goede correspondentie te cultiveren, en of hy wegens des selfs pregnante redenen tegens hadde, soo wilde hy 't op sijn beloop laten, bi-voegende / sijn secreten Raedt Brabeeck te sullen afsenden, om alle onderlingh misverstant wech te nemen: Maer Brabeeck in den Hage verschijnende / heeft dat werck geen vereyschten uytslagh genomen. Onderwijl waren de Heeren Staten Soldaten buyten Kampen op de rendevous gekomen / van waer den Generael Velt-Heer Prins Willem sijn Trompetter aen den Graef van Benthem sont / aenseggende / dat den aentocht apparent door sijn Lant soude geschieden / die 't selve niet onaengenaem liet zijn: Den Bisschop had daer tegens 60 Soldaten uyt Warendorp, Constapels / Amonitie / Ec. in de Dijler-Schants gesonden / en liet noch veele Boeren op ontbieden / die 's nachts marcheerden / en by dagh in 't velt lagen / om niet gesien te werden.

Belegh, en Veroveringh van de Dijler-Schans.

Den 20 Mey 1664 quam der Heeren Staten Leger voor de Dijler-ſchans; Den Generael Velt-heer dede aenſtonts door den Colonel, G. van Itterſum, en ſijn Trompetter de Schans op eyſchen: Den Commandant Elvervelt, antwoorde / dat hem de Schans van ſijn Heer en Meeſter, den Biſſchop van Munſter was bevolen te bewaren, en ſonder ander laſt van hem t'ontfangen, ſoude hy, tot den laetſten toe, ſulcks trachten na te komen; naer eenige proteſtatien des Heeren van Itterſum van de volgende onheylen / die uyt deſe weygeringh ſoude mogen ontſtaen / is Itterſum weder in 't Leger gekomen.

Hier op wiert de belegeringh aengevangen: de Colonellen Itterſum en Klant beſetten de Weſtfaelſe zijde, men toogh met de Franſe, Engelſe, Schotſe, en Vrieſe benden over 't moeras op planckjes / na de hartſte gront / den dijck doende doorſnijden / om 't water af te tappen; dit moeſt den Commandant Elvervelt met goede oogen aenſien. Onderwijl quam 't grof Geſchut / en de Wagens met Schoppen en Spaden van Groeningen, doch vry wat laet / gelijck oock dede 't Volck / en d'Oorloghs-behoeften onder den Luytenant Generael van der Mijl, die te water op de Watten niet hadden voort gekoſt / alwaer oock eenigh volck om hals was geraekt. Men maeckte oock op 7 ponten een Schip-brugh over de Rivier de Eems: Daer wiert oock een Waterp / voor halve Kartouwen aenbeſteet / voor 1500 guldens / die met der haeſt vaerdigh was.

Den 23 Mey begon men de Schans te beſchieten / als wanneer daeghs te voren / den Luytenant Kloot daer uyt quam / verſoeckende ſtilſtant / om aen den Heer Biſſchop te zenden / als oock Paſpoort voor ſijn Vrouw / om na Meppen te gaen: 't eerſte wiert volkomen geweygert / maer 't leſte toegeſtaen / en oock volbrocht. Den 24 Mey begoſten die van de Schans, op 't ſchieten der beleggers / met grof Geſchut en Granaten / dagh en nacht / te antwoorden.

Onder dies hadt den Dom-deken Brabeeck, en Aelbrecht Freusbergh, Secretaris van den Bisschop, in den Hage een handelinge versocht/ maer wijl geen satisfactie op hare Volmachten wierde bespeurt/ is aen den Bisschop gesonden / om de voorsz. Schans op den 4 Junij te ontruymen, en soo lange aen den Generael Veltheer ophoudingh van hostiliteyt aengheschreven/ tot den lesten Mey: echter liet de Generael niet na/ sijn Aproches te bevorderen/ de Gouverneur Elvervelt daer over klagende/ antwoorde sijn Excellentie, Hy had binnen de Schans te doen wat hem beliefde, den Generael onderhielt de stilstant, en den Gouverneur hadt buyten niet te ghebieden. Den 31 Mey, quamen twee Munsterse Gedeputeerde in't Leger/ daer haer Ho. Mo. Gecommitteerde waren/ hun afvragende / Of sy van den Bisschop gecommitteert waren? seyden ja, voort of sy aen haer E. niet hadden te seggen? Sy antwoorden de Gedeputeerde van Oost-vrieslant te moeten spreken; en hadden haer Ho: Mo: Gedeputeerde haer yets voor te dragen, sy souden 't selve aenhooren; welck bescheyt sy aen den Generael Veltheer mede gaven; en daer na lieten de Gecommitteerde van den Furst van Oostvrieslant weten / dat de Munsterse quitantie niet goet, noch aennemelijck en was, welcke absurditeyt veroorsaeckte datter niets gedaen / en den 1 Juny weder geschoten wierdt / ende de Munsterse Gecommitteerde pakten hun in haest wech/ wijl sy om te handelen inhabil waren / als geen Commissie noch Creditiven daer toe hebbende / alles maer by den Bisschop aengeleydt zijnde / om tijdt te winnen: En dese Munsterse Gedeputeerde verklaerden daer na; Dat het Accoort in den Hage met Brabeeck ghesloten, haren Bisschop niet en konde aennemen.

Den Generael Veldtheer had sich te Stapelmoer, met sijn Quartier neder geslagen/ op een ruym velt/ de Hutten der Soldaten waren ter zijden 't Dorp/ selfs had den Generael sijn eygen Hutte in 't Veldt/ by een groot Huys daer sijn Tente in was/ sich alsoo behelpende na tijdts ghelegentheydt; Broodt/

Bier en Wijn was daer ghenoegh / maer een Lief-hebber van Kaes vondt ſijn gerijf niet / noch Stroo vondt men om geen dubbelt geldt / en echter ſtondt 't Koorn ten Velde onbeſchadight / dat luſtigh om ſien was / de Boeren gingen in 't Veldt arbeyden ſonder bekommernis. Verdehalf uur van Stapelmoet lagh 't Ruyter-quartier van 22 Compagnien, onder Prins Talmont, daer eenige Huysgeſinnen vertrocken waren / alwaer oock 't gewas ten velde / tot voerage der Paerden wiert gebruyckt / hier vont men Bier / maer ſchaers; Wijn / Broot en andere Vivres gingh redelijck / het derde Quartier was tot Bruwael, onder Colonel Itterſum, Clant en Swartſenburgh, was cierlijck afgeſet / en hare Tenten als een oogh verluſtingh aen te ſien: van alle deſe Quartieren lagh de Schans omtrent een half uurtjen / daer men den Dijl door komt / over hoogh Landt / tot op een brede wegh die zich tot aen den Dijck ſtreckt / van waer men de Schans in een geheel moeraſſige laeghte ſiet leggen / met dick beſette Wallen: Wanneer nu veel Wagens met Rijs / en de Aproches niet alleen tot na by waren gevordert / maer 's Vyandts Canon door uyterlijck Canoneren Gedecanoneert, oock veele aen den roo-loop / sieck / en de plaets te kleyn was te ſchuylen ofte ontwijcken / ſloegen ſy den 4 Juny 's morgens ten half 7. de Trommel om te parlamenteren / daer Capiteyn Calcar en Lieutenant Cloot op buyten geſonden wierden / de Articulen ſlooten / en luyden als volght:

Artijkelen van 't overgeven van de Dijler-Schans.

Erſtelijck, dat het aenweſende Guarniſoen, ſoo Officieren als Soldaten, bedienden van den Staf ende Artillerye, ende voort alle die gene, die ſijn Hoog-Furſtelijcke Genade tot Munſter verplicht zijn, met Vliegende Vaendels, boven en onder-geweer, brandende Lonten, Bagagie, Sack en Pack, vry af trecken, en den rechten wegh na Koeſvelt; ſonder

eenigh beletsel of ophouden, sullen mogen marcheren.

2. Sal uyt de voorsz. Schans mogen vervoert werden alle 't geene sijn Heer Furstelijcke Genade tot Munster na ende binnen de Dijler-Schans heeft laten voeren, als Artillerye, Ammunitie van Oorlogh, Bou-materialen, Proviande en Vivres, Timmer-hout, Pallissaden, Schollen ende Plancken, voort alle het geene sijn Heer Furstelijke Genade tot Munster toebehoort, uytghesondert nochtans alle 't geene aen en omtrent de voorsz. Schans aert en nagel vast is.

3. Uyt de voorsz. Schans en sal niet mogen vervoert worden soodanigh Canon als gemarqueert ende geteken is met de Wapenen van hare Ho. Mo. gelijck mede daer binnen verblijven sal, alle 't geene daer binnen gevonden is, ten tijde als de selve Schans door de Troupes van sijn Furstelijcke Genade tot Munster; is bemachtight.

4. In manieren als vooren sal het Guarnisoen uyt trecken, op Vrydagh den 6 Juny, of den 27 Mey, 1664. ende sullen tot noodigh transport van de generale Artillerye, Ammunitie van Oorlogh, Proviant, Bagagie, ende vordere materialen versorght worden noodige Ponten, Wagens en Paerden, om 't gene voorsz. vry en onverhindert na Meppen te voeren.

5. Indien om de kortheyt des tijts alle de voorsz. goederen soo haest niet souden konnen worden uyt de voorsz. Schans gevoert, en dat dien volgens de Commandant daer binnen begeerde te blijven, tot dat het eerste met het laetste daer uyt gebracht sal zijn, dat in sulcken gevalle den gemelten Commandant een goede verfekerde Post binnen de voorsz. Schans sal assigneren en aenwijsen, om door Hoogh-gemelte sijn Furstelijcke Doorluchtigheyt, met Troupes van haer Ho. Mo. beset te worden.

Aldus gesloten ende gearresteert tusschen sijn Furstelijcke Doorluchtigheyt de Heere Prince Wilhelm Frederick van Nassau, &c. als Generael van de Troupen van haer Ho. Mo. aen d'eene zijde, ende den Heere Nicolaes van Elvervelt, Commandeur van de Dijler-

Dijler-ſchans, aen d'ander zijde, in dato als boven, in 't Leger van haer Ho. Mo. in 't Quartier, van Hoogh-gemelte ſijn Furſtelijcke Doorluchtigheyt, tot Stapelmoer. Geteykent,

WILLEM FREDERICH, F. zu Naſſau.
NICOLAES van ELVERVELT.

Men weygerde aen de Munsterſe de Paliſſaden aen de Schans ſtaende/ mede te nemen; Sy trocken uyt 160 ghesonde Mannen/ in gheleden marcherende/ 80 soo siecken als gequetsten/ die op wagens lagen/ de meeste door ſplinters van de Munsterſe Palliſſaden beſchadight/ ſamen sterck 300 man: Capiteyn Kock wierdt by provisie Gouverneur geſtelt. Op de Schans waren ghedaen 1982 Canon-ſchoten/ ende op 't Belegh is in gelde by gebracht 175000 gulden: Binnen de Schans was alles seer ellendigh en wech geschoten/ geen blijvende plaets konde men bespeuren/ als in gaten onder de Wallen/ want elders kost men door 't Canon noch de Granaden niet duren; den 7 Junij wierde de Approchien geslecht/ de Schans gerepareert/ en met Guarniſoen voorſien/ keerende 't Leger alsoo met zege-prael weder t'huys/ maer 5 man in als daer voor gebleven zijnde: Oock wierde doenmaels afgebroken seker Fort/ door desen by de Heſſen gebouwt/ genaemt Hagelwerck, 't welck noch in sijn volle postuur van Bolwercken en Grachten stont/ 't geen de voorsz. Dyler-ſchans nu of dan had konnen incomoderen/ de Grachten die daerom wijdt en diep liepen/ zijn met de Wallen ghevult. Hare Ho: Mo: sonden aen ſijn Keyſerlijcke Majesteyt daer op ſekeren Brief/ waer inne de ſelve seer pertinente openinge/ en van alles duydelijcke verklaringe deden.

Den Grave van Ooſt-vrieſlandt wierdt bysonderlijck van hare Ho: Mo: aengeschreven/ dat hy/ noch den eersten/ noch den tweeden termijn/ noch oock geenige penningen aen den Biſſchop ſoude betalen/ ſonder haer kennis. Aldus is desen eersten Munsterſen Oorlogh ten eynde geloopen.

Vervolgh van den Munsterſen Oorlogh, in den Jare 1665.

DEn Biſſchop van Munſter, met het ruymen uyt de Dyler-ſchans, ſich alſoo van ſijn voornemen verſteken / en den toekomenden Oorlogh tuſſchen Engelant en 't Vereenight Nederlant te gemoet ſiende/ meende nu gelegentheydt / tot revengie / ghevonden te hebben/ en op een anders koſten/ ſijn dappere Oorloghs-daden den Nederlanders te doen ghevoelen. Den Munſterſen Biſſchop vondt hem oock niet bedrogen / want den Koningh van Engelandt ſpande al heymelijck met hem aen; denckende / wanneer Nederlant den Zee- en Landt-krijgh te ghelijck over quam, ſoo veel te beter en eerder, tot ſijn ooghwit te geraken; maer den Engelſen Koningh vondt ſich te recht bedrogen/want hoewel hy den Biſſchop over de 4000000 guldens, dat is/ 40 tonnen Gouts bygſette (daer van niets in ſijn Landt ghebleven / of noyt weder in ghekomen is / daer in tegendeel / de meeſte penningen die men ten Zee-krijgh ghebruyckt / als door verdienende maent-gelden en mondt-koſten / &c. in de ſelve Landen / daer men die betaelt / blijven/ en gheconſumeert worden) ſoo heeft hy daer mede geen voordeel voor ſich ſelf/ noch verzwackingh der Nederlandtſe Zee-macht tegen hem / te wege ghebracht: want den Biſſchop wierdt in de maent September eerſt met ſijn Leger vaerdigh / en had altijt ſijn toelegh bedeckt gehouden / ſoo dat de Algemeene Staten, noch oock andere naburige Vorſten of Staten niet weten konden / wien het gelden ſou. Hier door was het dat de Nederlandtſe Oorloghs-vloot den geheelen Somer / ſoo wel van alderhande Gheſchut/ Oorloghs-amonitie/ Matroſen/ en ſelfs van Landt-ſoldaten vooꝛſien was/ als of men gheen Vyandt te Landt en vreeſde. Evenwel is het ſeker / dat den Koningh van Engelant den Nederlandtſen Staet door deſen Munſterſchen Oorlogh, groote ſchaden / doch ſijn ſelven geen voordeel heeft aengebracht.

Eenige

Eenige voncken van dit ſmeulend Oorloghs-vuur/ die evenwel haeſt wederom verdwenen / ſchenen haer al in de Maendt January 1665. te openbaren / want op den 7. der gheſeyde / quam tot Weſel een Baron die den Keyſer eertijdts ghedient had/ gaende na 't Sticht Munſter; ſoo hy ſeyde/ om volck te werven / alſoo d'Engelſe by ontſtentenis van Vrede, de Hollanders te ghelijck den Oorlogh, te Water en te Lande ſouden aendoen. Op den ſelven dagh quam aldaer ſchryvens aen dien Commandeur, dat'er eenige Engelſe Lords, met veel geʒwiers en Bagagie / over Dorſten naer Ceulen reyſden / die aen gheen plaetſen / daer Staetſe beſettingen lagen / wilden gebracht ʒijn. Sy wierden onderſchept / en binnen Weſel ghevoert: het waren Lord Morpeth, Mr. Watſon, Mr. Leyceſter, Mr. Veach, drie Kooplieden met vier Dienaers; men verſekerde en ondervraeghdeſe / maer men kon niet anders vernemen/ als datſe voorgaven / ſommige naer Ceulen, en andere na Brabant te willen. Den Engelſen Reſident Douningh in den Hage hier van verwittight / pleyte voor haer / en ſprackſe vry. Niettemin ſchijnt'er doenmaels al yets / daer ontrent gaende geweeſt te ʒijn / want tot Paterborn, in de Stedekens Brakel en Leym, by trom-ſlagh Volck aengenomen wiert: oock wierdender tot Eſſen voor den Biſſchop, tegens den Maent Junij, eenige duyſenden Roers gereedt ghemaeckt. Hy dede oock / tot een uytſchot / 6000 van ſijne beſte Onderdanen op ſchrijven / om in tijt van noodt / dienſt te konnen doen. Doch men had vermoeden / dat dit ten dienſt van den Keurvorſt van Brandenburgh mocht ʒijn. Eenige tijdt hier na is oock den Grave van Ooſt-vrieſlant gewaerſchout/ dat den Biſſchop, aenſlagen op een van ſijne Sloten voor had.

In 't eynd van de maendt Junij 1665. quamen vier Engelſe Fregatten tot Ooſtende, mede brengende een goet deel gout en ſilver, 't geen aldaer voor den Biſſchop van Munſter, gemunt wierdt; en voor het ſelve nam men onder de handt / tot Brugge, Gent,

Aelst, Antwerpen, ende voorts in Kleyn Brabandt, Luyck, Ceulen, &c. Volck aen voor den gheseyden Bisschop. Doen ter tijdt hadden d'Engelse Schepen / die voor Oostende lagen / een grouwelijcke storm-windt / twee raeckten in de grondt / een stiet te barsten / een ander strande / 't meeste Volck en goedt verdronck in Zee / twee geraeckten noch mastcloos in Engelant: Die van Hamborgh ontfingen doen ter tijdt mede / twee mael hondert duysent Rijcksdaelders, die tot de Munsterse Werwingh ghebruyckt wierden. Daer omtrent wierdt oock veel Volcks aengenomen / en groot geldt op de hant gegheven / waer door dit Volck dertel / en nacht en dagh dronckken / dapper de pijpen stelden / soo dat'er tot Wolfen buttel eenige wierden op gheknoopt/ en te Hamburgh verscheyden gegeesselt en uytgejaeght; maer over oock alt aer ten laetsten de Munsterse werdingen verboden wierden / insgelijcks dede men daer sonditom mede.

Den Marquis Castel Rodrigo, Gouverneur der Spaense Nederlanden ontschuldighde sich oock / dat hy de Munsterse wervingen had soecken te verhinderen, als oock geschiet was / soo hy voorgaf / maer men wist anders. Doch den Ambassadeur des Koninghs van Vranckrijck, in den Hage, waerschoude hare Ho: Mo: voor des Bisschops aenslagen / seggende uyt den naem van sijn Heer en Meester, dat hy versekert was/ dat dien Bisschop een verbont met den Koningh van Engelandt hadt aengegaen, en daer over alreede aen den Bisschop had gheschreven / Indien hy de Vereenighde Nederlanden quam aen te randen, hy alsdan sijne Koninghlicke Oorlogs-macht, tot beschermínge der selve, krachtelijck sou komen te ghevoelen. Seggende voorts / dat sijn Coningh alreede den Spaenschen Ambassadeur, de Fuentes tot Parijs had doen aenspreken/ wegen de passagie/ door de Coninghlijcke Spaense Nederlanden, door de Françe hulp-benden/ die hy/ ten dienst van hare Ho: Mo: soude over senden: Vorders rade hy de selve/ dat sy by tijts, hare Krijghs-macht te lande wilden versterc-

ken,

ken, om voor alle schielijcke overvallen bevrijdt te zijn, &c. Doch dese waerschouwingen quamen seer spade by; want den Bisschop onder een valsch gerucht van met hare Ho: Mo: te willen leven in alle goede nabuurschap / voorsach sich binnen Koesvelt en andere plaetsen / van een schoone Artillerye van 80 Stucken / 20 Mortieren / ontallijcke wagens met Rys van 12 voeten langh; en behalvens dat syn Leger in Munsterlandt bestont in:

Den Oversten en Generael Wachtmeester, zijnde een ervaren Soldaet en goet Ingenieur, 10

Den Oversten	Post	10	Compagnyen.
	Bartel	10	
	Clemens	10	
	Nagel	10	
	Lutzou	10	
	Korf	10	
	Andries	10	
	Botler	10	
	Scheythorst	4	

Somma 94 Compagnien, yeder tot 75 Koppen, maken, t'samen 7150 koppen.

Soo quam oock uyt Hoogh-Duytslant den Oversten Tilly met 1600 man tot syn hulpe / logerende tot Borcken, 5 mijl van Grol; meer andere Troupen met ooghluyckingh van Keur-Keulen, en andere geworden / quamen mede tot zijn dienst: maer den Nieuburger Vorst verboot in zyn Landt / voor den Bisschop Soldaten aen te nemen. Den Bisschop versocht oock van den Keyser Borkulo (als op 's Rijcks bodem) te mogen aentasten. Eyndelijck brack den bommel uyt / want hy sont met een Trompetter den 14 September 1665, een Ontsegh-Brief aen de Staten Generael, welcker inhout wy (kortheyts halven!) voor by gaen.

Den Trompetter liet men wederom vertrecken / door dien men tijdingh had/ dat des Bisschops Volck alrede voor d'aenkomst deses Briefs / de Twente was in getrocken; Doch d'Algemeene Staten schre-

ven den 29 der selver maent aen den Bisschop een rustelijck antwoort / 't welck / met den inhout des Ontsegh-Briefs, in den Hollantsen Mercurius van 't Jaer 1665 / te lesen is.

Ondertusschen soghtmen hier in 't Lant verradery uyt te wercken: want den Richter van den Dorenwaert, ontrent Aernem gelegen / had met gelt / en schone beloften / voor den Bisschop van Munster, omgekoft eenen Jan Muller, uyt Vlaenderen, geweesen Ruyter onder de Guarde van de Ed. Groot Mo. Heeren Staten van Hollandt en West-Vrieslandt, die sich nu met visschen omtrent Schencken-schans, op den Rhijn en Yssel geneerde / en over sulcks der selver gelegentheyt wel bekent was; als oock eenen / genaemt in de wandelingh / Hendrick in de Kelder, mede een Visscher en Scheeps-pont-gezel / beyde woonende buyten de Sabels Poort tot Aernhem: Dese hadden voorgenomen aenleydingh te geven / hoe men de Steden Doesburgh en Aernhem, bequaemst sou konnen overvallen en verrassen / gelijck oock / om op het ondiepste van de Rivieren den Rhijn en Yssel, Ruyterey en Voet-volck / door / of met lichte / en vaerdige Schip-bruggen / over te brengen. Hier op haddense dese genoemde stroomen / en de Stats-grachten van Doesburgh al wesen peylen / en sochten onder des / noch meerder volck aen haer zyde te krijgen / waer door hun verradery ontdeckt / en sy beyde tot Aernhem gevangen wierden: aldaer scherpelijck ondervraeght / en overtuyght zijnde / merckten wel haest / dat het haer 't leven gelden soude: Jan Muller hier over wanhoopigh / bracht sich selven in de gevanckenis om hals. Hendrick in de Kelder, wiert op den 21 September 1665. onthooft / en de kop op een staeck geset / en 't lichaem onder de Galg begraven. Den Bisschop ontkende daer na / van dit verraet kundigh te zijn: maer den voornoemden Richter, zich by tijdts wegh makende / en tot den Bisschop overloopende / wist het wel.

Soo haest was den voornoemden ontsegh-brief van den Bisschop van Munster niet in den Hage aen-

geko-

gekomen / of sijne Troupen / tot Ochtrup vergadert / waren al in de Twente, en 't Graefschap Zutphen in gevallen / beroofde en plonderden de opene stedekens / Enschede, Otmarsen, Almelo, Diepenhem, &c. doch komende tot Borkelo, vonden tegenstandt / alsoo dat Slot met omtrent 60 of 70 Soldaten van 't Guarnisoen van Grol, onder 't gebiedt van d' Heer Capiteyn-Luytenant D. van Haersolte beset was / maer dit konde niet langh tegen houden / door dien 't Huys met geen dicke muuren / slechts met een Water-gracht / sonder eenige aerde wallen / omcingelt was / soo dat de Munsterse met Canon aen d'eene zijde daer in schooten / dat het aen d'ander zijde weder uyt vloogh / gelijck twee Granaten oock geen kleyne schade veroorsaeckten / en al de tegenweer die de Soldaten van binnen konden doen / was / dat sy uyt de vensters eenige van des Bisschops Volck doot schooten / alsoo hun Haeckgeschut te laegh lagh: Hier over moesten sy 't eyndelijck den 18 September, oude stijl / Anno 1665. met verdragh op geven / en trocken weder binnen Grol. Daer op vielen de Munsterse al vorder 't Graefschap Zutphen in / overvallende de onvaste plaetsen Lochem en Dotechem, daer uyt het alles wegh gevlucht was / doch de stercke Stadt Grol en Breefoort, lieten sy achter hun / ongemoeyt leggen / geen macht noch moedt hebbende / om die aen te tasten; De stroopers / die tot voor de Steden Doesburgh, Zutphen, en Deventer quamen rooven / wierden somtijdts gevangen binnen gebracht.

Hare Ho. Mo. nu ontbloot van veel Lant-Militie / mits de selve op d'Oorloghs-Vloot verdeelt was: waren veel Frontier-Steden / als Wesel seer sober / Deventer, Swol, Doesburgh, en Steenwijck, en de Schansen, oock selfs de Bourtange, maer met weynigh Volck voorsien / soo dat'er terstont ordre / tot 6000 man / soo te voet als te paert aen te nemen / gegeven wiert. En alhoewel dit alles seer spoedigh / en met goede ordre toe gingh / was de verslagenheyt / omtrent dese plaetsen soo groot / dat indien

den Bisschop doen ter tijdt had dorven aenvallen / eenige van dese Frontier-Steden souden groot perijckel geloopen hebben: Ondertusschen bewaeckten de Veluwse Boeren / by beurten / onder 't gebiet van hare Scholten, den Yssel-stroom, om de Bisschopse het overkomen te beletten.

Terwijl dit alles voorviel / was Prins Maurits van Nassau in de Steden aen de Rivier / den Yssel, met grooten yver besigh / om de selve / soo veel mogelijck te versterken / en met allerley Oorloghs-tuygh te voorsien: De Guarnisoenen uyt de Brabantse en Vlaemse Steden / soo veel men die eenighsints dorst ontblooten / wierden in de Gelderse, Zutphense, Overysselse, en Groeninger Steden en Schansen over gevoert / doch om dat'er veel Lant-Soldaten op de Oorloghs Vloot waren / kon men geen bequaem Leger / om de Munsterse, uyt 't Veldt te slaen / te samen brengen.

Den Bisschop nu meenende dat'er geen kans was / om op de vaste Steden eenigh voordeel te konnen uytrichten / of over den Yssel-stroom te geraken / dede een gedeelte van syn Leger trecken na de Drenthe, terwijl eenige andere van sijne Troupen / onder den Oversten Gorgas, omtrent de Bourtange zich onthielden / dewelcke eyndelyck door een ouden overgelopen Schaep-harder van Meppen over het Moeras, ('t welck onpassabel wierde geoordeelt) geleyt waren / en het Klooster Apel, in een mistigen morgenstont / overvallen hadden: Soo heeft een parthye van dese Troupen / soecken over het Dorp Rooswinckel door te breken in de Drenthe, by de Valter Schans; doch zijn aldaer gestut door den Heer Struyck, Secretarius tot Assen, met eenige Huysluyden uyt de omleggende Dorpen op ontboden; te hulpe krijgende 50 Musquetiers van den Colonel Broersma, uyt Couverden. Een ander troup was van het Klooster Apel getrocken in Westwoldinger Landt, welcke in het Dorp Sellinge wierden overvallen door eenigh gecommandeert Volck uyt de omleggende Schansen van de Bourtange, Lange-

racker Schans, Benninghwolder Schans, neſſens ee- nige gecommandeerde Ruyteren / geleydet door den Luytenant Clant, welcke zich op een geſette uur / in den Morgenſtont conjungeerden / en de Biſſchopſe geluckelijck in vielen: veele van de ſelve zijn verſlagen / ende ſouden de geheele Troupen geſlagen en gevangen gekregen hebben / indien het haer op 't laetſte niet aen buskrupt gemanqueert hadde om hare Victorie te vervolgen. De gevluchten in een Boſſchagie / hadden alrede hare Vaendelen opgewonden / ſtaende vaerdigh om haer over te geven / indien daer vervolgh had geweeſt.

Omtrent de ſelve tijdt / quam aen de Overyſſelſe kant / van de Lemer-bergh, eerſt een kleyne partye / by nacht overvallen het Vleck Ommen. Daer op volghde een groote macht / in meyninge de Ommer-Schans, die niet wel voorſien was / onvoorſiens te overvallen / ofte daer by / door te breken / tot dien eynde mede aenvoerende eenige Wagens met Rijſwerck ende Stroo; doch wierden aldaer tegen ghehouden / door de goede toeſicht van den Heer Secretaris Struyck, die het Moeras aen beyde zijden van de Schans met menighte van Huysluyden ſterck hielt beſet / drie dagen langh; ondertuſſchen wierde de Ommer-ſchans met alle noodtdruftigheyt verſien. Den Vyandt met Canon afgheweert zijnde / is het aengebrachte Rijſwerck en Stroo verbrandt door den Commandeur Meeuwis.

De Biſſchopſe geen kans ſiende / om van Ommen door te breken / vertrocken met al haer macht / om den wegh van Roveen omtrent de Lichtmis te bemachtigen / 't welck haer na weynigh tegenſtant op den 12 October geluckte / alwaer den Vyant wel hadde konnen ghestupt worden / indien die pas met behoorlijck Geſchut ware bewaert geweeſt.

De Munſterſche dien nacht op den pas ruſtende / quamen by hun de Benden die 't Dorp Ommen keelijck gheplondert / en veel ontuchts met Vrouwenſchenden / als anders verricht hadden / zijnde een partye van d'Aenleyders / ervaren Gaudieven / Landt-

Landtloopers / ghepretendeerde Lasarussen, en Bedelaers.

Den 13 October, 's morgens trocken dese eerlijcke Lieden op Staphorst, langhst Dicktingh, Rochange, eenige liepen door Meppelen, blijvende 's nachts tot Ruynen: En den 14. door Beylen op Ruynen, daer in seecker huys maer een oudt Man ghebleven / by haer met veele wonden doorsteken / en soo laten leggen is / doch hy had oorsaeck daer toe ghegheven / wech nemende een Ladder / soo dat sy by ghebreck van de selve / moetende van een Hop- of Koorn-solder affspringen / hun beseerden. Sy brachten den 15 October deur / met haren buyt te verdeelen / met hoop die in salvo by de hare aen 't Klooster ter Apel te brengen / en dan voorts op Winschoten en Heyliger Lee te gaen / ende alsoo Delfzijl aen te tasten / waer toe den Koningh van Engelant secours en schepen op de Eems soude senden: Maer toen sy den 16 by Zuytlaren wat dicht aen de Punter-brugh by Groeningen quamen / wierden sy gebotst / want yder was op haren intocht van de Drenthe in allarm geraeckt.

De Bisschopse passeerden noch dien dagh door vier afgesneden passen van Muery, of de Moer, over Zuytlaren ende Kropswolde: Groeningen raeckten heel in de wapenen / de Studenten kregen Geweer / men belaste / een nieuw Hoorn-werck af te steken / men hielt de Poorten gesloten / en de Boeren wierden ghelast op verscheyde Plaetsen haer vivres te brengen; en sonden Expressen na sijn Excellentie Prins Maurits, ende na den Hage, hoe dat in allen schijn de Bisschopse het schenen op hare Stadt gemunt te hebben: Eenen Gerrit Duddingh wierdt binnen de Stadt gevangen / en men vondt wapens in de huysen der Roomsgesinde: zekeren Dr. Harckens vluchte naer Leeuwarden, dan achterhaelt / wierdt binnen Groeningen ghebracht; waer uyt men oogenschijnelijck een verraet presumeerde / dat Schuylenburgh (die al eenige tijdt te vooren als een schelm uyt Groeningen verloopen was) most ghepractiseert gehadt hebben.

Den

Den 17 October, door behulp van haer Canon quamen de Munsterſe over den Pas aen de Foxterbrugge, by Foxhol, en Kropſwolde, trocken van daer op Sapmeer: En vielen den 18. in 't Old-ampt tot Winſchoten: namen den 19 de Schansjes Winſchoterzyl en de Brugge-ſchans op den wegh na Blyham, en twee Forten op de Pekla, gheleghen / in; waer aen sy stracks Volck om te arbeyden / bestelden / tracterende de Lieden over al seer hard / soo dat'er veele verliepen.

Tot Winſchoten, een oudt bekent en groot Vleck / hebben de Biſſchopſe van de Kercken hare Slacht-huysen gemaeckt / en van de Orgel-pijpen Koegels gietende / hebben aen d'een zijde de kleyne Huysen af gebroken / en de doorlopende Vliet gedempt / en een Batterye daer op gemaeckt / seer slecht den Herbergier daer op den hoeck tracteerende: oock hadden sy / om hare desseynen met Engelandt voort te setten; hun van Heyliger-Lee, en de Beerte aen den Dollaert versekert / dus den 20 stil leggende / namen possessie van Sellingen en Wedde, speelende den Meester in Weſtwoldinger-landt: den twee-en-twintighsten passeerden aldaer een Trompetter van den Rhijn-graef, en de Bagagie van den Franſen Ambaſſadeur, die men passeren liet. Tusschen Wedde en Apel, quamen doe 200 Biſſchopſe Ruyters / en 500 Voetknechten d'een van d'ander niet wetende / door een gemaeckten wegh / by de Schans Bourtangh, over de Moeraſſen: Den Biſſchop was in Persoon doe selfs aen d'andere zijde van Meppen gekomen / arbeydende seer om een Brugh te konnen maken / daer over swaer Canon gevoert mochte werden / en kreegh schoone stucken over: Den Biſſchop dede dien nacht een keer na Munſter, en was de volgende nacht weder tot Meppen aengekomen soo datmen den 25 en 26 October de Bourtange van de Weſtfaelſche Weſtwoldinger kant belegerde en beschoot / daer in niet alleen gloeyende Kogels / maer oock Granaden werpende: Een Jorge Cron, overste van de Artillery / eertijdts Gouverneur van 't

Caſteel

Kasteel van Munster, betoonde sijn bysondere behendigheyt / in het over-brengen van de swaerste Canons en Mortieren over de moerassen, desen wierde van Jan Twickelo, Drost van Bevergern, (daer den Bisschop geboren is) gevolght / zijnde een oudt Cavallier.

Het regen-weder nu op komende / en sijn Excellentie Prins Maurits met veele Hulp-benden te Groeningen aengekomen / en tot by Scheemte een quartier afsteckende / en alle Passen besettende / quamen de Munsterse dagelijcks over loopen / seggende / dat de quade sieckte onder hun was / datse te Winschoten de dooden in de Kelders smeten / tot Paerden inklups / en de levende ter Galge verwesen / waer door soo grooten stanck aldaer ontstont / dat het niet hardelijck was: Den Oversten Gorgas hier 't bewint hebbende / en wel siende dat 't gat hem vernagelt soude worden / wijl Wedde en Apel in pericul / den aenslagh op Delfzijl gemist / en tot het verraet van Groeningen geen kans was / daer nu al de Rooms-gesinden ontwapent / men 's nachts Lantarens voor yder deur hielt brandende; voerde al den roof over de moerassen in Westfalen, zijnde meest Roomse goederen / en oock gelt / dat eenige van die sorte op dien tijdt (soo de Vriesen wel meenen te weten) aen de Bisschopse hebben laten toekomen: Maer den Bisschop selfs vertrock eyndelyck van de Lochemer bergh, daer eenige omgravinge was gemaeckt geweest / en quam te Deutechom, accordeerde met de Ingesetenen / de plondering voor 1500 Rijckxdaelders afkopende. Hy quam oock te Lochem, dat den 3 October namiddagh ten 4 uren / met accoort sich mede had ondergestelt / en wierden de Boeren alom in geroepen / om weder binnen Munsterlandt te komen / en datse beschermt souden werden / van yder gemeten Landt / een derde aen den Bisschop gevende: veele op goet vertrouwen / eerst voor 't woeste Bisschops Volck gevlucht / keerden weder.

Op des Bisschops Inval in Groeninger-landt, is

sijn

ſijn Excellentie Prins Maurits aldaer gekomen/ zijnde ſoo in 't Leger als omtrent dien Vorſt de Gedeputeerden van hare Ho: Mo: te weten / de Heeren Raeſveldt wegens Gelderlandt, Merode van Hollandt, Crommon van Zeelandt, Renſwoude van Utrecht, Nyeveen van Groeningen, en Pallant wegens Over-Yſſel. Deſe gevolght van veele Troupen/ maeckten 't Leger tot Scheemte op / een ſchoot-weeghs van Heyligerlee, met een Retrenchement van een man hoogh / en een vadem dick: aen de Groeve wierdt een Schansje opgeworpen / te Haren en Helpen Ruyters gelegt: de Bourtange, Koeverden, Ommer-Schans en alles voorſien / in voegen de Munsterſe in Winſchoten als beſet / ſagen dat ſy 't verkeerde Wolf-ſpel hadden aengevangen / want ſy kregen op verſcheyde plaetſen ſlagen / ſoo datter by de 500. hier en daer gevangen / en veel over geloopen zijn/ oock dede den Herfſt en den regen de Soldaten tot de knien in 't water ſtaen. Die van Grol haelden op een dagh uyt Munſterlant 94 Koeyen / 36 Verckens/ of 144 Hammen en Schincken / met 50 Paerden / op rekeningh van de roovingh der Munſterſe.

In 's Gravenhage was de Agent van den Biſſchop van Munſter gelaſt / ſich aenſtonts uyt het Gebiedt van deſen Staet te begeven / doch verſoeckende te mogen blijven / mits hem van den dienſt des voorſz. Biſſchops ontſlaende /. volghde 't ſelfde.

Den Miniſter van den Keurvorſt van Brandenburgh leverde aldaer mede op den 24 October, aen hare Ho: Mo: een Brief van ſijn Heer en Meeſter over / behelſende / een verſoeck /. dat de Guarniſoenen die deſen Staet heeft in de Cleefſe Steden, niet en mochten Vyantlijck op de Munſterſe ageeren, om daer door ſijne Onderdanen geen ſchade toe te brengen, gelijck ten dien eynde ſijn Doorluchtigheyt mede ſeer ernſtelijck aen den Biſſchop van Munſter had geſchreven, op ſijne Landen niets Vyantlijcks ondernemen, ofte der ſelve in eeniger manieren, te beſchadigen, &c.

Hier voorẽ is geſeyt / dat ordre tot 6000 Man te werven / was gegeven/ dit getal hebben hare Hoog: Mog:

Mog: noch met 3000 vermeerdert / welcke 9000 Man onder de volgende Bevelhebbers hare loopplaetse langst den Rhijn, Mase, en Yssel, oock in de Binnen-Provintien wierden aengewesen / bestaende in dese Lyste.

Lijste van de nieuw aengenomen militie, ten dienst van Hare Ho: Mo: de Staten der Vrye Vereenighde Nederlanden.

Dese zijn aengenomen den 2 October.

Regiment te Paert van den Grave zu Solms.

Coll. Maurits Grave zu Solms
Maj. Casimier Heere zu Steyn Callenfelz.
Ritm. Paul, Heer van Arnhen
Ritm. Dirck Stabius van Hasten, Heere van Gramlbergen
Ritm. Joan Router, Heer van Cresteyn
Ritm. Theodorus Brasser.

500. Ruyteren.

Regiment te Paert van den Oversten Joseph Caztler.

Coll. Oversten Joseph Caztler
Maj. Adriaen Gustaf, Graef tot Flodrof
Ritm. Johan Vollers
Ritm. Iohan Cabeljauw
Ritm. Unico Ripperda
Ritm. Jan Coenen Lohe.

500. Ruyteren.

Regiment te Voet van den Coll. Jacob van Golsteyn.

Coll. Jacob van Golsteyn
Capt. Charles Drost, L. Collonel.
Maj. Roelof van Heuvel van Nyenhuys
Capt. Cleef van Corbet

Capt.

Capt. Philips Otto van Coeverden
Capt. Joris de Collerie
Capt. Jan van Vedem.
Capt. Johan Hacker
Capt. Robbert Fredrick van Uyterwijck
Capt. Thomas Coccis.

1000. Mannen.

Regiment te Voet van den Oversten Saugey.

Coll. Philips de Saugey
L. Coll. Adolf de Gove, ſonder Compagnie, onder het ſelve Regiment, hebbende ſijn eygen Compagnie in dienſt van den Lande.
Maj. Levis Wolfert van Dorp
Capt. Nicolaes Pieffer
Capt. Hendrick van Bronckhorſt
Capt. Chriſtiaen Warteenſleben
Capt. Adolf van Allendorf
Capt. Hugo Einhouts
Capt. Fredrick Lintloo
Capt. Conradus Koenen
Capt. Sebaſtiaen Ridder

1000. Mannen.

Regiment te Voet van Coll. Richart Hundebeck

Coll. Caſper Richart Hundebeck
L. Coll. Frans Chriſtopher Muts
Ser. Maj. Carel vander Merwe
Capt. Alexander Richolt
Capt. Caſper Braem
Capt. Willem Huiſſen
Capt. Dirck Evertſz. van Haeſten
Capt. Cornelis Focks
Capt. Wolter Arent Grubbe
Capt. Wilhelm van Hillensbergh.

1000. Mannen.

Deſe

Dese zijn aengenomen den 19 Octob.

Regiment te Paert van den Prince d'Auverny.

Coll. Frederick Maurice de la Tour d'Anverny
Maj. Joseph de Hamfield
Ritm. Casper de Linde
Ritm. Adam van Lockhorst
Ritm. Piere Biset de la Barroir, Sr. de la Rocherre
Ritm. Nicolaes de Durant.
500. Ruyters.

Regiment te Paert van den Grave van Swartsenburgh.

Coll. George Frederick, Vryheer tot Swartsenburgh en Hohenlantsbergh
Maj. Elbert Loduwik, Heer van Hartevelt
Ritm. Adriaen v. Werner Pallant, Hr. tot Keppel
Ritm. Fritz, Heer en Graef zu Castel
Ritm. Thymen Johan van Lintlo
Ritm. Wouter van Coeverden.
500. Ruyters

Regiment te Paert van de Heer van Almelo.

Coll. Zeyger van Rechteren, Heer van Almelo
Serg. Maj. Zeyger van Ittersum
Ritm. Nicolaes Verschoor
Ritm. Rudolph van Clooster
Ritm. Werner van Dorth
Ritm. Adam van Plasborgh.
500. Ruyters

Regiment te Paert van den Coll. Soutlandt.

Coll. Baldewijn Zoutlant
Maj. Arent van Dorp
Ritm. Wilhelmus van Nykerken
Ritm. Francois Boweyr
Ritm. Willem Crocq
Ritm. Iohan Adolph van Groothuys.
500. Ruyters.

Regi-

Regiment te Voet van den Grave van Witgensteyn.

Coll. Grave van Witgensteyn
L. Coll. Wilhelm Copes
Ser. Maj. Moyſes Pain & vin
Capt. Willem Brondvield
Capt. Willem van Broeckhuyſen
Capt. Hendrick van Keppel
Capt. Aelbrecht van Mervede
Capt. Iodocus Buck
Capt. Iohan Herris
Capt. Gerrit Sloot.

1000. Mannen.

Regiment te Voet van de Heer Weede.

Coll. d'Heer George Johan van de Weede, Heer van Walenburgh,
L. Coll. Feyo van Heemſtra ſonder Comp.
Maj. Meyndert de Percheval ſonder Comp.
Capt. Maximiliaen Schadee
Capt. Lambert Jurien van Lange
Capt. Johan Groelart
Capt. Fermijn van Rogiers
Capt. Ceſer van Stael
Capt. Willem Schaep
Capt. Johan Weyer
Capt. Arent Sloot.

1000. Mannen.

Regiment te Voet van de Coll. Sedlenitsky.

Coll. Ferdinande de Perponcher, genaemt Sedlesnitsky
Capt. Jan van Steenwijck
Capt. Caſper van Eck
Capt. Maurice de Ratne
Capt. Johan van Keppel
Capt. Engelbert Beeckman
Capt. Jan de Koene

Capt.

Capt. Vander Heyde
Capt. Julius Lichtenbergh
Capt. Everhardt Everwijn.

1000. Mannen.

Men riep by Placcate in / alle Onderdanen / die onder dienst van den Bisschop waren / ook wiert den toevoer van Sout strickt verboden. En by retorsie wierden alle vaste Goederen / in dese Vereenighde Provincien leggende / toe-behoorende de Onderdanen van den Bisschop van Munster, geconfisqueert: Tot Roveen en in Groeningen is doe mede vry Leger afgekundight / soo tot leverantie van Vivres voor Menschen als Paerden / en andere behoeften.

De Munsterse aen 't water den Dollaert nu gekomen zijnde / was het niet sonder bedencken / dat d'Engelse Delfzijl aen de water / en de Munsterse aen de Land-zyde bespringende / dese stercke mochten bemachtigen: om alsoo volck en krijghs-behoeften gestadigh den Munstersen toe te brengen / en een vrye open vaert in 't landt te houden; om dan hier in te voorsien / zijn aldaer geleyt 4 a 5 kloecke Oorlogh-schepen / onder 't gebiedt van den Ed: Capiteyn, J. H. van Nieuhof.

Den Oversten Gorgas sich soeckende van het Klooster Apel te conjungeren met de Troupen te Winschoten; heeft tot dien eynde (de onpassable wegen latende aen de zijde leggen) getracht eenen nieuwen wegh te maken door de lage Landen / al de slooten soeckende te dammen met hoy / stroo / ongedorscht koorn / deuren / vensteren / alderley rijs en houtwerck / maer door het aenwassende water / de ingebrachte materialen opdrijvende en wegh spoelende / is in sijn voornemen verhindert.

Gorgas heeft oock van 't Klooster Apel over 't Dorp Rooswinckel soecken door te breecken over het moeras / na de Drentsche kant. Doch om hem aldaer het overkomen te beletten / deed den Heer Secretaris Struyck groote naerstigheyt / nacht en dagh de Drentsche Land-luyden op alle passen aen, voerende. Het

Het meeste gros van der Ho: Mo: Heeren Staten Leger lagh in het Dorp Scheemte, alwaer de Munsterſche door de aenkomst van onse Troupen / alree de mueren van de ſelve Kerck hadden door gebroken / om in de door gebrokene gaten Canon te leggen. Een ander van de Heeren Staten Troupen lagh te Westerlee, dichte onder Heyligerlee, en de Ruyterye lach te Noortbroeck.

Den Overſten Gorgas in Winſchoten, vont zich door Water en Moeraſſen van achter / en ter zijden beſet / van vooren hadt hy het Staten Leger / en groot gebreck van Sout en andere behoeften onder ſijn Volck / en vreeſende overvallen te worden / heeft Winſchoten en Heyligerlee, op den 23 November verlaten / en is naer Wedde geweken / van waer hy (na dat ſijn volck verſcheyde malen afgerost / en wel by de 1000 / door ſieckte / ſtanck / en ongemack geſtorven en verloopen waren) over de moeraſſen / zijnde 't gat daer door hy in quam / weder uytgekomen is / waer door de gevluchte Boeren wederom in haer huyſen gekomen zijn / behalven in die / die ſy vonden afgebrant.

Sijne Coninghlijcke Majeſteyt van Vranckrijck maeckte den Nederlantſen Geſant van Beuningen bekent / hare Ho. Mo. volgens 't leſte Tractaet / te aſſiſteren met Krijghs-benden / belopende omtrent op acht duyſent man / alſoo den Biſſchop van Munſter by Engelandt geſecondeert / de Vereenighde Provintien met roven en plonderen aller eerſt violentelijck beſprongen /en den Oorlogh aengedaen hadde.

Den Heer van Beuningen verwittighde hier van aenſtonts zijne Heeren en Meeſters, als mede dat den overſte over deſe Franſe hulp-benden was den Heer Pradell, een out ervaren krijghſman / die in zijn Jonckheydt deſe Nederlanden gedient had / in 't belegh van Grol, in 't Jaer 1627. en nu onlanghs met de Franſe troepen tot Erfort was geſonden geweeſt / en van alle krijghs-oeffening groote ervarentheyt hadde. Het Frans ſecours beſtont in de volgende.

Lijste der Franse Hulp-benden, door den Koningh van Vranckrijck, aen het Vrye Vereenight Nederlandt toe gesonden.

RUYTERYE.

MOnsr. Pradel eerste Capit. van de Guardes, Luytenant Generael, en Gouverneur van Baupaume, Generael. Monsr. de St. Lieu, & Dispense, Mareschals de Camp, en Ritmeester en Maistres de Camp, voor de Vrede, Monsr. de Beauvise of de Founeaux, Commandeur van de Cavallerye. Le Conte de Royne, Mr. de Kamp, van 't kleyne uytlandtse Regiment van den Koningh, bestaende in 3 Compagnien Ruyters, die alle 3 marcheeren. 't Koninghlijcke Regiment te Paert, gecommandeert by Monsr. d'Estien, bestaende uyt 4 Compagnien die alle marcheeren. De Compagnie van Monsr. de Fourneus, Ritmeester en Bregadier voor de Vrede. De Compagnie van Beauvise, Capiteyn Bregadier van de Ruytery, en voor de Vrede Mr. de Kamp. De Compagnie van Monsr. de Cateux d'Espany, Ritmeester en Edelman van de Ordre van den Koningh, voor de Vrede Maistre de Kamp. De Compagnie van den Chevallier de Bourille, Brigadier, Ritmeester, en voor de Vrede Maistre de Kamp. De Compagnie van Monsr. la Coste, Ritmeester. De Compagnie van den Heer Prince van Wurtembergh, Ritmeester, en voor den Vrede Maistre de Kamp. De Compagnien van Monsr. de St. Esteve, Ritmeester voor desen gecommandeert hebbende 't Regiment van Bouillon. De Compagnie van Monsr. Melin, eertijts Maistre de Kamp. De Compagnie van Monsr. Maspac, eertijts Luytenant Collonel. De Compagnie van den Heer Rijn-Grave, eertijts Maistre de Kamp. De Compagnie van den Marquis d'Estrades, eertijts Maistre de Kamp. 240. Musquettiers te Paert, van 't Regiment Gardes van den Koningh, van de eerste Compagnie, met al de Officiers, te weten Monsr d'Artagnan Lt. Monsr. de Treville Vendrigh, en Monsr. Garrac, en 5 Marschals van 't Hof, die 6 in 't getal zijn, 240

Mus-

muſquettiers te Paert van de tweede Compagnie gecommandeert door Monſr. Colbert, die marcheert met de Graef van Marſan ſijn Vendrigh, Soon van de Graef Arcour, en met ſijn Cornet Euſac, Soon van den Hertogh Durez: en 4 Marſchals van 't Hof, 200 van de Lijf-guarde, en 25 Cadets, gecommandeert door Monſr. de Romcour Luytenant, eertijts Ritmeeſter, en door Monſr. Fabry, Luytenant van de Lijfwacht, en Gouverneur de Marſal, 200 lichte Paerden van mijn Heer den Dauphijn, onder het Commando van Monſr. de la Valiere, en twee Marſchals van 't Hof, eertijts Ritmeeſters.

VOET-VOLCK.

De 5. oude Compagnien van Piemont, gecommandeert door Monſr. le Conte de Chavigny Mr. de Camp. De 20 oude Compagnien van 't Regiment van Champagne, gecommandeert door Monſr. de Marquis d'Ambre, Mr. de Kamp. 't Regiment van Turenne, van 20 Compagnie gecommandeert by den Marquis de Sillery Puſeux. 't Regiment van den Mareſchal le Duc de Grammont, van 12 Compagnien, gecommandeert by den Grave de Louvigny ſijnen ſoon. 't Regiment van den Mareſchal de la Ferte, van 20 Compagnien, gecommandeert by Monſr. de Monar. De Compagnien beſtaende yder uyt 50 koppen, ſonder de Officieren.

De Spaenſe Gezant de Fuentes tot Parijs over de paſſagie van deſe Franſe Troupen / door des Koninghs van Spanjens landen / aengeſproken / tot welcken eynde oock aen den Spaenſen Nederlandtſen Gouverneur Caſtel Rodrigo, als mede den Keurvorſt van Keulen was geſchreven / van door 't Lant van Luyck te paſſeren / ſoo antwoorden den genoemde Fuentes, dat hy geen meer laſt had, om 't ſelve toe te ſtaen, als om 't ſelve te beletten. Evenwel vermoedemen in Vranckrijck, dat de Spaenſe ſouden onderſtaen 't ſelve te verhinderen / dan als gebleecken is / niet gevolght.

Den Heer Generael Pradel, met de 2 Mareschals de Camp, en Ritmeesters/ &c. de Heeren de St. Lieu en Dispence, brachten dese Franse benden/ den 1 November Anno 1665/ met den dageraet/ te Sedan, Meziers, en Douchery, aen de Maes-kant; sy trocken den 3 op St. Hubert, den 4 op Roche Fort, den 5 op Fellon, en den 7 op Anglure, daer sy tot 's anderen daeghs bleven; den 9 togen sy over 't kleyn watertjen d'Ourte, daerse hun in 't Wout van Ardennes in slagh-orden stelden/ onder een Travers/ tusschen Luyck en Mastricht, makende 7 groote benden/ en 14 Esquadrons. Tot hier toe hadden de Heeren, den Grand Mareschal de Turenne, Duc de Bouillon en sommige andere Grooten/ gesterckt met eenige geley-benden/ dese Franse Troupen begeleydt/ de welcke als nu aen de Vereenighde Staten haer bodem gekomen/ alle tegenstrevende ontmoetingen voor by waren; oversulcks de genoemde Heeren, met hun begeleyders/ wederom na Parijs getrocken zijn.

Dese Franse Hulp-benden den 9 deser/ nu voor by Luyck aengekomen/ passeerden den 10 namiddagh door de Stadt Mastricht, met seer goede ordre/ zijnde uytgelesen schoone Ruytery, hare marsch duurde drie uuren langh; onderwijlen waren alle Sijdt-straten met Soldaten beset/ en de Ketenen gespannen/ van de Aker-poort tot de Brusselse-poort; de meeste Bagagie arriveerde voor de middagh: De Heeren Staten Gecommitteerden van Beverningh, en van Alperen waren neffens eenige andere voorname Personen met hare Carossen haer buyten te gemoet gereden/ daer sy Monsieur Pradel, Generael van de Franse Troupen, hebben ontfangen/ en gecomplimenteert, dat gepasseert/ dede men 't Volck marcheren: Omtrent de Stadt komende/ gingh den Generael Pradel in de Carosse van de Heeren Gecommitteerden, hy Generael voorwaerts rijdende/ en de Heeren Gecommitteerde in de Portieren/ met de Hoet af/ doen wiert 't Canon gelost/ en trocken binnen tot op de Maes-brugge, daer de Generael en

Gede-

Gedeputeerde de Troupen ſagen marcheeren: Voor aen quam een Compagnie van de Guarde te Paert / met geborduurde mantels van fijn Silver en Gout / met een Kruys / daer boven een Kroon / met de Degen in de hant / de Carbijnders of lichte musquetten op de zijde / de Kolf om laegh / de Tromp om hoog / 6 sterck in 't gelidt / en altemael uyt-geleſen Ruyters, hebbende yder Trompetter een Keteltrom; daer na volghden de lichte muſquetten van de Guarde, oock met blaeuwe mantels / geborduurt / op de Paerden / alle ſchoone Schabernacken hebbende / de lange muſquetten in de hant / boven in de tromp ſtack een ſchone blinckende Bardiſaen, een halve arm langh / de Trommel-ſlagers en Schalmeyers te Paert / daer op de Ruytery op zijn Hollants, met Kolders en witte Velt-teyckens / ſonder Harnas, 't Rapier in de hant / Bandelier aen de zijde; daer na het Voet-volck Regiments-wijſe / de Officiers te Paert / beſtaende in 440 gelederen muſquettiers, yder van 6 man / 145 gelederen Pieckeniers / 6 a 7 in yder gelit / al ſchoon jongh Volck / en wel uytgedoſt / maer moede gemarcheert over bergen en dalen in quaet weer; daer aen volghden 3 ſtucken Canon / ſmal en langh / op Wagens leggende / doen weder Ruytery mette Degens in de hant; ten laetſten 3 Compagnien / met blaeuwe geborduurde mantels / den Degen in de hant / de muſquetten aen de zijde / met alle Cavaliers en Cadetten, hebbende 4 uren gemarcheert / eer ſy deur waren / doen volghde den Edeldom en Officiers; en gingen de 2 Heeren Gedeputeerdens weder in de Cares / en reden na de Commandery van de Duytſe Ridders, om aldaer te logeeren en tracteeren de Heeren Franſe Opperhoofden. Van hier zijn ſy over Helmont en Erpen, op Nimwegen gepaſſeert / treckende voorts op / en recht door de Stadt Arnhem, op de ſelve maniere als tot Maſtricht, daer de Officiers met 60 gedeckte Tafelen en de meeſte magnificentie / alles op koſten van den Staet wierden getracteert: Van hier na 't Leger te Dieren, en eyndelijck aen den Yſſel-ſtroom verdeelt werdende /

verlanghden om de Munsterse Quanten onder de oogen te sien.

Den Bisschop verstaende dat dese Franse Troupen, den Nederlantlen Bodem begonnen te genaecken / en alrede over den Rhijn, langhs de Schip-brugh/ door Aernhem, naer Dieren waren gepasseert / trock al de rest van sijn ander Leger by malkander / latende Borculo, ('t geen hy pretendeerde hem toe behoorde) Lochem en eenige andere plaetsen / met zijn volck / bezet.

d'Algemeene Staten der Vereenighde Nederlanden, hadden nu oock al een tijdt langh met de Vorsten van Lunenburgh in handelingh gestaen/ om hare krijgsknechten/ die by hun stonden om afgedanckt te worden / in haer dienst over te nemen; ten dien eynde waren al de Nederlantse Gemachtigden daer heen getrocken/ maer als nu het een / en dan het ander daer aen haperende / is eyndelijck alles te niet gegaen.

Het Vereenight Nederlants Leger / met de Franse hulp-benden aldus versterckt onder 't gebiedt van den Doorluchtigen Prins Iohan Maurits van Nassou, brack van Dieren op / trock over den Yssel, 't Graefschap Zutfen in / en quam met een gedeelte van 't leger / op den 9 December 1665 / voor de Stadt Lochem; en van d'eene zijde na Essen (daer hy zijn quartier genomen had) de loop-graven openende / quamen de Fransen des anderen daeghs / aen d'ander zijde hun quartier nemen ; 't Regiment van Piemont, opende oock zijn Trenchée: Den 11 waren de Regimenten van Champagne, en den 13 dat van Turenne geavanceert tot aen de gracht van 't Ravelijn, wanneer dien dagh 't Regiment de Lovigny of Gramont in de Trencheen quam voor aen treden / de Graef de Guiche en de Lovigny, nessens veele Volontarissen, stelden sich alles tot een storm gereedt: Die van binnen sloegen stracks de Trom en wilden Parlementeren: De Ostagiers binnen gaende / wiert Accoort gemaeckt in manieren / als volght.

Accoort van 't overgaen der Stadt Lochem, aen der Ho: Mo: Heeren Staten zijde.

WY Iohan Maurits, by der gratie Godts Prince van Naſſau, Generael der Militie van den Staet der Vereenighde Nederlanden. Hebbende accoort en capitulatie over 't evacueeren van 't Biſſchoppelijcke Munſterſe guarniſoen der ſtadt Lochem, by Robbert van Itterſum, onſen Colonel des Guardes gemaeckt / met den overſten Nicolaes van Elvervelt, Commandeur van 't guarniſoen der ſelver Stadt / vergunt en toe geſtaen / 't geene hier na volght.

1. Dat gemelte Overſten en Commandant met het voorſz. guarniſoen, den 14 deſer zijnde maendagh, des morgens, tuſſchen 8 en 9 uren, ſal vry en onverhindert uyt de voorſz. Stadt trecken, met der ſelver bagagie complete wapenen, ſlaende trom, vliegende Vaendel, brandende lonten, en Kogels in de mont.

2. Werdt tot het voeren van de voorſz. bagagie toegeſtaen, 10 wagens.

3. En ſal hy op de overleveringe van deſe geteykende capitulatie hebben aen ons in te ruymen en over te leveren, de punt voo: de poort, en de brugge van de Stadt.

4. Mits dat alle Soldaten, die naer gedane declaratie van den Oorlogh, over gelopen zijn, en onder ſijn garniſoen gehoorende, in onſe handen ſullen overgelevert worden.

5. Dat oock alle afgeleende gelden, den borgeren en Inwoonderen van Lochem voornoemt, ſullen werden gereſtitueert.

6. Ende ſal hem tot geley en ſecuriteyt, een goet convoy mede gegeven worden, om hem met zijn garniſoen, tot aen de eerſte vaſte plaets, onder 't gebiet van den Heer Biſſchop van Munſter gehoorende, te conduiſeeren, ofte ſoo verre, als hy Commandeur ſelf zal begeeren, mits dat 2 Officieren in oſtadie gelaten ſullen worden, ſoo langh het voorſz. convoy, en wagens wederom ſullen gekomen zijn.

7. Tot precise naerkominge van 't geene voorsz. is, zijn alhier van gemaeckt twee alleens luydende instrumenten, d'eene by zijn Furstelijcke Doorluchtigheyt geteyckent op 't huys ter Ese, en de ander by den gemelten Oversten, binnen Lochem voornoemt, daer van ter weder zijden een overgenomen is, op den 13 December 1665.

Was geteyckent, *N. van Elvervelt.*

't Guarnisoen (dat heel slecht Volck was / meest Jongens / seer arm gekleedt) nemende haer Mars naer Rhene, trock den 14 's morgens ten 9 uuren uyt / den Gouverneur had 60 Ruyters by hem / en 400 Voetvolck / die volgens beloften wierden uytgeleyt: Sijn Exellentie Prins Maurits nam alsoo possessie van de plaets / doende daer in trecken / 5 Compagnien van 't Regiment van den Heer van Gockinga, en door des selfs ordre / ging den Graef van Hoorn, 't Magasijn visiteeren / vindende 6 stucken Canon, 4 Mortieren, 60 Granaden, 600 Baren Bospolver, een partye Amonitie; Dan hier 't geheel Leger op Bokholt gaende / wierden door de harde aerde belet / alsoo 't dapper begon te vriesen: Evenwel Gramsbergen en andere Huysen gaven sich over. Den Bisschop dit siende/trock al sijn volck in Guarnisoen / Gorgas leyde hy te Meppen, den Graef van Esseren in Bockholt, Collonel Douseri in Borkum, Collonel Pleuren in Borkelo, en Collonel Post in Deutechom; en hier mede scheyde de Campagne: Op steden was niet te doen / hoewel de Franse hulpbenden dapper en courageus waren: Dese wierden tot Wesel, Emmerick, en aen den Yssel-stroom, in de steden / Nimwegen, Aernhem, Doesburg, Zutfen, Deventer, Swol, Campen, Hassel, Steenwijck, en voorts tot Emden toe / geinquartiert / en eenige Nederlandtse Compagnien / gingen naer den Hage en Utrecht. Maer de Magistraten der steden van Haerlem, Leyden, Delft, den Hage, en anderen in Hollandt, sloegen ront uyt af / geenige Franse volcken binnen hare steden voor winter-leggers / in te nemen /

men / beducht zijnde / voor 't geene ſommige Overyſſelſe ſteden (door de vertelhepdt der Franſen) over quam; want op den 14 January 1666. wierden in den Hage aen hare Ho. Mo. over gegeven 2 Requeſten, d'eene voor die van de Magiſtraet van Rijnberck, en de andere voor die van de Stadt Grave, inhoudende veele exorbitante klachten over de Franſe Soldaten aldaar in guarniſoen gekomen zijnde: Tot Deventer raeckten deſwegen oock tumult/waer over een Brabantſe malle geck langhſt ſtraet riep / wraeck, wraeck over Hollandt: Doch haren Generael den Heer Pradel (hoewel Soldaten geen Werckmeeſters zijn) ſtelden na vermogen / op aenſpraeck/ daer tegens ordre: De Staten Generael op 't ſubject van de Winter / ſchreven aen de Stenden van het Sticht Munſter den inhoudt van deſen Brief:

Inhoudt des Briefs van de H. M. H. Staten, aen de Stenden vat 't Sticht Munſter.

DAt hare Ho: Mo: niet langer hadden konnen ledigh ſtaen, om haer Vrund-nabuurlijck bekent te maken, hoe dat den Biſſchop van Munſter zedert d'onrechtvaerdige Wapenen tegens deſen Staet aengenomen, op een gants Barbariſe en Onchriſtelijcke maniere van procederen, alomme onder het gebied van deſen Staet, daer hy ingebroken is geweeſt, ſeer wredelijck en onbermhertigh met Branden, Blaken, Plonderen, Roven tegens de goede Ingeſetenen deſer Landen, ſoo in de geincorporeerde Steden, als ten platten Lande gehandelt heeft: Alles weynigh over-eenkomende met de Characteren en Profeſſien, die hy draeght en moet doen, ſtellende hem in effect niet als een Herder der Schapen, maer hebbende noch onlangs boven alle de voorgaende Brantſtichtingen, en Plonderingen, ſoo in de Provintien van Gelderlandt, Over-Yſſel als elders gepleeght, in 't Dorp Weſterlee, in de Provintie van de Stadt Groeningen en Ommelanden, wel tot 16 a 18 Huyſen, daer onder verſcheyden gequalificeerde en koſtelijcke Wooningen, van de

welcke eenige wel 10 of 12000 pont geschat wierden, doen afbranden : Vertrouwende vastelijck dat dese Violente ende Exhorbitante Proceduren haer, neffens alle rechtsinnige Christenen ten uyterste soude mishagen : Ende versoecken derhalvens gants vriendelijck, dat de selve den gemelte Heer Bisschop daer van niet alleen in effect willen doen desisteren , en vervolgens sonder eenig dilay alle veroverde Plaetsen te restitueren, maer de selve oock daer toe houden , dat hy aen desen Staet alle behoorlijcke reparatie van schade en hoon laet toe komen, op dat hare Ho: Mo: alhoewel ongaerne, by mancquement van spoedige satisfactie, over 't gene voorsz is, niet genootsaeckt en werden omme niet alleen op haar in 't gemeen, maer over yder van der selver Ledematen in 't particulier alle 't gepleeghde, en noch te plegene, *Jura Belli* te verhalen.

Uyt desen Brief kondense wel licht verstaen/ datmen bereyt stont / om revengie over des Bisschops branden te komen neinen / soo men slechts wilde / insonderheyt by aldien hun Bisschop den aenstaende Winter / daer in wilde voort varen / ondertusschen mochtense bedencken / wat hun hier over te doen stondt.

De Munsterse nu hoorende dat de hare in Groeninger-landt te kort schooten/ want hare Commandant van 't Huys te Grams-bergen, dat hy seer sterck had gemaeckt / had sich op Nieuw-jaers avont aen de Statise overgegeven / uyt treckende met 2 Capiteyns, 2 Luytenants, een Vendrig , en 60 Musquetiers, achter latende 4 tonnen Kogels en Bospolver, 25 bossen Lonten en 30 Hant-granaden : Ruckten al hare macht by een / en 't guarnisoen uyt Oldenzeel om de Pest wijckende / begaven sich na Otmarsum, het geen den Oversten Lutzon dede sterck maken / van meyningh alsoo oock met 't Huys te Almeloo te doen : En verspiet hebbende seker Dorp Vriesevenne, waer langhs een Dijck veele Huysen stonden / doch vlack / en vervult met ghebergde rijkdom

der

der naest-gelegene Boeren, vermits die meenden aldaer / om de omleggende Moerassen, als onaenkomelijck / versekert te zijn / hebben de Munsterse met vijf Benden / ('t Vriesent weer waer nemende) 't Vriesl'evenne overvallen: Sy quamen eerst mette Ruyterye brabade maken / en wiert door een Twentse Boer, op haer eerst aenkomen / 3 van hare Aenleyders fix van t' Paert geschoten; doch op Vrielevenne weynigh Militie zynde / wierden overvallen / geheel geplondert / en den wel-schietenden Boer leelijck om hals ghebrocht; den Bisschop hier selfs tegenwoordigh zynde / en sijn Volck verleckert op dese buyt / quamen 5000 sterck met die van Northorn sich voegende / makende 10000 Man / vallen in de Karspelen van Schoonebeeck, de selve plonderende; als oock Emmen, daer Capiteyn Bootsma met sijn Compagnye lach / bespringende; terwijl de Boeren vluchten / retireerden de Vriesen op 't Kerckhof / en alsoo dat geen muur had / in de Kerck; sluytende de Deur / tot sy alle ghereedt om te schieten / de selve opende / en soo de Munsterse tot diverse malen ontfongen; eyndelijck quamen hare Vyanden met een Mast-boom / tusschen de Kerck-deur / als de Vriesen die meenden te sluyten / waer door de Munsterse 1500 sterck / tegens 50 Vriesen de Kerck in drongen / en de selve gevangen namen / als te ongelijcken getal / om langer staende te blijven; men bracht haer tot triumphe naer Munster, alwaer het Vaendel in den Dom op-gehangen wierdt: Maer de verdere desseynen die den Bisschop dese mael over 't Ys, met 20 metale Stucken / 8 Morters / en veel storm-gereetschap op Koeverden, de Ommerschans, of de Bourtange had voor ghenomen / misluckten hem / wijl het begost te dooyen / en de wegen sich ontlieten. Den 18 Januarij 1666. hebben de Munsterse in Groeningerlandt oock 't Huys te Wedde weder over gegeven / treckende 450 man uyt / doch veele van stanck sieck / achter latende alle haer Amonitie en 4 Canons, en al haer gheroofden Buyt; waer mede nu die Provintie weder gantschelijck van de Munsterse was gesuyvert, K 5. Het

Het scheen in der daedt een pure straf voor veele menschen / dat in de Winter hun den Oorlogh overviel / door een boosen hoop Fielen / afgevoert by de Turcken, d'allerbequaemste die den Bisschop, om de Hemelsche kastijdingen uyt te voeren / als een roede konde gebruycken: Wat jammer was't/ hadde noch yemandt daer deught af gehadt / maer neen / uyt dese Bisschopse Oorlogh toch alles quaedts (sijn eygen Onderdanen al voor af / door sijn ghewordven Volck geruineert / en alsoo veele sijner goede Ingesetenen en hare Kinderen tot een roeckeloos en bedorven leven gebracht hebbende) is gevolght: Wy zwijgen hoe een menichte sijner gequetsten en krancken te rugh vervoert in sijne uytghemergelde Steden / ongehavent / daer de sterfte in 't Landt brachten / en die dat geluck niet en kregen / zijn ontallijck door de Landtsaten in de Water-poelen pasport gegeven.

Evenwel waren de Munstersche weder in dese maent Februarius te Paerde ghesceten / ylende andermael na Vriesse-veen, 't gunt 500 Statise tot een Fortresse bearbeyden: Doch ten halven in dit werk / wierden van 6000 Munstersche besprongen / die uyt 3 Canons en 2 Mortiers op de ontworpen Schanse bliesen / daer de Statise niet dan Musquetten en 20 Ruyters tegens hadden: De tweede Granaet juyst door het Dorps Kerck-dack vallende / vernielde den 25 deser 's morgens ten 7 uuren / daer by na alles / makende oock een Bres in de begonne Sterckte / en daer op in vallende / bleef in 't begin den Munsterschen Overste Ransdorf, die / soo hy van 't Paert stoof / wech gesleept wierdt: Sy tot driemael aendringende / onaengesien al hun dooden / wierden meester: Op goet quartier gaven sich 400 Statise Voetknechten en 83 Ruyters over / wijl toch gheen ontset voor handen was: Men wil / dat de Munsterse hier by de 500 van haer Volck hebben laten sitten / die in de Grachten geworpen / en de Gequetste t'Almelo, en de Gevangens naer boven zijn gebracht.

De bedeckte aenslagen / tegen den Staet van hare

Hoog: Mo: op den naem van den Biſſchop, begon-den ſich nu oock langhs ſoo meer te openbaren / uyt den Keulſen en Brabantſen hoeck / de Burgers van Antwerpen, &c. zijn onſe oogen getuygen: Eenen Collonel van der Nat ruckte ſoo 15 of 1600 jonge knapen by een / t'Antwerpen in ſecrete plaetſen ge-worden / trocken langhs de Veſten de Poort uyt / en achter hun volghden veele Wapenen / sy noemden ſich Biſſchopſe, en datſe tegens de Hollanders gin-gen/ &c. Deſe hare ſtoutigheyt begon met eenige / die onder Hulſt in Vlaenderen in hare Ho: Mo: ge-biedt / eenige Lieden plonderden / en qualijck trac-teerden / die / als men haer tot 't Hooft van Antwer-pen vervolghden / bevont / dat ſy hun over de Schel-de in Antwerpen, met haren roof verſchoolen had-den: Dit Papen-volck dus opgenomen / zijn eynde-lingh ſoo verwoet als Wolven, uyt Brabant op hare Nageburen ingevallen / gelijck deſe waerachtige ver-halinge mede brenght:

Autentijcke Brief van de Tyrannye die de ge-pretendeerde in Brabandt geworvene Mun-ſterſe Soldaten aen de Gereformeerde, in het Dorp den Ouden-Boſch, hebben gepleeght.

VErklare ick onder-geſchreven Notaris en Procu-reur, reſiderende tot Bergen op den Zoom, dat ick op den 9 der Maent February Anno 1666, geac-compagneert zijnde met eenen Auguſtijn van Druy-nen, om te verrichten verſcheyde affairen, my ge-tranſporteert hebbe binnen den Dorpe Roſendael, on-der de Barronnie van Breda, alwaer gekomen zijnde, verſtonden, dat eenige quantiteyt Volckeren van den Spaenſen Bodem, te weten langhs, en door de Dorpen Calmphout, Bragt, en anderſints aen 't mar-cheren waren, om hun onder Roſendael, gemelde Baronnye, of deſen Marquiſade neer te ſlaen, welck ick niet achtende, en meer gemelte van Druynen door gaende na den Ouden-boſch, als aldaer te doen heb-

bende, soo ben des naemiddaghs omtrent de klocke vier uuren aldaer gearriveert, en ten Huyse van Joris Jansz: van Ravelsbergh, Vorster en Tavernier aldaer gaen logeren, en in 't intreden van 't huys my ontmoet zijnde Monsr. Johannes van Wesel, Stadhouder van 't Drost Ampt aldaer, vraeghde den selven my, hoe ick aldaer dorste komen, vermits soo quaden roep te Landewaerts was, soo antwoorde ick den selven, my 't selve voor geene waerheyt te konnen imagineren, maer dat sulcke divulgatien souden versiert wesen, en enckelijck gepractiseert by de Roomsgesinde om de goede Luyden te ontrusten; Van gemelte Ravelsbergh komende, soo nam my den Capellaen van den voorsz. Oudenbos, genaemt Schouten, aen een zyde, en affirmeerde my, dat dien eygen avont aldaer noch ettelijcke Troupen souden aenkomen, en tot reden sijner kennelijckheyt, seyde, dat daeghs te voren, zijnde Maendagh tegens den avont, van zijnen Pastoor genaemt, ... tydinge hadde gekregen, dat wel 8 of 9000 sterck daer souden komen leggen, daer by voegende dese woorden in substantie, mijn Heer wat sal ick seggen, ick ben mede een Priester, doch beken geerne dat den Pastoor gedaen heeft als een schelm, soude hy my dat niet 8 of 10 dagen te vooren laten weten hebben, soo hadde ick de goede Luyden daer van eenighsints konnen waerschouwen, en dan mocht sich yder wat voorsien hebben, insonderheyt mijn Heer den Officier (denoterende gemelte Stadhouder van Wesel,) die hem en ons altesamen soo redelijck heeft getracteert: daer op den selven weg gaende, hebbe ick my eenigh eten en drincken laten besorgen, 't geene ick, mits het alomme subijt vluchten der Goederen, na contentement niet konde bekomen, my dan genoegende met 't gene te bekomen was, is weynigh tijt daer aen, na 't aensteken van 't licht, gemelte Capelaen Schouten, driemael seer subijt aen de Deur van den voornoemden Meert komen kloppen, aen een zijde hem aen dienende, dat de voorsz. Volckeren alreede waren gearriveert, en 't Kerckhof hadden in genomen, en datse de Huysen

van de Gereformeerde Christelijcke Huysgeſinnen, (alias Geuſen, ſoo hy die noemde) ſouden plunderen, doch dat hy Ravelsbergh ſoude goets moets zijn, dat zijn Huys geen leet ſoude geſchieden, alſo hy op zijn Prieſterſchap hem daer voor beloofde te intercederen, waer op den voornoemden van Druynen, met noch een ander Perſoon uyt deſe Stadt, geraden wordende, hun op den Hoytas te verbergen, zijn ſy luyden aldaer, en ick op den Solder gevlucht, als wanneer ick door de calommen van een Venſter, reſponderende op de ſtraet, verſcheyde Ruyters met troepen van 2, 3, en 4, hebbe komen ſien aen rijden, die aen alle Deuren van de gene der Gereformeerde Religie klopten, en in gelaten wordende, de Huyſen uyt plunderden, komende daer uyt met heele groote packen, en Korenſacken gevult mette goederen aldaer gerooft, waer van ick onder anderen verſcheyde packen ten huyſe van hem Ravelsbergh hebbe ſien inbrengen: daer na quamen eenige congregatien van Voetknechten, van mijns bedunckens, halve en by na heele Compagnien, gewapent met Vuyrroers, Snaphanen, en halve Pieken, die insgelijcks verſcheyde Gereformeerde Huysgeſinnen aen deden, en daer na de Schepen in de nacht, leggende beladen in de Haven aldaer, met meenighte gevluchte goederen, uytkippende enckelijck die van de voornoemde Religie waren: Hebbende 't Voetvolck met hunne gerooft de goederen haer begeven in de Kerck, en deſelve aldaer verdeylt, en de Ruyterye in de Herberge, gelijck my bericht is, en wanneer de ingekomene Ruyterye ter voorſz. Herberge van hem Ravelsbergh op-gereden, hunne Paerden in de Stal brachten, ſoo quam hy Ravelsbergh my van den Solder afroepen, om beneden in de Keucken te komen, oordeelende 't ſelve beſt geraden te zijn, mijn perſuaderende dat ick my ſoude gelaten een Ingeſeten aldaer te weſen, om alſo door een of andere middel te eſchaperen, welcken raet volghende, my onder de voorſz. Ruyterye hebbe begeven neffens een ander Procureur aldaer ter plaets, genaemt Overvelt, die de voorſz. Ruyters, aldaer in huys zijnde, vraegh-

de,

de, hoe sterck sy wel waren, en van waer syluyden quamen: Daer op een uyt hare antwoorde, dat sy in 't voorsz. Dorp sterck waren 1300, en dat sy by hun hadden eenige Karren met schoppen en spaden, en 2. stuckjens geschut, dat sy eer 's anderendaeghs 's avonts noch ettelijcke 1000 mannen stercker souden wesen, alle welcke sy t'hunder assistentie verwachteden: Zijnde dan onder deselve eenigen tijt geweest, hebbe my tot meerder securiteyt, getransporteert ten Huyse van Cornelis van Blijcken, Swager van hem Ravelsberg, zijnde van de Roomse Religie, alwaer beneffens eenen Dirck Does, Deurwaerder, mede woonende alhier, die ick daer vont, den geheelen Nacht ben over gebleven, ende 's anderendaeghs 's morgens vroegh, van Luyden die verklaerden sulcx gesien te hebben, verstont, dat ettelijck van de voornoemde Troupen waren overgevallen op 't Sant daer buyten, en aldaer geincorporeert sekere Redoute, staende aen de kant van de Reviere, en dat sy niemant aen d'een of d'ander zyde, sonder Sauveguarde van hunnen Oversten, wilden laten passeeren, veel min eenige Schepen, die van ofte na Breda wilden zeylen, gemerckt sy op de selve schoten, en alle acten van verhinderinge, aendeden, daer toe naer den middernacht, gemelte Stadthouder van Wesel gevangen in de Kercke gebracht, hem ontwapenende, en daer na hem so strickt alleen doende bewaren, dat niemant, ja selfs zijn Suster geen acces mochte hebben: En in den morgenstont uyt geplundert hebbende sekeren Drimmelaerschip, toebehoorende eenen .... Ruyckhaver, zijn syluyden met 400 man daer in gevallen, en 't selve doen stieren na de Noordammer-Schans, voor gevende de selve te gaen innemen, en dat sy 't wijders op Sevenbergen gemunt hadden, waer op ick my nader informerende, hoe sterck syluyden dan sekerlijck waren is my voor de rechtmatigste waerheyt verhaelt, datse sekerlijck 800 sterck waren soo te voet als te paert, en datter omtrent den avont noch 500 binnen den voornoemden Oudenbos souden wesen, als oock 2000 te paert tot Rosendael behalven meerder secours

van duyſenden,'t welck ſy noch verwachtende waren, voorts datſe waren gelicht en op ontboden uyt de quartieren van Brabant, Vlaenderen, Artois, Henegouwen, &c. zijnde gemelten van Druynen als doen by henluyden oock in gevanckeniſſe genomen: ende door ordre van hun Overſten genaemt Leemput en Carpe, zijnde een Collonel, was oock de Sluyſe op geſet, om het Water van de Reviere over het platte Landt te laten komen, gemerckt d'Ingenieurs die ſy by hun hadden, goet gevonden hebbende daer na ſekeren Dijck, genaemt den Duyven-Tooren: langs welcken men achter aen de Haven, in 't voornoemde Dorp konde inkomen, door te ſnijden, en door 't water onbruyckbaer maken, mitſgaders door 't openen van gemelte Sluyſe alle en yegelijck, de Weyen en Landeryen, mitſgaders de ordinairen wegh, genaemt de Santwegh, onder water geſet, gelijck ick geſien hebbe, dattet water ſodanig was ingekomen, dat omtrent de klock 10 uren ſmorgens, alle de Weyen al blanck ſtonden, hebbende tuſſchen wijlen doen plunderen den voornoemde Stadhouders Huyſſinge, en de voorſz. ſtuckjens geſchut op 't Kerckhof in poſtuyr van defenſie doen planten, dwingende de Huyſluyden het voorſz. Kerckhof rontſomme te begraven: Hebbende oock den geheelen nacht in de Kerck op verſcheyde plaetſen vuyr geſtoockt, de Stoelen, Bancken, en wel ſpecialijck den Bijbel en 't Nieuwe Teſtament op 't vuyr doen ſtoken en verbranden, den heelen nacht by beurten op den Predickſtoel geloopen, 't Predick-ampt blaſphemelijck na bootſende, en op 't leſt den gemelten Predickſtoel in plaetſe van privaet gebruyckt, hun verſweerende, ſy wilden Sondagh komen en hunnen Roomſe Godtſdienſt daer in doen, gelijck allen 't ſelve my van Roomsgeſinde (die van hun geprotegeert wierden) ſelfs is verhaelt, met meer andere prophane en cruelle Acten by hun noch gepleeght, hier al te langh te particulariſeren: Invoegen ick my onder de protectie van de Roomsgeſinde begevende, ten beſten dat ick konde, hunne handen ontvlucht ben, en ſoo 't eene hebbe geſien,

als

als 't ander uyt de mondt van geloofwaerdige Ingesetenen aldaer verstaen. Dit alsoo waerachtigh te zijn, en geschiet te wesen, alle 't welcke des noot, en versocht zijnde, ick nader en met Eede bereyt ben te bevestigen, en in teken der waerheyt, hebbe ick dese met mijne gewoonlijcke tekeninge bekrachtight, Actum Bergen op Zoom, desen 13 Februarij 1666.

Getekent,

P. v. SCHEURYNGH.

Den Prins van Tarante, Gebieder in 's Hartogenbosch, en was soo haest van dese nieuwe Brabantse gasten / en hare insolentien niet verwittight / of hy ruckte uyt de naeste Guarnisoenen 3 of 4000 Man by een / om haer / eer sy hun te ver op het Kerckhof van Oudenbos mochten versterchen / te verjagen / want sy roemden van noch veel 1000 Gaudieven te sullen bekomen / en waren den 9 deser 800 sterck / soomen hielt / onder eenen Collonel Carpe. Den 10 's avonts ten 8 uuren / trock dien Prins uyt den Bosch, met den Marquis de la Valliere, vindende 's anderen daeghs de gedestineerde Troupen / soo Nederlanders als Françoysen: Men eyschten 't Kerkhof op / daer op de Vagebonden antwoorden / wy hebben niet als kruyt en loot: En na dat alle advenuen van buyten wel waren voorsien / of yemant haer tot hulp hadt gekomen / soo dede den Prins van Tarante, stracks 30 lichte Ruyters uyt het Regiment van den Dauphijn, langhst een breeden wegh op hun aentreccken / daer dese Boeven geretrencheert lagen / en de Franse Ruyters door 30 Voetgangers uyt 't Regiment de la Ferte gesecondeert / beletten de Besette / niet uyt te vallen / en stracks maeckte men een Batterye van twee stucken / die aenstonts speelden; De Brabanders meenden van achteren 's avonts in 't doncker dese Françoysen te bespringen / dan wierden gestuyt door 20 Officiers, die de Retrenchementen defendeerden: Den 12 liepen op den middagh veele van dat Volck na Antwerpen wegh / seggende / niet te willen vechten; de overige versterckten

haer

haer in de Kerck, dan na 10 a 12 mael geschooten te hebben / siende d'onse aenkomen / die de Kerck-deur open hadden / wierpen hunne wapenen neder / alwaer alle die niet gevangen wierden / doot gesla-gen zijn ; Collonel Carpe wiert met 300 gevangen / neffens den Lieutenant Collonel Leempur, een Ma-jor, 3 Capiteynen, Mr. Dieles den Paſtoor, en 8 min-der Officieren, sulcks dat hier 700 Brabanders in de kaers vlogen: 't Schansje daer by / dat eenige van dese fielen beset hadden / wiert neffens 't Vendel, weder van de Statiſe ingenomen / men bracht haer te Breda in de Kerck gevangen / daerse 't verwijt hoorden / wat guyten sy waren / met het plonderen van soo veele Lieden huysen onder haer Ho: Mo: Gebier. De Prins van Tarante (oock met een deel ge-vangen te 's Hertogenboſch komende / met een Wit Vendel, daer in stont een gekroonden Adelaer, die hy aen hare Ho: Mo: sont) dede terstont dese Notifi-catie alomme afkondigen:

Indagingh, aen de verloopene Munſterſe Bra-banders.

WY doen te weten, alſoo eenige weynige haer on-der den Overſten Carp op 't Kerckhof ten Ou-denboſſche hadden opgehouden, haer vlucht door het Water ofte andere wegen hebben genomen, dat alle die ſelve, welcke haer binnen 10 dagen binnen 'sHer-togenboſch, ofte in andere Dominien van de Heeren Staten weder in ſtellen, niet alleen Pardon, maer oock dienſt ten Oorlogh ſal verleent werden: Maer na ver-ſtreken 10 dagen laſt ſijn Hoogheyt, datmen yder der voorſz. Perſoonen aenhouden en vervolgen ſal, niet als Soldaten maer als Roovers, ende ſal van de ſelve niemant verſchoont, veel minder geconniveert ofte geherberght mogen werden, op peene van geſtraft te werden als openbare Vyanden van den Staet. Gegeven in 's Hartogenboſch, den 17 February 1666.

LE PRINS de TARANTE.

Dus

Dus saghmen in Brabant zijne eygen fouten / en daerom dede de Magistraet van Antwerpen den 22 deser / by Publicatie verbieden / het werven van Krijghs-volck voor eenige vreemde Princen, of van den Spaensen Bodem te mogen gaen roven / te buyten of te vangen op de Landen van de Geunieerde Provintien; sullende de gene die aldaer den Buyt brengen / metter doot werden gestraft; en dat oock die Officieren en Beampte, alwaer sodanige geroofde goederen ofte gevangens zijn gebracht / die selfde wederom bry souden moeten restitueren / of anders in hunne eygen naem goet doen. Daer op trock Collonel van der Nat den 23 February, Anno 1666, namiddaghs daer aen / met zijn overige Volck / by de 1000 sterck / na Burgerhout, en alsoo het landt uyt; plonderende onderwegen een wagen / daer Franse op waren / met veel gelt.

De Spaense Munsterse Volckeren / in Brabandt, Vlaenderen, en elders in 't gebiedt van den Spaensen Koningh geworden / zijn oock aldaer gewapent / waer over de poorten van Antwerpen, op 't versoeck van den Munstersen Agent tot tweemael toe / by nacht (om in stilte Oorloghs-tuygh uyt te voeren) wierden geopent: want tot Borgerhout, even buyten de poort / en onder 't Canon van die Stadt / was een vergaderingh der Bisschoplijcke werdingh: gelijck oock andere Troupen met vliegende Vaendels / marcheerden van Brussel langhs de Vaert na Willebroeck, in 't openbaer / soo dat den Spaensen Commandant van 't Antwerps Kasteel, noch self den Marquis Castel Rodrigo, Gouverneur der Spaensche Nederlanden, niet konnen ontkennen / hier van onkundigh te zijn geweest.

Dese Pape-knechten overvielen de Wooningen van de Predikanten van Putten en Huybergen, als oock het Huys van eenen Casper Bazelier, dicht onder de Stadt Breda gelegen / 't welck sy plonderden / ende een van sijn Huysgesin doorschoten; Desen laetsten sijne geplonderde goederen vervolgende / vont een goede gedeelte der selve / t'Antwerpen op de

de markt te koop ſtaen / doch kon niet byſonders van waerde daer van weder krijgen: Alſo ſaghmen daer mede 4 bekende Koets-paerden / van ſeker gequalificeert Edelmans Huys / nevens andere Meubelen / geroost.

Over alle dese onnabuurlijke overvallen zijn door hare Ho: Mo: Gedeputeerde, eerst aen den Spaenſen Ambaſſadeur, Don Eſtevan de Gamarra, in den Hage, en daer na / aen den Marquis Caſtel Rodrigo, tot Bruſſel genoegſame klachten gedaen / doch het heeft weynigh / of geen vrucht gegeven / want men ſtelde aen de Spaenſe kant hier wel eenige ordre tegen / maer 't quam ſoo langſaem by / dat / door de tegenſtant der Staetſe guarniſoenen, deſe plonderende gaudieven van ſelfs verſmolten: Evenwel gaven hare Ho: Mo: aen 't Spaenſe Hof te Madrid, door haren Ambaſſadeur / d'Heer van Reede van Renſwoude, de ſchade harer Ingeſetenen / door deſe vyantlijcke invallen / uyt de Spaenſe Nederlanden, haer over gekomen / te verſtaen.

De Troupen onder den Grave vander Nat, tot Borgerhout verſamelt / vielen in 't Marquiſaet Bergen op Zoom, namen in 't Huys te Wouw; een plaets heel wel ghelegen / om te fortificeren / en waer van deſe Pape-knechten ſeer licht / en met der haeſt / een roof-neſt hadden konnen maken: maer Graef Frits van Naſſau, Gouverneur van Bergen op Zoom, met weynigh aental Krijghs-volck / ſchickte dit Huys heel vaerdigh weder op / en men bevant in der daet dat het meeſt Jongens en ongewapende waren / die ſelfs kruyt noch loot en hadden / en daerom gaven ſy (haer omcingelt ſiende) op gena en ongena / over.

Een ander Officier Kleuter genaemt / ende wel eer een dapper Voorvechter in 't Lotharinghs Leger / nu oock in troubel-water hopende te viſſchen / quam / in dienſt / (ſoo hy ſeyde) van den Biſſchop zijnde / in 't Dorp Haerle, neſtelen op 't Kerckhof / met 500 Munſterſe Gheſellen / hebbende al eenige weken te vooren / ſoo 't ſcheen / 't oogh gehadt van die kant een torn op Daelhem of Valckenburgh te

doen /

doen / om ten minsten die geringe Plaetsen tot een Winter-quartier te krijgen; Hoewel men te Mastricht heel anders van vermoeden was / te weten / dat hy op soodanigen voet 't Guarnisoen uyt hare Stadt soude hebben gelockt ghehadt / en alsoo met behulp van eenige binnen Mastricht, die goede Stadt selfs hebben overvallen; maer door seker ghetrouw Persoon / welcke op 't doen der Roomsgesinde daer altoos seer nau regard heeft ghenomen / ontdeckt / zijn de Statise onder den Marquis de Clevigni uyt Mastricht dese nieuwe Soldaten gaen besoecken / ende overvielen haer soo schielijck / dat de rest roepende om geldt / en haer Geweer wech werpende / sich ghevangen gaven / ten hielp niet wat Kleuter daer tegens dede / sy wilden geldt / of niet vechten / dus bracht men haer na Mastricht, met 4 Officiers / met de Gravinne vander Nat, op gehaelt door de Statise, anderhalf uur van Luyck, en Kleuter wierdt daeghs daer aen ghekregen / omtrent Schinvelt, in 't Landt van Valckenburgh, alwaer hy met een kleyne partye Volcks leggende / door de Statise wierden omcingelt / ende te Mastricht binnen gebracht.

VanderNat ongeluckigh in sijn voornemen / liet sich weder met 1000 Man in de Baronnye van Breda sien: Waer op hare Ho: Mo: ordonneerden aen de Guarnisoenen van den Bos, Bergen op Zoom, Breda, Geertruydenbergh, en andere / wel te letten / en te passen op 't voornemen van den voornoemden van der Nat, oock de occasie sulcks eenighsins lijdende / den selven aen te tasten / en (soo doenlijck) te ruïneren; doch hy rechte niets uyt.

Tot Oetmarsum muytineerden de Munsterse 9 dagen langh / oock over wan-betalingh / en wierde haer endlingh 't ghevlucht goedt aldaer in de Kerck ghebergt / tot buyt belooft; maer weynigh dagen daer na / dese Maets weder om gelt roepende / heeft men haer de meeste Rijckdom / die onder 't Dack van de Kerck was verborgen / moeten over geven. Dan 't geluckte haer beter / als den Staetsen Ritmeester Brassert met 150 Ruyters, meynende by Enschede

in

in Munster-lant een tour te doen / door een embuſcade wierde miſlept / ſoo ſy upt Grol waren ghetrocken: vermidts dat de Boeren / die nu door den Biſſchop oock op Mole-geldt waren ghebracht / op de Heyr-wegh een Boom achter de Statiſe hadden ghemaeckt / waer door die / behalvens ettelijcke die met hun Paerden over den voorſz. Boom ſprongen / ſich gevangen moſten geven ; en alſoo het meeſt ſchoone Paerden / en Bemiddelde hare Kinderen waren / kregen de Munsterſe hier een ſchoonen buyt.

De Staten van Over-Yſſel bemerckende / datmen de Munsterſe upt deſe Landen alle toevoer van Vivres dede / verboden het uptvoeren derwaerts van alle Wijnen, Garſt, Mout, Bier, Sout, Boter, Kaes, en Taback, op pene van alles verbeurt / en ten beſten voor de Ruyters en Soldaten de ſelve achterhalende / behalvens de Boeren die onder deſen Staet, Vivres voor haer eygen Huys-houden mede namen.

Seer vreemt / en ſoo haeſt niet verwacht / quam het den Munsterſen Biſſchop voor / als hy vernam / dat'er een Tractaet van ſeer nauwe Alliantie Defenſive, tuſſchen den Heer Ceurvorſt van Brandenburgh ter eenre / en de Ho. Mo. Heeren Staten Generael der Vrye Vereenighde Nederlanden, ter andere zijde / op den 16 February Anno 1666, tot Cleef, geſlooten en geteykent was ; waer van de Ratificatien ten weder-zijden / in 's Gravenhage, op den 11 Maert, daer aen volgende / in behoorlijcke forme / uptgewiſſelt zijn. Korthepts halven / gaen wy den inhout der Artijckelen voor by / ſy zijn te vinden in den Hollantſen Mercurius, van 't Jaer 1666.

't Voorſz. Tractaet / tot bevorderingh van de Vrede der Vereenighde Nederlanden, en nadeel des Munsterſen Krijghs uptkomende / ſoo wilde den dolkoppigen Biſſchop evenwel met den Oorlogh voort. Hy had al in den Voor-winter uptgheſtropt / dat hy tegen 't Voor-jaer een Leger van 26352 Man / ſoo te Voet als te Paert (volgens de daer van uptgegeven Lijſt) ſoude in 't Veldt brengen: Maer hier toe was niet weynigh geldts van nooden / en dat

moſt

most uyt Engelant komen. Maer over den Engelsen Coningh, al in den voorleden Herfst (doen des Bisschops saken voor windt gingen / en de Franse Hulp-benden noch in Nederlant niet over ghekomen wa-ren) had voorstellingen gedaen/ want den 20 Octo-ber quam hy het Parlament (doenmaels te Oxfort, uyt vreese van de Pest / vergadert) met een Oratie verwellekomen / hun bedanckende voor de alreede verschafte penningen tot den Oorlogh / versoecken-de daer in / op nieuws / niet alleen te volharden/ maer die sommen noch te vergrooten / ter oorsaeck dat: (dit volgende waren sijne woorden) En als den Vyant sijn uytterste kracht, met calumnien en valsche uytstroyingen had uytgestort, om vrienden te maken, en andere te persuaderen, om haer tegens ons te assi-steren, soo en heb ick niet stil ghestaen, Prinçen op te moedigen, die by de Hollanders verongelijckt zijn, om haer eygen, met ghewelt, weder te krijgen: En volgens dien, hebbe met een seer groote somme van penningen, geassisteert den Bisschop van Munster, en meene noch te continueren, om hem meerder te sen-den, want hy is nu in 't binnenste van haer Lant, met een machtigh Leger. Of nu den Coningh dese woor-den) in 't binnenste van haer Lant, heeft ghelieven te gebruycken / om 't Parlament tot gewilligh/ en veel geven/ aen te moedigen/ kan wel zijn; maer anders is hy seer qualijck/ of vals onderrecht gewéest/ want den Bisschop was noch verre buyten 't binnenste van 't Vereenight Nederlant.

Omtrent de selve tijdt / van 't sluyten des Trac-taets met Brandenburgh, wierdt oock tot Coppen-hagen gesloten een nader en naeuwer Verbondt, tusschen den Deensen Koningh, en de Ho. Mo. Hee-ren Staten der Vereenighde Nederlanden: Dit ver-sette den Munstersen Bisschop, (hoe wel wat minder als het Brandenburghs Verdragh) maer den Engelsen Koningh, aldermeest. Evenwel saghmen noch voor de Munsterse, 7 Muyl-Esels met geldt geladen / gaen-de van Brussel op Luyck, van daer op Ceulen, en soo voorts na den Bisschop: Waer-en-boven wiert

den ſelven noch uyt Engelandt per Wiſſel over gemaeckt 3 Tonnen Gouts; eenige van deſe penningen ſouden ſien te beſteden / om de voortgangh van ſekere handelingh / te Dortmondt, tuſſchen eenige Vorſten en de Ho. Mo. Heeren Staten aen geſtelt / te beletten; maer den Biſſchop begon te aerſelen / en in ſijn kluys te kruppen / want ſiende d'Engelſe Geſanten by na over al in 't Duytſe Rijck haer hooft ſtoten / als Mylord Tat eerſt tot Weenen en daer na tot Regensburgh niet konnende verrichten/en dat'er door Vane, te Kleef, en door Talboth, te Koppenhaven, niet meer te doen was; daer nevens oock beſpeurende / dat al de Duytſe Vorſten, vreeſende / door deſen / byſonderen Oorlogh / (die ſlechts een Uytheemſch Koningh te geval geſchiede) een algemeenen Oorlogh in het Duytſe Rijck, op den hals te krijgen / hem eyndelijck ſouden dwingen / daer van afſtant te doen / moſt / *nolens, volens*; willigh, of onwilligh, naer verdragh luyſteren / ſendende daer toe / ſijne Afgeſanten, naer Kleef.

Onder des gebeurde der noch een kloeckmoedige Hollantſe dapperheyt, want ſeeckeren Pieter Moulier van Delft, Corporael onder Capiteyn Allart, toogh van Aernhem over 't Veer, alleen met een Snaphaen voorſien / op hazardt uyt; nauwlijckx uyt te Aeck gegaen / komen hem 18 Munſterſe by / ſchieten op hem / raken niet / en bieden hem quartier / hy weygert / en hy ſchiet haer Guide of Leyts-man door den kop / daer op de Munſterſe aen 't loopen / hoewel braef gewapent; ſchande was 't voor hun / voor een man te lopen / die hare Guide doot te Aernhem bracht / hebbende tot buyt / een Poolſen Vuyſthamer, en twee bonte Mutſen / met goude Galon beſet.

Eyndelijck is tot Kleve den Vrede tuſſchen de Ho. Mo. Heeren Staten der Vereenighde Nederlanden, en den Biſſchop van Munſter geſlooten / op den 19 April Anno 1666. volgens de onderſtaende Articulen.

Tractaet

TRACTAET van VREEDE, tusschen de Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden: Ende den Heere Bisschop van Munster:

Gesloten ende onderteeckent tot Cleve, den 19 April, Anno 1666.

I.

DAer zy een eeuwige en vaste Vrede tusschen de Hooge ende Mogende Heeren Staten van de Vereenighde Nederlanden, ende den seer eerwaerdige ende Hooge Heere Bisschop ende Vorst van Munster, welcke soo ernstelijck sal gehouden worden, dat sy malkanders voordeel sullen natrachten, en allerley goede officien van beleeftheyt en Nabuurschap presteren.

II.

Daer zy een Amnestie van alle het gene van beyde zijden gedaen is geweest, en een eeuwighe vergetenheydt daer van, soo dat ter oorsaecke oft pretext van die dingen, die d'ander voortaen generley hostiliteyt, molestie of beletsel aen doe, of yets attentere of doen attenteren tot prejudicie van d'ander: Dat dese Amnestie algemeen zy, ten respecte van die geene welcke d'een of d'andre partye aengehangen hebben, uytgenomen die geene welcke van verraet schuldigh zijn, soo nochtans dat haer een wegh van Recht aen beyde zijden open blijve, en dat de Goederen voor de Vrouwen, Kinderen en Erfgenamen behouden blijven: En sal de H. Bisschop aen niemant van sijne Ondersaten, ter oorsake en occasie van desen Oorlogh, weygeren de investiture, welcke dependeert soo wel aen 't Bisdom van Munster, als aen de Abdye van Corve, noch die trecken tot andere pretensien of questien, noch die uytstellen: Het welcke reciproquelijck aen de

de zijde van de Heeren Staten in diergelijcke ſaken geobſerveert ſal worden.

III.

Voorts ſal de Heer Biſſchop van Munſter terſtont, wanneer de Vrede gemaeckt is, aen de H. Staten Generael van de Vereenighde Nederlanden reſtitueren alle de Plaetſen, geene uytgeſondert, die hy geduyrende deſen Oorlogh geoccupeert heeft, en die van de ſelfde, ter tijdt van de concluſie ſullen gevonden worden, in ſijne macht te zijn; ende ſal die alle overgeven in de ſelfde ſtaet, alſſe ſullen zijn op de tijdt van de reſtitutie, ſpecialijck oock 't Caſteel en 't Dorp Borculo: Ende ſal daer-en-boven belooven, dat hy geduyrende deſe Negotiatie, en van den leſten dagh van de maent Martius af neerſtigh verſorgen ſal, dat ondertuſſchen in de voorſz. geoccupeerde Plaetſen, door ſijn bedrijf ofte bevel yetwes arger gemaeckt worde, of dat van ſijne Onderſaten yets meer, 't zy om de Huyſen te rantſoeneren, of op pretext van andere laſten des Krijghs, of op wat naem het ſoude mogen zijn, geeyſcht ofte afgedrongen ſal worden: maer ſal ter contrarie op allerley wijſe verſorgen, datſe geconſerveert worden in die ſtaet, waer in ſy op de voorſz. dagh geweeſt zijn: En indiender ondertuſſchen yets contrarie, of eenige ſchade die Plaetſen aengedaen is, ſal hy ter goede trouwe die vergoeden, en in die voorige ſtaet, op ſijne koſten herſtellen: en ſy tot dien eynde aen beyde zijden vry, eenige Commiſſariſſen, ſooſe begeeren, met den eerſten na de voorſz. Plaetſen te ſenden, die procureren ſullen dat niemant yets tegen het inhoudt van dit Articul attentere.

IV.

Hy ſal daer-en-boven procureren, dat alle de Soldaten die in de voorſz. Plaetſen gevonden ſullen worden, daer uyt, en generalijck uyt alle de Landen van de Heeren Staten Generael gevoert ſullen worden, doch de H. Staten Generael belooven, datſe door hare Landen vryelijck ſullen mogen paſſeren, indien het van noode is, nochtans ſoo, datſe door de kortſte en gemackelijckſte wegh, als ſal konnen geſchieden

den (welke sy sullen voor-schryven, en tot dien eynde een Commissaris laten mede gaen) na't Munsterse Landt passeren, en datse geen Buyt of geplonderde goederen mede dragen, noch eenigh gewelt of schade de Inwoonderen, in dat door-passeren aendoen.

V.

De Heeren Staten Generael, beloòven insgelijks, ter goede trouwe, dat sy geen actie van hostiliteyt tegen de Heer Bisschop of sijn Bisdom, van den 24 April af, sullen committeren, en indiender yets contrarie gedaen zy, datse sulcks ter goeder trouwe sullen vergoeden.

VI.

De Staten Generael sullen haer Leger, en alle hare Soldaten, die doen ter tijdt aldaer in aentocht of in Guarnisoen gevonden worden, uyt de Landen van den H. Bisschop afvoeren, en sal haer op de selfde wijse doorgangh verleent worden, soo het van noode is, sullen de Inwoonders in dat passeren geen gewelt noch schade aen doen, noch eenigh Buyt of geplondert goedt, na de voorsz. dagh genomen, mede dragen: En alsoo van beyde zijden contributien aengeseydt zijn, om sekere sommen voor versekertheydt van de Persoonen en van de Plaetsen, alle maenden ofte weecken te betalen, volgens de manier en regel, die met de Commissarissen van de Vlecken of Dorpen, of eenige andere, veraccordeert is, sullen die niet langer als tot den laetsten dagh van dese maent April betaelt werden: De Gevangens van desen Oorlogh, van wat conditien die souden mogen zijn, sullen mede van beyde zijden, sonder rantsoen te betalen, vry gelaten worden, betalende alleen de schulden, diese wettelijck in de gevangenisse gemaeckt hebben: Ende sal voortaen niet afgedrongen worden 't geene de voorsz. Gevangens, ofte oock geduyrende desen Oorlogh van de Inwoonders van d'een of d'andere zijde geextorqueert, en wel belooft is geweest, maer op den voorsz. vier-en-twintighsten dagh niet geprefteert sal zijn.

VII. Het

VII.

Het is verdragen, dat de H. Biſſchop ſijn Leger terſtont na 't uytwiſſelen van de Ratificatien van dit Tractaet, ſal af dancken, behoudende alleen van ſijn Soldaten, ſoo veel als noodigh is, tot vaſtigheyt van zijn Guarniſoenen, en tot verſterckingen van ſijn Provincie, 't welck gelijck de Heeren Mediateurs en de Heer Biſſchop ſelfs, oordeelen te konnen geſchieden met 3000 mannen, ſoo belooft hy, dat hy boven dat getal niet ſal gaen, en dat hy na deſen geen nieuwe Soldaten ſal doen werven, ten zy de nootſakelijckheyt en de verſekertheyt van 't Rijck en van de Kreytzen, of oock de Verbonden tegen dit Tractaet niet ſtrijdende, dat ſouden vereyſſchen, en dat niet anders als volgens de Conſtitutien van het Rijck, het Inſtrument van Vrede, en de Rechten der Vorſten, door welcke de Heeren Staten niet begeeren, dat door dit yets gederogeert ſal worden.

VIII.

De Heere Biſſchop ſal mede renuncieren alle ende beſondere Verbonden, welcke ſtrijden tegens deſe Vrede, ende ſal nimmermeer ſich verbinden met andere Princen ofte Groote Heeren, en ſal hare Republijck nimmermeer Oorlogh aen doen.

IX.

Gelijck mede tot reciproque verſekeringh van de Heer Biſſchop, de Heeren Staten Generael ſullen verklaren, gelijck ſy verklaren door deſe tegenwoordige, datſe na deſen ſich aen geen Alliantien ſullen verobligeren, welcke tegen deſe Vrede ſtrijden, of die het wit en de effecten van die eenighſins ſouden mogen verhinderen: Sy belooven oock ter goeder trouwe, dat wanneer de Negotiatie van dit Tractaet geeyndight ſal zijn, ſy niets vyandtlijcks op eenigerley pretext, met geweldt of met wapenen, tegen de Perſoon van de Heer Biſſchop, of tegen de Landen van 't Biſdom van Munſter ſullen attenteren, en dat ſy nimmermeer ſich ſullen verbinden met andere Princen of groote Heeren, tegen de ſelve of zijn Biſdom.

X.

De Geallieerde Vrinden van beyde zijden sullen in dit Tractaet mede begrepen zijn, ende met namen, van de zijde der H. Staten Generael, de seer Doorl. en machtige Prins en H. Fredericus de III. Koningh van Denemarcken, Noorwegen, van de Gothen en Vandalen, &c. de seer Doorl. en Hooge Vorst en Heer Georgius Wilhelmus, Hertogh van Brunswijck en Lunenburgh: De seer Doorl. ende Hooge Vorst en Hr. de Hr. Ernestus Augustus, Bisschop van Osnabrugge, Hartogh van Brunswijck en Lunenburgh: De seer Doorl. en Hooge Heer, de H. Christianus Albertus, Erfgenaem van Noorwegen, Hertogh van Sleswijck, Holsatien, &c. De Doorl. Graef en Heer, de H. Antonius Guntherus, Graef van Oldenburgh: Met alle hare Rijcken, Hartoghdommen, Graefschappen, Heerlijckheden, Lantschappen en Landen, diese nu besitten, of na desen sullen besitten; mitsgaders met hare Inwoonders en Ondersaten; Ende van de zijde van de H. Bisschop van Munster, zijn Keyserl. Majest. en 't Roomse Rijck, en de Confedereerde aen den Rijn, of die van haer of van andere Vrunden hebben begeert in gesloten te worden, en die binnen 2 of 3 maenden sullen verklaren te begeeren in gesloten te worden, met alle hare Rijcken, Hertoghdommen, Graefschappen, Heerlijckheden, Lantschappen ende Landen, die sy nu besitten, of na desen sullen besitten, mitsgaders met hare Inwoonders en Ondersaten: Insgelijcks sullen in-gesloten worden de Generaels en Oversten van de Militie, met namen, de Doorl. Graef en Heer, de H. Georgius Fredericus, Graef van Waldeck, &c. met zijne Graefschappen ende Landen, en dat met soodanigh effect, datse alles daer in begrepen, absolutelijck sullen besitten, op de selfde wijse en met ghelijck recht, als de principale partyen, nochtans soo, dat indien onder de voorsz. partyen hare Confedereerden, en die hier in begrepen zijn, eenige questie of controversie nu zy, of na desen soude mogen spruyten, de selfde van beyde zijden niet anders als door vriendelijcke wegen, of volgens

volgens 't Recht en de Conſtitutien van 't Rijck, ſonder wegh van feytelijckheyt of van Wapenen, gedetermineert ſullen worden.

XI.

Wat aengaet de Heerlijckheyt van Borculo, begeeren de H. Staten Generael niet, dat ten regarde van 't Recht of van de directe Dominie of Titel, door dit Tractaet yet ſal verandert worden, maer blijft dit Recht in die ſtaet waer in 't geweeſt is voor deſen Oorlogh; maer de voorſz. H. Biſſchop renuncieert 't Recht van Superioriteyt in de voorſz. Heerlijckheyt van Borculo, met hare dependentien, met het conſent van 't Capittel, nochtans ſoo, dat deſe renunciatie niet en prejudiciere het Recht des Rijcks, maer dat ſal in alles in zijn geheel blijven, 't welcke nochtans tuſſchen de Keyſer en de Heeren Staten niet anders als door vriendelijcke wegh, of door eenigh ander middel, ſoo als van beyde zijden goet ſal gevonden worden, gedecideert ſal worden.

XII.

Voorts renuncieren de Heeren Staten Generael, en den Hr. Biſſchop, oock met conſent van het voorſz. Capittel van Munſter, ter goeder trouwe, allerley pretenſien, hoedanigh die zijn, ofte konnen zijn; ſoo datſe door dit tegenwoordige Tractaet voor uytgewiſcht gehouden worden.

XIII.

De H. Biſſchop of zijne Succeſſeurs ſullen na deſen, noch door haer ſelven, noch door hare geincorporeerde en Onderſaten, om wat pretext of om wat oorſake het ſoude mogen zijn, ſich moeyen met eenige ſaken die de H. Staten Generael van de Vereenighde Nederlanden aengaen, noch na deſen eenige Arreſten, Repreſalien tegen haer decerneren, of executien van geweſen ſaken verhinderen: En indien eenige controverſien (buyten hope) tot eenige tijt komen te rijſen tuſſen de voorſz. H. Staten Generael en de H. Biſſchop, of zijne Succeſſeurs, ſullen die door geen andere, als door een vriendelijcke wegh, uyt kracht van de Guarantie over dit Tractaet gepreſteert, by geleyt

worden: Maer de questien van particuliere Persoonen sullen altoos geremitteert worden aen de competente Rechter: Maer op pretext en oorsake van dien, of van eenigerley andere, sal hy nimmermeer yets attenteren tegen de H. Staten Generael of hare geincorporeerde ofte Ondersaten, met Wapenen, gewelt, ofte feytelijckheyt selfs: Het selfde beloven de H. Staten Generael van de Vereenighde Nederlanden oock voor haer, en voor alle hare geincorporeerde, tot welcken eynde yder verdragende partye gehouden sal zijn, gelijck sy by dese tegenwoordige sich verbint ende verobligeert te maken, dat yder partye, die in Proces geraken, sonder uytstel en eenigh aensien van Persoonen, Justitie geadministreert worden.

XIV.

Tot meerder voorsorge en versekertheyt van de voorsz. dingen, beloven den Roomsen Keyser, den Alderchristelijckſten Koningh, de Keurvorsten van Ments, Keulen, en Brandenburgh, den Bisschop van Paderborn, de Paltsgraef aen den Rijn, Nieuburgh, Augustus en Johannes Fredericus, Hertogen van Brunswijck ende Lunenburgh, tot dat'er meer daer toe versocht worden, een Guarantie over dit Tractaet, en over alle ende yder van de Articulen der selfde, uyt kracht van een speciael Instrument daer over gemaeckt; Soo dat indien d'een of d'ander partye niet voldaen sal hebben dese Vrede, of de Articulen daer van, of tot eeniger tijt, tegen eenigh hooftstuck gecommitteert sal hebben, sy verobligeert willen zijn, dat sy de selve niet alleen door interventie van hare autoriteyt en digniteyten, maer oock met alle arbeyt en genoeghsame middelen, dwingen sullen tot volbrengen en te houden de dingen die veraccordeert zijn.

XV.

Item, is over een gekomen, en het heeft beyde zijden behaeght, dat'et tegenwoordige Tractaet en alle de dingen daer in begrepen en besflooten, van de voorsz H. Staten Generael der Vereenighde Nederlanden, ende van de voorsz. H. Bisschop ende Vorst, als mede van 't Capittel van Munster, door open Brie-

ven

ven van beyde zijden, verſien met'et Groot Segel, op behoorlijcke en authentijcke forme binnen 15 dagen naeſtkomende, of eerder, ſoo het kan geſchieden, ſullen werden geconfirmeert en geratificeert, en dat onderlinge Inſtrumenten binnen de voorſz. tijt ſullen wederzijts uyt-gewiſſelt worden, en ſal tot dien eynde die geenen welcke die uyt-wiſſelinge ſullen doen, vry geleyde gegeven worden, welcke door deſe tegenwoordige gehouden ſal worden voor verleent, en ſullen de Soldaten van den dagh van de uyt-wiſſeling af, gelicentieert worden, gelijck in 't 7. Articul verdragen is, en van de licentieringe ſal niet op-gehouden worden, tot datſe volbracht zijn, welcke ſonder eenigh interval en binnen 15 dagen, te reeckenen van de voorſz. dagh af, geeyndight moet zijn: Ende ſal dit Tractaet terſtont na de uytwiſſelinge van de Inſtrumenten, op de gewoonelijcke forme en plaetſen gepubliceert worden.

Over-gelnckigh waren de Ingeſetenen van 't Sticht Munſter, dat hare Ho: Mo: Heeren Staten Legers geen ſonderlinge vyandtlijcke invallen / in den gantſchen tijdt deſes Oorloghs met Moorden/ Branden / Roven / volgens krijghs-gebruyck (en gelijck ſommige Nederlantſe Inwoonders / ten platten lande / van de Munſterſe was overkomen) hebben gedaen: want / gemeenlijck moeten de onſchuldige Onderdanen betalen, 't geen de dertele Princen verbeuren. Maer d'Algemeene Nederlantſe Staten, die niet als Vrede beooghden / verſchoonden haer / wel wetende / dat den Biſſchop tegen haer wil / deſen Oorlogh had aengevangen / ten zy den blinden yver tot de Roomſe Godts-dienſt, (door de geeſtelijcke aengeſtoockt /) by veele / hier onder ſpeelde / doch dit moet men deſe / (niet anders onderweſen zijnde) te goede houden. Men hielt over 't ſluyten van deſe Vrede een Danck-Vaſt- en Bededagh, in al de Vereenighde Nederlanden, naer inhoudt van de volgende Minuten.

Uytschrijvingh van den Danck-Vast- en Bede-dagh, over den Munstersen Vrede.

NAdemael het Godt de Heere Almachtigh belieft heeft, na sijne oneyndelijcke genade en barmhertigheyt, de Handelingh tot Kleve, soodanigh te zegenen, dat aldaer eyndelijck den 23 April lestleden, tusschen dese Staet ter eenre, en den Heer Bisschop van Munster ter andere zijde, een Tractaet van Vrede is gemaeckt ende gesloten, en dat daer op wederzijts Ratificatien in behoorlijcke forme zijn gevolght: Soo hebben wy met en neven de andere Provintien, ter Vergaderinge van de Heeren Staten Generael, goet gevonden, dat de selve op den Biddagh, die wesen sal den eersten Woensdagh in de aenstaende Maendt Junij, in alle de publijcke Kercken Godt Almachtigh over de voorsz. getroffen Vrede gedanckt, gelooft, ende gepresen, mitsgaders hartgrondelijck gebeden ende gelmeeckt sal werden, ten eynde het sijne Goddelijcke Majesteyt, door sijnen genadigen zegen, oock Vrede gelieve te verleenen met de andere benabuurde Vyanden van den Staet deser Landen: Het welcke wy U E. mits desen wel hebben willen aen schrijven, met begeerte, dat gy het selve den Predikant, onder 't ressort van de Jurisdictie U E. aen bevoolen, sult bekent maken, ten eynde den selve hem daer na sal reguleren; Ende ons daer toe verlatende, beveelen wy U E. onder des, de Bescherminge Godes, Geschreven in den Hage, den 11 May 1666.

Onderstont,

Ter Ordonnantie van de Staten.

HERBT. van BEAUMONT.

Tot in de somer bleven de Franse Hulp-benden in Nederlandt, maer den Bisschop van Munster, nu alles / volgens 't gesloten verdragh / hebbende na gekomen / zijn sy in de Maent Juny 1666, alle uyt hare guarnisoenen / naer Boxmeer getrocken / om aldaer vergadert zijnde / gesamentlijck na haer Vader-

Vaderlandt te vertrecken; Den Fransen Generael Pradel, en eenige van d'Opper-officieren wierden van den Staet met geschencken vereert. Buyten Maestricht was een Schip-brugh over de Revier de Mase geleght/ daer sy niet over wilden/ seggende; De goede vrienden moeten alsoo goet en aengenaem in 't scheyden, als in 't komen, zijn. En soo trocken sy door die Stadt, van alle stegen en kruys-straten/ die sy moesten door by passeeren/ waren/ (gelijck als in 't inkomen) met de Stadts guarnisoenen beset. Hare Ruyterye was noch uytnement schoon/ het Voet-volck tamelijck: sy reden met uytgetrocken Rapieren door. Omtrent Hamont komende/ quamen daer juyst uyt Duytslandt, na Brabant treckende/ by de 1500 Croaten, onder den Oversten Post: De Fransen trocken hare Sabels uyt/ en lieten dese Croaten alsoo midden door haer Leger passeeren.

Aldus is desen Munstersen Oorlogh, tot groote kosten/ en gantsch geen voordeel der Engelse; En oock tot geen kleyne schade der Nederlanders, insonderheyt van de Provintien, Zutphen, Overyssel, en Groeningerlandt, ten eynde geloopen.

Voortgangh van den
ENGELSEN OORLOGH,
In den Jare 1666.

NAer 't ophouden van de ongestuymte en bulderende Winter-vlagen/ sullen wy ons wederom/ met de klinckende Krijgs-trompetten/ van 't vaste Landt/ op 't wanckelbare Element des Waters/ en ter Zee begeven: maer al eer wy van Landt steken/ en de Pen in 't bebloede pekel-schuym nat maken/ dienen eerst kortelijck aen te roeren/ 't gheen in Vranckrijck, rakende den Fransen, Engelsen, en Nederlantsen Oorlogh en Vrede, door den Fransen Koningh, en sijn Moeye, de

oude Koninginne Moeder van Engelant, is verhandelt geworden.

Den Koning van Vranckrijck dan eyndelijck siende/ dat alle middelen tot den Vreede aengeleyt / by Engelandt verworpen wierden / gaf op den 26 Januarij, 1666 (volgens 't Tractaet met de Staten Generael opgerecht / in 't Jaer 1662 den 7 April) de volgende Declaratie van Oorlogh, tegens Engelant uyt.

Declaratie van Oorlogh, wegens Vranckrijck, tegens Engelandt, &c.

By den KONINGH,

SYn Majest. verstaende datter eenigh misverstant, tusschen Engelant en Hollant was gekomen, heeft aen sijn ordinaris Ambassadeurs gelast, alle officien te doen, om uyt sijnen Naem dese tweedragt in haer gheboorte te smooren: En met ongeneugte verstaen hebbende dat de saken soo verre waren gekomen dattet stonde om Actien van vyandtschap te bedrijven: Soo had sijn Majest. aen den Koningh van Groot Bretange zijne Extraordinaris Ambassadeurs gesonden, om door Nieuwe Officien te tenteren, 't selve te stutten, en om dese differenten by te leggen door Verdrag: Maer sijne Mediatie en heeft dat effect niet gehad, daer op men wel hoopte: De Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederl. Provincien met aendringing by sijn Majest. volhardende om te executeren 't Tractaet van de Ligue Defensive, die hy met haer gesloten heeft den 7 April 1662 en sijn Majest. sich geobligeert vindende om te voldoen sijn Koninckl. Woort, en aen de engagemens in de welcke hy door een wettelijck Tractaet was getreden, op een tijt als Engelandt en Hollandt noch in goede correspondentie waren, en buyten eenige apparentie van rupture: Soo heeft sijn Majest. verklaert, gelijck hy doet door desen jegenwoordigen, getekent met sijn Hant, te hebben vast gestelt en geresolveert omme de geseyde H. Staten Generael van de Vereenighde Nederl. Provincien te secoure-

coureren, ingevolge van 't geseyde Tractaet van Defensive Ligue, en te voegen alle sijne machten met die van de geseyde H. Staten Generael, om te ageren tegens d'Engelsen, soo te Water als te Lande: En tot dien eynde beveelt sijne Majest. wel expresselijck alle sijn Onderdanen, Schepen, en Dienaers te loopen op de geseyde Engelsen, haer verbiedende, van hier na met de selve eenige communicatie te houden, noch Koophandel, noch intelligentie, op pœne van 't leven. Ten dien eynde heeft sijne Majest. van nu af aen gerevoceert, en revoceert alle permissien, passepoorts, sauvegardes, of vry geleyden, die toe-gestaen mogen zijn, door haer of door sijne Lieut. Generaels, en andere Officiers, contrarie die tegenwoordige, en verklaert deselve voor nul, en van geene waerde, verbiedende aen yder wie het zy, daer op eenigh regard te nemen: Sijn Majest. gebiet en ordonneert aen den Hertoge van Beaufort, Pair van Vranckrijck, Grootmeester, Hooft en Surintendent Generael van de Zeevaert en Koophandel van dit Coninckrijck, aen de Marschalcken van Vranckrijck, aen de Gouverneurs en Lieut. Generaels van sijne Majest. soo in sijn Provincien als Legers, Velt-marschalken, Colonels, Velt-heeren, Capiteynen, Hoofden en Geleyders van sijn Krijghsvolck, soo te Voet als te Paert, Francoisen of Vreemdelingen, en alle andere Officiers die 't aengaet, den Inhout des tegenwoordigen te executeren, yder in sijn districk en binnen haer bewint en Jurisdictien: Want dat is den wille sijnes Majest. die verstaet, dat men dese publicere en affigere in alle sijne Steden, soo aen de Zee als elders, en in alle zijne Reen, Havens, en andere plaetsen van sijn Koninckrijck daer 't noodigh is, ten eynde niemant onwetenheyt pretendeere: En dat aen de Copyen behoorlijck gecollationeert, soo veel geloof werde gegeven, als aen het Orgineel. Gedaen te St. Germain en Laye, den 26 January 1666. Getekent, LOUYS.

En veel lager,

LE TELLIER.

Hier op volghden den eersten Februarius 1666, noch een Declaratie van den Fransen Coningh, waer by den selven ordonneerde / dat de ongenaturaliseerde Engelsen, die haer vestingh in sijn Rijck hadden, of daer tegenwoordigh in zijn; binnen den tijt van drie Maenden, van den dagh en datum deser, daer uyt sullen hebben te vertrecken, en haer goederen, middelerwijl veyligh verkoopen, en allen 't wegen overvoeren; en verbiedt zijn Majesteyt wel strengelijck aen alle sijne Onderdanen, de selve particuliere Engelsen eenigh molest, in haer persoonen of goederen aen te doen, onder welck decksel het oock sou mogen zijn, het en ware dan door de wegen der Justitie, en even als sy vooren de gepubliceerde ordonnantie van den 26 January lest-leden (hier vooren verhaelt) hadden konnen doen.

De oude Koninginne van Engelandt nu te Parijs zijnde / siende 't geluck dat de Vereenighde Provjncien in haer dessepn van Vrede met den Bisschop te maken hadden / en als alreede genoegh ervaren dat den Oorlogh een generael bederf van alle Landen is. Werckte door een Christelijcke yver soo veel uyt / dat op haer Hof te Parijs in de maent April, by een quamen de Ambassadeurs van Engelant en de Vereenighde Provincien, met den Heer de Lionne, principael Minister van Vranckrijck, om te handelen van Vrede tusschen de voorsz. strijdende Partyen / na dat van den Nederlantsen Gesant, den Heer van Beuningen de oprechte en ware meyninge tot den Vreede, van wegen sijne Heeren en Meesters de Staten der Vereenighde Nederlanden aen den Engelsen Ambassadeur, d'Heer Hollis; de oude Coninginne, en den Heer de Lionne, had te kennen gegeven / en om vorder een goedt begin en spoedigh eynde van de selve te maken / verklaerde / dat haer Ho: Mo: als noch niet souden af-treden van de Conditien van Vrede by haer schrijvens van den 11 December Anno 1665, aen den Coningh van Groot Brittangie aengeboden, by aldien sonder uytstel daer op een besluyt konde werden getroffen, en dies als noch

te vreden waren *aen de Keuren van zijn Majesteyt van Groot Brittangie te laten, de Vrede te maken, met een restitutie van't geen, soo voor als na 't begin van den Oorlogh genomen, of den anderen onthouden soude mogen zijn, en daer mede over en weder getreden soude werden in de pretensien, welcke men voor den Oorlogh heeft gehadt, of dat men over en weder soude blijven behouden, 't geen men den anderen, soo voor als na 't begin van den Oorlogh ontnomen of onthouden heeft, voor soo veel daer van kennisse in d'een of ander Staet is geweest, den voorsz. 11 December laestleden, ende dat daer mede alderhande pretensien over saecken soo voor als in den Oorlogh gepasseert, souden zijn geextingueert, ende verder in de minne souden werden verdragen, over de Landen ende vaste Plaetsen, die sedert den voorsz. 11 December soude genomen wesen, ofte werden geoccupeert te zijn, sulcks dat daer mede de Koningh van Engelandt soude behouden Nieu-Nederlandt, Cabo Cors, en't Fort St. Andries op 't Eylandt Boavista, ende haer Ho: Mo:'t Fort Cormantijn, en't Eylandt Pouleron; ende dat, soo daer meerder Plaetsen of Landen den anderen onthouden waren, daer over soude in der minne werden gehandelt, en dat daer mede de pretensien, die de Onderdanen van de Koningh van Engelandt, tegens die van haer Ho: Mo: ofte de Staten onderlingh, soo voor als na het aengaen van het Tractaet van den Jare 1662 souden mogen hebben gehadt, souden zijn doot en te niet; gelijck als mede alle pretensien over schaden in den Oorlogh, over en weder hebben geleden;* hier by voegende, dat van haer Ho: Mo: uyt eenige hoofden niets meerder konde werden geeyscht:

Den Heer Hollis heeft hier geen antwoordt op gegeven. Maer de verschillen van Oost- en West-Indien ophalende / vraeghde onder andere mede / of dan oock de Visscherye hare Ho:Mo: toe behoorde? waer op d'Heer van Beuningen antwoorde / dat de Visscherye haer Ho: Mo: gemeen is, met alle Zee-varende Natien. Hier na sprack men van den Zeetocht van d'Heer de Ruyter na Guinea. Een laetsten sey den Ambassadeur Hollis, dat dit de wegh niet was, om tot een goet besluyt te komen; want

het

het schreen / Dat d'Engelse weder wilden gegeven hebben, dat haer ontnomen was, en 't geen zy genomen hadden, wilden zy behouden. Eyndelyck nam d'Heer Hollis aen / hier over aen zijnen Koningh te schrijven / en Antwoordt af te wachten / doch daer is verder niets op gevolght / en dese Vrede-handel alduss vruchteloos ten eynde geloopen.

In de Maendt Februarij, deses Jaers 1666. omtrent de selve tijdt / als tot Kleef gesloten wierdt het Tractaet van Alliantie, tusschen den Keurvorst van Brandenburgh, en de Ho: Mo: Heeren Staten der Vereenighde Nederlanden, wierdt oock tot Koppenhagen, tusschen den Koningh van Denemarken, en hare Ho: Mo: gesloten / een nauwer en nader Verbondt, waer op aenstonts Post-boden na Funen, Holsteyn, Jutlant en Noorwegen, zijn afgevaerdigt; en alle Deense Schepen beslagen / om 't Bootsvolck daer door op de Oorlogh-schepen van 't Rijk / des te eerder in dienst te bekomen: De conditien van 't Verbondt bestonden hier in:

Ten eersten; Dat beyde de Partyen absolutelijck renuncieerden alle manieren van pretensien op den anderen. (Waer by de Deense Kroon wel 60 tonnen gouts voordeel dede.)

Ten tweeden; Dat alle onordentlijckheden in Noorwegen souden wegh genomen worden.

Ten derden; Dat de Staten Generael (soo langh den Oorlogh met Engelandt duurt) aen Denemarcken jaerlijcks sullen verschaffen 15 Tonnen Goudts, van welcke Vranckrijck iaerlijcks, 3 Tonnen Goudts sal geven: Daer voor sal Denemarcken, 30 Oorlogh-schepen in den Orisont, in dienst houden, waer van eenige, met partyen Landt-Soldaten voorsien, (die van noden hebbende) de Ho:Mo: Heeren Staten sullen toe gevoeght worden.

Engelandt was over dit Tractaet niet weynigh ontstelt; insonderheyt om dat den Deense Secretaris Dreyer soo stil / met 't Verbont / door de Deense Ministers Carisius en Klingenbergh, in den Hage getroffen / en te Koppenhaven geteykent / heen reysde / en weder-

wederom in Hollandt quam; waer door den Engelsen Resident, de Koopliedén van zijn Natie niet had konnen waerschouwen / aengesien alle Engelse goederen / in 't Deense Rijck versekert wierden; en dat met groote reden: want men had in Engelandt al voor af (zedert de Haven-schenderye te Bergen in Noorwegen, hier vooren verhaelt) niet alleen de Deense Schepen en Koopmanschappen aen gehouden / maer oock de Deenen, daer op zijnde / gevangen geset. Menighte van Nederlandts Bootsvolck hieltmen daer mede vast / die groote ellende als honger / koude en siechten uytstonden / en veel daer van gestorven zijn / sommige wierden na Wallis, Bristol, na de West, en wijdt en zijdt in 't landt versonden: De Gravinne van Chetterfielt, Weduwe van den Heer van Heemvliet, zal: dede aen verscheyde van de selve / die op een vervallen Kasteel / omtrent haer huys gevangen saten / veel goets / soo deden oock de Nederlandtse, en andere brave Koopluyden binnen Londen.

De Staten Generael der Vereenighde Nederlanden, vermits den Koningh van Groot Brittanjen bleef continueren in sijne onrechtvaerdige procedu-ren tegens desen Staet / deden by Placcate, den eersten Februarij verbieden / 't excerceren van de groote en kleyne Visscherye, voor desen lopende Jare 1665, verstaende daer mede den Haringh-vaert en Doggevaert; en voorts tegens 't uytvoeren van die gereetschappen en het oeffenen van de voorsz. Visscheryen, uyt eenige Havenen buyten desen Staet. En by een ander Placcaet van den selfden datum, verboden, het uytloopen van alle Schepen van Commercie, Ra-zeylen voerende, 't zy door 't Canael, achter Engelandt om, naer Oosten en Noorwegen, of na eenige andere Landen, Steden ofte Plaetsen over Zee, buytens Duyns, werwaerts het oock soude mogen wesen, op pœne van Confiscatie van Schip en Goet, of de waerde van dien, en arbitrale correctie tegens den Schipper, 't zy dat 'et Schip genomen soude mogen werden, of behouden t'huys gekomen zijn, En by den 19 der voor-

voorleden Maent was mede by hare Ho: Mo: verboden / dat de Ingesetenen van dese Landen sich ten Oorloge, in dienst van particulieren in andere Landen ter Koopvaerdye ofte Visscherye ter Zee, 't zy op Haringh-neeringe, Walvis-vanghst, noch andersins, sich niet souden mogen begeven, ten ware met expres consent van hare Ho: Mo: of van de Collegien ter Admiraliteyt, en soo yemant alsoo reeds dienst genomen had, mosten in 3 Maenden wederkeeren, op pœne dat de Contraventeurs aen lijf en goedt, en de Absenten met eeuwigh bannissement gestraft souden worden: Dat oock de Vrouwen en Kinderen van die gene, die niet weder sullen keeren uyt de Steden en Plaetsen van hare residentie, verplaetst sullen werden, ende hare Mans ende Vaders toegesonden, mitsgaders dat haer geen het minste onderhout van d'Aelmoessenlers of Diaconen gedaen sal worden &c.

Engelandt sich van ten Oorlogh toe rustende/ hadt gelt van doen: Tegens 6 ten 100 wierde voor den Coningh en 't Rijck nu weder 12 en een halve Tonne Gouts genegotieert. Ock verkocht men de ladingh van de 2 genomen Nederlantse Oost-Indise Retour-Schepen, de Phœnix, en 't Slot van Honingen, komende van de selve omtrent 16 Tonnen Gouts behalven 't geen daer uyt gestolen was. En omtrent den selfden tijdt Proclameerde men aldaer den Oorlogh tegens Vranckrijck, de Proclamatie luyde aldus:

Proclamatie van den Oorlogh, wegens Engelandt tegen Vranckrijck.

ALsoo de France Koningh voor geeft te oeffenen een Bescherm-Verbont, gemaeckt met de Algemeene Staten der Vereenighde Nederlanden, en daer nevens ons beschuldight als Oorloghs-aenvangers, maer het tegendeel daer van, is aen al de Werelt genoeghsaem bekendt: Soo heeft hy op den 26 van Januarius laest-leden, den Oorlogh verklaert, tegens onse Onderdanen, makende alsoo hem selven aenvallers,

lers, de Vrede breeckende, die wy altijt hebben begeert met de voornoemde Staten, voor welcke de Franse Koninghs-Gesanten noyt aenboden vergoedingh aen geledene schade, gedaen aen onse Onderdanen, en niets tot verder schickingh van den handel in 't toekomende: Wy ons verlatende op de hulp van Godt Almachtigh, in de rechtvaerdigheyt van onse saeck, en versekert zijnde van de dapperheyt en genegentheyt onser Onderdanen, tot beschermingh van dien, hebben goet gevonden te verklaren, te willen tegengaen den Fransen Koningh, en krachtighlijck desen Oorlogh vervolgen (welcke hy soo onrechtvaerdigh heeft begonnen) met d'uyterste van onse Macht, te Zee en te Landt, tot beschermingh onser Onderdanen: Belasten hier by onsen Broeder, onse hoogh Zee-vooght; en onse Neef en Raet, George, Hartogh van Albemarle, Overste van onse Macht te Lande, onse Oversten van verscheyde Graefschappen, en alle andere mindere Oversten en Soldaten, onder haer, soo te Zee als te Landt, tegen te staen, alle de ondernemingen van de Franse Koningh of sijne Onderdanen: En om te doen uytwercken alle actien van vyantschap tegen den Fransen Koningh, sijne Schepen en Onderdanen, soo gebieden en versoecken wy alle onse Subjecten sich geadverteert te houden, en aen de welcke wy van nu voortaen verbieden, eenige Correspondentie of Communicatie met de Franse Koningh of sijne Onderdanen te houden, op pene van 't leven, alleen uytgenomen die gedwongen zijn sulcks te doen, om sich te retireren, en hare goederen uyt het Landt te vervoeren: En vermits daer veele Onderdanen van den Fransen Koningh, en van de Staten Generael der Vereenighde Provintien, in ons Koninckrijck zijn, soo verklaren en geven wy onse Koninckliijcken Woorde, dat alle die van de Franse Natie, of Hollanders, die haer omtrent ons gehoorsaem gedragen, en de welcke niet en sullen correspondéren met onse Vyanden, in hare Goederen en Persoonen, sullen werden beschermt, en geenigh molest sullen werden aengedaen, hoe 't oock zy: Oock daer-enboven

boven verklaren wy, dat, wat Frans of Hollants Onderdaen, 't zy om de toegenegentheyt tot ons, of tot onse Regeeringe, ofomme te ontwijcken de verdruckingen die sy smaken mochten in haer eygen Landen, en binnen onsen Koninckrijke komen, dat hare Persoonen, door ons, met hare Goederen sullen geprotegeert werden, en voornamentlijck die van de Gereformeerde Religie, wiens Interest altoos by ons sonderlijck sal werden verkooren.

De Heraulten, Trompetters, en Sergeants van Wapenen, riepen desen Oorlogh eerst uyt voor 's Koninghs Paleys te Withal, doe tot Templebaer, (tot soo ver London dit Jaer verbrant most werden) en voorts aen de Beurs, en op sulcke Plaetsen / daer de Huysen alles in de asse zijn geleght.

Hier op gingh het roven ter Zee / van d'Engelse, Franse, en Nederlanders, wederom voort. De Franse, loerende op 't Engels Pakket-boot / dat van Oostende op Londen gingh / namen 't zelve in dese Maendt February wegh / en brachtent te Duynkercken op; in 't zelve waren veel gereede penningen / beneffens wel voor 5000 Jacobussen aen Edel gesteenten/de Joden toe komende; d'Engelse pleeghden oock daer en tegen groote moetwil / zelfs aen de bylanders van / en voor Oostende: korts daer na / joegh een Engels Fregat de Draeck genaemt by Boulogne een Frans Galjoot tegens 't Landt / en hopende daer noch wat buyt uyt te halen / wierdt van 't Landt-volck met musketten en steenen soo begroet / dat d'Engelse niet anders konden doen / als 't Schip in Brandt steken / uyt spijt datse 't zelve niet konden beroven. Een ander Engels Fregat / de Saphir, een Hollants Oorlogh Schip en een Kaper in 't Canael tegen komende / wierdt van haer soo gegroet / dat hy te Pleymuyden met een deel dooden en gequetsten / most binnen loopen. De Zeeuwen op de Caep ervaren / rusten een Schip uyt / dat noemende de Schrick van Middelburgh: Den 5 deser / liepen van Duynkercken d'eerste Capers / als

een

een met 14/en een met 20 stucken uyt/tegens d'Engelsen: Den Koningh van Vranckrijk dede daer ooch dese Nieuwe Fregatten timmeren: Capiteyn Cornelis Jansz. op 't Schip Orangie, bracht te Rochel 3 Engelse West-Indisvaerders op/ en in Tessel, saghmen een Engelse Guineesvaerder op brengen/ die eenige op 2 tonnen gouts estimeerden: Daer-en-tegen seker Schotse Lord te Edenburgh, eenen Capiteyn Hamilton ter Caep uytrustende/ nam die verscheyde Nederlantse Schepen achter Yrlandt om/ met Wijnen na Amsterdam willende/ en bracht haer tot Leit op.

In de Maendt April, deses Jaers 1666. quam den Fransen Admirael, Duc de Beaufort met 30 Oorlogh Schepen/ 12 Galeyen/ en 10 Branders/ nevens 6 Staten Schepen/ onder den Commandeur Ian Gideonsz. Verburgh en Capiteyn Ooms in 't Canael, en haer aldaer op de Engelse Zee-kusten vertoonende/ raeckten alles in schrick en allarm/ sommige van de selve landende/ brachten eenigen roof weder t'Scheep: Hier op wierdt aen d'Engelse stranden al om goede ordre op 't Nood-buuren/ en waken ghestelt/ om alle inballen vorder te konnen afweeren.

Onderwijl/ door dien men aen beyde zijden/ Zeevolck van nooden had/ was Engelant met Nederlant over een gekomen op 't lossen van wederzydts Gevangenen/ die nu man tegen man/ verwisselt/ en over gevoert wierden/ het welck onder de Duytse, in Engelandt, by lootingh geschiede: Doch aldaer waren veel van de Pest/ en sober onthael/ ellendigh gestorven.

In de Mey-Maent, sloot Engelandt met Sweden een nader Tractaet/ rakende de Zeevaert en Koophandel: de Sweden deden ooch aen 't Engels Hof/ voorstellen/ of het dien Koningh sou aengenaem zijn/ dat'er eenige Sweedtse Gezanten tot Londen quamen/ om als middelaers/ d'Engelse en Nederlantse verschillen te helpen by leggen/ doch ten heeft doenmaels geen voortgangh genomen.

Den eersten Mey, wiert tot Bergen in Noorwegen,

den

den Oorlogh van Deenmarcken tegens Engelandt, met trommelslagh / afgekondigt.

Na datmen nu tot Withal geen gedachte tot Vrede hadt / wiert de Vloot uyt geset / men preste daer 't Volck na Boort: men maeckte 3 Esquadres, de minste van 40 tot 70/80 stucken / &c. De eerste Rangh was de Roode Vlagh, onder Prins Robbert en Monck; de Witte Vlagh, onder George Aiscue, Admirael; Ridder William Barklay, Vice-Admirael; Capiteyn Herman, hare Rear-Admirael; en de Blauwe Vlagh, Tomas Allen, Admirael, doch hy sieck / kregen Christoffel Mings en Jeremias Smit dat bewint / hare Rear-Admirael was Tomas Tydeman: Van alvoorens de Engelse Vloot / buyten de Sanden quam / veranderden sy hare Vlaggen / en sommige Admiraels; hoewel men / om de Hollanders te abuseren / te London uytstroyde / dat hare Schepen van de 4 en 5 Rangh / geordineert waren / om de Kusten en Koopvaerdyers te beschermen: Alsoo Engelandt oordeelde / sterck genoegh buyten de selve / tegens de Duytsen te zijn.

Daer waren neffens de Soldaten en Zee-lien / noch 1000 Boeren / en 5000 Visfers na de Engelse Vloot geprest: En langhs de West, braghtmen uyt Yrlandt de Maets / als troppen Schapen van 80 / 40 / 120 / en minder t'seffens / met Ruyters voort gedreven na Douvres, daerse ingescheept / aen strant / en op de Schepen / de pijpen stelden / oock veele wegh liepen / maer ses daer van opgeknoopt / raeckten de rest in stilte. Daer op is de Engelse Vloot gesterckt met die van Chattam, 75 Zeylen / uyt Nortbay, den 17 Junij 1666 in Duyns ten ancker gekomen / daerse / oock volgens / soo uyt de West als elders / tot navolgende nombre quamen / op 't gerucht dat de France Vloot / onder Duc de Beaufort, in 't Canael quam: Hare Lijst is aldus:

Perfecte

Perfecte Lyste van de Engelse Vloot.

Prins Robbert en Monck, Admiraels Generaels.

De Roode Vlagh.

Schepen. Capiteynen.	man.	stuk.
Royale Charles, Jan Kemptorn	650	82
Triumph, Eduard Sprag Ridder	430	72
Defiance, Robert Holmes Ridder	230	64
Henriette, Walter Wood	300	58
Monck, Tomas Penrose	280	58
Essex, William Reves	260	56
Jarsay, John Baptista Duestel	185	50
Princes, Peter Mootham	250	53
Rupert, William Jemmings	170	46
Fontain, Tomas Legat	130	36
Sweepstock, Francis Sanders	130	36

Vice-Admiraels Esquadre, onder Ridder *Christoffel Mings.*

De Victorie, Christoffel Mings	450	76
De Souverayn, Jan Kocks	700	100
De Revenge, Tomas Arleat	250	62
Nagelboom, Tomas Chappel	250	62
Matthias, Peter Bowne	300	54
Convertine, John Peirce	190	52
Kroon, Georg Chapell	180	48
Foresicht, Hug Seymore	170	46
Catharijne, Tomas Ellyet	160	36

Esquadre van den Schout by Nacht Ridder *Joseph Jurdaen.*

Royale Oak, Joseph Jurdaen	450	76
Fairfax, John Cheelp Ridder	300	60
Slot van Hooningen, Tomas Raud	280	60
West-Vrieslandt, Charles Obryon	180	50

Geldersc

Schepen.	Capiteynen.	man.	stuk.
Gelderse Ruyter,	Francis Cortney	180	48
Diamant,	John King	180	48
Marmaduke,	William Goedefroed	160	42
Jan en Tomas,	Henry Dawes	200	44

De Witte Vlagh, onder *George Aiscu*, Ridder.

PRince Royal,	George Aiscu Ridder	620	92
Rainevau,	John Farte	310	56
Warspicht,	Robert Robenson	320	64
't Huys te Swieten,	Jeffens Dane	280	70
Glochester,	Robbert Clarche	280	58
Phenix,	Francis Steward	260	60
Jarmouth,	John Flouwde	200	52
Bonavonture,	John Flatterwoid	180	48
Unitie,	John Jaffort	150	42

Vice-Admiraels Esquadre, onder *Sr. William Barkley*, Ridder.

Swifture,	William Barkley Ridder	380	66
St. Andries,	Valentijn Price	360	66
Dreadneacht,	Henry Jerne	280	58
Sevenwolden,	James Jennefar	190	44
St. Maria,		180	50
Advice,	William Pool	180	48
St. Paul,	John Holmes	160	40
Amitie,	John Parker	158	38

Schout by Nachts Esquadre, onder *Johan Harman*, Ridder.

Henry,	Johan Harman Ridder	450	70
Avantgard,	John Whitty	320	60
Resolution,	Willougby Hannam	300	58
Happi Return,	Henry Cuttanle	190	52
Swarte Bul,	Jooft Gethings	150	40
Societeyt,	Ralph Lassels	150	40

Welle-

Schepen.	Capiteynen.	man.	stuk.
Wellekom,	Michiel Ludsey	150	36
Providence,	Richard Jaems	140	34

Blaeuwe Vlagh, onder *Tomas Allen*, Ridder.

Royale James,	Tomas Allen Riddet	520	82
Old James,	Edmod Seaman	380	70
Robbert,	Richard Oldbart	320	64
Pleymouth,	Rogier Miller	280	58
Luypaert,	Richard Beach	250	56
Loyal Subject,	John Fortiscuit	200	56
Centurion,	John Hubert	180	48
Delft,	Abraham Ansley	160	40
Asseurance,	Tomas Gaye	150	38

Vice-Admiraels Esquadre, onder *Jeremias Smit*, Ridder.

Bristol,	Ieremias Smit Ridder	450	76
St. George,	Iohn Coppin	360	66
Maria,		300	58
Anna,	Robbert Molton	280	58
Duynkercken,	Iohn Haward	280	58
Breda,	Ioseph Sanders	180	48
Doveren,	Iohn Peirce	180	58
Zeelant,	Whaitely	160	40
Expedition,	Tomas Suckler	140	34
Baltimore,	Charles Weylde	183	42

Schout by Nachts Esquadre, onder *Tomas Tydeman*, Ridder.

Royale Catarine,	Tomas Tydeman Ridder	450	76
Unicorne,	Henry Tydeman	320	60
Iorck,	Iohn Swanley	280	58
Hilverson,	Richard May	280	60
Mary Rose,	Tomas Darey	285	50
Carolus Quintus,	George With	200	54

Swarten

Schepen.	Capiteynen.	man.	stuk.
Swarten Arent,	Iohn Sylver	180	48
Hampshire,	George Bats	166	42
Loyale George,	Iohn Darly	160	42

Somma 81 Schepen, 21085 Man, 4460 Stucken.

Hier en tegens was de Nederlantse Vloot een wyl in Tessel vergadert / doch door verscheyde manquementen der Noort-Hollanders op gehouden / maer door de aenkomst van den yverende Vaderlandig *Zelotypus*, Mr. Johan de Wit, met eenige Gecommitteerden / (die met hem uyt den Haegh naer de Vloot / maer hy voor haer op de Helder arriveerden) aengemoedight / dat onaengesien de gebreckelijckheyt van 12 of 13 Schepen / daer van de sommige noch achter de Vlieter bleven leggen / om geschildert te worden / soodanigh voort geset / dat op Dinghsdagh den eersten Iuny, en Woensdagh, Bede-dagh, deselve al vry geluckigh in Zee geraeckten / zijnde omtrent de 80 Oorlogh-Schepen sterck: De Engelse Vloot quam op die tijdt voor Calais: De Hollanders voor Vlaenderen; en zy misten malkanderen in dit nauwe sop van 30 mylen / 10 dagen langh: Dit onderwijl seker zijnde / dat een Hannibals gerucht langhst de Zee-Stranden was verspreyt / van 't aenkomen der Fransse Armade / tot wiens stuytingh Prins Robbert uyt Duyns, naer 't Eylant Wicht, met 16 Schepen wende / hoewel (soo d'Engelse selfs seyden) daer toe ongelast / keerde / en bleef by Douvres, of het haperen mocht met de Hollanders: Van de welke den Engelsman nu soo kleynen gevoelen had / Dat alleen 60 Engelse Schepen tegens de Hollanders genoegh was: Prins Robbert was met zijn Esquadre oock meer als sufficant, de France Vloot 't hooft te bieden, &c. Want de Engelse hadden door 't arrivement van Smit en Mings, nieus gekomen uyt de Straet, en andere uyt de Barbados, vry wat versterckingh bekomen; dan de Duytsen seyden sy / (en 't was waer / hadden beter schepen als de Engelsen; maer Prins Robbert wilde in Duyns

blijven

blijven quanſuys om op de Franſen te paſſen / beloovende Aiſcu, hy ſoude hem by noot ſecondeeren: Tot noch toe gingh het wel / men ſou de Boterbacks villen; buyt / ja rijckdom ſtont elck Engelſman voor oogen: Voorleden Jaer had men al d'Elementen ten dienſt gehad / en waerom nu niet? Maer tegens deſe geweldenaers brachten de H. Staten deſe Vloot in Zee:

Lyſte van de Nederlantſe Vloot.

Wegens 't Ed. Mo. Collegie ter Admiraliteyt tot Rotterdam.

Capiteynen,	Schepen,	ſtuk.	man.
LT. Ad. de Ruyter,	de 7 Provintien	80	475
L. Ad. van Nes,	d'Eendracht	76	300
Vice-Ad. de Liefde,	de Ridderſchap	66	350
Schout by Nacht van Nes,	Delft	62	300
Colonel van Gent,	Gelderlant	66	350
Laurens Davidſz.	Groot Hollant	64	300
Ruth Maximiliaen,	Waſſenaer	56	250
Evert van Gelder,	kleyn Hollandia	54	250
Philips Almonde,	Dordrecht	46	200
Frans van Nydeck,	Louyſe	40	200
Elant du Bois,	Uytrecht	36	150
Huybert Iac. Huyg,	Gorichem	36	150
Iuriaen Iur. Poel,	de Vrede	40	150
Nicolaes Naelhout,	Harderwijck	36	150
Willem van Dijck,	Nimwegen	34	130
Iacob Swart,	Schiedam	22	80
Pieter Wijnbergen,	Swol	16	50
Dirck de Munnick,	't Hart	8	20

Twee Branders { Ian van Brakel, Rotterdam
Ian Br. Vermeulen, Goude Ruyter.

Wegens 't Ed. Mo. Collegie ter Admiraliteyt tot Amſterdam.

LT. Admirael Tromp,	Hollandia	82	450
Vice-Ad, van der Hulſt,	de Spiegel	74	400

M Cap-

Capiteynen.	Schepen.	stuk.	man.
Schout by Nacht Sweers,	Gouda	72	360
Hendrick Adriaensz.	de Reyger	70	345
Pieter Salomonsz.	de Liefde	66	320
Nicolaes Marrevelt,	't Geloof	66	320
Ian de Haen,	Calants Oog	66	320
Iacob Andriesz. Swart,	Deventer	60	290
Iacob Corn. Swart,	Provincie Utrecht	60	290
Hendrick Goskens,	Wapen van Utrecht	60	290
Hugo van Nieuhof,	Stadt en Landen	60	290
Ian van Amstel,	de Vryheyt	60	290
Tomas Fabritius,	Tijtverdrijf	60	290
Cornelis van Hogenhoeck,	Suyerhuys	50	245
Iacob Will. Broeder,	Dom van Utrecht	46	230
Ian Uyttenhout,	Lantman	46	230
Ian du Bois,	de Vrede	46	230
Otto van Treslong,	Duyvenvoorde	46	230
Ian de Iong,	Raethuys van Haerlem	46	230
Michiel Huys,	Campen	46	230
Hendrick Vollenhoof,	de Tromp	45	230
Hendrick Vroom,	Wakende Boey	46	230
Floris Florisz. Blom,	de Son	44	215
Wouter Wijngaerden,	Haerlem	44	215
Ian Bon,	de Haen	30	140
Iacob Dircksz. Boom,	Ylst	30	140
Arent Symonsz.	Over-Yssel	30	140
Ian van Lier,	Alperen	30	140

Voor de Oost Indise Compagnie.

Corn. Will. van Zaen,	de Beschermer	54	280
Enno Doedes,	Goude Leeu	50	255
Tomas Tobiasz	Harderwijck	46	230
Iacob Paeuw,	Staveren	46	230
Lt. Collonel Palm,	Kruyningen	60	290
Dirck Schey,	Stadt Gouda	46	230
Iacob van Meeuwen,	Amsterdam	60	290
Ioost Verschuer,	Iacrsvelt	46	230

Wegens

Wegens 't Collegie ter Admiraliteyt van 't Noorder Quartier.

Capiteynen.	Schepen.	stuk.	man.
LT. Ad. Meppelen,	West-Vrieslant	80	364
Vice-Admirael Schram,	Pacificatie	72	320
S. by N. Staghouwer,	Wapen v. Enkhuysen	72	295
Houttuyn,	Prins van Orange	66	272
Kroock,	Hollantse Tuyn	56	241
Graef Jan van Hoorn,	Gelderlant	62	272
't Hoen,	Josua	54	212
wijnbergen,	't Noorder Quartier	60	294
Ficcol,	Caleb	46	237
Vlugh,	't Wapen van Nassau	60	253
Berckhout,	Drie Helden Davids	46	228
Ancker,	d'Eendraght	44	
De Boer,	Hollant	46	
Hen,	't Wapen van Medenblick	46	
Mauw,	't Casteel van Medenblick	30	
Posthoorn,	't Wapen van Hoorn	30	

Wegens 't Collegie ter Admiraliteyt van Zeelant.

LT. Ad. Cornelis Evertsz.	Walcheren	70	380
Vice-Admirael Banckert,	Tholen	60	300
Cornelis Evertsz. de Ionge		60	300
Iacob Pensz.	Middelburgh	50	208
Simon Block,	't Hof van Zeelandt	58	244
Andries de Haes,	Veer	50	218
Adriaen Kruyningen,	Dordrecht	50	210
Ian Tant,	Utrecht	50	216
Ian Matthysz.	Vlissingen	50	200
Willem Marinisz.	Zee-Ridder	36	158
Dirck Iacobsz.	Kiela, Delft	36	167
Abraham Quirijnsz.	Zeelandia	36	155
Ian Quirijnsz.	Schakerloo	30	135
Ian Blanckert,		26	115
Willem Hendricksz.		14	55

Wegens 't Collegie ter Admiraliteyt van Vrieslant.

LT. Ad. Tjerck Hiddes, West-Vrieslant	72	415
Vice-Ad. Koenders, Groeningen	70	306
S. by N. Bruynsvelt, Prins Hend. Casimier	72	370
Commandeur Runstil, Rie van Sneeck	66	246
Vyselaer, Oostergo	64	286
Wijtse Beyma, Westergo	56	235
Barent Hiddes de Vries, de Steden	52	230
Ioost Hermansz. Clant, Stad en Landen	52	227
Ioost Michielsz. Princes Albertina	50	226
Christiaen Elbertsz. Ommelanden	48	189
Comm. Vinckebos, Frisia	36	180

En noch twee Branders.

Somma 91 Schepen, 4716 Stucken, 20462 Man.

Nu dese twee soo machtige Armaden in Zee dreven / quam 't eerste advijs van Collonel R. v. Ittersum uyt Hellevoetsluys aen hare Ed. Mo. dat den 11 Iuny, omtrent den middagh beyde Vlooten omtrent 't Noort-Voorlandt elckander in 't gesicht hadden gekregen, dat d'onse ten Ancker, en d'Engelse bystekende, de wint van ons hadden gekregen, soo dat d'onse de Anckers mosten kappen: dat de Witte Vlagh by de onse verovert was, &c.

Den Lieut. Admirael Tromp, schreef self / van den 14 Iuny, uyt 't schip Utrecht, ter halver Zee / tusschen Goeree en de Riviere van London, dese woorden aen hare Ho: Mo:

Brief van d'Heer Admirael Tromp.

TOt noch toe hebben wy, door Godts genadigen zegen; de Victorye behouden, gisteren zijn de Engelse in de 30 sterck, op de vlucht geraeckt, de welcke wy achter volghden tot 's avonts toe; en de Admirael van de Witte Vlagh, commanderende 't Schip de Royale Charles, gemonteert met 90 metale stucken, gedwongen door ons, terwijl ick op 't schip van den Schout by Nacht Sweers was, tot over-

overgeven, en voorts den Brant daer in gesteecken: Den Vyandt komt jegenwoordigh na ons toe, geconjungeert met 22 soo kleyne als groote Schepen: ende sien van ons aenkomen 12 Schepen, die van ons afgedwaelt zijn, soo dat bevinden noch sterck te zijn, omtrent de 70. Daer is (Godt lof) brave couragie in de Vloot, en hoope dat wy het haest tot een goet eynde (door Godts genade) sullen brengen: Versoecke Uwe Ho: Mo. my gelieft te excuseren, geen meerder particulariteyten en schrijve, alsoo onsen tijdt hooghnoodigh van doen hebben. Getekent,

C. TROMP.

Den Heer Luytenant Admirael de Ruyter, schreef aen de Staten Generael by 't Noort-voorlandt, uyt syn Schip / de Seven Provintien, van den 14 Iuny aldus:

Brief van den Heer Admirael de Ruyter.

MYn Heeren: Sedert mijnen laetsten van den 10 deses, wiert het eerst stille, duyrende den gehelen Nacht, en den 11 's morgens kregen wy veranderingh van wint, en stijve koelte uyt den Z. W. daeromme vroegh ten Ancker quamen, tusschen Duynkercken en Noort-voorlandt, en ten 9 uuren, wierden door onse buyten-wachten de Engelse Vloot gewaer, gevende ons sulcks met ordinaris Seyns te kennen, maeckten ons doe wel degelijck klaer, en ten 10 uuren is van 't Schip van den Collonel van Gent, de Fockemast en Boeghspriet over boort gevallen, dat derhalven geordonneert hebben, de eerste Haven de beste te kiesen: Ten 11 uuren sagen wy de Engelse Vloot op ons af komen, voerende den Generael een ordinarise Brittannise Vlagh van de Groote, en een Roo Vlagh van de Voor-stengh, ende by gelegentheyt van Zeins, oock wel een derde Brittannise van de Kruys-stengh: Het tweede Opperhooft een Witte Vlagh, van de Groote-stengh, maer geen Blaeuwe Vlagh, doch wel 3 Vice-Admiraels en Schouten by Nacht, met Roo, Witte, en Blaeuwe Vlaggen, ge-

ſamentlijck ſterck 70 Zeylen, kleyn en groot, die wy, ten ancker leggende, bleven verwachten, want geen van ons allen die konde lichten door de harde wint en holle Zee, ſoo dat wy eerſt alle de Cabels kapten, doen ſy dicht by ons waren, verlieſende, daer mede yeder een Ancker, en anderhalf, en ſommige 2 touwen, en 't was goelijck middagh, doe wy met den anderen in 't Gevecht geraeckten: 't Welcke begonnen wiert met het Eſquadre van den Admirael Tromp, en van Meppelen, zijnde een weynigh voor uyt aen Backboort van mijn, hebbende de Engelſe de Loef, tot haer advantagie, en wy de harde wint, daer mede wy onſe onderſte Laegh beter koſten gebruycken als ſy, en na dat wy wel 3 uuren dus hadden gevochten, en malkanderen alſints geprobeert, en over wederzijdts beſchadight aen Schepen, Maſten en Zeylen, hebbent de Engelſe Noort over gewent, in 't welck den Vice-Admirael van de Witte Vlagh, met noch 2 of 3 andere Schepen van haer gros wierden afgeſneden, want ſy ſoo beſchadight waren, dat ſy niet konden volgen, die door de Capiteyns van der Zaen, Hendrick Adriaenſz. Ian van Amſtel, en andere wierden vervolght, en verovert: ſonder daer van meer particulariteyten te weten: Maer ſagh 't Schip van den Admirael Tromp doen maſteloos leggen, alſoo hem een van onſe Schepen was aen boort geweeſt, en bemerkten uyt het wayen van een Vlagh van een ander Schip, dat hy daer op was over gegaen: En van gelijcken dat een van mijne ſeconden, Capiteyn Otto Treſlong, op de welck de Heeren Prince de Monacho en Comte de Guiche met hare Domeſtijcken waren, in den brandt raeckten, veroorſaeckt door eenige Proppen; hebbende verſtaen, dat de gemelte Heeren ter naeuwer noot, voor 't ſpringen van 't Schip haer hadden geſalveert aen boort van mijn Swager van Gelder, van waer ſy den 12 's morgens by my zijn overgekomen.

Den Vyant het dus om de Noort gewent hebbende, geraeckten de Admirael Evertſz. en de Vries mede dapper aen de man, ondertuſſchen dat wy beſigh waren, om onſe Schepen wat te repareren, en wenden doen

doen de Engelſe na, die boven eenige van onſe Schepen zijnde, quam den Engelſen Admirael Generael met eenige van ſijn ſchepen en Hooft-Officieren ten Anker, preſumeerde om ſijn gros te vergaderen en de lecken te ſtoppen, maer ons ſiende aen komen, hackten haer Kabels, en quamen weder braef aen, en wierden na vermogen ontfangen, en in deſe tocht ſneden wy van haer af de Schout by Nacht van de Witte Vlagh, die ick mijn Brander eerſt aen Boort ſtierde, maer met'et uytvoeren van Riemen en Hantſpaecken, geraeckten ſy hem quijt, gelijck oock noch een tweede van Zeelant, en uyt de groote vreeſe ſprongender wel 200 buyten boort, en met de leſte ſchoot dien hy dede, bleef den Admirael Evertſz. na 't Schip van de gemelte Schout by Nacht Ian Harman, die daer na noch is geſoncken, ſonder weten wat Volck geſalveert is, 't Schip was genaemt de Injurie, gemonteert met 54 metale, en 20 yſere ſtucken, en bemant met 400 man: 's Avonts omtrent 10 uuren eyndighden dit gevecht, en 's nachts waren wy beſigh met lecken te ſtoppen, Cardoeſen te vullen, en te ſpliſſen en te knopen: Den 12 dito 's morgens vroegh hadden de Engelſe wederom de loef, en quamen af om ons te attacqueren, en wiert aen wederzijden ſeer furieus gevochten; en na dat wy 2 mael malkanderen gepaſſeert waren, vervielen in de derde tocht den Admirael Tromp, Vice-Admirael van der Hulſt, met eenige Schepen van hun Eſquadre, onder 't gros van den Vyant, alwaer ſeer vinnigh gevochten wiert, ſoo heb ick de Roo vlagh op geſteken, om generalijck in den vyant te breken, en deſe Vrienden te aſſiſteren, het welcke geeffectueert wierde: Doch niet ſoo, of onſe Schepen hadden albereyts groote ſchade geleden, en Capiteyn Pieter Salomonſz. door een Engelſe Brander geſprongen, maer veel volck geſalveert, en Vice-Admirael van der Hulſt, en Capiteyn de Haen, hebben moeten opdouwen na de eerſte Haven: Voorts paſſeerden den vyant, en wy noch twee reyſen, en in 't laetſte wiert mijn groote Stengh met de Vlagh en Wimpel af geſchoten, en in de achter middagh begaf

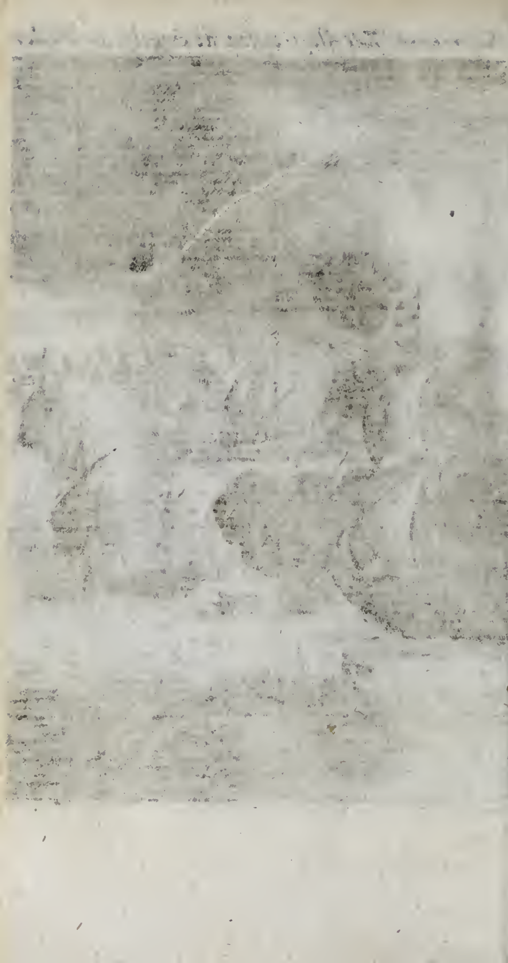
sich den vyant op de vlucht, gelijck sy den geheelen Nacht continueerden, nemende haer cours na de Revier van Londen. Dan den 13 dito namiddaghs bequamen sy een vers secours van 20 zeylen, doch maer 3 of 4 groote Schepen daer onder, de rest zijn lichte Fregatten: Wenden doen weder tegens ons aen, doch de Nacht scheyde ons, en de Admirael van de Witte Vlagh, is aen de gront geraeckt, en door ons verbrant, en den Admirael Aiscu selfs, met sijn volck in onse schepen geberght: Dese morgen heb ick alle onse Capiteynen aen boort gehad, en geresolveert onse Victorie te vervolgen, daer toe ick verhoop dat Godt sijnen Zegen verlenen sal: 't Generael getal van ons verlies, in Schepen en Volck, en kan ick noch niet weten, veel weyniger van den vyant: Maer doen wy haer najaeghden, konden wy niet meer als 39 of 40 Schepen tellen, voor 't aengekomen Secours. Waer mede, &c. Actum 't Schip de Seven Provintien, den 14 Juny 1666. Getekent,

Michiel Adriaensz. de Ruyter.

Maer dese Brieven hadden in Engelant geen geloof / sy stropden daer uyt datse de Hollanders geslagen / ende in Zeelant in-ghejaeght hadden / dat haer Fregatjes de Ruyters Schip selfs vervolghden / ja by na hadden genomen: Immers de Duytsen hadden wel 40 Schepen verloren / met 6000 Man: Daer tegens hadden sy maer 4 Schepen verloren / en 300 Gequetsten / en 3 Capiteynen doodt; Generael Monck was van een Splinter door sijn Broeck geschoten / hare Vloot had luttel schade / en was in 14 dagen weder t'Zee te brengen: Die van Brabant, Keulen en Hamburgh ghelooofden dese uytstropsels waer te zijn. Maer niet langh daer na / wist men wel hoe d'Engelse Vloot in diverse Havenen / met seer veele dooden en ghequetsten omtrent Harwits waren in-gesleept; hare grootste Schepen hadden soo veel ramps / dat niemandt toe-ghelaten wierdt / op de Zee-plaetsen / die te gaen besien; de Souverain Roya-

Victorieuse Zee-ſlag tuſſen de Engelſe en Nederlandiſe Vloot, op den 11.12.13 en 14 Iunij 1666.

Royale Charles, Catharijn, en andere/ waren boven al 't Hont hout af; de Regenboogh vluchte na Vlaenderen, en sijn dooden t'Oostende aengheset hebbende/ dreef met de vloet en een stompje na Douvres: De Admiralen Georg Aiscu was gevangen/ en Barclay, Christoffel Mings, en Harman &c. doodt: te Gunfleet, en in Norbay was Prins Robbert, Monck, Allen, Smit, &c. by stucken en brocken aengekomen: Dan alsoo yder in desen tydt / na sijn intrest en humeur van desen Slagh oordeelde / en dat selfs die van Engelant door een Relaes ghedruckt met Privilegie, al te geweldigh de gheheele werrelt abuseerden / daerom was het dat de Staten Generael goedt vonden / harent wegen een oprechte en perfecte Beschryvinge te laten uytgaen / om een yder te desabouseren; ingevolge hebben door de Heeren / de Raet Pensionaris de Wit, Vrybergen, vander Hoolk, Kann, en Gerlacius, doemaels in de Wielinge, over 't employ van 's Landts Vloot / als Gedeputeerden en Gevolmachtighden van harr Ho Mo. geauthoriseert zijnde / naer een curieus examen van de Hooft-Officieren, Commandeurs en Capiteynen der voorsz. Vloot / doen stellen / drucken / ende af-senden aen alle harr Ministers, Koningen en Princen in vreemde Landen / het volgende verhael van die Zee-Slagh, daer Londen over Victory brande:

Verhael, van 't gepasseerde in de
Z E E - S L A G H,

Tusschen de Vlooten van *Engelandt*, ende van de *Vereenighde Nederlanden*, opgestelt, volgens last ende ordre van de *Heeren Staten Generael* der selver Landen, in dato den 24 Junij 1666. by de Heeren Raet-Pensionaris *de With*, *Vrybergen*, *van der Hoolck*, *Kann* ende *Gerlacius*, Gedeputeerden ende Gevolmachtigden van haer Ho: Mo: jegen-

woordigh in de *Wielingen* zijnde, tot expeditie ende over 't employ van de selve Nederlantse Vloot, na een curieus examen van de Hooft-Officieren, Commandeurs en Capiteynen, der voorsz. Vloot.

De Nederlandtse Vloot / op den 1 / 2 / 3 / 4 / ende 5 Iunii 1666. successivelick met verscheyde winden ende stilte / uyt de gaten van Tessel, in Zee gheraeckt zijnde / ende mits contrarie winden oft kalmten / niet voor den 8 hebben konnen kours setten / om volgens gegeven ordre / d'Engelse Kusten te naderen / is met zeylen / geyt stoppen / en drijven / den 11 daer aen volgende / 's morgens / geavanceert geweest / tot ontrent 7 of 8 mijlen O.Z.O. van 't Noort-Voorlandt, wesende den hoeck van Engelant die uytsteeckt tusschen 't Canael, ende de Riviere van Londen, alwaer de selve Nederlandtse Vloot / vermits contrarie windt ende stroom / met een harde koelte uyt den Zuydt-westen / genootsaeckt is geweest het Ancker te laten vallen.

De Engelsen, die met hare Vloot eenige weynige dagen te vooren / in Duyns ten ancker gekomen waren / zijn den voorsz. 11 Iunij 1666. apparentelijck op ontfangen kondtschap van 't naderen der voorsz. Nederlandtse Vloot / mede van daer / in Zee gesteken / ende met hare Vloot / omtrent de middagh / dicht by de selve Nederlandtse Vloot gekomen / zijnde de voorsz. Nederlantse Vloot / als doen noch by den anderen sterck 83 Schepen ende Fregatten van Oorlogh / boven de Advijs-Jachten / Branders / ende ander kleyn Vaer-tuygh / doch was by ongeval / even voor 't aengaen van 't werck / ende niet meer dan omtrent een uure tijds voor de Bataille / een van de capitaelste Schepen van de Nederlantse Vloot / gevoert werdende by den Colonel van Gent, door 't stampen van de Zee / eerst de Boeg-spriet / en vervolgens oock de Focke-mast quijt geworden / ende alsoo reddeloos in 't gesicht van den Vyant / door ordre van den Heere de Ruyter, als Admirael ende Opper-

Opperhooft over de voorsz. Vloot / naer Hollandt opgesonden / zijnde den voornoemden Colonel van Gent alvoorens over gegaen op 't Schip van Capiteyn Hendrik Goskens, ende was de Engelze Vloot/ soo de selve doenmaels uyt de voorsz. Nederlantze Vloot is getelt / ontrent de 80 Zeylen sterck.

Het wierde gegist een uure naer de middagh/doen men met den anderen begonde te canonneren: Hebbende alvoorens de Nederlantse Vloot haer Cabels gekapt / door dien onmogelyck was / mits het holle water / ende oock eenighsins by defect van tijdt / de anckers t'huys te krijgen : beyde de Vlooten in dier voegen onder zeyl wesende / leyden het gesamentlijck Zuydwaerts over/ de windt wesende W. Z. W. in voegen / dat daer door het Esquadre van den Luytenant Admirael Tromp , ende van Meppelen aen 't welcke eygentlijck de Arriergarde was geassigneert / wierde de Avantgarde / ende hy Luytenant Admirael Tromp selfs / die oock wat Zuydwaerts geanckert / gelegen hadde / betoonde sich dapper ende resolupt in 't voorste ende hevighste van 't gevecht/ gelijck hy daer inne oock door sijne byhebbende Vice-Admiralen, Schouten by Nacht, ende andere Officieren / mannelijck wierde gesecondeert / daer op vervolgens mede aenstonts by ordre aen den Vyandt gheraeckte het Esquadre van den Generael de Ruyter, ende van den Luytenant Admirael van Nes , die haer met hare by-hebbende Hooft-officieren ende Capiteynen/sonderlinge hebben gesignaleert / ende is korts daer na in 't selve Esquadre / ontrent ten vier uuren na de middagh / een Engelsch Fregat van 't Esquadre van de Blaeuwe Vlagge,voerende na gissinge 50 stucken/soo haest het den Generael de Ruyter was gepasseert / en van den selven de laetste groet hadde ontfangen / een weynigh achter hem / gesoncken.

De Esquadren van de Luytenant Admiralen Cornelis Evertsz. en Tjerck Hiddes de Vries , konden voor eerst niet aen den Vyant geraken / door dien de selve te hoogh in de wint van haer was / en wier-

de in dier voegen weder zijts hevigh gevochten/ blijvende beyde de Blooten de selve cours houden / tot ontrent ten 5 uuren naer de middagh / als wanneer de Engelschen gewent/ en 't N. W. over gelegt hebben / voor 't meerendeel genootsaeckt wesende door de wint om te houden / soo men vertrout / om de Vlaemse Bancken te vermijden/ ende als doen raeckten 't voorsz. Esquadre van de Luytenant Admirael Cornelis Evertsz. ende Tjerck Hiddes de Vries, mede met den Vyant hestigh in den strijdt / die haer oock met hun gantsche Esquadre / loffelijck ende couragieuselijck hebben geevertueert / ende wierde alsoo in 't wenden van de Engelsen, door de Nederlantse Vloot / eenige van hare lywaertste Schepen afgesneden/ daer van drie aenstonts geaboordeert/ende yder door een van de Nederlantse Schepen verovert / oock verbolgens in Hollandt opgebracht zijn/ te weten / het eene genaemt de Swifture, gemonteert met tseventigh / meest metale stucken / ende gecommandeert door S. William Berkley, Vice-Admirael van 't Esquadre van de Witte Vlagge, die sich tegens sijnen Veroveraer/ met namen Hendrick Adriaensz. voerende het Schip de Reyger, mede gemonteert met 70 stucken / couragieuselijck defenderende / selfs in Persoon doodt gebleven is; Het andere genaemt de Sevenwolden, met ontrent 60 stucken / verovert door Capiteyn vander Saen, voerende een Fregat met 52 Gotelingen; ende het derde genaemt Loyal George, gemonteert met 44 stucken / verovert door Iacob Andriesz. Swart, voerende het Schip Deventer, gemonteert met 66 stucken / alle drie Capiteynen resorterende onder de Admiraliteyt tot Amsterdam: Daer-en-tegen zijn in dese eerste attaque twee Nederlantse Schepen/ 't eene ghenaemt Duyvenvoorde, voerende 46 stucken / daer Capiteyn op was / Ionckheer Otto van Treslongh, en het andere ghenaemt het Hof van Zeelandt, voerende 58 stucken / daer Capiteyn op was Symon Block, in den brandt gheraeckt / beyde soo men vertrouwt/ door brandende Proppen/ die uyt haer eygen/of andere

dere

dere Nederlantse Schepen geschoten zijnde / door de force van de windt / in de voorsz. Schepen weder te rugge ghedreven wierden; Op 't voorsz. Schip van Capiteyn Otto van Treslongh, hadden haer/ door een couragieusen yver ghedreven zijnde / mede geembarqueert den Prince van Monaco, en den Grave van Guiche, die beyde geluckelijck / ende ter naeuwer noot / eerst in 't Schip Kleyn Hollandia, daer op commandeerde Capiteyn Evert van Gelder, Schoon-broeder van den Generael de Ruyter, geberght / ende vervolgens oock op 't Schip van den selven Heer de Ruyter, overgekomen zijn.

In de voorsz. attacque was het Schip van den Luytenant Admirael Tromp, aen sijn Ronthout soodanigh beschadight ghewordden / dat hy by ongeval een ander Nederlants Schip aen boort rakende/ alle sijn Masten quijt wierde / ghelijck oock het Schip van den Schout by Nacht van Nes, ontrent de selve tijdt / sijn Fockemast af-geschoten wierde / soo dat sy beyde genootsaeckt waren / door haer Personen/ op andere Schepen over te gaen / alwaer sy hare respective Vlaggen wederom latende waeyen in hun devoir als voor henen / met groote dapperheydt continueerden / ende wierden oock aenstondts de voorsz. masteloose Schepen / volgens ghegeven ordre / uyt de Vloot naer Hollant opgesonden ende gesleept; d'Engelsen in voegen als boven gewent / ende voorts de Nederlantse Vloot gepasseert wesende/ is haren Admirael, ende nevens hem / noch eenige Schepen van sijne onderhebbende Vloot / ten Ancker gekomen / maer korts daer aen / siende dat den Generael de Ruyter met sijn onderhebbende Vloot mede gewendt zijnde / op hem aenquam / hebben sy de Anckers mede gekapt / ende viel doenmaels tusschen haer een seer hardt / hevigh ende langhdurigh gevecht / in 't welcke door Godts genade / geen van de Nederlantse Schepen verongeluckte; maer ontrent seven ende acht uuren in den avondt / is noch een capitael Engels Schip / mede van 't Esquadre van de Blauwe Vlagge, voerende na gissinge / tusschen

schen de 60 en 70 stucken / ontrent een Musquet-schoot / voor by het Schip van den Generael de Ruyter, te gronde gegaen / welcke voorsz. beyde Engelse Schepen / gesoncken zijnde dicht by / ende genoeghsaem in de Nederlandtse Vloot / heeft het selve door seer veele Officieren / Matrosen ende Soldaten / als voor hare oogen geschiet zijnde / perfectelijck konnen gesien en geremarqueert worden . sonder datmen seeckerlijck kan affirmeren / of ten selven dage noch eenige andere Engelse Schepen mogen gebleven ofte verdestrueert zijn: Maer wel dat tegens het vallen van den avondt / den Schout by Nacht van de Witte Vlagge, zijnde een seer capitael Engelsch Oorlogh Schip / door den Generael de Ruyter, en anderen / seer reddeloos geschoten wesende / op hem gecommandeert is een van de Branders van 't Esquadre van den selven Generael de Ruyter, die hem aen boort geraeckte / ende voorts oock aenstonts in den brant gesteken zijnde / de selve Brander korts daer aen is gesoncken; Daer op een tweede Brander van 't Zeeusche Esquadre / den voorsz. Schout by Nacht, insgelijcks aen boort is gekomen / die daer op mede alsoo in den brandt is gesteken / doch heeft hem den selven Schout by Nacht daer van insgelijcks gereddert / en den brant t'elckens uyt sijn Schip weten te blusschen. Een derde Nederlantse Brander / onder 't faveur van 't Canon van den Luytenant Admirael Cornelis Evertsz. pogende den gemelten Schout by Nacht mede aen boort te leggen / is noch voor ende al eer hy vast was / in de gront geschoten / ende gesoncken / soo dat / volgens d'eenparige getuygenisse / van alle de Nederlantse Officieren / die daer ontrent zijn geweest / den meer geroerden Engelsen Schout by Nacht van de Witte Vlagge, sich met eenen sonderlinge standtvastighept / als een eerlijck Soldaet heeft gequeten / waer inne hy des te meerder is te admireren / om dat / na de getuygenisse van eenige Engelse Matrosen / die haer uyt zijn onderhebbende Schip in Zee begeven hadden / en in de Nederlantse Schepen geberght waren / ten tijde de voorsz. twee

eerste

eerste Branders / aen zijn boort in brant zijn gewees / wel drie hondert mannen van zijn onderhebbende Scheeps-volck / de sacke desperaet stellende / overboort gesprongen zijn geweest / ende alsoo om 't vuur t'ontwijcken / het water gekosen hadden.

Uyt den voorsz. Schout by Nacht, is in den laten avondt noch gedaen een ongeluckige schoot / die den Manhaften Luytenant Admirael Cornelis Evertz. uyt dese werelt heeft gehaelt / wiens goede conductie ende couragie / in veele voorgaende occasien / gelijck oock in dese / is ondervonden ende geexperimenteert geworden / ende is daer op vervolgens het gevecht voor die tijdt door de nacht gescheyden / sonder datmen / vermits de duysternisse / in de roock en damp / heeft konnen remarqueren of den voorsz. Schout by Nacht sou mogen wesen gesoncken / of dat de selve sich noch mogen hebben gereddet en gesalveert.

De nacht gepasseert wesende / vont sich de Engelse Vloot den 12 Juny 1666, met het aenbreken van den dagh / omtrent anderhalf mijl te loefwaert / boven de Nederlantse Vloote / de wint doenmaels wesende ontrent W. Z. W. en hebben het als doen beyde de Vlooten wederom na den anderen toegeleyt / te weten de Nederlanders Noord-west over / ende de Engelse Zuyd over; soo haest de twee Vlooten elckanderen waren genadert / heeft het de Nederlantse Vloote mede Zuyd over geleyt / om alsoo met den Vyandt een en de selve koers te loopen; maer d'Engelse selfs ter zijde stellende / d'advantage van de windt / hebben het dragende op de Nederlanders aengehouden / en zijn vervolgens voor de wint / in haren Vyandt ingeloopen; de Nederlanders haer kours houdende / en blijvende by de wint over tegen haer aenloopen soo dat beyde de Vlooten elckanderen in dier voegen zijn gepasseert / met een hevigh / en scherp gevecht / sonder dat daer inne / een eenigh Schip van de Nederlanders is gebleven / gelijck oock niemant van de Nederlantse Officieren / immers tot noch toe / aen de gemelte Gedeputeerden en Gevolmachtighden van haer Ho. Mo. met se-

kerheyt /

verhept / heeft weten te getuygen / dat in de selve rescontre yemant van de Engelse zy genomen of gesneuvelt: de Vlooten elckanderen in dierboegen gepassceert / en ten wederzijden veele Schepen aen hun staende en loopende Want seer reddeloos geschoten wesende / heeft sich een yeder met splissen / knopen en andersints wederom wat soecken te redden / en is het daer op gantsch stille geworden / soo dat beyde de Vlooten van kalmte hebben blijven drijven tot ontrent ten 11 uuren voor de middagh / ende doenmaels de koelte wat wackerende / hebben het beyde de Vlooten tegens den anderen aengeleyt / de Nederlanders als doen boven de wint wesende / en zijn deselve alsoo wederom in een furieus gevecht geraekt.

De Generael de Ruyter, ontrent totten halven van de Engelse Vloot geavanceert wesende / heeft in 't midden onder de selve seer furieus hooren schieten/ en daer uyt presumerende / dat eenige van de Schepen van zijn onderhebbende Vloote aldaer mosten in de klem / ende van den Vyant geheelijck omeingelt wesen / heeft geresolveert / met zijn onderhebbende Esquadre daer op in te vallen / gelijck de selve oock aenstonts daer op / dragende in den Vyant in geloopen is / die met zijn komste wat opruymende / heeft hy gesien en bevonden dat den Luytenant Admirael Tromp, doenmaels in persoon wesende / en de Vlagge latende wayen op 't Schip van Jacob Cornelisz. Swart, aldaer met een Soldaets herte was ingebroocken / en nevens den Vice-Admirael van der Hulst, mitsgaders de Capiteynen Pieter Salomonsz. de Haen, en van Amstel, seer reddeloos van de Vyanden omringelt lagh / welcke alsoo sonder 't voorsz. secours / in groot pericul souden hebben geweest / om verbrant / ofte in den gront geschoten te worden / gelijck dan 't Schip van den voornoemden Pieter Salomonsz. op de aenkomste van 't voorsz. secours albereyts in den brant was / ende mitsdien oock in dierboegen aldaer is vergaen/ werdende den voornoemden Capiteyn, en een goet gedeelte van sijn Volck noch ter naeuwer noot door de Nederlanders

ders gebergt; doch heeft het Godt de Heere belieft / hem noch naderhant / in 't Schip van Capiteyn Schey, overgegaen zijnde / ende aldaer wederom na zijn vermogen sich evertuerende / geduerende de Battaille / op 't Bedde van eere, te laten sterven; 't voorsz. Schip van Capiteyn Swart, ende van de voornoemde drie andere Capiteynen, waren geduerende de voorsz. omcingelinge / mede soodanigh reddeloos geschooten / dat den Luytenant Admirael Tromp, genootsaeckt is geweest / nochmaels op een ander Schip over te gaen / ende dat de Schepen van den gemelten Vice-Admirael van der Hulst, en van de voornoemde Capiteynen, de Haen, Swart en van Amstel, als t'eenemael verder onbruyckbaer / naer de eerste en bequaemste Haven hebben moeten werden opgesonden; In 't voorsz. gedrangh is onder anderen mede doot geschoten / den voornoemden Vice-Admirael van der Hulst, die sich by alle gelegentheden / als een kloeck Soldaet en verstandigh Officier gecomporteert ende gedragen hadde; Edoch heeft het Godt de Heere gelieft 't voorsz. verlies en schade van Schepen / voor den Staet der Vereenighde Nederlanden, in korten wel dubbelt te repareren/ aengesien ten selven dage veele Schepen van de Engelse Vloot / gesoncken en verbrant zijn / daer onder van de navolgende perfecte kondtschap ende notitie overgebleven en gehouden is.

Te weten: In den eersten / een van 't Esquadre van de Roode Vlagge, wesende naer gissinge/ een Schip van wel over de 60 Stucken / gesoncken omtrent op de middagh / by de voorste Schepen/ ofte in de Avontgarde van de Engelse Vloot.

Ten tweeden / een van 't Esquadre van de Blaeuwe Vlagge, voerende na gissinge tusschen de 50 en 60 Stucken / gesoncken omtrent ten 3 uuren na de middagh / even na dat hy den Generael de Ruyter gepasseert / ende van hem in passant / na behooren gesalueert was.

Ten derden / een van 't Esquadre van de Witte Vlagge, mede na gissinge van in de 50 Stucken/ een

een weynigh tijdts daer na gesoncken / aen de zijde van de Vice-Admirael de Liefde, die hem met sijn Canon sodanigh hadde doorboort / dat hy schuyns op de windt-weeringe van hem is te gronde gegaen.

Een vierden / noch een van 't Esquadre van de Witte Vlagge, voerende na gissing by de 50 Stucken/ ontrent een half uur daer na ghesoncken, in het Esquadre van den Generael de Ruyter, kort achter het Schip van den Capiteyn van Meeuwen, die hem in passant de volle laegh hadde ghegeven: Ende om het selve met alle sekerheydt aen te mercken / dat de voorghenoemde Schepen van 't Esquadre van de Witte Vlagge, zijn twee distincte Schepen / soo staet te noteren/dat seer veel Officieren en scheepsvolck/ soo 't eene als 't andere/ hebben sien vergaen/ te weten / dat de selve Persoonen die 't eene hadden sien sincken / oock een kleyne tijdt daer na / het andere hebben sien te gronde gaen/ daer op in de gedane examinatien sorghvuldighlijck is gelet om gerust te mogen wesen/ dat niet een en 't selve Schip voor twee verscheyden Schepen soude mogen wesen genomen.

Een vijfden / het Schip den Swarten Arent ofte 't Wapen van Groeningen, wesende in den voorleden Herfst / na dat de Nederlantze Vloot door een zwaren storm van den anderen was gedissipeert / door de Engelze gerescontreert en genomen / op welck voorsz. Schip den Swarten Arent, den Capiteyn Marrevelt sijn geheele lage met voordacht / tot dien eynde gestelt en gelost hadde / gelijck het selve oock aenstonts daer op gesoncken is.

Ende ten sesten / noch een Engels Schip / gesoncken midden in de Engelze Vloot / na dat het een tijt langh met een Cheau / ofte een noot-teken hadde gezeynt / sonder echter yemant het selve was te hulp gekomen.

In de voorsz. twee dagen / als mede in 't gevecht van den vierden dagh / daer van hier onder breeder sal worden gesproken / zijn oock ontwijffelijck / al verscheyde Engelse schepen gebrant / daer van noghtans

tans met geen volkomen seeckerheyt / getuygenisse kan worden gegeven / aengesien soo nu soo dan eenige Branders aengesteken zijn / sonder datmen perfect kan seggen / of de schepen die sy aen boordt geleyt hebben / mede verbrandt zijn / of dat sy haer noch hebben gereddet / behalven 2 Engelze schepen / die men seeckerlijck kan affirmeeren / gedurende 't gevecht verbrant te wesen / 't eene op den tweeden en 't andere op den vierden dagh van de voorsz. Bataille / door dien de Nederlantse Officieren ende Matroozen, op de Brandt-schepen gedient hebbende met goede certificatien daer over de bestelde beloouinge komen vorderen.

Soo wanneer de gevangen Engelzen die uytter Zee gevischt / ende na de respective Collegien ter Admiraliteyt opgesonden zijn / pertinentelyck sullen wesen onderbraeght / om uyt haer te mogen vernemen / van wat schepen sy respectivelijck zijn gesalveert / sal sich ontwijffelijck noch al meerder aental van d'Engelse verbrande ende gesoncken schepen ontdecken.

Het gevecht van den voorsz. 12 Iuny 1666. was seer heftigh / voornamentlijck des namiddaghs / soo dat ten wederzijden veele Schepen aen Masten / Stengen / Reeq ende ander Ront hout / mitsgaders oock aen Zeylen ende Want seer wierden beschadight / onder anderen wiert omtrent tusschen drie ende vier uyren na de middagh / het schip van den Generael de Ruyter de groote Stengh afgeschoten / die daer op wat reddeloos / oock met de Vlagge en Wimpel van boven neer leggende / aenstonts ordre gaf aen den Luytenant Admirael van Nes, om middelerwijle / tot dat een ander Stenge weder soude wesen opgerecht / de Wimpel onder sijn Admiraels Vlagge te laten waeyen / ende voor die tijdt / als Generael agerende / het gevecht ordentelyck te vervolgen / 't welck oock by hem met soodanigen beleyt ende courage nagekomen wierde / dat beyde de Vlooten gedurende dien namiddagh / driemael tegens den anderen aengewendt / ende elckanderen alsoo

alsoo gepasseert hebbende / tegens den avondt / soo wanneer de Nederlantse Vloot het de vierdemael na de Engelsen gewent hadde / sy haer koers verbolght/ ende met alle hare Zeylen by / na hare Kusten geweecken zijn / wesende haer gros doenmaels al tot op 8 of 39 Oorlogh-schepen gemindert.

De Nederlantse Vloot jonghst tegen haer aengeloopen / en noch door 't wenden / een goedt stuck achter haer geraeckt wesende / dede alle mogelijcke devoiren / om haer op te zeylen / settende ten dien eynde mede alles by wat goedt doen konde / doch de nacht ende de opkomende stilte waren (naest Godes wille) oorsake / dat de Nederlantse Vloot haer niet konde achterhalen; Den Heere de Ruyter met sijn vordere Zeylen / soo veel doenlijck by de Vloot gebleven zijnde/hadde middelerwijle sijn groote Stenge met Vlaggen en Wimpels weder opgerecht/ende alles na behooren in postuyr gebracht hebbende / dede den 13 Iunij wederom sijne functie als Generael, ende de Engelsen, met het aenbreken van den dagh/ bespeurende dat in de Nederlantse Vloot / by continuatie alle mogelijcke devoiren aenghewendt wierden / om haer te achterhalen / staecken hare reddeloose ende qualijck beseylde schepen in brandt / op dat de selve niet in handen van hare Vyanden vallen souden / ende spanden voorts alle hare krachten in / om de Reviere van Londen te bezeylen / settende ten dien eynde by de Bram-zeylen / Blinden / Lyzeylen / Water-zeylen / Ec. Ooch hare Zeylen nattende / ende voorts alles in 't werck stellende / wat eenige baet of voordeel by brengen mochte; de Windt doenmaels zynde Oost / ende vervolgens/ werdende Oost-Zuyd-Oost / met een slappe koelte. Hoe groot het getal zy van de schepen die sy uyt oorsake als boven / in den morgenstondt selfs in den brandt hebben gesteecken / heeft uyt de Nederlantse Vloot met geen volkomen gewisheyt / geremarqueert konnen werden / en wert het selve getal dienvolgende by de eene hooger dan by de andere begroot / maer d'Engelsen in hare Galette van den

4 nieu-

4 nieuwe stijl en 14 oude stijl / tot den 7 nieuwe stijl/ of 17 Iunij oude stijl 1666/ gedruckt tot Londen, by publijcke authoriteyt / in welcke Gazette sy hun de Victorie adscriberen / seggen datter maer drie schepen geduurende de retraitte / by ordre van haren Generael in brandt zijn gesteecken / te weten het schip Sinte Paulo, en noch twee andere logge schepen / daer van de namen aldaer niet uytgedruckt worden.

De voorsz. retraite in dier voegen den gantschen dagh continuerende / naderden d'Engelsen eyntlijck soo seer de Sanden voor de voorsz. Reviere leggende / dat haren Admirael van de Witte Vlagge, genaemt Sr. George Aiscuë met sijn onderhebbende Schip de Royale Prince, gemonteert met 90 metale stucken,/ wesende 't aldergrootste en kapitaelste van hare gantsche Vloote / aen de gront raeckte / op seecker Sant genaemt de Galper, een sacheus ongeval voor een Soldaet / die gedurende de gantsche Bataille sich altijdts manneliick gequeten hadde / oock nu niet anders dan op ordre / ende volgens het zeyn van sijnen Generael, mede was retirerende; en alhoewel den gemelten Admirael, in diervoegen vastgeraeckt wesende / met schieten en anders soo seer zeynde / om hulp en bystant / soo gingen nochtans alle de Schepen van de Engelse Vloote / en namentlijck mede de overige van sijn eygen Esquadre haer cours / in voegen dat hy sich nu alleen machteloos / ende van alle secours versteecken vindende / door twee Nederlantse Branders / die aenstonts dicht by hem quamen / verbrant soude zijn geworden / ten ware den Luytenant Admirael Tromp, dortmaels wesende op 't Schip van den Schout by Nacht Sweers, de voorsz. Branders teecken gegeven hadde van sulcks na te laten / te meer/ alsoo 't Schip van den gemelden Admirael Ascuë de Vlagge gestreecken / en soo daer door / als door andere teekenen betoont wierde / datmen aldaer quartier begeerde / waer op dan het Boots-volck van den voornoemden Schout by Nacht Sweers, by ordre

van

van den gemelten Luytenant Admirael Tromp, aen 't boort van meer gemelten Ascuë, gevaren zijnde/ is den selven Admirael met eenige van sijn byhebbende Officieren, en onderhebbende Volck / alsoo gevangelijck op 't Schip van den voornoemden Schout by Nacht Sweers overgebracht / en des anderen daeghs 's morgens / door ordre van den Generael de Ruyter met een Galljoot naer 's Graven-Hage opgesonden / ende of wel 't voorsz. Schip de Royale Prince, noch naderhant wederom vlot geraeckte / dewijle nochtans het selve de Vloote merckelijck soude hebben belemmert / soo heeft den Generael de Ruyter geordonneert datmen het Schip soude verbranden / en 't Volck bergen / gelijck 't selve oock vervolgens aenstonts is geeffectueert.

Ontrent ten selven tijde / tegens den avont / zijn uyt den Westen aengekomen / 22 Engelse Oorlogh-Schepen / gecommandeert / soo alsmen naderhant heeft verstaen / door den Prins Robbert, die daer mede / soo men nu bericht wordt / 's daeghs te vooren 't Canael afgesonden was / om aldaer en uyt de Havenen van Portsmouth en Pleymouth, noch eenige andere Schepen by sich te versamelen / ende alsoo gesamentlijck de Franse Vloote / onder den Hertogh van Beaufort te gemoet te loopen / en die te attacqueren / gelijck oock daer by / noch uyt de Reviere van Londen, soo men vertrout / immers van de Engelse Kust zijn opgekomen drie andere kloecke Oorlogh-Schepen / makende sulcks te samen een nieuw renfort van vijf-en-twintigh goede Oorlogh-Schepen ; De Nederlandtse Vloot / 't voorsz. nieuw secours siende naderen / stack het Esquadre van Zeelandt en Vrieslandt, na haer toe; maer 't voorsz. Engelse gros onder den Prins Robbert, ontweeck haer / en liep alsoo na de Engelse Vloote ofte het overschot van dien / waer mede hy sich in den laten avont conjungeerde : wesende de geheele Engelse Vloote als doen / met het voorsz. nieuw renfort sterck 60 of 61 goede Oorlogh-Schepen / voor soo notablen gedeelte t'eenemael vers / sterck

sterck en frisch; De Nederlanders daer-en-tegen waren als doen by den anderen 64 Oorlogh-Schepen / doch alle / door een gevecht van twee dagen / en een vervolgh van de Vyandt van den derden dagh / seer beschadight ende gemattert / zijnde van de resterende van hare Vloote nu drie gesoncken of verbrant / soo boven is verhaelt / en de vordere met hare genomen Prijsen na Hollandt geloopen / of wel selfs Masteloos / of om Masteloosen te slepen / uyt de Vloot gehouden; De saken dan in die termen staende / en de Nederlanders die nu noch eene considerable Battalje te gemoet sagen / des nachts / om de Santen te vermijden ende meerder ruymte te hebben / met kleyn zeyl Oostwaerts aengesteken wesende / heeft den Generael de Ruyter, daer op 's morgens vroegh eerst den Krijghs-Raedt / ende vervolgens oock alle zijn onderhebbende Capiteynen aen boort gezeynt / ende haer alle tot hun devoir geexhorteert; oock eenen yegelijck last ende ordre gegeven hebbende / waer naer hy sich hadde te reguleren / is de Battalje wederom aengegaen den 14 Junij voorsz. 's morgens ontrent ten 8 uuren / tusschen het Voorlandt ende de Vlaemse Bancken / op de Platke Zee / ontrent 8 mijlen buyten het Landt / de Wint Z. Z. O. waer door de Nederlantse Vloot de loef hebbende / brack met hare drie Esquadres / op drie distincte plaetsen in den Vyandt / ende sloegh oock alsoo deur haer heenen / waer mede eenige van de Engelsen wat verstroyt wierden; het selve gedaen zijnde / wenden het den Generael de Ruyter met de Nederlantse Vloot wederom / ende liep alsoo Zuytwaerts over naer den Vyandt toe / die sich daer op mede tegens haer aengewendt heeft / 't welk alsoo tot drie distincte reysen wierde gereïtereert, ende in dier voegen / by naer den gantschen dagh / ten wederzijde seer hevighlijck gevochten / met eene onseecker apparentie van de uytkomste van dien. Geduurende 't voorsz. furieus gevecht / is een van de Nederlantse Oorlogh-Schepen / gevoert by Capiteyn Uyttenhout, verbrandt / ende alsoo vervolgens

gens gesoncken; Een van de Engelse Branders / siende den Vice-Admirael de Liefde reddeloos / ende met zijn groote Ree om laegh leggen / pooghden hem te aborderen / doch wierde door den selven Vice-Admirael, ende door Capiteyn Willem Boudewijnsz. afgekeert / ende is vervolgens een andere Nederlantse in brandt geschotene Brander aen boort geraeckt / en zijn de selve alsoo beyde te samen verbrant; Aen de andere zijde / een van de Nederlantse Branders / poogende het Schip van Prins Robbert, 't welck in dien korten tijdt mede al byn was getroffen / aen boort te klampen / en te branden / is een Engelse Brander / die op den voorsz. Prince paste / de Nederlantse Brander aen boort gekomen / ende zijn dierdoegen beyde de voorsz. Branders mede te samen / met een ander Engels Schip / 't welck ongeluckelijck daer in geraeckt was / verbrant.

Middelertwijle was den Luytenant Admirael Tromp, met 't voornoemde Schip van den Schout by Nacht Sweers, ende eenige andere van zijne byhebbende Schepen / in een langhduurigh ende furieus gevecht met den vyant gelegen hebbende / t'eenemael reddeloos geschooten / sulcks dat hy genootsaeckt was / met de voorsz. Schepen / buyten 't gevecht te blijven leggen / om haer / was 't doenlijck / wederom wat te redden / ende in postuyr te brengen; Den Generael de Ruyter, alhoewel zijn onderhebbende Vloot daer door met een notabel aental van capitale Schepen / voor die tijt / was verzwackt / niet te min / siende dat de Sonne begonde te dalen / heeft geresolveert / sonder sich aen de advantage van de wint veel te binden / het beraemde zeyn te doen / om generalijck ende gelijckelijck / met alle de Esquadres / in den Vyandt in te breken. Waer op de Luytenant Admirael van Meppelen, de Vries, mitsgaders de Vice-Admiralen Banckert, Schram en Coenders, als oock den Schout by Nacht Bruynsvelt, ende voorts alle de Capiteynen die boven de wint waren resolutelijck inbreeckende / ende een yeder zijn debvoir doende / is het gebeurt

dat

dat den Luytenant Admirael van Nes, ende den Vice-Admirael de Liefde, met de Schouten by Nacht, van Nes, ende Evertsz. ende noch eenige Schepen wesende beneden de Engelse Vloot / ende den Generael de Ruyter met de vordere Nederlantse Schepen daer boven / het middelste gedeelte van de Engelse Vloot tusschen hun beyde / soodanigh beklempt / ende de selve Vloot voorts voor en achter / in diervoegen geattacqueert is geworden / dat den vyandt / naer een scherp gevecht van noch omtrent anderhalf uyre tijts / soo 't schijnt / niet gaerne door de Nederlantse Schepen geabordeert werdende / sich voor de tweedemael wederom op de vlucht begeven heeft / ende in diervoegen voorts t'eenemael in scheuringe ende in confusie geraeckt is; settende het de Witte Vlagge met 8 of 10 Engelse Oorlogh-Schepen voor de wint Noortwaerts heen / met Ly-Zeylen by / ende de Admiralen van de Roode en de Blaeuwe Vlagge, by de wint overloopende / na de Engelse Kuste / oock alles byhalende wat goet doen konde; De Nederlantse Schepen / die op 't voorsz. Signael van de Generael de Ruyter, een Engels Schip hadden konnen aenboort komen / namen het wegh / onder anderen den Schout by Nacht Bruynsvelt, twee van 's vyants Fregatten / die aen malkanderen vast lagen / geabordeert hebbende / heeft hy alleen beyde de voorsz. vyandtlijcke Schepen seer courageuslijck verovert / edoch in die confusie / soo het schijnt / geene genoeghsame ordre tot besettinge van de voorschreve twee Prijsen gestelt wesende / hebben de Engelse haer naderhant daer wederom meester van gemaekt maer eenigen tijt daer na Capiteyn Paeu sulcx vernemende / heeft beyde de voorsz. omweldighde schepen wederom hernomen / doch heeft het eene genaemt de Bul, niet langer konnen Zee houden / ofte in eenige Haven gebracht werden / maer is daer naer gesoncken; Het andere genaemt de Essex, een schoon Fregat met 58 stucken Canon / niet heel seer beschadight / is in Texel opgebracht / gelijck accident van andermael genomen te werden / is sedert

oock nochmaels aen een Engelse Prijse wederva-ren; Den Vice-Admirael Coenders heeft in de selve tijdt verovert/ ende vervolgens in 't Texel opge-bracht het schip de Nagelboom, gemonteert met 62 stucken/ het welck in den voorleden jare by de En-gelse op den Staet der Vereenigde Nederlanden vero-vert is geweest/gelijk oock Cap.RuthMaximiliaen ten selve tijde heeft verovert en in 't Goereese Gat opge-bracht/ het Schip genaemt Convertyn, gemonteert met 54 stucken; boven dien zijn ten voorsz. dage by kennisse van de Nederlantse Officieren,noch 2 Engel-se schepen gesoncken/ te weten een van 't Esquadre van de Witte Vlagge te gronde gegaen des avonts ont-trent 6 uuren/ ende het andere weynigh tijts daer naer;zijnde niet buyten apparentie dat noch al meer andere Engelse schepen sullen wesen gesneuvelt/ daer van de Nederlantse Officieren geen volkomen ken-nisse hebben/ ende mits dien daer van niet seeckers konnen affirmeren.

De Engelsen haer in desen desolaten stant bevin-dende/ ende door de Nederlanders achtervolcht wor-dende/ heeft het Godt de Heere die door zijn almach-tige hant/ het werck dus verre gebracht hadde/ soo het schijnt/ niet geliest/ dat sy voor die reyse/ in verdere ruine gebracht werden/ ofte in de handen van de Nederlanders vallen souden/ deur dien sijne Goddelijcke Majesteyt, des avonts ontrent 7 uuren seer subitelijck een dicke Mist heeft doen opkomen/ geduyrende de welcke de Nederlantse Vloot/ den Vyant noch ontrent vier Glasen naer gejaeght heb-bende/ eyntlijck genootsaeckt is geweest het verder vervolgh te staecken/ of wel/ op een onseker/ ende als by den tast den Vyant naerjagende/ sich selven mede te verstroyen/ ende te dissiperen/ het welck naer Zeemanschap gants ongeraden/ ja niet ver-antwoordelijck soude zijn geweest; ende heeft dien-volgende den Generael de Ruyter deur de ordinaris Seyn-schooten de Vloote versamelt/ die alsoo den gantschen nacht met kleyn Zeyl is blijven drijven: Maer des anderen daeghs 's morgens/ wesende

den

den 15 Juny voorsz. geen Engelsen, selfs van de stengen der Nederlantse schepen konnende gesien werden / heeft de Battalje ende 't vervolgh van den Vyant daer mede een eynde gehadt. Zijnde den Generael de Ruyter noch ten selven dage met de Nederlantse Vloot / sterck 60 Schepen van Oorloge / volgens d'ordre ende het beraemde Rendevous van den Staet inde Wielinge gearriveert.

Negen anderen / boven / ende behalven het voorgeroerde Schip van den Colonel van Gent, zijn ten deele / gedurende het Gevecht / en den deele na het eyndigen van de Batailje / of reddeloos / of om hare Prijsen op te brengen / in 't Goereese gat in ghekomen; Tien anderen / zijn uyt gelijcke redenen / successivelijck na Texel ghesonden / als aldaer t'huys hoorende / ende de resterende vier / zijn (soo als hier boven verhaelt is) verbrant of gesoncken : makende alle te samen 't getal van 84 / ende met een van de lichste Fregatten van de Mase, het welck tot een Advijs-jacht gebruyckt is / de nombre van 85 Oorlogh-schepen / soo als de Nederlantse Vloot / nevens hare Branders / Advijs-Jachten / en ander Vaertuygh / origineel van voor Tessel t'zeyl gegaen is: Ende verneemtmen / dat het overschot van de Engelse Vloot / met alle vlijt getracht hebbende de naeste Havenen te bezeylen / op verscheyde plaetsen / maer voor het meerendeel in Harwits-water binnen geraeckt is: In voegen dat Godt de Heere door de Ingesetenen van Nederlant ten hoogsten gedanckt / gelooft ende gheprezen moet zijn / die haer soo heerlijcken overwinninge heeft ghegeven / dat na de vaste ende constante ghetuygenisse van de Officieren / in de Vloot geweest zijnde / ende naer het gene door het opbrengen van Prijsen / noch voor de oogen gesien werdt / 23 Oorlogh-schepen van haren Vyandt geruineert / of ghenomen en op-gebracht zijn / ende daer onder specialijck mede / een Admirael, ende een Vice-Admirael, behalven die gene die noch buyten kennisse van de voorsz. Nederlantse Officieren / mogen wesen verbrant / gesoncken / of andersins veronge-

ongeluckt; ende dat ter contrarie / in een gevecht van 4 dagen / niet meer dan 4 Nederlantse Oorlogh-schepen / alle van particuliere / alhoewel Manhafte Capiteynen, zijn verlooren / sonder dat echter daer van yets de Vyanden tot verheuginge in handen is gebleven. Aldus opgestelt / by / ende in maniere voorsz. den 26 Junij 1666.

T. GERLACIUS vt.

Ter Ordonnantie van de Wel-gemelte Heeren, hare Ho: Mo: Gedeputeerden, en Gevolmachtighden.

G. BORTH.

In dese Batalje is aen te mercken / dat den Lt. Admirael Generael de Ruyter, in sijn belept hier soo goede ordre hielt / dat de Engelse noyt eenige kans kregen / om de Nederlantse Vloot van een te scheuren: Oock niet min remarcabel zijnde / dat den Luytenant Admirael Tromp, sich tot meer als gemeen wonder / van het een tot 't ander / en diverse Schepen begheveude / de selve soo aenvoerde / dat eens van 280 Man / sijn Persoon maer met 40 daer af quam: En soo yverden hy als een Heldt / in dese gheheele Batalje / volbrengende de soo menighmael wenschingen by hem gedaen / van sijn Vaders doot noch eenmael aen de Engelse te wreken. Hy was oock een weynigh van een splinter in sijn been ghetaeckt: Aenmerckelijck was 't dat de Vice-Admirael Barclay 40 dooden hebbende / en sich tot overgeven / ghedwongen siende / noch wilde neder smijten 2 of 3 van sijn Verwinners / en geen quartier begeerende / wierdt in de Keel doorschooten / loopt eenslaghs na sijn Hut / en die hem volghden / vonden hem stracks bebloedt / en doodt op de Tafel / met de armen van malkanderen ghestrekt / leggen: Sijn doode Lichaem wierdt mede in den Hage gebracht / ten huyse van Doctor en Apotheker Ruys, daer men hem sagh / balsemde en bewaerde / om / gelijck hy een goeden Mignon van den Koningh van Engelant was / aen sijn Majesteyt te vereeren / hebbende maer twee

Maenden aen een Engelse Lady getrouwt geweest.

Capiteyn Sweers op 't veroverde Schip van Aisen komende / gaf die de handt/ en hem de Sleutel van sijn Servis, met reverentie/ als verwonnen: Dan dit Schip zijn 500 Engelse op de Nederlantse schepen geberght / en 't Schip verbrant / tot beneden 't het sprongh den 14 Juny, 's nacht by elf uuren / als de brant aen de Kruyt-kamer quam ; het voerde 92 stucken / waer van de onderste lage waren 36 ponders / daer onder 8 / schietende 48 pont : 't Schip was van Yser en Hout soo vast / als 't beste der Engelse Vloot / had op 620 man/ en was 't selve / daer op den Koningh, Anno 1660, uyt Hollant mede van Schevelingen na Engelandt, als hy herstelt wiert / over voer.

In 't slaen zijn mede diverse vreemde voorvallen gebeurt / want de Nederlanders hier oock niet mis gaende/ verlooren dien braven Helt Cornelis Evertsz van goet beleyt / ende de Kroon van dat geslacht : Als mede Abraham van der Hulst, mede van goet beleyt / en hoewel soo heerlijck van postuur / is in de gesonde lincker Borst / tot rouw van veele / met een Musquet-schoot getroffen : Capiteyn Jan de Haen had Jeremias Smit, Vice-Admirael van de Blaeuwe Vlagh, met 76 stucken / wel een uur op zy / maer de Engelsman geen lust tot aborderen hebbende / scheelden van malkander : Daer zijn 2 of 3 Schepen geweest / die 24 / ja 36 ponders hadden sitten in de Balcken van de groote Mast. Seker Constapel achter uyt de geschut-gaten willende sien door 't opklaren van de roock / waer / en hoe na den Vyant was/ wiert het Hooft even buyten 't gat afgeschoten / de Maets hem dus siende / smeten de rest het gat uyt / in Zee : Een ander door splinters de rugh wegh / wilde na boven om Revengie, dan raeckte onder weegh middel deur / en soo vergat die het boven gaen : Een ander sijn Vader siende by hem staen / en de Borst te pletteren geschoten / seyde sijn Vader adieu . die alsoo stervende/ hy hielp (om ruymte in 't Schip te maken) buyten boort setten.

Christoffel Mings door de Strot geschoten / stont wel een half uur achter op sijn Companje / houdende sijn Keel / om het bloet te stelpen / met sijn vingeren toe / maer een tweede schoot hem door den Hals treffende / was met hem het leven / en de glorie van Engelant, in dese gedenckwaerdige Battalje uyt.

Den gevangen Engelse Admirael Aiscu, den 16 Juny in den Hage, in de Castelanye gebracht / door Hendrich Elsevier van de Marine: was / en bleef van die gedachten / dat Prins Robbert, doch speciael Monck, hem nopt soude hebben in de pekel gelaten / dat hy niet konde gelooven de Victorie aen deser zijde / dien-volgens te zijn; maer wanneer hy den 18 Juny was gebracht ter Vergaderinge van hare Ho: Mo: daer hy sich civiel droegh / en van waer hy met Ruyters / na sijn gevankenis / 't Huys te Louvensteyn wierde geconvoyeert / doe bekenden hy / by nader informatie / de Victorie der Hollanders, siende en hoorende aldaer de Dreughde-vuuren / en 't Canon op een nacht / van Gorcum en andere nagelegen Plaetsen: Hy schreef over zijn wedervaren aen den Koningh van Engelant, desen Brief:

Brief van d'Admirael AISCU Aen den KONINGH.

SYn Majesteyt sal buyten twijffel verstaen hebben, hoe wy den 10 deser met de Hollantse Vloot in gevecht zijn gekomen, tusschen Duynkercken en 't Noort-Voorlant, leggende den Vyant ten Ancker, welcke sy op onse aenkomst, kapten: Wy zijn tot 2 a 3 malen haer geluckelijck aengevallen, maer onse Vloot, veel minder in getal, was niet formidabel tegens hun macht, en bespeurde al in den eersten, een groote schrick onder onse Natie, daerom wy wel begeert hadden, dat sijn Majesteyts Neef, met een goet Esquadre Schepen, niet na de West ware vertrocken geweest: Dien dagh zijn veele van onse Schepen beschadight, als oock dat van Duc de Albemarle, en
ette-

ettelijcke Hollanders wierden, of door haer eygen Bos-kruyt, of onse Branders aengesteken: Den volgenden dagh vochten met een vernieude couragie, dan den derden dagh hadden wy 't ongeluck, dat aen de gront geraeckten, en naulijcks los geraeckt zijnde, wierden wy, met eenige van onse Vlagh, by de Vyanden omcingelt, die oock 2 Brant-Schepen by der hant hadden, soo dat, grootelijcks tot ons leetwesen, wy 't ongeluck hebben getroffen, ons te moeten overgeven, na dat over de 150 dooden wierden getelt; en zijn hier in Persoon, anders gesont, gevangen gebracht: In 't Schip van de Schout by Nacht van de Hollanders overgeset zijnde, hebben naderhant verstaen, dat sijn Majesteyts Schip, ons toevertrout, ware in brant gestoken: Mijnen Vice-Admirael is mede verovert, en den Lord Barclay doot; hoe het verder is afgeloopen, kan men niet adviseren, alsoo het bysondere voor mijn gesecreteert wert, in 't gemeen wert geseght, dat wel 36 soo genomen, verbrant als gesoncken zijn, en de Hollanders niet min als 4000 gevangens bekomen hebben, dat Godt verhoede. Gelieft ons ongeval niet te seer te beklagen, maer versoecke dat onse Familie wil ontfermen.

Vyt mijn gevangenisse op Loevensteyn,
den 20 Juny 1666.

G. AISCUE.

P.S. Mijn is van de Officiers der Hollantse Vloot, als oock van de Hooge Regeeringe, alle beleeft onthael gedaen. Tot Rotterdam komende, ben verwondert geweest, dat noch soo veel duysende mannen sagh, daer soo een machtige Scheeps-vloot bemant was.

Hare Ho: Mo: ordonneerden / en wierde oock met recht by de Vrye Nederlanders, Victorie, en een Danck-dagh, over dese gewonnen Zee-slagh gehouden / volgens de Uytschryvingh / dus luydende:

Uytschrijvinge van den Dank-Bede- en Vierdagh over de Nederlandtse Victory, tegen d'Engelse.

NAdemael het Godt de Heer Almachtigh uyt sijne oneyndelijcke Genade en Barmhertigheyt belieft heeft, desen Staet te Zegenen en te Kroonen met Victorie tegens de Engelse Vloot, oock te verbreken haer voornemen, en de selve met groot verlies te rugge te laten keeren, sulcks dat wy schuldigh souden zijn aen de uyterste ondanckbaerheyt tegens sijne Goddelijcke Majesteyt, indien wy hem daer over niet en gaven de Alderhooghste Lof, Prijs, ende Danck, Soo hebben wy met, en benevens de andere Provintien, ter Vergaderinge van de H. Staten Generael, hooghnodigh geoordeelt, uyt te schrijven een Algemeenen Danck-en Bede-dagh over alle de Geunieerde Provintien, geassocieerde Lantschappen, Steden en Leden van dien, die wesen sal Woensdagh naestkomende en 8 dagen, wesende den 30 Iunij 1666, omme ten selven dage Godt de Heere met een nedrigh gemoet, in alle Kercken te Dancken, Loven, en te Prijsen, over de voorsz. verkregene Victorie, en daer benevens vierighlijck, en met een diepe en hertgrondige vernederinge te smeken en te bidden, dat sijn Goddelijcke Majesteyt sijne gunste over desen Staet, verders genadelijck gelieve te continueren, en de Wapenen van desen Staet vorders soodanig te zegenen, dat daer door de Neringe en Hanteringe wederom mogen floreren: Mitsgaders met een Goddelijcke, eerlijcke, en gewenste Vrede te begenadigen, tot grootmakinge en verbreydinge van sijnen Allerheylighsten Naem, tot vast-stellinge van de Ware Christelijcke Gereformeerde Religie, als mede van het Welvaren van ons lieve Vaderlant, &c.

Na gehouden Danckseggingge / was 't zege-vuuren in de Geunieerde Provintien seer groot / Amsterdam en Haerlem verbranden diverse schepen / benoemende dat van Ascuë, selfs Roomse Priesters, van ver-

verstandiger oogh en ander intrest / als die van Brabant zijnde/ lieten niet alleen door Klopjes en andere uyt hare Vensteren / Musijck hooren / maer in de Gracht voor haer Deur / een toe-gestelt Oorlogh-schip met zeylen en treylen verbranden. In den Haegh heeft de Franse Ambassadeur, nevens sijn Buuren / den Wijn laten loopen / en is van die van Denemarken, den Keyser, en oock van Sweden ghevolght.

In Denemarcken branden alle des Kroons Zee-Capiteynen tot glorie der Nederlanders, vijfmael haer Canon uyt de Schepen los / en de Koninginne van Denemarcken hielt een seer kostelijcke vreughde-Maeltijdt / alwaer sy tracteerden den Koningh en de voornaemste van 't Hof.

Hamel Bruyninks, hare Ho: Mo: Resident, op den Rijcxdagh te Regensburgh, wierde oock seer heerlijck over gemelte Victorie, met een aensienelijcke Maeltijdt / daer verscheyde Keurfurstelijcke en Furstelijcke Afgesanten present waren / daer waren in 't gesicht van duysende Menschen groote quantiteyt Peckconnen en Flambeaux aengesteken/daer wierden 3 vertooningen van Machines (dat zijn Vliegh-wercken gesien; Musicanten / Trompetten/ en Heirpaucken gehoort / te weten: Inde 3 Machines wierde door faveur van Keers-lichten vertoont / eerst haer Ho: Mo: wapenen met hare couleuren / de welcke door een vliegende / ende Basuyn-blasende Faem, met een Laurier-krans wierde gekroont / 't welck alles in tegenwoordigheyt van ontallijcke Menschen / seer heerlijck om sien / en verheugelijck om by te woonen was.

Te Parijs gaven haer Ho: Mo: Ministers den 29 Juny, een treffelijck Banket over de selve Victorie, aen de voornaemste / soo Hollantse als andere Adel: Alwaer men niet en vergat de gesontheden van de Koningh, en Koninginne, den Dolfijn, de Staten Generael, den Koningh van Denemarcken, Keur-Brandenburgh, Lunenburgh, ende alle andere goede Vrinden te drincken / onder een curieus geblaes op

Trompetten / en 't geduurigh roepen des Volcks van Vive le Roy, selfs lietmen den besten Wijn voor 't Gemeen loopen / en dat soo veel en aengenaem / dat de nacht voor veele al te kort was.

Maer als hare Ho: Mo: Resident Sasburgh binnen Brussel, mede over dese Victorie zou zegen-pralen, quam'er een hoop Canaille, voor zijn Logement de pijpen stellen / soekende de staken / daer de aengestelen Picktonnen op stonden / om verre te werpen; 't welck geweert wordende / goopdense met steenen door de glasen / en begonnen 't Huys te bestormen / roepende Vive le Roy d'Espagne & d'Angleterre, tot datse eyndelijck / door ordre en de Ruyterye en Helbaerdiers van den Gouverneur Castel Rodrigo, verdreven wierden / die sulckx oock daer na / aen hare Ho: Mo: heeft geexcuseert.

Te Stockholm in Sweden, konden d'Engelse het Zege-vuuren van den Nederlantsen Heer Gezant Ysbrants, en den Resident Heynsius, oock niet met goede oogen aensien / sy waren oock jalours / over de Heerlijcke Maeltijdt / die dese genoemde Heeren / de Ministers van Vranckrijck, Denemarcken, Brandenburgh, en Lunenburgh, aendeden. Om dan te betoonen datse noch couragieus genoegh waren / schoten / uyt spijt / eenige Vuur-pylen op. Dan te Livorne, Genua, Madrid, Cadix, Parijs, Rouan, en andere plaetsen / daer hare Ho: Mo: Ministers, drie dagen langh vuurden / bleven d'Engelse, al pruylende t'Huys.

Eyndelijck bekenden de Engelsen daer na / hun groote Nederlage / te weten; De Engelse Gevangens waren 4000 / daer en tegens hadden de Nederlanders niet boven de 400 dooden / doch tamelijck gequetsten: Den Franssen Graef de Guiche was een weynigh in dit Gevecht gequetst / door een splinter in sijn Schouder / den Prins de Monacho, Monsr. de Saubran, en de la Frete, droegen sich braef in dit Gevecht. Oock bekenden de Creaturen van Withal, 't verlies van 't Schip de Swifture, ofte Elisabeta Regina, gevoert by Willem Barclay, Vice-Admirael

mirael van de Witte Vlagh (Swager van Duc de Jorck, noch maer 2 Maenden getrout geweest / en Schoon-Soon van den Cancelier Hyde) voerende 72 Canons / als / 58 metale / daer onder diverse van 15 voeten langh / 14 Yzere 36 ponders: op alle de stucken waren dese letters gegoten: Elizabetha Regina Angliæ: En achter op de Spiegel / binnen een Rooselkrans / stont het Engels devijs / Honi soit qui mal y pense: Noch de Convertijne voerende 52 / en de Harvertuyn met 46 stucken / de leste was nieuw met J. Smit uyt de Straet gekomen / en had noch diverse Stuck-Goederen in; dese 3 Prijsen zijn in Goeree op-gebracht / en de andere 4 in / en door Tessel: Waer by noch de Sevenwolden, Nagelboom, 't Wapen van Schotlandt, Essex, en de Swarte Bul, alle in Hollandt op-gebracht; sy hadden noch verloren de Henry, de Happy Returne, Moncke, en de Loyale Subject, die of verbrant ofte in den grondt geschoten zijn: En datse / behalvens 't gebleven volck / op de voorsz. hare genomen en verongeluckte Schepen / noch op de reste van hare Vloot bevonden 521 Dooden, en 1240 Gequetsten, &c. Sy maeckten doen de Luytenant van 't gebleven Schip Henry, Capiteyn op de Ruby, om dat hy over sprong in 't geverht / op een Hollantse Brander, die Vice-Admirael Harman ontfonckt sou gehadt hebben / maer door dito Luytenant aerdigh af-gezwingelt wiert. En hy sprongh uyt de vergeesse Brander weer in Zee / van waer hy weder aen sijn Schip zwom; Daer en tegens hebben sy 10 van hare Zee-Capiteynen, over hunne bloohyt / gedeporteert.

Den Koningh was over 't verlies deser Battalje seer moeylijck / komende van de Vloot / daer hy den slechten staut gesien had / by nacht / weder stil binnen Londen, niemant mocht (op pene van 't leven) op 6 mijlen daer omtrent / noch niemant van boort komen: Den Hertogh van Jorck sprack seer hoogh / van Revenge te sullen halen / &c. en sijn Majesteyt luysterde terstont / als hy hoorden door den Chamberlain, dat de Stadt Londen hem 10 Tonnen gouts

wilde verschaffen / om den Oorlogh gaende te houden; ja / men noemde 17 Burgers van Londen, die elck 10 duysent gulden daer toe wilden geven / mits dat dan oock elcke Raetsheer mede na advenant sijner middelen soude opschaffen: De Printesen in Londen gaven mede een versoeck over aen den Lord Major, dat onaengesien sy een Oorlogh-schip door den Koningh op haren naem hadden gebouwt / daer op soo grooten sterfte / en Neeringhloosheyt was gevolght / dat sy noch evenwel niet wilden weygeren (als men toch ter Zee soude pressen) dat men van twee Printesen, op eene winckel werckende / sleghts eene soude nemen / tot dienst sijns Majesteyts, &c. Men sont datelijck uyt de Engelse guarnisoenen 720 Landt-soldaten na de Engelse Vloot, die 27 in de Norbay, 21 te Shinaresse, 17 te Harwits, en 15 te Gunfleet, lagen / en 11 op de Reviere, en men gaf last aen de gebieders in alle Zee-plaetsen / alle Engelsen, soo die van boort liepen / datelijck neder te houwen sonder genade.

Vranckrijck hoorde omtrent dese tijdt van 't Eylant St. Christoffel, en de Barbados, dat aldaer onder die Natie een gerucht lopende was / hoe dat de Engelse Gouverneur Sr. Vanis, tegens de aldaer woonende Françoysen ordre had gekregen van Withal, onder pretext / dat alsoo Vranckrijck den Oorlogh aen Engelandt eerst hadde verklaert / hy Gouverneur oock nu alle Françoysen, als Vyanden aldaer souden handelen / al eer de gemelte Françoysen kennis van dese Declaratie / en van den Oorlogh kregen: Sr. Ramoy, Overste der Franse, dit verstaende / wilde de uytkomst van dit gerucht / 't zy dan waerheyt of leugen / niet af wachten / maer versamelde sijn Natie, trocken op / en staken het derdendeel der Engelse Pack-huysen en Molens in brandt.

Het was al den 30 April met het lumieren vanden dagh / dat dit door 400 Francoisen, seer schtelijck aen 't Quartier van Cayonne wierde verricht; de Engelse wel 600 sterck / vluchten verbaesdelijck / doch quamen daer na weder den strijdt herbatten / zijnde
gecon-

gheconjungeert met die van Milleton, dan zijn ten tweede mael in route gheslagen / soo datse verstropt werch loopende / terstont hare Spijckers / Huysen en Plantagien gheplondert / in brant / en bedorven sagen: Daer na zijn sy door een derde Batalje / uyt het gantsch Eylandt gheslagen / verliesende haren Leytsman en 1500 Inwooners / al haer Forten en Wapenen kregen de Francoysen: Om welck succes te vervolgen / sy in Julio, onder Mr. de la Barre, met 6 Schepen vol Volck / en 3 van Oorlogh / van Rochelle derwaerts zijn gezeylt.

Den 26 Iuly 1666. hadden de Sweedse Ambassadeurs, Johan Flemming, en Peter Cojet, tot Londen te Withal, de eerste Audientie, alwaer sy onder andere hare Mediatie aen boden / tot ophouden van den op-geresen Oorlogh tusschen Vranckrijck, Engelant en Nederlant, &c. Maer door die tijdt quam daer niet af.

In den Hage wierdt nu oock soodanigen bemiddelingh aen gepresenteert / door den Sweedsen Minister, de welcke aenghenomen / ende daer over bedanckt is.

Het doode Lichaem van den Engelsen Vice-Admirael Berclay, nu gebalsemt zijnde / sonden de Staten Generael den 10 Iuly, met den Trompetter Lutz, een Missive aen den Koningh van Groot Britannien, luydende als volght:

Brief van de Ho: Mo: Heeren Staten, aen den Koninck van Engelandt, over 't doode Lichaem van den Heer Barklay

SIRE, Wy hebben altijt gelooft, dat de gedienstigheden der beleeftheydt, niet ondraeghlijck zijn met de plichten van den Oorlog, en dat desen niet behoort te beletten de deught te erkennen, waer men die oock ontmoet: Derhalven hebben wy hier af wel een proeve willen geven, in 't gene wy gedaen hebben met 't lichaem van den Overleden Ridder Barclay, in sijn leven Vice-Admirael van de Witte-Vlagh,

van

van uwe Vloot, hy heeftse gegeven van sijn dapperheyt, en van sijn moed, in 't laetste gevecht, soo langh hy leefde, en wy hebben sijne deught na sijn doot wel willen eeren, ten dien eynde hebben wy sijn lichaem doen Balsemen, op dat sijne Bloetverwanten, en die sijne geheugenis beminnen, daer af mogen disponeren, na sy het tot haren troost raedsaem sullen oordeelen: En ondertusschen hebben wy 't doen setten in een der Kapellen van de groote Kerck deser Plaetse, in eenen staet, sijne Geboorte, sijn Bedieningh, en sijn verdienste waerdigh: Uwe Majesteyt sal, soo 't haer belieft, ordonneren, 't geene begeert dat m'er mede doe, en indiense goet vint datmen 't lichaem in Engelandt overvoere, sal 't haer gelieven een Paspoort herwaerts te schicken, tot sekerheyt, soo gaende als weder komende, van 't Advijs-Jacht of Galjoot, dat wy daer toe sullen gebruycken, op dat'et in sijne Reys, door de Schepen van uwe Majesteyt of der bysondere Redersniet werde verhindert: Ten ware sy liever had, men 't lichaem voorts dede begraven, ter plaetse alwaer het tegenwoordigh sich bevint, waer toe wy ordre sullen geven, soo haest wy sullen weten uwe meningh, tot welcke wy altijt sullen hebben al de voeghlickheyt, diemen in desen jegenwoordigen toestant der saken, wettelijck van ons kan begeeren, en verwachtende de Antwoort, welcke het U believen sal op desen Brief te geven: Beveelende SIRE, den Persoon van uwe Majesteyt, in de Heylige en waerde beschermingh van den Almachtigen Godt.

Den Koningh sond daer op den 4 Augusti oude/ of den 14 nieuwen stijl/ aen haer Ho: Mo: tot antwoort dese Missive:

Des Konings Antwoordt op de Voorgaende.

Hooge Mogende Heeren, seer lieve Vrienden;

WY hebben uyt u schrijven, gedateert den 10 Julij, en aen ons door den Trompetter overgebracht, gesien het eerlijcke en loffelijcke exempel uwer beleeftheyt, bewesen aen 't lichaem van William

liam Barclay, Ridder, die ten dienſte van ons, en van ſijn Vaderlandt dapperlijck ſtrijdende, is komen te overlijden, en na ſijn doot, door 't lot des Oorloghs, in U gewelt vervallen; welcke vrientſchap, als ſpruytende alleen uyt uwe genereuſheyt, erkennen wy, dat ons ſeer aengenaem is, en indien oock diergelijcke voorval mochte komen te geſchieden, ſullen wy niet na laten, van onſe zijde, 't ſelve wederom te vergelden, maer ſelfs te overtreffen, en in genen deele nalatigh bevonden worden, daer de deught met eeren te belonen, ofte goedertierentheyt ſijner Vyanden (ſoo veele de gelegentheyt des Oorloghs ſal toelaten) te bewijſen is: Alſoo dan ſijne Verwanten en Vrienden, den verſtorven, gaerne by ſijne Voor-ouders, in ſijnes Vaders Graf begraven ſouden ſien, ſoo hebben wy haer verſoeck gaerne willen conſenteren, en de vrientſchap, ons van U aengeboden, oock in danck aennemen willen; En op dat'et Vaertuygh, waer mede gy't lichaem ſult gelieven te laten overvoeren, van onſe Onderdannen onbeſchadight ſoude mogen gaen en komen, ſoo hebben wy daer toe een behoorlijck Paſpoort vervaerdigen laten, by deſe ingeſlooten, u toeſenden willen: Voorts ſoo verſekeren wy u, van herten, dat'et geluckigh ſucces van onſe Wapenen, dat wy onder Godts Zegen hebben verkregen, aen ons gemoed, niet de minſte hooghmoedigheyt heeft aen gebracht, dat wy daer door ſoude vergeten de overgroote ſchaden, die aen de Proteſtantſe Religie, door deſen Oorlogh, worden by gebracht, en hoe veel goets dat de Vyanden van deſelve Religie, haer uyt onſe verſchillen beloven, ſoo dat wy gereet zijn, de hant aen 't werck te ſlaen, om ſoodanige wonden te verſachten, ja te geneſen, ſoo haeſt ons om ſulcken Heyligen werck te aenvaerden, behoorlijcke en eerlijcke Conditien ſullen daer toe nodigen. Gegeven in onſen Paleyſe Withal, den 4 Auguſti 1666.

U goede Vrient,

CAROLUS REX.

Getekent, GUILLELMUS MORICE.

Nu

Nu was hare Ho: Mo: Vloot in Zeelandt weder verdaerdight / ende behalvens 't Zee-volck / eenlijcke 1000 Landt-soldaten (die van tijdt tot tijdt daer toe uyt diverse Guarnisoenen op 't Vlack waren gekomen / en aldaer stillekens t'Scheep gebleven) op de selve Vloot / ende op eenige Provand-Fluyten in-gescheept / en alsoo liep de selve 76 Oorlogh-schepen / 16 Branders / ende 12 Galjoots / behalvens de Fluyten en Provand-schepen sterck / den 3 / 4 en 5 Iuly, uyt de Wielingen in Zee / vol couragie / doch niet sonder Siecken / ende alsoo neffens de Schepen van Tromp, Sweers, en eenige andere / soo uyt de Mase als Tessel daer by souden komen / wierdt de Rendevous voor Oostende, of 't Noordt-voorlant aengestelt. Maer van het landen der Soldaten en volghden niet / dewijl de Engelse niet alleen te wel op haer hoede waren / ende een Chaloup aenhaelden / die om te recognosceren uyt de Vloot geroept was / maer sy hadden hare Ruyterpen op alle advenuen aen de Zee-kant ghelegert / waer door de voorsz. Militie / (die oock mede hoop had / om van Boulogne met Franse Benden gesterckt te worden / dat oock niet volghden) weder onverrichter saken / in hare Vaertuygen / na Zeelant keerden; maer 's Landts Vloot gingh haer gangh: terwijl kregen d'Engelse advertentie van 't naderen der Nederlanders, dies begaf hun al hare Zee-macht uyt 't Canael en Duyns, na Gunfleetsbay ende Nortbay, als oock na de Temse: De Nederlantse Vloot nu buyten zijnde / verdeelden haer in drien aldus:

Lijste der Nederlantse VLOOT,

Soo als de selve den 4 Augusti 1666. tegen d'Engelse in Batailje is geweest.

't Esquadre van den Heer Admirael de Ruyter voerende de Wimpel van de groote Steng:

Luytenant Admirael Generael Michiel de Ruyter,

Luyte-

Luytenant Admirael Aert van Nes,
Vice Admirael Johan de Liefde,
Schout by Nacht, Ian van Nes,
Colonel van Gent.

Capiteynen.

Ruth Maximiliaen,
Evert van Gelder,
Philips van Almonde,
Frans Nieuwdeck,
Jacob van Meeuwen,
Nicolaes van Marrevelt,
Hendrick Gotskens,
Enno Doedes,
Cornelis Hoogenhoeck,
Jean du Bois,
Hugo van Nieuhof,
Jan de Jongh,
Ian Kroock,
David Vluch.

Fregatten.

Ellard du Bois,
Huibrecht Iacobsz. Huygen,
Nicolaes Naelhout,
Willem Boudewijnsz.
Iuriaen Iuriaensz. Poel.

Advijs-Iachten.

Pieter Wijnbergen,
Iacob Pietersz Swart,
Dirck de Munnick.

't Esquadre van den Luytenant Admirael Ian Evertsz. en den Luytenant Admirael Tjerck Hiddes de Vries, voerende de Wimpel onder de Voor-Stenge:

Luytenant Admirael Ian Evertsz.
Luytenant Admirael Tjerck Hiddes,

Vice-

Vice-Admirael Banckert,
Vice-Admirael Coenders,
Schout by Nacht Cornelis Evertſz.
Schout by Nacht Hendrick Bruinſvelt,

Capiteynen.

Iacob Penſz.
Iacob Mathijſz.
Adriaen de Haes,
Ian Tandt,
Adriaen Kruyningen,
Dirck Schey,
Iacob Paeuw,
Hendrick Vroom,
Barent de Vries,
Ian Vijſelaer,
Wijtſze Beyma,
Pieter Tjekes Eykema,
Chriſtiaen Eiderſz.
Ian Vinkelbos.
Ian Ianſz. de Iong,
Iooſt Harmanſz. Klant,

Fregatten.

Willem Marijnſz.
Dirck Iacobſz. Kiela,
Abraham Quirijnſz.
Kornelis Evertſz. de Ionge,

Advijs-Iachten.

Klaes Reynierſz.
Gillis Geleyns,
Frans Roys,
Daniel Verdieſt.

Eſquadre van den Luytenant Admirael Cornelis Tromp, en Luytenant Admirael Jan Corneliſz. Meppel, met de Wimpel van de Kruys-Steng:

Luytenant Admirael Cornelis Tromp,
Luytenant Admirael Jan Corneliſz. Meppel,

Vice-

Vice-Admirael Volckert Schram,
Schout by Nacht Sweers, als Vice-Admirael,
Willem van der Saen, als Schout by Nacht.

Capiteynen.

Govert 't Hoen,
Ian de Haen,
Hendrick Adriaenſz.
Jacob Andrieſz. Swart,
Thomas Fabritius,
Michiel Senijs
Pieter Middellant,
Pieter Kerſſeboom,
Adriaen Berckhout,
Pieter Wijnbergen,
Ian Hock,
Graef Ian van Hoorn,
Cornelis Iacobſz. de Boer,
Claes Ancker,
Claes Ravegen,
Ruire Hillebrantſz.

Fregatten.

Gerrit Claeſz. Poſthoorn,
Jean Meauw,
Jan Bondt,
Arent Symonſz. Vader,
Ian Gijſel van Lier,
Iacob Brom,

Advijs-Jachten.

Ian Ianſz. Verbokkelt,
Pieter Martenſz.

Den ouden Zeeuſen Admirael Jan Evertſz. die uyt den aldereerſten Zee-ſlagh / in den Jare 1665. in de Maſe binnen komende / gevanckelijck naer Texel, by de gevolmachtighde Zee-Rechters aldaer gebracht / en ſijn ſtuck mannelijck verdedigende / van alle laſter-logens vry gekent wiert / als hier voren kan

van gelesen worden; was tot noch toe / (om het op-loopent en onverstandigh Canaillie, te doen bedaren) uyt 's Lants dienst gebleven; maer den Admirael Cornelis Evertsz. in den laetsten Zee-slagh gesneuvelt / en den 5 Julij te Middelburgh, met eerlijcke lijckstatie begraven / wiert Jan Evertsz. (volgens versoeck) wederom in des selfs plaets aengenomen / alsoo hy verklaerde op 't Bedt van Eere te willen sterven / wenschende voor 't Vaderlandt, in sijn voorige getrouwe diensten te volharden / en sijn leven (den bestemden tijdt daer gekomen zijnde) voor 't gemeene best / te mogen op-offeren / gelijck sijn Vader / en van sijne Zoonen / en 4 van des selfs Broeders / alle 't geluck hadden gehadt / in verscheyde voorvallen / tegens de Vyanden van desen Staet, hun leven te verlaten.

De Engelse nu vergadert / liepen den 2 Augusti uyt Gunfleet, en setten 't voor Orfordnesse: Maer den 3 dito door Tempeest aengetast / raeckten het Fregat Jarnsay, door een Donder-kloot, als in duygen / selfs de Mast en groote Stengh / wiert van boven tot beneden / als met een Mes middel deur geslagen / de Storm ontroofden haer oock een Brander. Sy hadden meer andere rampen / 't volck murmureerde / wijl het soo boos weer was: En als men de Hollanders N. N. O. van haer af sagh / verloor de Rainbou sijn groote Stengh / en de Happy Return met een Fregat vast rakende / scheurde haer Want en groote Zeyls: den 4 der selver was de Nederlantse Vloot / in 3 verdeelt / de wint koelde moy uyt den N. N. O. doch eer de Vlooten malkander attaqueerden / liep de wint N. ten W. de Nederlanders hielden haer in een halve maen / ten 10 uuren begost 't gevecht / en 2 uuren daer na / raecktense in volle Battalje.

Zee-slagh, den 4 Augusti, Anno 1666.

DEn Zeeuse Helt en Admirael Jan Evertsz. en Tjerck Hiddes, Vriesse Admirael, taste de Engelse

gelse Witte Vlagh aen / die 't Fregat Anna voor af sont / (een manier by de Engelse, daerse oock verloren kinderen op stellen) hier wiert treffelijck gevochten / en ten ware een ongeluckige schoot of twee / welcke de Heeren Jan Evertsz. Tjerck Hiddes, en Coenders troffen / men had doe anders hoop gehad / de Engelse uyt'er Zee te slaen / doch 't beliefde den Almachtigen niet.

De Zeeuse en Vriesse Schepen op 't verlies van hare brave Hooftmannen; deysden ten 1 uur 's middaghs wat oostelijck / dus raeckt den Heer de Ruyter, met 's Koninghs Roode Vlagh in 't gevecht / 't welck vry scherp gingh; Doe verbrande een Engelse Brander vruchteloos / en de voornaemste Engelse Schepen wierden soo braef beantwoort / dat hare kloeckste Schepen door gingen / onder welcke waren de Royale Catharijn, St. George, en twee andere / latende hare maets in de ly / de Rupert (een Koninghs Schip) krenghde / stopte en salveerde sich uyt de wegh; Robbert Holmes (die den Oorlogh in Guinea begost / en door de Ruyter afgesien) nu weder met de Heer de Ruyter doende / smeet het in de wint / ende hy most als een vluchtelingh krengen / beyde sijn Stengen waren af geschooten.

Den Heer de Ruyter sich alsoo hier quytende / was Tromp (moeyelijck door het langh wachten) mede aengevallen op de Blaeuwe Vlagh van Ieremias Smit: Den Leser / de onpartydige / en alle Patriotten / gelieven te letten / hoe den goeden Godt alles bestiert; Tromp valt op 't Blaeu Esquadre aen / dat vlucht / en met de stroom raeckte soo wijdt na d'Engelse Kust / dat de batalje meest op de Heer de Ruyter aen quam: By 't Esquadre van Tromp wiert naest 't Schip Oosterwijck, 't Schip de Resolutie (een van de voornaemste der Engelse Vloot) door een Brander van Tromp in brandt gebracht / de Engelse salveerden daer af haer volck: de wint West loopende / en de voorsz. Blaeuwe Vlagh verdeelt / liepen de selve als Hasen voor wint af / hoewel de wint weynigh was; dus kon Tromp, wijl den avont oock aen quam / niet

ver-

veel uytrechten / evenwel Tromp raeckten haer Admirael op zy / en gaf hem de heele laegh / met gedompelt geschut / en vervolghden de Englse die gantsche Nacht / 's morgens smeet hy 't weder na haer toe / dan de Engelse hielden geen stant / maer wijl sy de loef hadden / knepen by de wint op: Ten 10 uuren kreegh Tromp advijs door een Fransman, dat de Nederlantse Vloot na de Wielingen was / dus leyde hy 't over / en de Engelse oock: Den Heer de Ruyter, onderwijl / had dien dagh soo hart gevochten / dat hy meer als gemeen af gemattcert was; 't groot Engels Schip de Souverain, die hem tornde / vernielde een sijner Branders / wederom gaf hy de Royale Charles soo veel / dat die krengende / uyt de Batailje liep / doch wat gereddert / weder op de Ruyter aen komende / kreegh daer soo veel / dat hy wel in 't Gasthuys mocht gaen / want sijn tuychje was hy boven soo schoon quyt / als een af gemaeyden Acker: de Ruyter insgelijcx krengende / draeyden uyt / door hulp van sijne loffelijcke Seconden, daer de Heer van Gent gheen kleyne eer behaelde: Dien dagh verbranden noch 3 of 4 Schepen / onder andere twee Branders van d'een en d'ander zijde / die elckander aen gheklampt hadden: Den Heer de Ruyter was in desen dagh soo hardt aenghetast / dat de Engelse haer selfs moeten verwonderen: noyt verwon hy meer als hier / verlaten van de sijne / en 't scheen sijn Vyandt enckel toe leyde / hem te vernielen / wijl de Vriesen en Zeeuwen afgedeyst / en Tromp achter de Blauwe Vlagh was / dan Godt bewaerde dien Heldt / en dat wonder is / de Zee als met strepen / op Eb en Vloet / scheen geen bloet meer gestortte willen hebben / want het was in al dit vechten soo kalm / dat het by na ongheloofelijck was: De Engelse lagen oock flaeu / en mosten met goede oogen aensien / de meest beschadighste Schepen der Nederlanders, na de Wielingen, in stilte af-drijven.

Het was op den 5 Augusty 1666. tegens den avont / dat den Heer Admirael de Ruyter ghewaer wierdt / dat de Engelse een Brander tegens sijn onderhebbende

bende Schip/ de Seven Provintien aenboerden / daer Mr. Willem van Nieupoort de Jonge, (van wegens hare Ho. Mo. gestelt op 's Landts Vloot / tot Secretaris van de Franse, en andere voorvallende saken) heeft aengesproken de Heeren Ridders van Loreyne, Soon van den Prince van Harcourt, ende van Coaslin, wiens Grootvader is Cancelier van Vranckrijk, die met eenige andere Franse Edellieden / op dat Schip/ voor 't aengaen van de Batalje waren ghekomen / en de selve Heeren (die gedurende het ghevecht aen hem Nieupoort gheseydt hadden / dat het haer leedt was / dat ser voor haer Persoonen / niet meer toe doen konden) te gemoet gevoert/ dat mits het aen-naderen van de voorsz. Engelse Brander/ daer de beste ghelegentheydt was / om hare Persoonen te konnen doen uytmunten / alsse ghelieſden goet te vinden / met haer gevolgh / wel ghewapent/ in Chaloupen de voorsz. Engelse Brander te attaqueren / dat d'Engelse Bootsgesellen van alle Wapenen ontbloot waren/ en dat de ongewapende luyden / alsse van wel ghewapende met kloeckmoedigheyt wierden aengetast / de couragie lichtelijck ontvalt. De wel-ghemeldte Franse Heeren verklaerden datelijck datse daer toe bereyt waren / by aldien het den Heer Admirael goet ghheliefde te vinden ; en den voornoemden Nieupoort bracht het dien Zeeheldt voor/ als een aenbiedinge van de Franse Heeren, met versoeck / dat'er een Chaloup met wackere Maets mocht gereedt ghemaeckt worden ; en de ordre daer toe gegeven zijnde/ versocht den voornoemden Nieupoort, dat den Heer Admirael noch een andere Chaloup gheliefde te doen vaerdigh maken / voor eenige Nederlanders, die op dat Schip waren/ en soo haest als die Chaloup klaer was/ sprongh den voornoemden Nieupoort, niet alleen met couragie / maer met vreughde in de selfde Chaloup / de voornoemde Franse Heeren (doen de Chaloup/ voor haer gedestineert/ gereedt was) vraeghde na den voornoemden Nieupoort, die haer in de voorsz. tweede Chaloup wiert aengheweſen / met noch eenige brave Nederlanders gemant /

gemant / na de voorsz. Brander toe varende / sulcks dat datelijck die Heeren, mede met groote couragie/ haer in de Chaloup begaven ; waer over de Engelse, siende de voorsz. Chaloupen met soo goede resolutie en ordre op haer aenkomen / namen de vlucht met haer Chaloup / den Brant selfs in haer Schip stekende / daer mede haer quaedt voornemen was gestupt.

Maer om van dese Batalje met meerder credyt te spreken / sullen hier achter voegen de eygen Brieven van de Heer de Ruyter, gheschreven in 't inkomen van de Wielingen, dwers van Westkappel, luydende als volgt:

Brief van d'Heer Admirael de Ruyter.

IN gevolge van mijn jonghste schrijvens van den 4 deser voor de middagh, geraeckten wy noch dien middagh ten 11 uuren (de wint noordelijck) met den Vyant in 't Gevecht, dat begonnen wiert door d'Avantgarde by den Lt. Admirael Ian Evertsz. tegens die van 's vyants Witte Vlagh, ende vervolgens ons hooftgedeelte, tegen 't hooft-Esquadre van de Vyant met de Roo Vlag, maer tot mijne en veeler verwonderinge, bleef den L. Admirael Tromp en des selfs geheel Esquadre, met opgegijde Zeylen soo verre achter het mijne leggen, als de Avantgarde te voorlijck avanceerde, soo dat de Vyant daer tusschen beyden in brack, ende ick hem Admirael Tromp op sijn rangh in geen actie hebbe gesien, als alleen tegen den Avont, een weynigh met eenige vyandtlijcke Schepen van 't Esquadre van de Blaeuwe Vlagh: Ondertusschen wiert seer obstinaet by mijn Esquadre en Schip gevogten, hebbende te gelijck op zy den Generael, Souverain, Nazaby, en verscheyde andere vyantlijcke capitale Schepen meer, doch ontfongen haer in diervoegen, datse ons onse posten lieten behouden, en na een gevecht van 3 uuren, voor een tijdt verlieten, gaende den Generael Monck van sijn eerste Schip op een tweede over, gelijck wy door 't transport der Vlaggen

sagen

ſagen, en ons oock mondelijck is gerapporteert, daer mede wy gelegentheydt kregen om een weynig azem te ſcheppen, en beſich zijnde ons wat te redden, ſagen wy de voorſz. onſe Avantgarde hoe langer hoe lichter voor de windt afhouden, met Brandt-Zeylen daer by, en Blindens voor de Boegh, en niet tegenſtaende verſcheyden ſchooten na haer liet doen, konden zy tot geen ſtandt houden werden gebracht: 't Welcke by den Engelſe Generael, en zijn Eſquadre geremarqueert zijnde, quamen ſy weder ſterck op my, ende eenige weynige van mijne by-hebbende Schepen toe, en die ſtonden een hevigen ſtorm met my deur, op hoope dat wy ondertuſſchen of van achteren, door den Admirael Tromp ende Meppel, ofte van vooren, door 't wenden van den Admirael Evertſz. met hunne Eſquadres ſouden werden geſecondeert, maer alles te vergeefs, want onderwijl alle mijn Zeylen, ſtaende ende loopende Want, en Ronthout ſoodanigh wiert ontramponeert, dat ick mijn Schip niet na behooren konde regeeren, of daer uyt langer genoeghſaem tegenweer doen, door de menighte mijner dooden ende gequetſten, 't welck dan de reden zijn geweeſt, die my hebben genootſaeckt het meeſte gros, ende de loopende Schepen te volgen met kleyn zeyl; Want by den Admirael Tromp, die met zijn Eſquadre te windtwaert was, konden wy niet komen, ende niet tegen-ſtaende hy wel konde, ſoo en dede hy 't niet, doch weten niet, wat reden hem daer toe hebben gemoveert; Wy zijn dan alſoo ſlaende ende retirerende, ſachjes zuydtwaerts af-geraeck, want de ſlappe koelte niet toe en liet, groote vaert te maecken, die wy oock niet en ſochten, om dat wy noch al continueerden in de hoope, dat ons in faveur van den doncker de meer-gemelte geheele Arriergarde ſoude hebben by gekomen, ende dat wy 't werck daer mede gelijckerhandt ſouden hebben begonnen: Maer den dagh aenbrekende, vernamen niemant als 't gros van de Engelſe Vloot ons volgen, die doen weder hevigh begonnen te canonneren, ſy leydent al af, met voor uyt naer ons te ſchieten, daer op wy haer achter uyt

antwoorden, met onse by-hebbende Schepen, sulckx dat, na dat sy een Brander op my af-sonden, die ick door mijne ende andere Chaloupen, onder andere gemant met de genereuse Heeren Caveliers de Lorayne, Lavoy, en Coaslin, en der selver gevolgh, derwaerts in 't gemoet te senden, necessiterende vruchteloos den Brander, den Brant in te steken, en 't Volck sich met swemmen te doen salveren, het den vyant den eenen voor, den anderen na, van ons afleyden, doch in't gesicht bekomende eenige onser Schepen, die te Nacht te loefwaerts van ons waren geraeckt, sonden eenige van de hare derwaerts, om die te onderscheppen: het welck ick bemerckende, mijne onder-hebbende Officieren aen boort beriep, ende ordonneerde tot 20 in 't getal, onder den Vice-Admirael Banckert, omtrent de Splete te blijven, en 's Vyandts desseyn te verhinderen; Welcke Officieren en Capiteynen my doen eeniger maten, hebben kennis gegeven van hare, en andere schaden, ongelegentheden, en verliesen, ende sal hare alle met den eersten hunne Behoef-cedels doen formeren, en die aen de respective Collegien toe senden: In 't gros wiert my oock bekent gemaeckt, de doot van verscheyde onser Hooft-Officieren ende Capiteynen, als den Admirael Ian Evertsz. eerst zijn Been af, daer na overleden, den Admirael Tjerck Hiddes de Vries zijn Been af, en in staet van sterven, sijn Schip is te Nacht van ons geraeckt, dat van den Vice-Admirael Banckert gesoncken, den Vice-Admirael Koenders is mede doot, als oock den Capiteyn Ruth Maximiliaen, Juriaen Poel, en Hendrick Vroom, mitsgaders Hugo van Nieuhof, en Cornelis van Hogenhoek, in die staet aen haer quetsuren de eerste 't Been af, en d'andere in den Buyck: Van des vyants schade in 't particulier hebben geen kennis, maer gemelte Officieren seggen 2 Schepen sien sincken, en 2 verbranden, en wy te samen sagen dat sy seer waren getroffen, en veel groote rampen hadden, het welk ick geloove, dat U E. Ho: Mo: al ten deele, voor de receptie deses, sullen hebben ontfangen. Waer mede &c. den 5 Augusti 1666 's avonts. Getekent

M. ADR. de RUYTER.

Tweede Brief van den Admirael de Ruyter, geschreven / ten Ancker leggende tusschen Vlissingen en Soutelande, den 7 Augusti 1666.

NAer 't af-senden van mijnen laetsten van den 5. deser 's avonts, is hier des anderendaegs namiddagh by ons ter Reede verscheenen den Lt. Admirael Cornelis Tromp, met desselfs Esquadre, ende na oogenschijnelijck in 't passeeren van de selve bemercken konde, hadde 't selve geen of weynigh schade: Rapporteerde my, op den 4 deses savonts tegens het Esquadre van de Blaeuwe Vlagh in actie geweest, en op de vlucht gedreven te hebben: een Schip met 64 stucken van de vyant verbrant, daer onder 52 metale, en een van haer Branders in brant geschoten te zijn: Onder andere is in 't voorsz. Esquadre mede hier op de Rede gekomen, 't Schip van den overleden Lt. Admirael Tjerck Hiddes de Vries, seer doornagelt, soo dat wy van 's Landts Vloot niet missen, dan de Schepen van den Vice-Admirael Banckert en Ruyrd Hillebrants, 't schip Sneek. Gisteren avont quamen wy ten Ancker tussen Soutelande en Vlissingen, konden doe den Vyant voor de Wal zijnde, tellen, sterck in de 80 zeylen kleyn en groot. Ick sie alle uuren te gemoet de Heeren U E Ho: Mo: Gedeputeerde en Gevolmachtighden, om met de selve te overleggen, hoe men met 's Landts Vloot sal aen gaen, en 't geene wijders daer omtrent mede te verrichten staet. Waer mede, &c.

Den Lieutenant Admirael Tromp, schreef mede een Brief van voor de Wielingen, op den 6 Augusti 1666. luydende aldus:

EErgisteren morgen is den Vyandt, omtrent de 90 Schepen sterck, op ons afgekomen, de wint N.O. doch stilletjes, ende had daer van d'avantage den Luytenant Admirael Evertsz.; waer op den Vyant ter heftigh aenbrande, zijnde de Battalje en Arriergarde door ons gecommandeert, en die van den Vyant, door Sir Jeremias Smit, voerende de Blaeuwe Vlagh, soo

zijn wy met onse Esquadre, door de lye door-gedrongen, tot dat wy de loef bequamen,en so d'Arriergarde van de Battalje hebben afgesneden, en met het Esquadre voornoemt, gevochten tot tegens den Avondt, wanneerwy haer op de vlucht brachten, en alsoo den geheelen nacht vervolghden, sonder dat wy vorders eenige kennis van de Avantgarde en de Battalje hebben konnen bekomen. Des anderen daeghs, wesende omtrent de Galper, hebben wy den Vyandt noch eenigen tijdt gevolght, maer siende dat sy niet en wilden stant houden, zijn te rade geworden, den Heer Lieutenant Admirael de Ruyter op te soecken: Den vyant dat siende, hebben ons doen sachjes achter aen gevolght tot tegen den Avondt, wanneer wy hebben vernomen aen Ly van ons, het gros van de Engelse Vloot, die opwaerts aen quamen laveren, doch van den Heer de Ruyter noch de andere Hoofden, ofoock van eenigh Schip van 's Lants Vloot te vernemen, als dat vry laet tegen den avondt een Schip tegen ons aenquam, ende voor ons wende, 't welck wy niet anders konden sien, als het Schip van den Lieutenant Admirael Tjerck Hiddes te wesen, maer had geen Vlagh noch Bramstengh op, 't welck ons geen kleyne oorsaeck van quaet vermoeden dede geven,of het niet wel met 's Lants Vloot mocht staen: Huyden morgen zijn wy voor de Wielingen aen gekomen met ons Esquadre, dat noch wel in goet postuyr is: uyt-genomen Kruyt en Scharp, wensten maer dat wy wisten, waer de Heer de Ruyter aen te treffen was, souden niet manqueren om alle debvoiren te doen, om met hem te conjungeren: Den Vyant is doende om met haer gros op te laveeren, by aldien geen secours komt, sullen genootsaeckt zijn, tot ons leetwesen, in de Wielingen te retireren. Waer mede, &c.

C. TROMP.

Lupte-

Luytenant Admirael Jan C. Meppel schreef mede een Brief / van voor 't Gat van Ter Veer, den 6 Augusti 1666, luydende als volght:

Edele Mogende Heeren;

DEsen dient niet anders als U E. te adverteren als dat wy met 's Lants Vloot op Woensdagh, voorleden met den Vyant in Gevecht zijn geweest, ja soo hart dat schier niet is om te gelooven: Ick heb de Vice-Admirael van de Blaeuwe Vlagh dien helen achtermiddagh dicht op zy gelegen, met mijn by-hebbende Capiteynen van 't Noorder-Quartier, die my uyt-nemende secondeerden, soo dat dien Vice-Admirael most afhouden, en wenden by staegh, 't was meest stil, soo dat wy niet konden vorderen: Ick heb over de 100 dooden en gequetsten, die ick metten eersten sal op senden: mijn groote Mast is op 7 plaetsen doorschoten, en 't Schip is soo doornagelt dat niet is te gelooven, soo dat ick al aen 't sincken ben geweest, ja dat mijn onderste Laegh van Kruyt heeft in 't water gestaen, dan met groote naerstigheydt geremedieert, en dichte Schip gekregen, soo dat ick (Godt lof) met'et Esquadre van Tromp noch zy behouden, dan 't meeste Kruyt en Scharp is verschoten; Het is my leet, dat'et soo niet gegaen is als wel gewenst was, altijdt wy en Tromp hebben 't Esquadre van dien avont, op de vlucht gedreven, ja des anderen daeghs liep hy al sijn best, en alsoo dat niet geraden was, langer voor de wint hem na te loopen, soo hebben wy gesamentlijck geresolveert, om de zuyt te wenden na den Heer de Ruyter, om te sien hoe 't met hem stont, die wy niet hebben tot noch toe, vernomen, dan verstaen, dat droevigh is, dat dien Heer niet is by gestaen, Godt die weet de waerheyt van die sake, dat hier na U E. wel sal werden mede gedeelt, Den 6 Augusti 1666. Waer mede &c. Geteykent,

J. MEPPEL.

P. S. Onsen Schout by Nacht 't Hoen is doot geschoten, met Jacob Gerritsz. Roemer, met noch

15 of 16 andere, soo doot als gequetst. Den Vice-Admirael Schram ende ick zijn noch gesondt, Capiteyn Ysbrant Clement is sijn Been aen stucken, en mijn twee Lieutenants swaer gequetst, dan Tijs Reyndersen is noch gesondt.

In al dit vechten hadden de Engelse geen advantagie / als te sien / de Nederlantse Vloot gesepareert van een / die sy by stucken toe leyden te overvallen: want volgens den brief van Prins Robbert en Generael Monck, na Withal gesonden / seggen sy: Wy hebben in groote hoop geweest om de Ruyter te krijgen, maer de wint was little, onse kleynste Fregatten waren noch soo wel niet bezeylt als sy, sy waren voor hare Wal, en wy bevreest voor hare Zanden: Hielden deswegen Krijghs-raet, en hoorden N. W. van ons eenige schoten, die wy oordeelden van Tromp en Smit te zijn, waer op wy Tromp, eer hy nader quam, dachten te onderscheppen: Wy sagen haer wel, de wint was N. O. maer Tromp raeckten in salvo, en wy op de Royale Charles zijn geweest, op 6 vademen waters.

Jeremias Smith, als hy daer na in Engelant quam/ kreegh groote opspraeck / dat hy den eenigen loper was geweest, en de Capiteynen van de 2 andere Esquadres/ waren mede seer onvernoeght op de Blaeuwe Vlagh.

De Engelse nu siende / dat de Nederlanders in Zeelant binnen waren/ schoven met 60 zeylen langst de Wal / en sonden Rits op Rits met siecken en gequetsten af / en advijs datse de Duytse uyt'er Zee hadden geboent: Waer over die Natie aen gemoedight/ terstont vlot voor de Hollantse Wal quamen/ op hoop van buyt / gelijck sy dan 8 of 10 Frans en Noorts-vaerders namen: Dan daerse met contrarie wint eyndlingh na 't Vlie keerde / daer sy geen voordeel siende op hare Equipage / gebruyckten eenen uytgebannen / genaemt Heemskerck, die sijn Vaderlandt verraden / daer hy Capiteyn was / na de Engelse, publijcke Vyanden van de Nederlandtse Staet,

Staet, was over gelopen / ende alsoo alle Zee-plaetsen wel beset waren / behalvens de 2 wijt afgelegentste Eylanden, 't Vlie en der Schellingh, wiert door Prins Robbert en Monck uyt gevoert / het navolgende.

Brandt-stichtingh der Engelse in 't Vlie.

De Engelse hare Royale Charles weder gekregen hebbende / die vry wat onthavent was geweest / quamen na veel tegenstrevige winden / den 17 Augusti voor 't Vlie, blijvende voor 't Eyerlant, waer door diverse Schepen / soo met geschut als anders / in 't Vlie tegens haer danck / in salvo raeckten: Sy kregen echter een Visser, die haer seyde / dat op gemelte Eylanden, soo wegens den Staet, als de Oost-Indise Compagnie, diversche Magasijn-huysen waren / en dat nochtans daer by na / geen of eenige besettinge op was / oock dat'er veel koopvaerdyers van waerde op Ancker / een weynigh inwaert lagen: Dese waren / gelijck als de Schepen in Tessel mede / al tijdelijck door de Heeren Gecommitteerden van den Nederlantsen Staet gewaerschout / echter bleven leggen / en geen geloof stellende op de goede ordres [gelijck Quakers] met haer eygen sin bleven spelen: Dus quamen de Engelse den 18 Augusti 's morgens ten 8 uuren / met de Vloet en Noordelijcke wint / met 9 Schepen / als d'Advijs, Hampshire, Tijger, Dragon, Assurantie, Garlant, Pembroke, en Sweepstock, met 5 Branders en 7 Kitsen, en setten 't onder de Brandaris van der Schellingh, op dese Schepen waren 9 Capiteynen, als / Robbert Holmes, opper Aenleyder / en Phlip Howard, met 120 bedorven kinderen / Capiteyn Jan Bellasis, Haman, Wiltshire, Haddocke, Guy, Silver, Healingh, Butler, en Jan Holmes, oock was den Guide Willem Jemings gelast / dat soo de Engelse beyde de Eylanden op een oogenblick aen taste / hy dan een schepdinge soude maken.

De Engelse hadden de Kits Fasan binnen 't Vlie

voor af laten gaen / om te verspieden wat Schepen daer lagen / en af siende 170 Zeylen / doch meest ledige / en onweerbare schepen / met twee Convoyers, soo was R. Holmes van advijs / dat soo men eerst de Eylanden aentasten / dese Vloot vol van Volck / haer mochte komen seconderen / ende het voorgenomen dessejn vernietigen; dus sondt hy voor af / binnen de Tonnen / 2 Fregatten / en volghde met het geheele gros (hier hoorde men roepen / 't is Heemskerck, die het uytwerckt) doch gedwongen door contrarie windt / most het onder de Brandaris van der Schellingh setten / daer Holmes Krijghs-raedt hielt / en vervolgens liet men 't Fregat Pembroke, als ondiepst gaende / met 5 Branders / ten spoedighsten op de Koopvaerdy-schepen af-geen: Eenen Capiteyn Broun, bracht met sijn Brander de beste Convoyer in de vlam / daer Capiteyn Adelaer met 15 of 16 man / na eenigh debat / sich met de Boot willende salveren / verdronck; den anderen Convoyer, Capiteyn Tol schoot d'eerste Brander / die op hem af quam / in de grondt / de tweede dreef mis / maer door een derde Brander voor aen ghesteken / retireerden in de Boot / om datse noch 2 Branders sagen aen komen. De Koopvaerdy-schepen dit siende / kapten hare Anckers / en dreven af: daer resteerden noch 3 Engelse Branders / die eenige kostelijcke Moscovise Schepen aen staken / en evenwel van andere dapper beantwoordt wierden; Hier op quamen de Engelse van onder de Brandaris met 22 Chaloupen / die benevens de Vloedt / hun riemen te baet hebbende / die in-drijvende Koopvaerdy-schepen lichtelijk achterhaelden / en staken alle in brandt die sy konden / met bossen stroo en teerwerck / met ordre op pœne van 't leven / niet het minste te plonderen: Hier over hadden die Schippers pas tijdt / om sich selfs met haer Volck en Geldt / in hunne Boots te salveren; Eenige van dese Schippers op 't Vlie woonachtigh / hadden (uyt vrees / dat d'Engelse daer mochten landen) haer Huysraet en Huysgesinnen op hunne Schepen geberght / dat sy nu hier sagen ver-

verbranden; maer men weet niet/ dat'er menschen verbrant of verdronken zijn. Drie Kapers en een Guinees-vaerder, wel met Geschut en Volck voorsien/ droegen hier sich wel/ neffens andere/ die de Engelse van haer af wesen/ schietende eenige van de se Engelse Brant-Chaloupen in de gront/ en beschermde mede eenige rijck-geladen Moscovis-vaerders, met een partye Koopvaerdy-schepen/ daer de Engelse Boots/ midts de ondiepten/ niet en dursden naderen.

Holmes bericht door eenige Ghevangens/ dat het Vlie oock soo wel niet als hem geseyt was/ in defensie stont/ sondt in de Sloot twee sijner Fregats/ de Dragon en de Garlant, wijl sy toch t'allen ghetijde (alsoo gheen Vyandt voor handen was) konden af komen/ dus met den morgen/ menende sijn Aenslag uyt te voeren/ wierdt gestuyt door een seer wonderlijcke (wy mogen 't met waerheyt seggen) beschickinge Godts/ want daer quam die nacht een soodanigen Vloet en menighvuldigen Regen/ dat alle de Wapenen/ Buspoeder/ ende al wat'er om quaet te doen was/ soodanigh uytgebluscht wierdt/ door het overstolpent water/ dat/ indien doe maer yemant de couragie had ghehadt/ van 2 of 3 Compagnyen de Marine, in Kagen/ na de Sloot van 't Vlie over te voeren/ sy hadden in der daet alle de Gentilmans, als Isegrim de Wolf, ghehnapt; want al de Engelse Kitsen en Vaertuygen saten vast/ en 't Water liep in en uyt hare Schepen/ haer Lonten/ ja al haer Spijs en heete Ammonitie/ was dien nacht uytgebluscht.

Brantstichtingh der Engelse, op 't Eylant der Schellingh.

BEijde waren dese Brantstichters/ dien morgen na der Schellingh te loopen/ (de Almachtige alsoo 't Vlie preserverende) daerse met .. Compagnyen landen/ vindende voorwaer gheen of weynigh tegenstant/ midts dese Schellingers meest Mennisten

en slechte Vissers zijnde / nu soo wreedelijck van dese Engelse Plonderaers / wierden aenghetast: maer Godt wil niet zijn bespot / let op 't geene hier na volgen sal. R. Holmes met de sijne / aen de Brandaris landende / beval dat Vleck aen brandt te steken / maer Holmes was soo verbaert voor sijn eygen lijf / dat hy voor de Wal bleef in een Kits / niet dorvende onder een Visschers Dorp aen Landt treden / hy belaste datelijck / sonder aensien / wie in de Huysen was / alles te verbranden; en boven windt beginnende / door 5 Compagnien Brandtstichters / was in een half uur 't gantse Dorp aen 't West-eynde / by de Brandaris, in den brandt / soo dat / behalven de Gereformeerde Kerck / die half afbrande / noch wel 350 Huysen in d'asse raeckten / daer onder twee Vermaen of Predick-plaetsen / en over de 180 Huysen der Mennisten of Doopsgesinden: gheen of weynigh huysraet hebben die weerloose arme Lien hier konnen bergen / Moeder en Vader / de Kindertjes by der handt / en in de armen nemende / hoewel te vooren meest arm / vluchten als Eneas, en haer naeste Bloetvrienden / uyt hare Woonplaets en brandent Vaderlandt.

d'Engelse verloren hier 12 Man / na hun seggen; voorts plonderden sy soo veel / als de vlam en 't gety hun toe liet / maer haer Oversten Holmes was gedurigh verlegen / dat 'et water hem ontloopen / of de Vriesen met Soldaten hem overvallen souden / maer 't ghelückte hem / dat de voorslagh die eenige Patriotten tot Harlingen tot sulcks deden / echter door sommige flauhertige gheen voortgangh nam / oock dat de Schellingers met Wijf en Kinderen / tot de keel toe door slijck en water / het Eylandt verlieten / ende hen alles ten besten gaven: Gaern had desen Holmes noch twee andere Zee-dorpen / op dit Eylant in brant gesteken / maer sach dat hy 24 uuren daer soude moeten blijven / midts de groote enghte der diepten / en het sterck vloeyen en ebben daer ontrent / en niet dan met een gunstige windt bequaem om af / of aen te komen; Met de vloedt dan al sijn

Volck

de brandt, van de Schepen in t Vlie en der Schelling, op den 19 en 20 Augusti A°. 1666.

Volck weer in-gheſcheept hebbende / quam op den 20 Auguſti door ordre van Prins Robbert en Monck, 's avonts weder in d'Engelse Vloot / dewijl men alreede verſpiet had dat de Vlielanders haer hadden beginnen teghens 't Ooſten van 't Dorp / na den Horn te bebolwercken / ende twee Baterpen en een Trenchee ghemaeckt / oock na Enckhuyſen om Geſchut gheſonden / hoewel dat ſoo niet terſtondt en volghden.

De Engelſen met veel Siecken beladen / en gheen andere roof af-ſiende / liepen na huys / dan voor Wijck-op-zee namen ſy van ſtrant een Bootje / joegen een Vrans-vaerder aen de Wal / en namen een ander: Maer een van hare Fregatten ghenaemt Breda, met 60 ſtucken voorſien / dat eenige andere met mondt-koſten / en ſulcke noodtſakelijckheden / na haer Vloot geconvoyeert had / geraeckten by de Helder aen de grondt / het Volck 160 ſterck / ſalveerden haer / en wierden in Hollandt gevanckelijck opgebracht: Een Engelse Kits meende dit Schip los te krijgen / dan ſiende eenige boots uyt Teſſel op hem af-komen / gingh deur / en ſtack dit Fregat in brandt.

In Engelandt kreegh men daer en tegens groote klachten / dat de Franſe Capers in Suſſex by Schorham landende / daer ſy 140 Schapen hadden af-gedreven; de Hollanders vielen oock in Suffolck, met 40 man / doch deden weynigh ſchade: Twee Zeeuſe Kapers namen 2 Engelſe Schepen / in ſpijt van 't Fort / uyt de Bay van Witby: En twee andere Hollantſe Kapers roeyden by Hul in Grimsbay, met 22 man en 2 Booten binnen / wegh nemende twee Engelſe Schepen met Timmerhout en Ardtuyn / tot den op-bouw van de Haven van Burlington. Men bevont met 't arrivement der Vloot in Engelandt, dat meer Dooden als om te glorieeren / eerſt uyt geſtropt was: Tot Alborgh bracht men de Capiteyn Seymore op de Foreſicht, Capiteyh Marten op 't Ooſt-Indiſch Londen, Capiteyn Parker op de Jarmout, Capiteyn Sanders op de Breda, te lande; alle

doot: Holmes door een splinter gequetst / Tomas Allen en Sr. Robaert in pericul.

Maer Vranckrijck versteeckert uyt de mont der hier voornoemde Fransse Heeren van 't voorgaende Gevecht / was verblijt van 't behout van den Heer Generael de Ruyter, en terwijl de selve noch op de Vloot in de Wielingen, voor Zeelandt was / vereerden hem den Koningh van Vranckrijck met de honorable Ridderschap van St. Michiel, met een goude Ketten en sijn Majesteyts af-beeldingh.

Naer dat de Nederlantse Oorloghs-Vloot nu in de Wielingen, en des selfs hoge Bevelhebbers op gekomen waren / ontstonderden geen kleyne onlusten tusschen den Heer Generael de Ruyter, en den Admirael Tromp; over de desordres / die men sustineerden / dat in den voorgaenden Zeeslagh waren begaen: Ja het liep soo hoogh / dat men genootsaeckt was / Tromp van zijn dienst te ontslaen / stellende den Heer van Gent wederom in des selfs plaets.

Hare Ho. Mo: de Algemeene Staten, ernstelijck ter herten nemende / de schade / door 't branden in 't Vlie, en op der Schellingh, hare Ingesetenen aengedaen / bedacht en op alle mogelijcke middelen / om revengie hier van op de Engelse te verkrijgen / hier op is uyt gewerckt / 't gene volght.

Het verbranden van d'Engelse Koopvaerdy-schepen op d'Elve voor Hamburgh, door de Nederlanders.

Soo als den 27 Augusti, te Hamburgh des avonts ten 7 uuren / de Poorten gesloten wierden / ontstont op de Elve een dapper canonneeren / van twee Hollantse Convoyers en 2 andere / die langh onder Gluckstad hadden gelegen/en nu op 17 Engelse Koopvaerders aen-vielen / omtrent Nieuwer Meulen leggende / de wint en 't getijde hadden sy waer genomen: De Hamburgers siende de Engelse Schepen vast vluchtende na hare Stadt af drijven / trocken de Wachters op de Toorens de stormklock / de

Trom-

Trompetters bliesen / de Straten wierden vol Menschen en lichten / de Burgery quam in de wapenen / want sy sagen al ten 9 uuren / 3 Engelse, en een Hamburger Schip in den brandt / na de Stadt drijvende: de wint was doe noordelijck / maer indien sy west geweest waer / hadden seer licht oock de andere Schepen onder de Stadt in brant geraeckt: Men schoot oock dremalen van de Wallen met kanon / om de vervolgers te stuyten: 't Voornaemste Schip van Capiteyn Groen hielt met schieten soo langh de Hollantse Convoyers op tot smorgens / en dat'et sonck / en de meeste Engelse Schepen na Hamburgh retireerden: Soo dat'er maer 3 Engelse en een Hamburger, na Portugal bevracht (doch dese ontsonckte by ongeluck) verbranden. 1 of 2 wierden genomen / en te Gluckstadt op-gebracht / dan een van de Hollantse Convoyers raeckte vast / soo dat de rest van d'Engelse alsoo dien dans ontsnapten / wordende van de Elvenaers geholpen: Eenige van de Capiteyns der voorsz Convoyers / om datse niet vigilant genoegh waren geweest / wierden nadershant in Hollant komende met een geportement bedanckt:

Engelandt was over dese attacque moeylijck / en had al voor af by den Keyser geklaeght / dat men soo een neutrale en Keyserlijcke Anzee-stadts-Revier, als is de Elve, behoorden in haer recht van gerusthept te mainteneren; De Engelse quamen daer wel met Convoyers tot hare Coopvaerdy-schepen / maer violentie tegens 't algemeene recht hadden sy noyt gepleeght / &c. Men schreeude evenwel van Withal tot Weenen, dat de Hollanders soodanige dingen als toe-gelaten waren: Carlingfort, den Engelse Envoye, voerde over dese daet mede veele woorden voor den Keyser.

Den Keyserlijcke Resident Friquet gaf op dese oorsake / mede een Memoriael aen de Staten Generael, in den Hage, over / sich beroepende op de goede intentie van Engelandt; welcke Natie nochtans sonder onderschept / in 't Ylie, niet en braeghde / waer

de

de schepen hoorden die daer lagen / noch wie de selve toequamen als sy die in brant staken / maer echter hare gangh gingen: Nu de Elve was een vrye Stroom / 't Vlie vyants: doch wie gelooft niet / dat Denemarcken gelegen op de Elve met Gluckstadt, en vyant met Engelant zijnde / niet en hadde het selve Recht / soo wel als andere.

Oorlogh tegen d'Engelse in West-Indien.

DEn Herfst was nu alreede ghenadert / wanneer een groote Engelse Koninghs vveraer / Lord Willougby, uyt de Barbados had bequaemt 11 Schepen / een Jacht en 5 Barken / dese uytgheset / zwermden in September voor d'Eylanden van Martenico; twee dagen langh dreyghden sy daer omtrent te Landen / met 2500 Man / die sy op haer Schepen hadden / terwijl sy dus als een Havick op haren roof lagen / komt van den Hemel een Houragan seggen de Indianen, (wy een Orcaen, dat is een afgrijselijcken storm aller stormen) die dese Engelse Vloot tusschen de Eylanden Les Sainctes ende Gardeloupe aentaste / sulcks dat alles te gronde gingh / behalvens 3 Schepen met 5 of 600 Man geladen; onder de ghebleve Engelse Schepen zijn twee voorname ghewcest / die verbrandt zijn / beyde van St. Christoffel bemant: Hier is mede vergaen den gemelten Heer Willougby: Dese wonderlijcke tijdinge gekomen aen Monsr. de Lion, Ghebieder op Gardeloupe, sondt stracks na Martenico 300 Man en 4 stucken in een Vaertuyg / die wel over quamen / onder Major Clos Doree, die met advertentie weer keerende / veroorsaeckte: dat de Francoisen weder 10 stucken en 400 Inwoonders in 4 Schepen en een kleynder / over sonden / waer by d'Ingesetenen van Gardeloupe gevoeght waren: De Engelsen hier op af komende / stieten hare tanden: want sy landende / bleven 130 doodt / by de 90 gequetst / en 250 Gevangens: Onder welcke ontmoetinge de Francoisen vertellen / dat een van hare Natie / 36 of 40 Engelse soude hebben afgeset / of ten minsten

minsten rappoot gequetst: De Francoysen hadden
op Gardeloupe een brave Baterye / die seer geestigh
langhs 't water / maer seer doodelijck onder de En-
gelsen speelden / waer by een Compagnie te voet
haer dapper droegen: Daer na sagen de Francoysen
noch 8 Engelse Schepen zwermen / ghedachten heb-
bende / dat 'et of Willougby was om yets te attente-
ren / of verstroyde Engelsen, om haer verloren Ghe-
sellen op te soecken: Flucks tyen sy daer op uyt / sy
vinden dan een Admirael met 400 Man / ende an-
dere / dese waren verstroyde benden / hier namen de
Fransen een met 12 stucken / en 130 Man door Ca-
piteyn Delbé: een Engelsman, die ghemaeckt was
Ghebieder van l'Isle des Sainctes, vluchte by faveur
van de nacht daer af / doch wierdt echter opgevan-
gen door Capiteyn Sanguien, hy had 10 stucken en
veel wapenen op. Capiteyn Gouvain nam een schip
met 56 koppen en veel Wapenen / Jacob Alberts
vervolghde de Neef van Willougby, maer die ver-
sonck: Die hier door den Orcaen niet en vergingen /
stranden by Antigos en Montsarat soo ellendigh / dat-
ter niet een Mensch af kost gebergt worden: Het
welck den Koningh van Engelandt hoorende / seer be-
droefde / alsoo hy Willougby altoos een trouwen
Dienaer voor sijn Majesteyt was geweest.

Ondertusschen 2 Nederlantse West-Indise Sche-
pen / juyst daer komende / zijn op Santes aengheval-
len / darse vermeesterden / en onaengesien d'Engel-
sen sich haer onderstonden te versterken / kregen de
Nederlanders 't Fort in den 16 Augusti, hoewel de
Britten 400 koppen sterck / ende de Nederlanders im-
mers niet hooger in getal waren.

Dus verre de saken van America of West-Indien,
daer de Staert-sterren mede overgeloopen hebben.

De Nederlantse Vloot was nu weder gereedt / en
op den 5 September 1666. 's morgens by 10 uuren
in Zee geloopen / sterck 81 Schepen van Oorloge /
en 13 Branders / doch van 't Noorder Quartier qua-
men meer daer toe.

Den Heer Pensionaris de Wit, droegh sich weder
op

op nieuws seer yverigh in dese expeditie / met die hoop / dat Godt eenmael de Gerechtigheydt, en een goede saeck soude bekroonen, of met glorie van Wapenen, of met heyl van een honorable Vrede.

In Zeelant graseerde de Pest dapper / en daer was niet sonder vermoeden veel sieck Volck op de Schepen / evenwel alles gingh zijn gangh / deswegen hare Ho: Mo: dese Uytschrijvinge / rakende de Bededagen, deden:

Aenschrijvinge over de ordinaris Bededagen.

EErsame, Vroome, Lieve, Getrouwe: Wy vinden, in achtinge van den tegenwoordigen droevigen en bekommerlijcken toe-standt van tijden en saecken, hooghnoodigh, dat de Broeders Predikanten, op de respective Bede-dagen, den eersten Woensdagh van yder Maendt gehouden werdende, haer niet alleen en sullen evertueren, omme de Predikatien ende de Gebeden, naer de gelegentheydt van den tijdt, als dan met bysondere nadruck te doen, ende den Zegen van Godt Almachtigh over ons lieve Vaderlandt af te bidden, maer oock dat sy alle mogelijcken ernst en yver sullen by brengen, ten eynde de Toehoorders tot rechte Boetvaerdigheyt van hare sonden mogen werden gebracht, en te gelijck geexhorteert omme in hare particuliere Huysen ten selven eynde dagelijcks Gebeden tot Godt Almachtigh uyt te storten, en om sijne goedertierne bystant te smeken: Geschreven in den Hage den 24 Augusti 1666. Onderstont, Ter Ordonnantie van de Staten.

S. van BEAUMONT.

P. S. Dewijle de Vloot van den Staet eerst daeghs wederom staet in Zee te gaen, ende mits dien eer lange een nadere Battalje te verwachten is, soo sullen de Predikanten hare successive Gebeden mede daer henen dirigeren, ten eynde God de Heere sijne hulpen en bystant daer over gelieve te verleenen, en den Staet met Victorie over haer Vyanden te zegenen; Als mede

de

de Machten van de Geallieerden insgelijcks met sijnen Goddelijcken zegen by te woonen, op dat alsoo voor beyde een goede ende versekerde Vrede moge geconsequeert werden.

Ontmoetingh van weder zijdts Vlooten.

De Nederlantse Vloot was den 9 September by 't Noort-voorlandt, en d'Engelse in Soulsbay: Maer op 't advijs van Parijs, dat den Fransen Admirael Duc de Beaufort, te Rochel gearriveert / nu van daer was af-gegaen / en reeds in 't Canael om met d'Heer de Ruyter te conjungeren / zeylde den 11 deser de Nederlantse Vloot / van 's morgens by 7 tot 11 uuren verby Calais en Boulogne, de Hoofden deur: en ongevaer 2 of 3 uuren daer na / volghden mede d'Engelse Vloot / 100 zeylen sterck / wiens voorste de Hollantse leste Schepen konden sien / doch hielden d'Engelse hare eygen Wal: Den Heer de Ruyter raeckte dien dagh noch in gevecht met sijn Vyandt / maer de harde wint belette de Battalje ten eynde te brengen: En volgens zijn Excellentie Missive aen hare Ho: Mo: was geresolveert geweest / het Gevecht des anderen daeghs te hervatten; en hadde dien dagh Capiteyn Sweers van de Engelse verovert / en vervolgens in brant doen steken een Engels Schip met 50 stucken / en wierde oock noch een Engels Schip doenmaels in den gront geschooten: d'Engelse selfs bekenden dat haren grooten Souverain met noch 2 van de capitaelste harer Vloot hier soo steut kregen / dat sy langhs de Krijtkust van Doever soetjes na Duyns, en van daer na Chattam wech droopen: Maer de Nederlanders oock voorwaer niet misgaende / daelden 2 gedevaliseerde Schepen na Habel de Grace van 't gros af: d'Engelse dan liepen na Portsmuyen, en Duc de Beaufort bleef achter / en den Heer de Ruyter op groot gevaer / in de Com van Boulogne op den selven gewacht hebbende / echter te vergeefs / quam weder voor Duynkercken: 't Ongeluck wilde dien Helt

eens

eens verbasen / door seker af-geschoten prop van een zeyn-stuck / dat hem by ongeval / in de mondt vloogh / echter niet beschadighde / dan de alteratie van den adem; evenwel hy bleef al sommige dagen stil / geen tafel houdende; Daer op een Koortis volgende / is sijn Excellentie raedsaem geweest / gelijck hy dede / sich van de Landt-lucht te dienen / en liet sich van Boort na de Mase, en soo naer Amsterdam voeren / tot groot herten-leedt van veele: Den Koningh van Vranckrijck, had hem een sijner ervarenste Medicijns toegesonden: Dan 't scheen dese mael in alles / dat den Hemel tot dese Krijghs-Vlooten sprack. Al bloets genoegh gestort, onder u tween, daer en behoeft noch geen derde by: Bedaert u, en gaet na Huys, leght u te rust, en bevredight u: Of mijn straffen sullen met harder en andere slagen komen, aen de weygerige tot Vrede: In desen toestant was oock seer aenmerckelijck/ dat de Heer de Ruyter mits 't hart wayen in de Kom van Boulogne niet langer kost blijven / spillende aldaer mits de kleyne Key-gront veel Cabels en Anckers / komende weder door Duynckercken: en dat den Fransen Admirael, Duc de Beaufort met 47 Oorlogh-Schepen / en 14 Branders / van Belle Isle in 't Canael, alreede in 't gesicht van St. Valery en Diepe gekomen / om met d'Heer de Ruyter te conjungeren / door dit selve onstuymigh weer / oock niet vorder konde / maer keerde weder na Brest: De Engelse sloopen soetjes wegh / en klaeghden over haer meenighte siecken / en verlooren Anckers en Cabels by Portsmuyen.

Den Fransen Koningh schreef op dese subjecten/ (om dat men uyt stroyde als of Vranckrijck met Engelant separaet van Vrede socht te handelen) aen de Staten Generael sekeren Brief / getekent den 26 September 1666. waer in hy sijn oprechte genegentheyt/ tot de Vereenighde Nederlanden te kennen gaf / gevende reden van het verachteren en te rugh loopen van sijn Vloot / als oock hoe hy van meyningh was (by aldien den Engelsen Koningh, in den aenstaenden Winter sich tot geen Vrede genegen toonde) tegen

gen 't Voor-jaer met een aensienlijcker Scheeps-Vloot / van meerder geweldt / als de tegenwoordige den Nederlantse te hulp te komen: Verklaerde mede / dat het Hem, noch de Nederlanders, volgens de onderlinge alliantien, niet vry stondt / noch gheoorloft was / met Engelandt afsonderlijck te handelen / daer toe d'Engelse nochtans alle mogelijcke middelen / in 't werck hadden ghestelt / om daer door een scheuring tusschen Vranckrijck en 't Vereenight Nederlant te wegh te brengen; tot dien eynde getracht hebbende / twee verscheyde Vergaderingen op twee plaetsen verre van malkander af-ghelegen / aen te stellen / om door de selve / gestadigh Jalousye den een tegen den anderen te doen verwecken. Dat hy Koningh van Vranckrijck voor had / om den aenstaenden Winter voor de mondt van 't Canael te doen kruyssen / om de Engelse Scheepvaert en Koophandel aldaer te verhinderen / en dat hare Ho: Mo: sulcks in de Noord-zee mede konden in 't werk doen stellen: Voegende eyndelijck de volgende woorden noch hier by: Op dat wy te gelijck, dien vyandt mogen aenvallen, om hem te obligeren (soo 't mogelijck is) de Vrede te begeeren, tot de welcke hy soo veel afkeer doet blijcken, dat hy oock weygert daer van te tracteren; en 't gene aldervreemst is, en 't welk het gantse Christendom, tot sijn beschuldigingh, behoorde op te wecken, dat hy nimmermeer, sedert den Oorlogh, die by na twee Jaren geleden, begonnen is, sich heeft willen verklaren, noch aen de geinteresseerde Partyen, noch aen eenige Mediateurs, op wat conditie hy de handt sou willen geven tot een accommodement.

d'Engelse nu hebbende ghesien de Nederlandtsche Vloot / half tusschen Dover en Duynkercken, omtrent de Galper, liepen (om 't Canael tot haer devotie alleen te hebben) met volle zeylen naer Wicht, om indien doenlijck / de Franse Vloot alleen aen te treffen / achterlatende de Schepen de Andries, Happy Returne, en vyp veel Kitsen / die door Tempeest op de Rip-rappen waren vast geraeckt / hadden ghestoten /

stoten / ende te gronde gingen : 't Geluckten haer/ datse eenige Franse Schepen/ als de Triumph, Masarijn, Bourbon, de Ruby, en 3 Nederlantse Schepen van Capiteynen Verburgh, Roeteringh ende Ooms, ontrent Dungeonnes ontmoeten / welcke afghekomen waren/ om sich met Duc de Beaufort te voegen/ die sy niet wisten / dat weder te Brest in-gheloopen was / vermidts sy door Tempeest verstecken / ende sommige logge Schepen onder hun hadden: Hier viel Thomas Allen met een stijve loef op aen / in voegen Ooms en Roeteringh tegens de Franse wal dreven / daer haer Schepen in de brandt raeckten / het Volck daer af / Verburgh arriveerden op de Seyne; eenen Monsr. la Roche, op het Schip de Ruby, na langh vechten / en den Engellen Capiteyn Digby afgesmeert/ en wel 40 Engelse, met Musquetten ghedoodt hebbende/ most sich op geven / d'andere Franse Schepen / raeckten in Habel de Grace, en elders in salvo. Den Koningh van Engelant stelde la Roche weder op vrye voeten / om dat hy alleen soo vroom tegens een gantsch Engels Esquadre had uytgehart/ en doe hy weder te Parijs quam / omhelsde hem de Koningh van Vranckrijck, en maeckte hem Vice-Admirael van sijn Vloot.

Als hare Ho: Mo: verstaen hadden / dat Duc de Beaufort in 't Canael ghekomen was / contramandeerden sy hare Vloot / die gheordonneert was binnen te loopen/ om noch Zee te houwen: Ende den Heer Raedt Pensionaris de Wit was doe met volle macht op de Vloot ghekomen / en als Chef (dat is Hooft) gebiedende / in plaets van den Heer de Ruyter, oock stapte op des selfs Schip / den Luytenant Admrrael van de Maes, Aert van Nes: Maer dit gheschiede al omtrent die selve tijdt / dat de Franse Vloot geretireert / d'Engelse onder Wicht, ende de Nederlanders ter halver Zee voor Duynkercken en Dovres lagen: doe verviel in 's Landts Vloot een Engels Scheepje met 18 stucken / met Wapenen en Amonitie voor d'Engelse Vloot/ geladen.

Den

Den gruwelijcken en langhdurigen Brant der Stadt Londen, in September 1666.

MAer terwijl noch al dese Water-rusien duurden/ had Godt belieft een groote Stadt/ tusschen twee Zeen aen te tasten/ met een ongeluck/ dat de Kooplieden der Aerde van verre stonden en weenden, siende de vlamme opgaen/ en in ruine de Huysen/ Koopmanschappen/ en vergaderde rijckdommen neder stozten. Een was gheen Dozp van der Schellingh, noch eenige Koopvaerders in't Vlie: maer het was de groote Stadt London self/ wiens Inwoonders het voozleden Jaer 1665. (na dat sy menighte der Nederlanders, in den eersten Zeeslagh hadden doen sneuvelen) dooz de Almachtige handt Godts, van het scherp en vinnigh vuur der Pestilentie/ soo dapper waren aenghetast/ nu wederom van het bzandend en verteerend vuur der natuurlijcke Hoost-stoffe/ niet aen hare Lichamen/ maer goederen/ pzachtigheden en rijckdommen/ zijn aengegrepen geweest/ (even als d'Engelse in 't Vlie en op der Schellingh ook deden) dat veel dit noch lang/ en sommige wel al haer leven sullen beklagen. Aldus voerde d'opperste Bevelhebber van Hemel ende Aerde, den Oozlogh tegen d'Engelse, tot twee mael toe/ eerst aen lijf/ daer na aen goedt/ gelijck sy alder eerst (den Vrede verwerpende) tegen de Nederlanders hadden gedaen; 't verhael van desen Brant is/ als volght:

Den Brant der Stadt London, is eerst ontsteken op den 12 September 1666. des Sondaghs mozgens/ tusschen 2 en 3 uuren/ in een Backers huys/ in Pudding-lane, niet verre van de groote Brugge, die over de Riviere den Taems leydt/ daer de Stadt aldernauwst betimmert is/ welcken Bzandt/ dooz een Oostelijcke windt aengeblasen/ sich soo dapper versp̄reyde/ datmen/ al eer de mozgenstondt aenquam/ het geheele quartier daer ontrent/ vol smoock/vuur/ en vlammen sagh. In 't eerst wierdt dese bzandt weynigh geacht/ maer doe het Vuur 's anderendaeghs

daeghs door de Grace church en Kanon-ftreet, en langhs de water-kant / voorby de drie Kranen heen vloogh / begonnen de stoutste Luyden / en dat met sulcken ongeregeltheydt / te vluchten / waer door de enge Slopjes / in dit ghedeelte der Stadt / soo vol Menschen met huysraet gheladen / krioelden / dat men noch heen / noch weder kon. Hier toe hielp oock niet weynigh / het opbreken van de waterleydingen / die onder de Straten door na de Fonteynen liepen / waer door de passagie voor de Karren / met gevluchte goederen geladen / ondruyckbaer wierden ghemaeckt. Men gaf honderden voor een Karre-vracht / en kon die noch niet altijdt bekomen. De brandt vloogh al voort / en vernielde d'Oude Beurs, ende de seer groote / doch nu vervallen St. Pauwels Kerck, (een van de grootste van gantsch Christenrijck) daer ontrent men de zwaerste en kostelijckste Winckels van Laken en Zyde-waren / Boecken / Gout- en Silver-smeden / en andere kostelijckste koopmanschappen vindt. En door dien desen brant 4 dagen langh duyrde / verbranden de goederen / ebenwel / die van 't een in 't ander huys gevlucht wierden. Maer die gene die hunne goederen / op de open en ruyme Velden / als More-fields, Lincoln Fields, St. Gillis, Piace in Convent-garden gevlucht hadden / bleven behouden. Den Coningh met sijn Broeder den Hartogh van Jorck deden groote moeyten / om alles / soo veel mogelijck was / in orden te brengen / want 't geschreeuw / 't gekarm / de schrick / verbaest en verslagentheydt / 't gewoel en ghcloop is onmogelijck te beschrijven. Alle mogelijcke en menschelijcke middelen / tot lessingh van den brandt / wierden te vergeefs aengeleydt / want de woedende vlam vloogh al gestadigh / onmedogend voort / ende was soo machtigh en vinnigh / dat sijn Vyandt / het Water / al haer kracht scheen verloren te hebben: Soo dat / het eerst des Donderdaghs den 16 September, t'eenemael ghebluft en opgehouden is / om dat men eenige Huysen met Buspoeder dede opspringen; waer door de vlam niet verder vatten kon.

Door

de brandt van London, op den 12. 13. 14. 15. en 16 September Anno 1666.

Doen sach men dat van den Touwr af / tot Tempelbare toe / zynde wel een groote mure gaens van malkander gelegen / langhs de Riviere den Teems, niet een Huys was blijven staen: Soo dat men (na den roock op gehouden was) by Tempelbare op de straet staende / den Touwr sonder verhinderinge beoogen kon: In al dese langhte siet men niet om laegh als asch- en puynhoopen; en om hoogh / eenige weynige vervallen muren / uytgebrande Torens en Kercken / en een deel overgebleven / soo heele als halve Schoorsteenen uytsteken. In de breedte van de Stadt / vernielde de vlam / al het gene dat'er stondt van de Rivier den Teems af / Noordwaert op / tot aen de oude Stadts-muren by More-fields, blijvende aen de Noordt-Oost zijde / een ghedeelte behouden / als Bisschopgate-straet, Leadenhal-straet, Aldgate-straet, &c. En aen de Revier den Teems, aen de Oost-zijde / den Touwr, (daer de vlam al in de Poorten was / doch gestut wiert) St. Catherins, en vorder. Aen de Zuyt-zijde vloogh de vlam uyt de Oude / in de Nieuwe Stadt / tot by Pyecorner en Smid-field, door Holborne, vernielende de gantsche Fleed-straet, tot aen Tempelbare, alwaer het gestuyt wiert / soo dat by na de geheele Oude Stadt Londen, daer de meeste Koopmanschap en rijckdom in was / verbrande / de schade is niet te waerdeeren.

De gemeene Menschen die afgebrant waren / wierden in Kercken / rontsom London geberght / eenige bleven oock / om haer goet te bewaren / onder den blauwen Hemel / nacht en dagh liggen. Eyndelijck bevontmen dat verbrant waren 86 Parochien, 85 Kercken, (de Duytse was midden in den brant alleen blijven staen) 30 Gilde-huysen, omtrent 35000 Huysen, bestaende wel in 60000 Wooningen / begrijpende 93 / soo groote als kleyne Straten.

Desen Vuurdagh, sal de Londenaers al haer leven heugen / en misschien salmen des selfs vervallen ruwynen langer konnen sien / als die op 't Eylandt van der Schellingh.

Namen der verbrande Straten, Stegen en Plaetſen in London.

Puddinglane, daer den Brant eerſt begonnen is.
De Touwr-poort, daer den Brandt geſtuyt is.
Tempelbare daer den Brandt oock geſtuyt is.
Al de Huyſen in de Straten en Stegen, langs de Revier, aen 't water uytkomende, van den Touwr-poort af, tot aen Temple Staires toe, zijn verbrandt, en voorts,

1 Thames-ſtraet.
2 Nieuwe-Fisſtraet.
3 Touwr-ſtraet.
4 Eaſt-Cheape.
5 Cannon-ſtraet.
6 Grace Church-ſtraet.
7 Flammens-ſtraet.
8 Lombard-ſtraet.
9 Walbroke.
10 Broad-ſtraet.
11 Cornehil.
12 De Beurs.
13 Poultry.
14 Cheapſijde.
15 Neuw-gate-market.
16 Holborne.
17 Fleete-ſtraet.
18 Groote Wood-ſtraet.
19 Kleyne Wood-ſtraet.
20 Guild Hal. 't Stadthuys.
21 Cateaten-ſtraet.
22 Milke-ſtraet.
23 Old Jury.
24 Loth Burry.
25 Gracious-ſtraet-
26 Threy morton.
27 Thridneedle-ſtraet.
28 Buklers burry.
29 Kolemans-ſtraet.
30 Baſinghale-ſtraet.
31 Alderman Burry.
32 Noble-ſtraet.
33 St. Martins.
34 S. Hambles.
35 Pater noſter Rowe.
36 De groote St. Paulus Kerck, Straet, en Kerckhof.
37 Knightrider-ſtraet.
38 Old Fis-ſtraet.
39 St. Thomas Apoſtel-ſtraet.
40 Franchauw-ſtraet.
41 Budge Rowe.
42 Bread-ſtraet.
43 Watlingh-ſtraet.
44 Friday-ſtraet.
45 Old Change.
46 Ad ling hil.
47 Wardrow.
48 Pauls chaine.
49 S. Peters hil.
50 Lambeth.
51 Breadſtraet hil.
52 Garlick hil.
53 Whitingthon.
54 S. Marie hil
55 De Laken-hal.
56 Fetter lane, of ſteegh.

57 Wa-

57 Water lane.
58 Schoe lane.
59 Seacole lane.
60 Fleet lane.
61 Ave Marie lane.
62 Creed lane.
63 Carter lane.
64 Foster lane.
65 Gutter lane.
66 S. Laurens lane.
67 Yremonger lane.
68 Bow lane.
69 Soper lane.
70 S. Sithes lane.
71 Huggen lane.
72 S. Switgens lane.
73 Abchurch lane.
74 S. Nicolaes lane.
75 S. Clemens lane.
76 Birchen lane.
77 S. Michaels lane.
78 S. Martins lane.
79 S. Laurence lane.
80 Bush lane.
81 Philpot lane.
82 Rood lane.
83 Louer lane.
84 Botulph lane.
85 Watter lane.
86 Beare lane.
87 Touwrdoke.
88 Bisschop gate-straet ten deele verbrandt.
89 Lyme-straet, ten halven verbrandt.
90 Franchurch-straet, ten deele verbrandt.
91 Mincing lane, een gedeelte verbrandt.
92 Marke lane, de helft verbrandt.
93 Seatinglane, een kleyn deel verbrandt.

De Duytsche Kerck (in de Broadstraet) is blijven staen/ schoon dat de Huysen rondtom de selve verbrandt zijn. Als oock den Bisschop van Londons Huys: en Grasham Colledge/ in Bisschopgate-straet/ daer nu de Coopluyden hun Beurs-tijdt houden/ zijn overgebleven.

Eenigen tijdt hier na/ bevondtmen/ dat de Boeckverkopers (die de meeste en grootste/ ontrent St Paulus Kerck woonen/) hare boecken en papieren in 't onderste Kelder-koor van de voornoemde Kerck/ voor den Brandt/ geberght hebbende/ alles/ door den smoock en damp van 't gloeyende puyn/ daer op/ en nevens gevallen/ verstickt/ en bedorven was: Hier by quam noch/ dat het Water/ op den Herfst/ van 't Oxfordse Geberghte afvallende/ en in de gewoonlijcke gooten te London

P geen

geen doortocht / (door dien die door 't opbreecken verstopt waren) vindende / over de straten liep / en alsoo in de Kelders / het goet dat daer noch van den Brandt behouden was / t'eenemael bedorf en ruineerde:

Den Coningh van Engelandt de gestalte van sijn Rijck aen-siende / quam den 30 September in beyde de Huysen des Parlements te Westmunster, alwaer hy in 't Engels dese Harangue dede:

Den Koning van Engelandt aen't Parlament.

MYn Heeren en Edellieden: Seer wel vernoeght ben ick, U hier weder in soo stercken getale te sien; en Godt zy gedanckt over onse by-een-komst op dese plaets: Want het is niet langh geleden, of wy konden in wanhoop dat wy dese Plaetse tot Vergaderingen souden verlooren hebben, want gy siet de droevige en ongeluckige Ruynen, die het branden heeft uyt-gewerckt, en daer is voor der overige distructie niets behouden, als door mirakel van Godts genade: Ick en eysche noch excusere niet voor u gewilligheyt in April in uytgifte: en 'K vertrou gy alle my daer voor bedanckt: Dan't is waer, ick sal u soo weynigh als mogelijck zy, moeylijck vallen, en mach u in der daet seggen, dat ick u in soo kleyne kosten soeck te brengen als immer mogelijck zy; Ick wensch met al mijn hart', dat ick al de lasten van den Oorlogh op mijn selfs konde leggen, en dat mijne Onderdanen de vruchten daer af onder malkander konden genieten: Maer wy hebben 2 seer groote en machtige Vyanden, die alle middelen gebruycken die sy konnen, om alle de Weerelt op 't moyst en leelijckst met haer te doen aenspannen, en door die conjunctie is den Oorlogh te meer veranderlijck en ongestadigh, dan veele wel souden meenen dat sy is: 'k En behoef U geensints te vertellen het succes van desen Somer, waer ons Godt groot voordeel gaf, indien maer dien selfden Godt het niet belieft had, ons te veroordeelen door den Brant, wy hadden noch in geen quaden stant geweest: Gy

hebt

hebt my vry groote partyen gelts uyt-gereyckt, tot de onkosten van den Oorlogh, maer ick moet'er dit by seggen, dat by aldien ick by anticipatie, op mijn eygen Inkomen, geen groote sommen gelts had gelicht, ick en ware niet machtigh geweest, om onse Vloot dese leste somer in Zee te brengen: Ick heb oock eenige hoop op dat selve credijt, om de groote Schepen, als sy in komen, te betalen: Gy kont erinneren wat zedert gy van alles goede kennisse naemt, gedaen is in de uytgifte: En ick prijse uwe Wijsheyt in 't uytvinden van de beste expedientien tot de lasten deses Oorloghs, die 't Volck toch soo weynigh drucken als mogelijck was: Meer sal ick tot u niet seggen, als in voorwetenheydt, dat onse Vyanden zijn seer insolent, en gelijck sy voorleden Jaer hebben aen haer arme Ingesetenen soo hoogh op-gedist, dat de Pest onse Natie soo had verwoest en ellendigh gemaeckt, sulckx dat wy niet bequaem soude zijn, een Vloot t'Zee te brengen, hoe sullen sy nu opheffen over dit leste ongeluck en verarminge van onse Stadt? Ende alsoo verachten de redelijcke Conditien van Vrede; En deswegen sal ick te minder twijffel hebben, of ghy sult tegens alle 't selve voorsien.

D'Engelse waren soo dapper tot den Oorlogh genegen, dat sy den Coningh voor een Jaer, tot des selfs onkosten, 1800000 Ponden Sterlinghs (dat zijn 180 Hollandtse tonnen gouts) toe stonden.

Wy laten de Puyn-hoopen van 't afgebrandt Londen al smoockende leggen, en keeren wederom in Hollandt, daer de quade gangen van eenige ontdeckt wierden. Want seker Frans Edelman, Heer van Buat, Ritmeester in dienst van hare Ho: Mo: had sich te verre in 't correspondeeren met Engelandt in gelaten, en wierdt door sijn eygen onvoorsichtigheyt ontdeckt, alsoo hy een geslooten Brief uyt sijn sack nemende, en die over gaf, was in de selve (sonder dat hy het wist) geraeckt, een andere, die den Coningh van Engelandt aen hem, in 't heymelijck geschreven had, waer in yets van zijne lagen open-

baer wordende / hy op den 19 Augusti 1666, in 's Gravenhage, (daer hy woonde) in de Castellanie is vast geset / en vervolgens sijn Comtoir / Cabinet / en voor 't meeste gedeelte / zijn gantsche Huys in verseeckeringh genomen / insonderheyt alle Papieren die men daer vondt / die dadelijcken wierden doorsocht: Den 20 der selver / wiert hy daer op ter middernacht by 12 uuren / door den Officier van de Hooftwacht / met 40 Muskettiers (na dat 't Hof gesloten / en alle andere buyten-Poorten de passen met eenige Ruyters waren beset) gehaelt uyt de Castellanie, en gebracht op de Voorpoorte, den Kercke van 's Gravenhage.

Hy kreegh / naer een wijl sittens alhier / op den 10 October 1666, sijn Vonnis des doodts / door den Hove van Hollandt, Zeelandt ende Vrieslandt; om met den swaerde te werden geexecuteert dat'er de doodt na volght, en voort alle sijne goederen geconfiskeert.

Sijn Executie wierde volbracht op den 11 October 1666. naer dat voor af seven Pensionarisen der voorsittende Steden / den 2 deser / waren gewecst in den Raedt van 't Hof (by de selve solemnelijck ingehaelt) om van de sake een eynde te sien / en de selve daer toe ernstelijck hadden aengemaent: Men beooghden niemandt / dan eenige weynige / voor hem te solliciteren / als de Ministers van Keur-Brandenburgh; echter men versocht een ghenadige Sententie: Soo men seyde / was sijn Ghemalinne verboden / met hem eenige Brieven meer te wisselen: Eyndelijck sijn Sententie gevelt / is den 10 October voormiddagh ten 11 uuren / op de Gevangen poort gen hem Buat, door den Predikant Vollenhoven aengheseyt / sich tot sterven te bereyden; welcke boodtschap (ghelijck hy vol couragie was) en 't selve in den Deensen Oorlogh op Funen getoont had) hy met weynigh ontsteltenis ontfongh / alleen beklaeghde seer 't ongeluck / 't welck desen aengaende / sijn Vrou en Kinderen over quam: Ende versocht voorder / van die uure af / by sich te mogen hebben Monsr.

Garé,

Caré, Fransе Predikant in den Hage, die oock terstont quam/ en sijn schuldige plicht in desen/ seer wel waer nam. Hy Buat begeerde/ om de minste ontsteltenis/ sijn Vrou niet by hem: In somma/ men sach 6 en 6 Soldaten / soo aen de Gevangen-poort, als aen 't Schavot by den Vyverbergh, met den ochtent gereedt staen / en op-passen / 't welck was op Maendagh den 11 October 1666. en by ten 10 uuren/ (na dat de Kamer op de ghedachte Voorpoort met rouw bekleedt/ de Vrienden hem adieu gesept / sijn Huysvrouw na Delft vertrocken / ende den Minister Copes, van den Keurvorst van Brandenburgh, tot opschortingh van sijn Sententie, niet en konde obtineren / dat oock 4 Compagnien van der Staten Guarde te Voet / en 4 te Paerdt; 't Hof besetten / als een te Voet bleef binnen 't Hof, en op de Plaets stonden die te Paert/ achter die te Voet gherangeert / 3 Compagnien te Voet stonden op de Vyverbergh, op de Kneuterdijck, en op de Plaets by 't Schavot; de 3 Compagnien te Paert stonden achter die te Voet gherangeert. By 12 uuren wiert Buat van de Gevangen-poort af geleyt / gaende te voet / met besettingh ter zijden en achter / na 't Hof, om sijn Sententie te hooren pronuncieren: Hy was gekleet in den Rouw / met een lange Mantel / gelijck mede sijn Dienaers hem van achteren volghden / en daer aen de Predicanten Vollenhooven en Caré, voor en achter gingen partye Soldaten met halve Piecken: Hy hoorden met gedult / sijn Sententie; alsoo weder af gaende / wiert na 't Schavot gebracht / alwaer hy sich seer wel tegens de doot onverschrickt begaf / na dat den Predicant Vollenhooven, een langh Gebedt had gedaen / en hy knielende / 't Hooft van 't Lichaem wierde gescheyden; Het Lijck was stracks in den Rou gekist / na de Gevangen-poort gebracht / gaende alles met de meeste ordre en stilte toe: Dan waer het 's avonts in de Klooster-kerck is bygeset.

Naderhant wierde noch verseeckert / eenen Dr. Makdowel tot Delft, wegens oversenden van secrete Resolutien deses Staets / na Engelandt: Oock

eenen Schot tot Rotterdam: oock / een Comis van de Heer Kivit, Molewater genaemt: In somma / men bevondt in dese Landen / in plaets van Bons veele mauvais Amis.

Ondertusschen gafmen in Engelandt tegen Denemarken uyt / een ware Deductie van het gepasseerde, tusschen den Coningh van Engelandt, en die van Denemarcken, maer het was in der daet / een vinnige en harde Declaratie van Oorloge, tegen dien Deenschen Coningh, daer in den selven eenige handelingen (die niet naer gekomen waren) wierden verweten / en midts die in openbaren Druck / en vry wat wijdtloopigh is / sullen wy de selve (als Nederlandt, maer van ter zijden / rakende) in het volgende kort Extract vervatten.

Engelse Declaratie van Oorlogh tegens Denemarcken.

DAt Denemarcken, na soo veel onwaerdigheden en ontrouwe aen Engelandt gedáen, een offensive en defensive Alliantie met Staten Generael had geslooten: Verbiedende daer op in sijn Rijck het in-komen van alle Engelse Schepen, om het geene door d'Engelse Anno 1665 te Bergen in Noorwegen was voorgevallen: Daer Engelandt nochtans (doe sijn Majesteyt herstelt was) soo veel aen Denemarcken (dat doe disordre was) had gedaen, makende een Tractaet met de selve, het eerste dat de Koningh van Engelandt met eenigh Prins had aen-gegaen, ten opsichte van het Protestantse Intrest, reflecterende oock op den quaden handel, die den Koningh onlanghs had ontfangen van de Staten der Vereenighde Provintien, en de apparentien die den voorsz. Koningh als doen had, van hunne verdere verdruckingen, soo was sijn Majesteyt soo vrywilligh en resoluyt, dat hy verklaerde den Koningh van Denemarcken met sijn geheele macht te willen assisteren, tegens die hem wilde beledigen, &c. Engelandt had oock Denemarcken tegen Sweden seer gedienstigh, en sijn borge tegens de selve ge-

geweeft, oock gepoocht na de eenigheydt der Noorder Kroonen: Maer daer na was Hannibal Zeeftadt in Engelandt gekomen, die had fijn Majefteyt voorgeworpen en gewenft een gemeenen Oorlogh tegens Hollant, dat hy den Koningh op nieus aenfocht, haer te willen befchermen voor de infolentien van dat Volck, en foecken te verloffen van verfcheyde verdruckingen die fy van hun leden,verfoeckende te maken een nieuw Tractaet, dat weynigh verfcheelde van een offenfive en defenfive Ligue :Daer na heeft Denemarcken, een inval der Sweden apprehenderende(Engelandt daer in als tuffchen beyden gegaen, hoewel, Denemarcken geen haeft had) om 't eerfte te voltrecken, en nochtans wel wetende wat invloeying den Hollander op de meefte van fijnen Raet foude hebben; Denemarcken fich beklagende, dat hy foo veel noch fchuldigh was aen de Staten Generael: (De Deductie hier in vorder gaende met veele extravagantien, onwaerdigh om te lefen, en dienftigh om fich te verftooren): Seght vervolgens, dat Denemarcken den Admirael de Ruyters aenkomft, foude aen de Engelfe in Noorwegen aen-gebracht laten hebben: En aen zijn Gouverneurs foo te Chriftiania als te Bergen bevolen, de Engelfe alle Hollandtfe Schepen, hoewel binnen hare Havens en onder hare Kafteelen, te mogen aentaften en als prijs wech voeren, mits den Koningh fijn egael gedeelte mochte genieten: Daer op Gulde Leeuw, Vice-roy van Noorwegen 2 Galjoots had uytgefchickt, om de Engelfe Vloot op te foeken, en haer van defe Refolutie te præadverteren: Montagu dit verftaende, en fulckx geloovende, had op hoop van buyt, een Efquadre Schepen, onder Tijdeman, na Bergen aenftonts doen af-zeylen, te meer de Hollantfe Ooft-Indife Retour-Schepen daer waren gearriveert, (hier valt het Engels Manifeft aen ftucken): Maer als hy quam met fijn Efquadre binnen de Boom van de Haven, de Duytfe Schepen naderende, fchoot het Kafteel met fcherp op d'Engelfe, om af te houden, terwijl de Hollanders geadmitteert, van hare Schepen in ordre, 't Gefchut op 't Landt, en 70 van de hare op

Kasteel stelden, alles tot groot hartenleet en af-breuck van de Engelsen, &c. Sy Engelsen echter voeren voorts contrarie wint, hare Schepen met touwen doende op-halen: En notificeerden 't heymelijck Accoort tusschen de Koningen geslooten, aen den Generael Alefet: Doch die ignoreerde sulckx, (hier vervolght Engelant, dat Denemarcken den buyt voor sich alleen soude behouden, 't welck toch te Bergen notoir anders gebleken is): Daer op de Engelse den 5 Augusti, 1665, agerende, wierden van het Kasteel meest beschadight: Dus aen Schepen &c. groote schade geleden, was by de Engelse weder voort-gebracht, om den Buyt gelijckelijck te deelen, mits dat 100000 pont daer van eerst in cassa soude uyt-genomen werden, de helft voor 't Esquadre der Schepen, en d'andere helft voor sich en de Soldaten: De Hollanders die gevangen wierden, soude men in oude ledige Schepen na hun Patria versenden, op dat geen van hun tot Bergen souden blijven, om geen getuygen van 't verdeelen des buyts te zijn, &c. Maer de Deense wilden hier in niet condesceren, men mocht niet verder als de Boom komen, noch Volck Landen, om de Schepen van achteren te bespringen, onder pretext van de Stadt voor 't Vuyr te bewaren: Vorders waren d'Engelse seer door den Gouverneur van Bergen misleyt: Die, misschien geauthoriseert door eenige veranderinge des Raets tot Koppenhagen, de Nederlantse Schepen toe-liet te vertrecken, en sulckx op d'eerste kennisse die sy kregen door een Galjoot, van dat hare Vloot in Zee was, om dese Schepen na Huys te convoyeren, de selve met de ervarenste Piloots behulpsaem zijnde, het welck d'Engelse Schepen geweygert was: Over alle 't welk Engelant van Denemarcken reparatie begeert, sendende daer toe af Cliffort, welke eyste de voorsz. Hollantse Schepen, en het maken van een Alliantie offensive en defensive: Maer die kreegh te Koppenhage geen duydelijcke antwoort; Hannibal Zeestadt had haer oock yets belooft, maer de Duytse Retour-schepen waren onderwijl na hun Landt geseylt, en van alle Propositien volghden nihil; Zedert die tijdt eerst be-

bemerckte Engelandt een groote koelheyt by Denemarcken tegens hun : Cliffort klaeghden daer over te Koppenhaven den 2 October, 1665. Waer op den 18 een offensive en defensive Tractaet, tegens de Duytsen echter was gemaeckt en getekent dat na Sweden gesonden wiert: Waer in Denemarcken de saecke van Bergen als in oblivione begeerden : Doch had Denemarcken ten selven tijde een Tractaet met Hollandt wegens Engelandt aen-gegaen, tot fondament nemende , over 't violeren van sijn Haven in Bergen : Dus most Engelandt haer Gesant Cliffort revoceren, &c.

Engelant sagh nu wel / dat 3 vande Naburen, als Vranckrijck, Denemarcken, en Nederlandt, sijne Oorloghs aenslagen tegen stonden / vernam oock dat hare eygen uytlantsen Koophandel/en Scheepvaert / in d'andere overzeesche Werelden begon te rugh te loopen / want in Oost-Indien, daer de Engelsen zwacker dan de Nederlanders waren / hadden sy al haer macht / bestaende in 8 of 10 vaertuygen / na Bantam te samen gebracht / als meynende aldaer op 't beste voor de Nederlanders, verseeckert te zijn : 't Eylant Pouleron was d'Engelse oock in handen gestelt / doch sy namen 't seer weynigh ter herten / in de West-Indies hadden de Fransen (met de Nederlanders te samen gevoeght) haer van 't Eylant St. Eustatius af gejaeght: Sy hadden oock 't Eylande St. Christoffel verlooren / de Barbados lagen als een proye voor hun Vyanden / en de vordere Engelse Colonien in America, stonden in de waeghschael ; waer door hun Westersen handel / by na / geheel de rugh was in gereeden / en by volhardingh van den Oorlogh / geschapen stont / gants te niet te loopen.

Hier voren / is gestelt een Brief van hare Ho: Mo: geschreven aen den Koningh van Engelant, rakende het doode Lichaem van den Engelsen Vice-Admirael W. Bercley ; met des Koninghs Antwoort / daer op hebben d'Algemeene Heeren Staten, het voorsz. Lichaem naer London over gesonden / en benevens 't selve / een Brief aen den Engelsen Koningh, ge-

teycktent den 16 September, 1666. van den volgenden inhoudt.

Brief van de H: Staten, aen den Koningh van Engelandt, benevens 't doode Lichaem van d'Heer William Berkley.

SIRE,

NAdemael wy uyt uwe Majesteyts Missive, van den 4, 14 der voorleden Maendt, bespeurt hebben, des selfs intentie ende inclinatie te wesen, dat het doode Lichaem van den Ridder Berckley, volgens onse aenbiedinge, by Brieven van den 10 Julij, laestleden gedaen, derwaerts over gebracht, ende ter dispositie van sijne Vrunden gestelt werde, Soo senden wy het selve doode Lichaem, in voldoeningh van de voorsz. onse gedane aen biedinge, hier nevens over, om gelevert te werden, aen den genen die het uwe Majesteyt sal believen te ordonneren.

Wy hebben voorts seer gaerne gesien de verklaringe by uwe Majesteyt, in 't eynde van de voorsz. Missive gedaen, van dat de selve genegen was de hant te slaen aen de jegenwoordige wonde om de selve te versachten, en te helpen genesen, de breucke, door den Oorlogh, tusschen beyde de Natien gevallen, nochtans en onses oordeels, buyten reden, daer by voegende de clausule soo haest uwe Majesteyt tot het aengrypen van soo Godtvruchtigen werck door redelijcke en eerlijcke conditien soude werden genoodight, Wy behoorden geensins te twijffelen, aen de sinceriteyt van de ptotestatien ende verklaringen by uwe Majesteyt, nu soo dick en menichmalen gedaen, van dat de selve waerlijck en oprechtelijck tot den Vrede is genegen: Maer wy konnen oock niet ignoreren, dat uwe Majesteyt seer wel bekent is, door soodanige verklaringe, niet een pas tot den Vrede te werden genadert, soo lange uwe Majesteyt in gebreecke blijft van sijne zijde mede openinge te doen van de particuliere conditien, waer op uwe Majesteyt oordeelt, dat de

Vrede

Vrede soude konnen en behooren te werden getroffen; Wy hebben sulcks van onser zijde te meermalen, soo door onsen Ambassadeur, die wy ten dien fijne, selfs lange naer het rappel van uwe Majesteyts Minister van hier, aen desselfs Hof gecontinueert hebben, ende door verscheyde andere wegen, als mede noch jonghst door den Heere van Beuningen, onsen extraordinaris Minister tot Parijs in 't Hof, ende ten overstaen van de Coninginne, uwe Majesteyts Moeder, aen de Heer Hollis, uwe Majesteyts Ambassadeur, aldaer gedaen, sonder dat uwe Majesteyt ons tot noch toe verwaerdight heeft, 't zy door den gemelten Heere Hollis, ter voorsz. plaetse daer toe wederzijts voor goet gekeurt, 't zy door brieven of andersins, eenige speciale antwoorde te laten toekomen; Wy hadden in de Conferentie, met den gemelten Heere Ambassadeur Hollis als boven gehouden, naer het gemeen gebruyck, in diergelijcke handelingen, doorgaens geobserveert werdende, door onsen Minister met reden daer op wel mogen laten urgeren en insisteren, dat den gemelten Heere Hollis, van sijne zijde te gelijck, of immers vervolgens mede openinge hadde moeten doen, van de conditien, waer op uwe Majesteyt gesint was de Vrede te sluyten, ofte in allen gevalle preallablement wel mogen capituleren, dat uwe Majesteyts specificque en cathegoricque antwoorde, op onse te doene aenbiedinge, sonder eenige reserve, binnen sekeren korten tijdt, soude hebben moeten werden uytgebracht, maer om van onser zijde te betoonen onse exuberante genegentheydt, tot soo Christelijcken en salutairen werck, hebben wy alle voorsz. ordinaris formaliteyten over 't hooft gestapt, en glorie gemaeckt, van daer inne niet alleenlijck de eerste pas te doen, maer selfs met resoluytheyt toe te treden, soo verre als wy van deser zijde op 't uyterste naderen konden, in verwachtinge, dat uwe Majesteyt van sijne zijde mede met gelijcke resoluytheyt toe tredende, de gewenste Vrede aenstonts, en sonder eenigh verlies van de tijt, hadde mogen werden getroffen, en daer door voor gekomen het storten van soo

veel Christenbloet, als sedert in de opgevolghde Batailles van dese Somer noch is gespilt. En nademael wy eerst by missive van den 11 December des voorleden Jaers, en vervolgens wederom by de voorsz. aenbiedinge tot Parijs, gestelt hebben aen de keure van uwe Majesteyt, om de Vrede aen te gaen met reciprocque restitutie, van 't geen over en weder, soo voor als naer 't begin van den Oorlogh, genomen, ofte den anderen onthouden soude mogen zijn, en dat daer mede over ende weder getreden soude werden in de pretensien, die men voor den Oorlogh heeft gehad, ofte wel datmen wedersijts souden blyven behouden, 't geen men den anderen, soo voor als naer 't begin van den Oorlogh, ontnomen of onthouden heeft, voor soo veel daer van ten tijde van 't doen der voorsz presentatie, in d'een of d'ander Staet kennisse is geweest, en dat daer mede alderhande pretensien, over saken en schaden, soo voor als in den Oorlogh, gepasseert en geleden, souden zijn geextingueert en gecompenseert; Soo konnen wy niet anders begrypen, of de voorgeroerde laetste clausulen, van uwe Majesteyts voorsz. Missive, is daer mede ten overvloet voldaen, en uwe Majesteyt te meermalen, door redelijcke en eerlijcke conditien, tot soo gewenschten en Godtvruchtigen werck geinviteert, want wy noyt hebben konnen begrypen, dat ons, soo veel als de voorsz. alternative presentatien behelst, in reden en billickheydt, veel min met eenige schijn van reden, yets meerder konde werden geverght, ten opsichte, al 't geene wy van onse zijde van uwe Majesteyt, of des selfs Onderdanen possideren of genomen hebben, notoirlijck, met recht is verovert, en behouden in eenen wettigen Oorlogh, na dat deselve ons tot noodige defentie afgeperst was, daer ter contrarie van ons, en de goede Ingesetenen en Onderdanen deser Vereenighde Nederlantse Provintien, over de hondert Schepen, met haer ingelade goederen, mitsgaders oock het Fort St. Andries, en 't Eylandt Boavista, Nieu-Nederlandt, en Cabo Corso, by surprinse, buyten eenige denuntiatie van Oorlogh, en sulcks oock t'eene-

t'eenemael onwettigh, zijn af handigh gemaeckt: weshalven, dewijle uwe Majesteyt dien onaengesien ons niet alleen noyt op soo resolute aenbiedingen, en gedane avances, eenigh antwoort heeft laten wedervaren, of namentlijck deselve in de voorgeroerde conditien, en de keure van dien, sijn genoegen was vindende, of wel deselve conditien met reden konde rejecteren, nochte ooch van sijne zijde, oyt eenige klare en cathegoricque ouverture gelieven te doen, van soodanige conditien, als waer op uwe Majesteyt genegen mochte wesen, de Vrede aen te gaen, alhoewel tot 't een en 't ander, door ons en van onsent wegen, te meermalen versocht en gesommeert zijnde, maer dat ter contrarie uwe Majesteyt, de voor-geroerde conferentie, soo groote hope en expectatie, van alle die geene, die naer de voorsz. Vrede van herten verlangen, in 't Hoff ende ten overstaen van de Koninginne, uwe Majesteyts Moeder, begonnen, subitelijck en gantsch onverwacht heeft gelieven af te breken, en sijn Ambassadeur sonder eenigh antwoordt, ofte reciproque verklaringe, op soo liberale en resolute aenbiedingen, van daer te revoceren; Soo laten wy aen de overweginge van uwe Majesteyt selfs, wat wy nootsakelijcken moeten oordeelen, van soo generale en onbepaelde, alhoewel t'elckens gereitereerde protestatien, van genegentheyt tot Vrede, die doch, sonder nader openinge van uwe Majesteyts sentiment ontrent de particuliere conditien, niet een pas tot soo heylsamen eynde konnen avanceren; en dewijle d'experientie te meermalen heeft geleert, dat tot beter bevorderinge van soo Christelijcken werck de mediatie en interpositie van andere Koningen, Republijcquen, Princen en Staten niet inutil is, Soo hebben wy ons oock wel laten gevallen d'Officien van intercessie onlanghs aengeboden by den Koningh van Sweden, selfs onaengesien u Majesteyt dien Hoogh-gedachten Koningh heeft gelieven te noemen onder sijn Geallieerden, die mede nevens uwe Majesteyt als onse wederpartye tot de Tractaten moeste werden genoodight, en buyten welckers participatie uwe Majesteyt
ver-

verklaerde niet te konnen handelen, als ons op de tastelijcke en onwederspreeckelijcke billigheydt van onse gedane aenbiedingen, en het equitabel oordeel van den Hooghst-gedachten Koningh van Sweden, volkomentlijck vertrouwende.

Van gelijcken hebben de Koningen van Vrankrijck en Denemarcken onse Geallieerden, jegenwoordigh met en nevens ons in den Oorlogh tegens uwe Majesteyt geimpliceert zijnde, de voorsz. aengebodene mediatie van den Hooghst-gedachten Koningh van Sweden geaccepteert; Wy hebben geen scrupele gemaeckt daer van aenstonts naer de gedane aenbiedinge onse schriftelijcke verklaringe uyt te geven, om aen uwe Majesteyt te mogen werden vertoont, maer tot noch toe heeft de Minister van den meer-hooghst-gedachten Koningh van Sweden alhier aen wesende, alhoewel des versocht zijnde, ons niet konnen exhiberen ofte versekeren van gelijcke verklaringe van uwe Majesteyt, dat namentlijcken deselve mede geaccepteert hadde de voorsz. aengebodene mediatie van Sweden, soo ten aensien van de Hooghst-gemelte Coningen van Vranckrijck en van Denemarcken onse Geallieerden, als van ons, tot nederlegginge van den Oorlogh, in dewelcke wy gesamentlijcken met uwe Majesteyt jegenwoordigh zijn geimpliceert; Alle 't welcke gepremitteert zijnde, wy nochmaels alhier niet alleenlijck in generale termen protesteren, van onse continuerende genegentheydt, tot eene eerlijcke en versekerde Vrede, maer dewijle soodanige generale verklaringen, sonderlinge t'elckens gerepeteert zijnde, sonder specifieque expressie van eerlijcke en ten wederzyden versekerde conditien, niets ter werelt en opereren, ja selfs noorsakelijck een contrarie bedencken overlaten; Soo houden wy voor eerst alhier nochmaels voor gerepeteert al het geene van onsent wegen by de voorgeroerde conferentie in 't Hof, ende ten overstaen van de Coninginne uwe Majesteyts Moeder gehouden, soo resolutelijck is gepresenteert, en hier voren oock succinctelijcken staet gerecapituleert.

Ten anderen, soo versoecken wy uwe Majesteyt,

tot bekrachtiginge van de meer-geroerde generale Protestatien, ons daer op eene nette en klare antwoorde gelieve te laten toekomen, daer by deselve uwe Majesteyt een van beyde de voorsz. onse gedane presentatien amplectere, ofanderfins van sijne zijde in 't geheel, en sonder eenige reserve opene alle de conditien, waer op uwe Majesteyt gesint mogen wesen de Vrede te sluyten, op dat wy daer uyt van de ware intentie der voorsz. generale Protestatien moge oordeelen, dat voor uwe Majesteyt, tot voltreckinge van soo heylsamen werck de voorsz. aengevangene conferentien, ter plaetse en ten overstaen als voren, gelieve te laten continueren en hervatten, immers in allen gevalle by soo verre uwe Majesteyt, buyten vermoeden mochte vinden eenige bedenckelijckheydt, in sulken cas sich wel te willen laten gevallen eenige andere neutrale handel-plaetse by de Heeren Ministers van den Hooghst-gemelten Koningh van Sweden, als Mediateurs voor te slaen, alwaerniet alleenelijck wy, maer oock de Hoogst-gedachte onse Geallieerden door hare Ministers met die van uwe Majesteyt op 't spoedighste mogen te samen komen; en sullen wy het voor een van de grootste merckteeckenen van de oprechtigheydt van de voorgeroerde uwe Majesteyts gereitereerde Protestatien aensien en houden dat deselve met'er daet betoone, noch door de voorsz. Protestatien, noch door andere middelen daer henen te tenderen, omme, in plaetse van Vrede, tusschen ons en de meer-hoogh-gemelte onse Geallieerden jalousie en diffidentie, ja ware het doenelijck separatie en scheydinge te maken, sullende voorts ten dien fine door handen van de alhier aenwesende Ministers van den Hooghst-gemelten Koningh van Sweden, voor af te gemoet sien uwe schriftelijcke verklaringe, waer by deselve de Mediatie door den Koningh sijn Meester aen alle de voorgenoemde strydende partyen aengeboden, oock van sijne zijde soo wel ten aensien van de meer-hooghst-gedachte Koningen van Vranckrijck en Denemarcken als van ons is; Wy sullen Godt Almachtigh bidden uwe Majesteyt te willen inspireren

gelijcke

gelijcke pacificque gedachten, als wy van onser zijde oprechtelijck en waerlijck in ons bevinden; mitsgaders oock by gevolge de genegentheyt en de resolutie, om te amplecteren en in 't werck te stellen, de wegen en middelen tot bereyckinge van soo salutairen eynde, nootsakelijck gerequireert, op dat daer op in korten de langh gewenste effecten van eene goede, vaste en verseeckerde Vrede, tusschen alle de meergenoemde strydende partyen volgen, en wy met des te meerder genegentheydt sijne Goddelijcke Majesteyt bidden voor de Prosperiteyt van uwe Majesteyts Persoon, ende 't welvaren van sijne Onderdanen, mitsgaders ons te teeckenen,

Uwe Majesteyts goede Vrunden,

DE STATEN GENERAEL.

Op desen voorgaenden Brief/ die nevens het Lichaem van den overleden Heer Ridder Berckley, door den Trompetter Lutz wiert over gesonden/ kregen hare Ho: Mo: van den Engelsen Koningh, een seer wijdt-luftigh antwoordt/ gedateert den 4/14 October, Anno 1666. 't welck de weynigh bladeren van dit boeck niet gevoeghlijck souden konnen bevatten/ want in deselve wierden alle de oude verschillen van Oost- en West-Indien, Cabo Verde, Guinea, &c. (hier voren meermaels aengeroert) seer wijdt-loopigh op gehaelt; oock meende den Engelsen Koningh te bewijsen/ dat de Nederlanders de eerste aenvallers waren geweest, en dat het zijn schult niet was, dat de Vrede-handel in Vranckrijck niet was voort gegaen: soeckende mede Nederlant van hare Geallieerde, als Vranckrijck en Denemarcken af te trecken, en affonderlijck te handelen, &c.

Met groote verwonderingh wierdt dien Brief van den Koningh van Engelandt, by de Ho: Ho: Heeren Staten Generael, als oock by yeder een/ gelesen; want men kon bespeuren/ dat Engelandt (tot Vrede komende) wilde wederom gegeven hebben, 't geen haer afgenomen was; maer wilden niet weder geven,

't geen

't geen sy genomen hadden : Om dan voor 't laetste dien Koningh, en al de Werelt / noch eens te doen sien / de gerechtigheyt van de Nederlandtse saken / beneffens hunne ware genegentheydt / tot een eerren reden-lijcke Vrede, deden hare Ho: Mo: instellen/ een Aenmerckingh en Aenwijsingh , op dien voorsz. Brief van den Koningh van Groot Brittannien, waer in sy hunne Proceduren rechtvaerdighden / en alles bysonderlijck verantwoorden, doch dewijl dese Aenmerckingh &c. door den druck gemeen gemaekt/ en voor de weynigh bladeren deses Boecks / al te wijdtluchtigh is; wijsen wy den Lezer, tot de selve/ en sullen alleenlijck laten volgen / den Brief die hare Ho: Mo: tot antwoordt / aen den Engelsen Koningh lieten afgaen / waer by de voornoemde Aenmerckingh, gevoeght was.

Antwoordt, van de Ho: Mo: Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden, in dato den 26 November 1666. aen den Koningh van Groot Britannien, op des selfs Missive, in date den $\frac{4}{14}$ October 1666.

Rakende der selver Verklaringh, van niet besonder, noch tot Londen, maer gesamentlijck, en op een neutrale Plaetse, te handelen.

SIRE.

WY hebben t'sijner tijt, wel te rugge ontfangen uwe Majesteyts antwoorde, gedateert in Withal den 4 Oude, of den 14 October Nieuwe-stijl lestleden, gegeven op onsen Brief van den 16 September daer bevoorens, ende al-hoe-wel wy in de voorsz. uwe Majesteyts antwoorde, vinden eene prefatie, aengeleydt tot justificatie van des selfs Wapenen tegens desen Staet, soo achten wy het nochtans onnodich, daer

daer jegens alhier in debat te treden, nademael wy ons volkomentlijck verseeckert houden, dat uwe Majesteyt, de moeyte willende nemen, van met aendacht te doorlesen, 't gene van onser zyde daer op al voorhenen aen des selfs Ministers, in geschrifte overgehandight, ende oock met den druck gemeen gemaeckt is, sich soo wel als de gantsche Werelt overtuyght sal vinden, van de rechtvaerdigheyt van onse afgeperste defensie, daer toe wy ons oock als noch, als zijnde eygentlijcker materie van een Manifest, dan van een Missive, mits desen refereren.

Ende wat belanght de vijf poincten, by de conclusie van de voorsz. uwe Majesteyts antwoorde gedesidereert, soo konnen wy in oprechtigheyt ende waerheyt verklaren, gelijck wy zijn doende by desen, dat wy in ons gemoet niet bewust zijn, aen de punctuele observantie van 't jonghste Tractaet, in eenigen deele te hebben gemanqueert, ende dat wy oock geen difficulteyt sullen maecken by succes van Vrede, 't selve voortaen mede inviolabelijck naer te komen, versoeckende oock van de zijde van uwe Majesteyt, over de voldoeninge, en punctuele prestatie van dien, behoorlijck gerust gestelt te mogen werden.

Op 't tweede; nademael de Ministers van uwe Majesteyt, ende in specie van den Agent Selwijn, op de Kuste van Africa, veel extravaganter declaratien gedaen heeft, dan d'onse souden hebben konnen bedencken, veel min in 't werck stellen, gelijck elders breder aengewesen is: Soo hebben wy noyt eenige zwarigheydt gemaeckt, ende zijn oock noch wel te vreden, ja sullen selfs geerne sien, dat de voorsz. gedane Declaratien weder-zijds gedisadvoueert, ende als niet gedaen, gehouden werden.

Op 't derde; dat wy niet min dan uwe Majesteyt, begeeren het voorgeslagen Reglement van Commercie, mits dat het selve zy Generael ende reciproque, niet konnende bevroeden, dat uwe Majesteyt in Europa ende elders, met reden souden konnen weygeren, 't gunt de selve in Oost-Indien, als equitabel komt te begeeren.

Op

Op 't vierde; dat het soo verre van daer is, dat wy souden konnen verstaen tot eenige refusie, of reparatie van gesupporteerde Oorloghs-kosten, of geledene schaden, 't zy van uwe Majesteyt, ofte van des selfs subjecten te wesen gehouden; Dat wy ter contrarie rechtvaerdige redenen hebben, op te vorderen restitutie van de Schepen en Goederen, ons ende onse goede Ingesetenen, soo binnen de Havenen, ende op de Rivieren van uwe Majesteyts Rijcken, af-handigh gemaeckt, als in't passeeren van uwe Majesteyts kusten, by surprise in Zee genomen, mitsgaders oock van Nieuw-Nederlant, Cabo Corso, ende andere onse plaetsen in Africa, geoccupeert, alles sonder eenige voorgaende waerschouwinge, of declaratie van hostiliteyt; ende niet jegenstaende d'eene ende d'andere der voorsz. Schepen, haer in en ontrent uwe Majesteyts Havenen begeven hadden, soo op de publijcque trouwe, onder beneficie van een Vreede by Tractaet bevestight, als op nader particuliere verseeckeringe van uwe Majesteyts Minister, doenmaels alhier residerende, van dat wy geen umbragie of nabedencken en behoefden te hebben op de Schepen van Oorlogh, die uwe Majesteyt te dier tijdt onder Equipagie ofte in Zee hadde, met gereitereerde protestatie, dat uwe Majesteyt geensins soude volgen het berispelijk exempel van den Usurpateur Cromwel, om in die voegen yets op desen Staet ofte de Ingesetenen van dien, by surprise te ondernemen; maer dat uwe Majesteyt (geen satisfactie konnende bekomen, op eenige klachten ontrent die tijdt aen ons gedaen) als een genereus Prins, aen desen Staet den Oorlogh soude denuncieren, drie Maenden tijdts, voor ende al eer tot het exerceren van eenige acten van Hostiliteyt te procederen: Welcken aengaende wy ons nochtans, volgens voorgaende gedane verklaringen, resoluter en moderater sullen laten vinden, als men eenigsins soude konnen ofte mogen verwachten.

Ende op 't vijfde; Dat by soo verre uwe Majesteyt swarigheyt soude maecken, sich op ons Woordt, Hant en Zegel te verlaten, gelijck wy ons andersins van onser

ſer zijde, met dat van uwe Majeſteyt ſouden te vrede houden, wy oock in geene andere voorſlagen, tot meerder ſecuriteyt door eene garantie van Princen ende Staten, Vrienden ende Geallieerden, eenige difficulteyten ſullen maken.

Maer dewijle uwe Majeſteyt, by de voorſz. ſijne antwoorde, noch ſchijnt van die gedachten te weſen, dat het mogelijck ſoude zijn, ons te diſponeren tot eenigh ſeparaet Tractaet, met preterme ofte excluſie van onſe Geallieerde, ſoo vinden wy ons verobligeert, alhier nochmaels ten overvloedt te repeteren, dat ſulcks niet en kan, ende by gevolge, oock niet en ſal geſchieden; ende dat het mits dien nootſakelijck is, om tot eene goede Vrede te komen, dat uwe Majeſteyt reſolvere ende ſich declarere tot eene gemeene handelinge met ons ende onſe Gallieerden geſamentlijck, ende dat uwe Majeſteyt ſich oock dien volgende late diſponeeren, tot een neutrale handel-plaetſe, alwaer de Miniſters ende Geauthoriſeerden, ſoo wel van de Koningen van Vranckrijck ende van Denemarcken, als van deſen Staet, met eere ende gemack mogen verſchijnen, ſonder 't welcke alle verdere tentativen ofte proteſtaten ſullen weſen inutil, aengeſien wy vaſtelijck ende onbeweeghlijck gereſolveert zijn, ende blijven ſullen, ons van de ſelve onſe Geallieerden geenſins te laten ſcheyden, ofte eenighſins het oore te leene naer yets, het welck daer toe directelijck of indirectelijck aenleydinge geven ſoude, ſoo als wy oock wel verſeeckert zijn, by de Hoogh-gemelte onſe Geallieerden, gelijcke reſolutie ende ſtantvaſtigheydt te weſen ende te ſullen blijven; Wy bidden dan Godt Almachtigh, uwe Majeſteyts herte daer toe te willen neygen, als een preallabel ende precliminair, ſonder 't welcke de Vrede niet en is te bekomen, op dat in dier voegen de ſaecke tot een gewenſcht eynde gedirigeert werde, ende wy ſijne Goddelijcke Majeſteyt met des te meerder affectie mogen bidden, voor de proſperiteyt van uwe Majeſteyt, ende ons teeckenen te zijn, SIRE, &c.

Hier

Hier mede scheen / en was oock alle de apparentie tot den Vrede , van dit Jaer 1666. gantz uyt / soo datmen in Nederlandt, al weder op de Equipagie van het toekomende voor-jaer begonden te dencken; wierdt derhalven besloten / al't Bootsvolck (om datse niet verloopen souden) al den Winter over in dienst te houden / de selve hun Kost-geldt toeseggende om dat te ontfangen / of door haer Wijven/ Slaep-vrouwen / Ouders of Vrienden / te laten ontfangen / wanneer sy als dan gemonstert en t'Scheep waren gegaen ; en ofschoon dit onnoemelijcke sommen geldt sou komen te bedragen/ oordeelde men / om eenmael tot een gewenscht eynde te komen / dat het beter was / dewijl het wesen most/door het vuur te loopen , als daer door te gaen. Hollandt gaf consenten / om tot voortsettingh van desen opgedrongen Oorlogh te lichten veertien Millioenen, dat zijn hondert en veertigh tonnen gouts, waer toe men over die Provintie vast stelden / een hondertsten Penningh ; doch om de Gevers niet te seer te verschricken / wierdt die in tween gedeelt / soo datmen voor het toekomende Jaer 1667. een dobbelen tweehondertsten Penning. (een in't voor en een't najaer) betalen most: en daer nevens wiert het haerdtstede Gelt, dat 's Jaers te vooren (met veel moeylijckheden opgehaelt was) op een gemackelijcker manier / ingevordert.

Die van Vrieslandt hadden / in de plaets van haren gesneuvelden Admirael Tjerck Hiddes, wederom gekoren Douwe Aukes, in de wandeling / Schipper Douwe genaemt / een oudt Oost-Indis-vaerder, die het landt oock in den Kromwelsen Oorlogh gedient had / in den Jare 1652 / tegen Aiscu sloeg; een man / (onberoemt gesproken) van de beste Zee-helden van onsen tijdt / soo in goedt beleydt / couragie/ als ervarentheydt ; maer hy in Tessel zeyl-reedt leggende / om met 't Schip, de Vryheyt, benevens noch een Jacht weder naer Oost-Indien te varen / was al in zee gesteken/eer dat de Gecommitteerde/ om hem desen dienst aen te bieden / aldaer waren gekomen.

De

De Maent October was nu alleen stuck weeghs aen 't gaen / dat de Nederlandtse en Engelse Blooten noch in Zee zijnde / scheenen den anderen te willen aendoen. De Engelsen met veel bravaden / de loef hebbende / en boven wint / bleven leggen spelen / toen de Nederlanders haer met de Zeylen op de Masten / in wachten / dan sy en quamen echter niet af: Waer op / buyten alle verwachten / door een harden wint / den naesten Morgen beyde Blooten uyt elckanders gesicht raeckten / welck hart weder 3 dagen aenhoudende / saghmen de Wracken van diversche Engelse Schepen drijven: En soo consumeerden oock een Brander / op de hoogte van Schevelingen, door eygen vuur; Men sagh oock tot Schevelingen veele verbrande duygen van tonnen aenstranden. 's Landts Bloot dan dus langh Zee gehouden / en 't saisoen verloopen / quam by articulen weder binnen: den Schout by Nacht van der Saen bleef alleen met 14 Schepen op Doggers Sant kruyssen: Enno Doedes met 7 Schepen en 2 Branders liep onder de Engelse Kust, nam eenige Kool-Schepen / 2 Lorrendrayers / en een Schotse Kaper / doch daer na buyigh / en onstuymigh weer wordende / zackten al de rest mede binnen gaets.

Het was niet alleen den Ritmeester Buat, (hier vooren gemeldt) die in Nederlandt quade / en averechtse gangen gingh; maer eenen Johan Kievit, Vroetschap van Rotterdam en Gecomitteerden Raet in 's Gravenhage, met noch eenen Edwoudt van der Horst, die ongeoorloofde correspondentie met Engelandt hielden. Dese dan verstaen hebbende / datmen op den 19 Augusti 1666, den Heer Buat, in de Castellanie, in den Hage had verzekert / pachten hun deur / den eersten met een Smal-Schip van Rotterdam op Antwerpen, gingh daer de Vest langhs / en soo over Brussel na Oostende, en voorts na Engelandt, maer van der Horst daer na sieck wordende / onthielt sich een wijle in Brabant: Dese twee ingeroepen doch niet gecompareert / volghden het onderstaende Placcaet.

Placcaet

Placcaet tegen d'Heeren Kievit en van der Horst.

DE Staten van Hollandt ende West-Vrieslant, doen te weten: Alle de genen die desen sullen sien, ofte hooren lesen, Saluyt: Alsoo Johan Kievit ende Ewoud van der Horst, onse ingebooren Onderdanen, door den Procureur Generael voor den eersten en andere Raden van onsen Hove geciteert, en daer na by Mandament Crimineel in Persoon gedaghvaert zijnde, om haer respectivelijck te verantwoorden, tegens des selfs aenklachte, ter sake van sekere begane delicten, en namentlijck, om dat sy luyden hebben ondernomen, buyten onse kennisse, te corresponderen, en doen corresponderen met eenige Ministers van den Coningh van Groot Brittangien, notoire Vyandt van desen Staet, tot groote præjudicie van dien, ende van des selfs Geallieerden, niet zijn gecompareert, nemaer haer geretireert hebben, en onthoudende zijn buyten ons Gebiedt: En aengemerckt dat wel licht geschieden mochte, dat andere onse Ingesetenen en Onderdanen, door onkunde oft met opset haer ververderen souden mogen, met de voornoemde geciteerde en fugitive Persoonen te corresponderen, of de selve met raet of levens middelen te assisteren; alle 't welcke soo niet en behoort, soo lange sy luyden haer onder onse gehoorsaemheyt niet gesisteert, tegens de aenklachte van den voorseyden Procureur Generael, haer verdedight hebben, en daer van wettelijck gesuyvert sullen wesen: SOO IST, dat wy alvoorens hier op gehadt hebbende, het advijs van de voorseyde eerste en andere Raden van onsen Hove, daer tegens willende voorsien, allen ende een yegelijcken wel willen gewaerschout hebben, en verbieden, gelijck Wy waerschouwen en verbieden by desen, dat niemant, van hoedanigen qualiteyt of conditie hy zijn moge, hem sal hebben te vervorderen, met de voornoemden Johan Kievit en Edwoud van der Horst, oft yemant van de selve, te corresponderen, door geschrifte

ſchrifte en met Brieven, of by Perſonele aenſprake, of de ſelve met raet of daet, door Gelt, oft met levens middelen, by Wiſſel of dadelijcke hantreyckinge te doen of laten doen eenigerley byſtant of aſſiſtentie, alles direćtelijck of indirećtelijck, in eeniger manieren: Op pœne dat ter contrarie bevonden werdende, alle de gene die ſulcks ſouden mogen hebben ondernomen, ſonder aenſien of exceptie, van dat ſy luyden Bloetverwanten, Maeghſchap, of Vrunden ſouden mogen weſen van de voorſeyde fugitive Perſoonen, aengeſien en gehouden ſullen werden voor Complicen van de meſuſen en delićten, daer over de ſelve geciteert zijn, en aengeklaeght werden, en dat ſy luyden als ſoodanige, andere ten exempel, ſullen gecorrigeert en geſtraft werden: Verbieden mede alle en een yegelijck van onſe Ingeſetenen en Onderdanen, de meer gemelte Kievit, en van der Horſt te huyſen, te hoven of te herbergen in eeniger manieren, als voren, want wy 't ſelve voor de ruſt en dienſt van onſen Lande alſoo bevinden te behooren: En ten eynde niemant daer van ignorantie pretendere, en alle ende een yegelijck van onſe goede Ingeſetenen en Onderdanen weten mogen, waer na ſy haer hebben te reguleren, laſten wy, dat deſen alomme gepubliceert en geaffigeert ſal werden, daer ſulcks behoort, en te geſchieden gebruyckelijck is. Gedaen in den Hage onder onſen Zegel, hier onder gedruckt, op den 16 September, des Jaers onſes Heeren en Salighmakers Jeſu Chriſti 1666.

De Heer Kievit nu in Engelant gekomen / ſchreef een Miſſive aen de Staten van Hollant, notificerende / dat hy te Londen gearriveert / en by den Koning in goede eſtime was / die hy tot Vrede ſeer ghenegen vondt: En alſoo hy Kievit altoos daer toe was genegen geweeſt / de ſelve te bevorderen / en 't Landt dienſt te doen / verſocht hy Caraćter om daer toe te mogen arbeyden / belovende daer toe ſijn uyterſte debvoiren te ſullen doen: welck ſchrijven in Hollant voor impertinent gheoordeelt wierdt / wyl hy reeds gere-

geciteert / ghevlucht ende tot notoire Vyanden van desen Staet, sijn protestie was nemende / sonder sich van het beschuldighde Delict te suyveren / en Caracter versoeckende / in 't geen men nimmer geeft / als aen de allergetrouste van 't Vaderlandt.

Den 22 December 1666, is by 't Hof Provinciael van Justitie, in den Hage, gepronuncieert de Sententie van de gevluchte Heeren Kievit, en van der Horst, en den eersten verklaert: Vervallen te zijn van alle sijne Ampten, als Vroetschap zijnde van Rotterdam, 't Gecommitteerde Raetschap: Oock versteecken van alle exceptien: wijders verklaert infaem en inhabil, om eenige Ampten te bedienen, als hebbende begaen *crimen læse Majestatis:* Werdende dienvolgens gecondemneert, in verbeurtenis van alle sijne Goederen, ende eeuwigh gebannen uyt Hollandt, Zeelandt, Vrieslant en Utrecht, op pœne van aldaer weder keerende, met den Swaerde te sullen werden gestraft. De Sententie van van der Horst, behelsde het selfde / behalvens dat daer in niet insereerde / de woorden inhabil en infaem, oock niet / dat in gevalle geattrapeert wierdt / met den Swaerde ghestraft te werden: maer alleen in dese Landen komende / op pœne van zwaerder straffe.

Engelandt scheen al by tijdts sorge te dragen voor de Scheeps-toerustingh des toekomenden Voorjaers / want het was noch / hoewel al wat laet in den Herfst / dat de Engelsen een notable Vloot van by de 60 Schepen / om alle Scheeps-behoeften van Gottenburgh (Sweeds Noorwegen) af te halen / hadden uytgesonden: 't gelucken haer / in Engelandt, (onaengesien den Winter) te komen / doch wel verstropt. Sy hadden onder haer de volgende Oorlogschepen:

Ad. Warspicht, met	68 st.	Jersay	50 st.
Princes	54 st.	Diamant	50 st.
Luypaert	60 st.	Portlant	50 st.
Greenwits	60 st.	Warwick	38 st.
Antelope	50 st.	Patrick	50 st.

Hamſphire	48 ſt.	Sorlinghs	34 ſt.
Dragon	46 ſt.	Paerl	30 ſt.
Oxfort	30 ſt.	Kits Eliſabeth	10 ſt.
Nachtegael	34 ſt.	Kickhinger	8 ſt.

Waer van den Admirael Roberſon 500 koppen/ en d'andere door malkander 300 man op hadden: Met Nieuwe-Jaer quamen ſy weer t'huys/ hebbende in 't Kattegat groote ſtorm uyt-geſtaen: Den 25 December 1666, op de hooghte van Teſſel, ontmoeten 5 kleyne Hollandtſe Convoyers, die gedeſtineert met ſoo veel van Zeelant, en uyt de Maes, te kruyſſen op 't Sant, noch niet en waren geconjungeert: Deſe Hollanders vochten luſtigh/ invoegen dat op yder van de drie elck 50 dooden waren: De Engelſe met de Diamant, St. Patrick, de Nachtegael, en d'Oxfort, die elck 4 ſeconden hadden/ behalvens de Ketſen, ſchooten 't Schip de kleyne Harder, Capiteyn Jan Bont, boven 't gantſe tuygh af/ ſoo dat hy voorts door hun in brandt raeckte; 't Schip Leyden, daer op den Capiteyn Jan Blanckenbergh, met een musket wiert doot geſchooten/ en 't Jaght van Capiteyn van den Berge, namen d'Engelſe, na datſe trouhjck gevochten hadden/ Capiteyn Cornelis Speck, zich midden onder d'Engelſe bevindende/ liet ſijn ancker vallen/ ſoo dat d'Engelſe voor hy dreven/ en hy ontquam: maer Capiteyn van Veen liep ſchandelijck deur/en daer na/ op komende/is een tijt langh gevangen geſet/ en eyndelijck/ ſijn geweer op 't Schavot voor ſijn Voeten gebroocken/en onbequaem in 's Landts dienſt geoordeelt/ d'Engelſe waren aen hare Cordagie ſeer beſchadight.

Hier over was Hollant al tijdelijck gewaerſchout/ dat d'Engelſen, aengemoedight door dit arrivement van de Gottenburghſe Vloot/ weder onder Capiteyn Heemskerck, den Hollantſen Brantſtichter, te Harwits 7 kloecke Oorlogh-ſchepen/ met veel Lantvolck/ Schoppen en Spaden/ en ſommigh kleyn Waertuygh/ vaerdigh hadden/ en dat Heemskerck daer toe by nacht/ uyt Londen, in ſtilte was gereyſt

na

na Harwits, in een Caros met 6 Paerden: Waer op aen alle Zee-kusten / in Hollant en Zeelant goede ordre gestelt / ende de selve met Militie voorsien wierden / met bevel van scherpe wacht te houden. t'Amsterdam wierdt de Borgery aengeseyt met volle Gheweer te waken / en op de Wachten seer nauwe achtinge genomen. De Engelse quamen uyt / dan kregen soo harden weer / datse verstropt weder keerden / andere wierden elders gebruyckt. Men sach dan tegens 't naeste Jaer / nu niet dan een hevigen Zee-Oorlogh te ghemoet: Vranckrijck liet te Brest timmeren / 't Schip de Tridant, voerende 50 stucken / met noch twee / de Prins, 66 stucken / en de Breton, 56 stucken / behalvens die men op andere plaetsen aenstelde.

Het Jaer 1666, ten eynde lopende / stonden de saken in Engelandt niet soo wel / als men aldaer wenschte / want het boots-volck wilden geldt hebben; eenige uyt een Brandewijn Huys komende / stelden de pypen / en spraken seer stout / en 3 of 4 by de kop gegrepen / en in Neuwgate vast geset zijnde / wierden van hun mackers / met gewelt / weder uyt de gevangenis gehaelt: De Matrosen waren oock te wrevliger / om dat men met 2 Engelse maets (die op 't Franse Schip de Ruby, gevonden zijnde / het welck door d'Engelse genomen was / als verhaelt is) naer de galge wilde. In Schotlandt waren de Hooghlanders, en Wester-schotten, gesterckt met een deel halve Wilden / uyt het geberghte / oock oproerigh geworden; op gemaeckt door eenige Predikanten, die sich voor 't Convenant verklaerden; sy liepen de stadt Dumfrise af / voerende James Turner, die aldaer gebieder was / gevanckelijck / en wech stroopten tot voor de stadt Edenburgh. En hoewel alles door wapenen en ordre van den Lieutenant Generael Galloway (die een Predikant Alexander Robinson genaemt / die veele misleydt had / met noch 9 andere / van de voornaemste belhamels / tot Edenborgh dede ophangen) weder gestilt wierdt / soo gaf het te Withal, en insonderheydt aen de Bisschoppen, groote

verslagen hebbe; men sloegh oock eens over / wat men al gerooft had; maer wie had'er welvaert af? niemandt: Den Coningh kreegh het niet / De matrosen ontfongen 't niet / noch de soldaten en sagen 't niet / en nochtans was het daer geweest; Des Coninghs dienaers wierden wel van pickige en aenklevende handen te hebben / beschuldight / doch het was qualijck na te vorssen / en noch qualijcker weder te krijgen; hoe wel men in 't voorleden Jaer 1665. eenige wagens had aengehaelt / die te landewaert in voeren / waer op men bevondt verscheyde van de beste en kostelijckste Oost-Indische Waren / de welcke uyt die genomen Nederlantse Retour-schepen waren gerooft; maer men heeft noyt gehoort / dat dese Dieven gehangen zijn. Men maeckte mede wel rekeningh / datter voortaen soo veel gelegentheyt / tot roven en kapen niet soude voorvallen / door dien in Nederlandt, van tijdt tot tijdt / daer tegen beter en naerder ordres wierden beraemt. De Nederlandtse Oost-Indise Retour-schepen, die een tijdt langh / aen 't Eylandt Fero, haer schuyl-plaets hadden gehouden / waren oock / voor dit Jaer 1666. binnen ghekomen. Den Coningh klaeghde / dat hy van 't sijne tot den Oorlogh most geven: 't Parlament vont sich beswaert / vermidts de schade van den brandt / en andere ongelegentheden / om de Ingesetenen met nieuwe lasten te beswaren: en evenwel hieldt men sich / of men den Oorlogh voor het toekomende Jaer 1667. met meerder kracht wilde voortsetten / doch wy sullen het met 't oude Jaer alsoo laten / maer met het nieuwe / wel van andere Voorslagen horen.

Vervolgh

Vervolgh van den Engelſen
OORLOGH en VREDE.

In den Jare 1667.

DEn Coningh van Engelant had / met het begin deſes Jaers 1667. het Parlament doen vergaderen / maer hare t'ſamenkomſte quam ſeer langhſaem by ; dies den Coningh op hooge ſtraf liet weten / dat die Heeren op den 12 Januarij moſten verſchijnen ; en is ſelfs op den 18 na den ouden ſtijl der geſeyde Maent / in 't Parlement verſchenen / en verklaerde aldaer / onder andere redenen / dat hy tot de toekomende Equipagie, tegen 3, ſoo machtige Vyanden, hooghnoodigh, en veel gelt van doen had, dat hy oock een deel van ſijn eygen geldt, en credijt, tot betalingh van 't Zee-volck gebruyckt had, voorts / dat hy (wat'er oock van ſoude mogen geſeyt worden) met geen onderhandelingen van Tractaten beſigh was, &c. Hy wiert met alle beleeftheyt weder bejegent / en men ſtelde vaſt / het Hooft-geldt, 't welck bedragen ſoude / 500000 ponden, maltende met de andere geinchte / 1300000 ponden, te ſamen 1800000 ponden Sterlincx, dat zijn 180 Hollandtſe Tonnen Gouts ; korts hier na / wiert het Parlament geſcheyden : doch den Koningh maeckte hun eerſt bekent / dat hy aldien hem een eerlijcke Vrede van de Nederlanders wiert aengeboden / hy deſelve niet en ſoude afſlaen.

Men vorſchte oock ſcherpelijck na / waer ſoo groote ſommen van penningen gebleven waren / die men / tot uytruſtingh van de Oorloghs Vlooten / opgeligt had / en men belaſte Mylord Mordant met ſijn mackers / van de ſelve rekeningh te doen. Het Zee-volck was in deſe tijdt / over wan-betalingh / ſeer t'onvreden / want ſy ontſagen haer niet alleen d'Admiraliteyts Heeren tot hare huyſen / om

 gelt /

gelt / met groote troupen aen te loopen / maer ver-volghden self den Koningh, tot voor de Poorten van den Touwr, soo dat dien Lieutenant, met wil en on-wil / haer dede vertrecken / en daer na / eenige van de selve / aldaer gevangen sette / soodanige muyte-ryen ontstonden al meermaels.

Maer d'Algemeene Nederlandtse Staten, onder-tusschen / niet konnende bevroeden / dat den Engel-sen Koningh tot Vrede gesint was / en bemercken-de / dat de schepen / die / op 't wisselen der weder-zijds gevangens / met de selve over en weer over voeren / yder reys / soo veel hun mogelijck was / met Pups-pannen / Deelen / Timmerhout / en Tras geladen / en na London wierden gevoert / ook dat'er veel op de naem van naer Vlaenderen, en andere Neutrale plaetsen te gaen / maer Engelandt wierden over gebrocht / deden op den 5 January 1667. by plac-caet / den uytvoer van Pannen / Timmer-hout / Deelen / Tras / en diergelijcke Bouw-materialen verbieden: schreven oock aen de Collegien ter Ad-miraliteyt, om de schepen / die alreede soodanige Waren in gescheept hadden / te doen ontladen.

De Sweedtse Ministers, die van haren Koningh na Londen waren afgesonden / om als Mediateurs, de verschillen der thans Hooft-strijdende partyen / te helpen verdragen / om eenmael (waer 't moge-lijck) den Vrede uyt te wercken / lieten niet na / alle mogelijcke en bedenckelijcke redenen aen te wenden / om den Engelsen Koningh, tot het kiesen van een Neutrale plaets, daer weder-zijds Gesanten / tot den Vrede-handel mochten by een komen / aen te manen; sy brachten het eyndelingh soo verre / dat hare Ho: Mo: de Staten Generael, (nademael het scheen / dat om de Konincklijcke reputatie halven / het doch van die zijde eerst most versocht zijn) het volgende schrijvens / aen den Coningh van Groot Brittannien lieten afgaen.

Brief van de H: Staten, aen den Koning van Engelandt.

SIRE,

IN onsen Brief van den 26 Novembris leſtleden, hebben wy aen uwe Majeſteyt aengeteykent de redenen, om de welcke wy ons niet reſolveren en konnen, om onſe Miniſters naer Londen te ſenden, om aldaer met uwe Majeſteyt van den Vrede te handelen, ofte immers, met die geene, de welcke daer toe wegens deſelve, macht ſullen hebben. Ende wy twijffelen niet, wanneer ſoo ſijne Majeſteyt daer op eene ſerieuſe reflectie maeckt, de ſelfde tot onſe redenen niet en acquieſcere, ofte ſich daer toe voege. Maer op dat hy niets en hebbe, dat wy onſes zijdts niet en ſullen, ofte ſoude contribueren, tot bevorderinge eenes ſoo ſalutair werck, ende tot het geene dienen mocht, tot een veel meerder openbaringe, en eſclairciſſement, onſes goede intentie, in den ſelfden Brief geexprimeert, ende uyt gedruckt. Wy hebben niet gewilt naerlatigh te zijn, uwe Majeſteyt door deſe tegenwoordige te verſekeren, dat de inſtantien, de welcke wy daer toe gedaen hebben, gelijck als noch verſcheyde malen te voorens; ten eynde de ſelfde wilde verſtaen tot eene neutrale Plaetſe, omme aldaer te tracteren, ende ſoo veel ter liefde, ofte inſichte van ons ſelfs niet en geſchieden, welcke uyt onſen hoofde geen difficulteyt en ſouden maecken, om over te paſſeren, en te boven te klimmen alle de formaliteyten van deſe nature, om onfeylbaerlick tot de perfectie, ende de voltreckinge van een ſoo Chriſtelijck werck, op ſeeckere, ende eerlijcke conditien te komen: Ende ten dien effecte, over al, en ſelfs in Engelandt, op formele verſekertheydt te gaen tracteren, de welcke ſijne Majeſteyt aen ons verſcheyde malen gegeven heeft Maer dat deſe inſtantien, niet en zijn gedaen geweeſt, als ter oorſaecke van de Koningen, en van Vranckrijck, en van Denemarcken, de welcke uyt kracht van de Alliantie, die wy met haer hebben, in

den tegenwoordigen Oorlogh, met ons principale partyen zijn geworden. Daerom is't, gelijck het rechtveerdigh zy, ten regarde, en opsichte van de voorsz. Koningen, en by gevolge t'onser opsichte nootsakelick, ter consideratie van den naeuwen bant, die ons te samen voeght, dat de handelinge begonnen zy, en vervolgens geluckelijcken voltrocken, en onder de Goddelijcke zegeninge geconcludeert, buyten het Landtschap uwes Majesteyts. Wy hebben dan wel gewilt, om een soo heylich werck te faciliteren, de selve door desen Brief te requireren, dat het hem believe dese saecke te consid ereren, soodanigh alsse in effect is. Dats te seggen, soo als wy de selve naer de waerheydt, komen te presenteren, ende goet te vinden, dat het Tractaet geschiede in een neutrale plaetse, alwaer de Ministers van de geinteresseerde sich gevoegelick mogen begeven. Dies te meer, dat wy ons alreede menighwerf geexpliceert hebben, met soo veel oprechtigheyts, en resolutie, dat soo 't uwe Majesteyt believt, daer op met de selfste resolutie, en met open herten te antwoorden, daer apparentie is, dat binnen weynigh tijts, en sonder uytstel, aen dit Godtvruchtigh werck, men de leste perfectie sal geven. Waer toe wy Godt bidden, het herte uwes Majesteyts, meer en meer te willen inclineren, ten eynde wy onse herten soude mogen formeren, met meer yvers, voor uwe Majesteyt en ons te teyckenen, Sire, &c. 13 January 1667.

DE STATEN.

Desen brief wiert aen den Sweetsen Resident Appelboom, in den Hage, behandight / die de selve aen de Sweetse Mediateurs na London sendende / door haer Ed. aen den Koningh over gelevert wiert. Waer op het onderstaende antwoort van dien Koningh volghde.

Missive

Missive van den Koningh van Groot Britannien aen de Heeren Staten Generael.

Hoogh Mogende Heeren,

HEbbende d'Uwe van den 13 van de loopende Maent ontfangen, uyt handen van de Extraordinare Ambassadeurs van Sweden, waer in gy ons als noch presseert, om te verstaen tot het noemen van een plaets, alwaer de Ministers van de geintercsseerde Partyen in den Oorlogh, den Vrede gevoeghlick konnen handelen, te meer, by aldien sulcks niet was in't regart van hen-lieden, gy genige difficulteyt sou dehebben gemaeckt, van tot dien eynde selfs in Engelandt te senden, en siende gemelde Ambassadeurs ons geconfirmeert, in 't gevoelen van de sinceriteyt uwer begeerte tot den Vrede, ons seer biddende te willen consenteren in dit U versoeck, als het eenighste middel, waer door te geraecken tot een soo heylsaem en Christelick werck, hebben wy, om te doen blijcken de oprechte inclinatie, die wy hebben, van ons veel naeuwer met U te vereenigen tot herstellinge van de rust der Christenheyt, en bevorderinge van de Protestansche Religie, niet alleenlick geconfirmeert, dat het Tractaet geschiede in een plaets, waer de Ministers van U Geallieerde, met eer en seeckerheydt haer konnen bevinden, maer om te leggen de fondamenten van een Mutuele vertrouwelijckheydt voor 't toekomende, en te verhinderen de dilayen en obstructie, die 't noemen van alle andere plaetsen soude konnen uytleveren, geresolveert, onse Ambassadeurs te senden na den Hage, alwaer de Ministers Uwer Geallieerden tegenwoordigh zijn, of hen in 't kort konnen begeven, om de Vrede soo seer van alle zijden gewilt, te verhandelen: En in geval gy ons toesent in tijts een Passepoort, tot securiteyt onser gemelde Ambassadeurs, sullen sy voor 't eynde van de Maent February, hun in den Hage bevinden, U verseekerende het niet sal schorten aen ons, dat de Vrede niet herkome aen de Christenheyt, en wel haest onse gemene

 Onder-

Onderdanen, tot hun groot contentement, daer van jouisseren; waer toe wy Godt bidden, uwe herten te willen neygen, Ho: en Mo: Heeren, en vorders U te nemen in sijn heylige en waerde bewaringh. Geschreven in ons Paleys van Withal, desen 31 January, St. Vet. 1667.

Onderstont, *U seer goede Vrient*

CHARLES, R.

Lager ARLINGTON.

Maer den Inhoudt van dit schrijvens was de Heeren Staten der Vereeniglde Nederlanden, (om sonderlinge redenen) gants niet smaeckelijck / alsoo het haer Ho: Mo: (ja elck een) seer onverdacht voor quam / dat den Engelsen Koningh, een Handel-plaets, in hun Landt, als den Hage was / bestemt had / nademael sy hem een neutrale plaets te kiesen / hadden voor gestelt. Aen stonds wiert desen Brief gecommuniceert aen de Koninghlijcke Franse en Deense Ministers, in den Hage residеerende / de copyen van den Inhout aen hare Heeren en Meesters over sonden. Den Fransen Koningh stont in dese gelegentheydt / hare Ho: Mo: toe / dat den Hage, om te handelen / ondienstigh was. Maer om den Koning van Engelant, op dese van hem voorgestelde beleeftheyt te complimenteren / stelde Hy, Douvres, in Engelant voor. Doch eyndelijck hebben de Algemeene Staten van 't Vereenighd' Nederlandt, op den 24 February 1667. het volgende schrijvens wederom aen den Sweetsen Resident, in den Hage, en vervolgens / door die Mediateurs te London, aen den Koningh doen behandigen.

Antwoordt-Brief der H: M: Heeren Staten aen den Koning van Engelandt.

SIRE,

WY ontfingen gisteren van den Heer Appelboom Extraordinaer Minister van Sweden, in dit Hof, der

den Brief van uwe Majesteyt van den 31 January lestleden. Ende alsoo deselve ons doet hoopen, dat men wel haest, geluckelijck uyt desen Funesten en droevigen Oorlogh, soude konnen uyt geraecken; Aldus oordeelen wy oock van onsen plicht te wesen, dat om de bevorderinge van een soo salutair en heyligh werck, wy daer op promptelijcken, en sonder eenigh verlies van tijdt antwoorden. Naer dat wy dan al voorens, aen uwe Majesteyt betuyght hebben de besondere satisfactie, dewelcke ons geeft, en d'eere, ende de civiliteyt, die sijn Majesteyt ons doet, met ons te doen verstaen, dat de selfde wel wilt, dat de Negotiatie diesoude moeten geschieden, om den Vrede, geschiede binnen het Lantschap deses Staets, wy sullen seggen, dat wy by onse Geallieerde met applicatie sullen arbeyden, ten eynde sy dese Propositie aggreeren, waer van wy verhoopen, dat uwe Majesteyt wel haest sal geadverteert zijn, door den middel van de correspondentie, dewelcke mijn Heeren d'Ambassadeurs Mediateurs, binnen Parijs hebben, gelijck dat van onse zijde, wy huyden aen de Ministers, dewelcke van onsent wege, aen dat Hof aldaer zijn, ten dien effecte de noodige ordres geven. En overmits dat uwe Majesteyt voor ons wel gewilt heeft dese complaisance, ende behagen te hebben, ende ons die eer te doen van sich te resolveren, om den Vreede te doen negotieren, binnen het Territoir van dese Vereenighde Provintien, wy sullen ons verseeckeren, dat deselve geene difficulteyten en sal maken, sijne Ministers te senden binnen Mastricht, 's Hertogenbosch, ofte Breda, dat is te seggen, tot die van dese drie plaetsen, dewelcke hem het meeste sal aggreeren, het welcke sal voltrecken om ons te persuaderen, van de oprechtigheyt uwes Majesteyts, ende van de waerachtige genegentheydt die deselve heeft, tot de bevorderinge en tot de voltreckinge van soo een Christelijck werck, door alle soorten van rechtveerdige en mogelijcke middelen. Wy oordeelen, dat de Steden en de Plaetsen die wy komen te noemen, seer commodieux en bequaem daer toe zijn, en selfs veel seekerder, soo ter oorsaec-

ke van hare gelegentheyt, als van hare Constitutie en Guarnisoen, het welcke in tegendeel den Hage niet en zy, particulierlijck, door dien dat het is een plaetse, dewelcke van alle zijden open leydt, en by gevolge verscheyde toevallen, en moeyelijcke ontmoetingen, voor de persoonen van de Ministers der Koningen en Staten (met de welke men is, ofte in misverstant, ofte in Oorlogh) onderworpen; Gelijck de exempelen van de voorleden tijden, t'onser grooter leetwesen, hebben doen bekennen, sonder dat de authoriteyt van de Regeeringe, ofte van de Iustitie, deselfde heeft konnen voorkomen. Wy sullen verhoopen dat den goeden Godt door sijne genade soodanige, ofte diergelijcke moeyelijcke toevallen sal af-keeren, dewelcke buyten allen twijffel, een soo goet werck soude stooren. En oock wanneer als de wapenen wesende geposeert, en ter neder geleydt, door de prompte bestuyringe eenes goeden Vrede, en by gevolge de gemoederen der Volckeren, van d'een en van d ander zijde, van alle verbittertheyt ende animositeyt genesen, wy niet meer en souden mogen bevreesen, dese facieuse rescontres, maer wesende verlost van de gedachten die wy noch konden inquieteren, en ons quellen, wy sullen mogen en konnen vryelijck, ende van goeder herten, hier ontfangen, de Ministers van uwe Majesteyt, en hem betuygen by sijn selven, door de onse, het gevoelen en de erkentenisse dewelcke wy hebben, tot de waerdigheydt die uwe Majesteyt, tot de bevorderinge van dit goet werck des Vredes sal hebben toegebracht. Wy bidden Godt, uwe Majesteyt te willen inspireren, en aen alle de partyen, die daer toe eenigh dinck konnen contribueren, de gevoegelijkheden en de resolutie, tot een soo goet eynde nodigh, als mede oock tot het geene gerequireert sal zijn, tot de continuatie, en tot d'executie poinctueel, van 't geene besloten sal zijn geweest. Ten eynde, wy oorsake hebben, Godt te bidden, met dies te meer yvers en affectie, voor de prosperiteyt des persoons uwes Majesteyts, en om ons te teyckenen SIRE &c.

In den Hage den 24 February 1667.

De STATEN.

Maer al eer desen brief wiert over gesonden / had den Engelsen Koningh, en de Sweedtsen Mediateurs al kennis gekregen van 't misnoegen van haer Ho: Mo: over des Koninghs brief / en des selfs plaets verkiesingh; over sulckx vonden de Mediateurs ongeraden / om dien brief (waer van haer Excel. de Coppye mede toe gesonden was) noch voor eerst aen den Koningh, over te leveren; de redenen / die haer Excel. hier toe bewogen / schreven zy wydt loopende / en met misnoegen / aen den Sweedsen Heer Resident Appelboom in den Hage over; haer beklagende / dat zy so veel moeyten, tot bevorderingh van de Vreede, te vergeefs hadden aengeleyt, om den Koningh van Groot Brittanjen tot het noemen van een Handel-plaets te bewegen, de welke nu van hare Ho: Mo: niet wierdt aengenomen, &c.

Terwijl men aldus over de Vrede-handel-plaets, heen en weder beraetslaeghde / en Brieven schreef / stonden de rovers en ter Zee / niet stil / want de Franse, Engelse, Schotse, Hollantse en Zeeuwse Kapers haelden aen al watse krijgen konden. Seker Hollants Oorloghs-schip ontmoete een Schotse Koopvaerder / groot 300 Ton / met Wijnen gheladen / en hebbende 30 man / dese tegen 't Oorlogh-schip geen kans siende / gaf sich over / doch liet eerst het meeste gedeelte van sijn Volck / met eenigh ghewéer voorsien / beneden gaen / die sich stil hielden: Den Hollantsen Capiteyn, siende soo weynigh Volck / sonder nader ondersoeck te doen / dacht dat 22 van de sijne genoegh was / om 't Schip te bewaren / en over te brengen; dese dan daer op stellende / zeylt hy van haer af / op hope van noch meerder buyt; de Schotten ghewaer wordende / datse van den Oorloghsman verlaten waren / stuyven schielijck na boven / verrassen en overweldigen de Hollanders, en brengen haer gevangen in Engelant op.

Verraders krijgen meest altijdt haer loon; dit bleeck op den 22 Januarij 1667. tot Amsterdam, alwaer op 't Princen Hof opgehangen wierdt een Corporael van de Soldaten / zijnde den Aenvoerder van de

de oproerige op 's Landts Oorlogh-schip Carolus Quintus, daer hier voren pag:108. en 110. van ghesproken is. Ook is op den 11 Februarij den Schot Magdowel, (hier voren aengheroert) in den Hage, voor eeuwigh uytgebannen.

In 't midden van de Maent February, ontmoete twee lichte Zeeuse Oorlogh-schepen / ('t een Capiteyn Dirck Joppen, met 34 stucken / het ander 't Schip Schakerlo, Capiteyn Willem Hendrickſz. met 22 stucken) een nieuw Engels Koninghs Schip / ghenaemt St. Patric, voerende 54 stucken / en 190 man hy had by sich een Engelse Brander / doch die sach het gevecht eerst aen / en gingh daer na loopen. De twee Zeeuwen namen het Fregat tusschen hen beyden / en vochten als Helden / maer de Zeeuwen vielen met haer meeste Volck / van beyde hun Schepen in den Engelſman over / schoten den Capiteyn met een Donder-bus doodt / ende na ontrent 3 uuren vechtens / vermeesterden het Engels Schip / met verlies van 30 dooden / en 40 gequetsten / maer hoe veel Volck d'Engelse verloren / weet men niet / het wierdt den 21 February 1667. te Vliſſingen op-ghebracht.

Een Hollantsen Avonturier / anders Kaper / ghenaemt Joris Backer, voerende 't Fregat van Prins Willem de III. voorsien met 28 of 30 stucken / en 150 Mannen / lach ontrent dese tijdt / te Cadix in Spangien, en eyschte buyten / seker Engelsche Convoyer / 't Schip Penbrook, voerende 34 stucken / en wel 200 Man / sy vochten hevigh / over de 4 uuren langh / maer den Hollander (schoon dat hy wel 20 man had aen landt gelaten) socht den Engelſman, verscheyde malen te enteren / maer hy ontleydet hem yeder reys / door 2 sloepen / die hem wegh boeghseerden; dan vreesende / dat hy eens mocht vast raken / stelden 't op loopen / en begaf sich onder 't geschut van 't Casteel, daer hy uyt gejout is geworden: Den Zeeuw had 3 / en den Engelſman 17 dooden.

Ondertusschen dat het Antwoort / datmen van den Engelsen Coningh verwachte / op het aenschrijven

ven van hare Ho: Mo: aen de selve / in dato den 24 Februarij, 1667, vast achter bleef / soo begon men in Nederlandt, met de Scheeps-toerustingh / seer yverigh voort te varen / ja even als of men geen Vreede verwachte / die men nochtans van herten begeerde / maer de vreese die men had / van vruchteloos opgehouden te worden (dewelcke met dit uytstel van des Koninghs Keure geen kleyn bedencken gaf) dede de Equipagie verhaesten / doch den langen Winter / en het laet vriesen (alsoo het Ys noch op den 22 Maert, vast in 't water lagh) belette den voortgangh niet weynigh.

Maer den Coningh van Groot Brittannien, nu eyndelijck vernemende / dat den Franssen Coningh, selfs Douvres in Engelant voorstelde / of anders den voor-slagh van de Keure der 3 Steden / door hare Ho: Mo: gedaen / oock aen nam / besloot een eynde hier van te maken / oversulcks wiert hem van de Heeren Sweedtse Mediateurs, hare Ho: Mo: brief van den 24 Februarij, (hier vooren verhaelt / en by hare Excellentie om redenen / dus langh opgehouden) met de volgende Memorie, ter handen gestelt.

Memorie van de Ed. Heeren Sweedtse Ambassadeurs Extraordinaris, tot bevorderingh der Vreede, aen den Koningh van Groot Brittannien.

SIRE.

MEn moet vast stellen, dat niet min tot glory ende eeuwigh lof van u Majesteyts, als tot een seer schoone uytkomste der saecken heeft gestreckt, u Majesteyts onlanghs gedane verklaringh, waer door sy so gunstigen gemoet heeft gemaeckt, tot de handel te kiesen, soodanige plaets, die sy oordeelde dat bequaemst ende gevoeghlijckst soude zijn, om die te spoedigen. Want hoewel de Ho: Mo: Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden geoordeelt hebben, dat den Hage, by u Majesteyt genoemt, tegen

gen subite gevallen, die lichtelijck konnen gebeuren, en die men qualijk kan voorsien, niet was genoegh bevestight, als geen Wallen noch Bolwercken hebbende, en daerom hier een ander in haer Territoir van u Majesteyt (als het de selve beliefde) sagen genoemt, die vry van alle vreese en gevaer was, als wel gefortificeert zijnde, ende door dese excuse, de sake in nieuwe beletselen ende gevaren ingewickelt scheen, wie sal nochtans twijfelen, of aen so veel Volckeren van de Christen Weerelt, uyt begeerte der Vrede, ende verdriet des Oorloghs, soo langh gesucht hebbende, sal seer troostelijck zijn, sulcken klarende illustre getuygenis, van de ernstige wille van u Majesteyt, tot de Vrede? Die ook bewogen heeft den Aller-christelijksten Koningh van Vranckrijck, te komen tot een ware Koninghlijke strijdt van onderlinge beleeftheyt, ende oordeelende dat nu alle competentialiteyt was weg genomen ende geremoveert, heeft geoordeelt, dat sonder eenigh nadeel sijner waerdigheyt, konde gaen, by aldien hy sijne Gesanten tot de handelingh der Vrede schickte in Engelandt, ende specialijck te mogen lijden, dat dit werck to Doever wierdt ondernomen. Het is waer, voor ende aleer dese des hooghst-gedachte Koningh van Vranckrijck, uyt een singuliere grootmoedigheyt gesprootene verklaringh, tot ons kennis was gekomen, was by ons een sorge ende bekommernis die ons retardeerde, ende wederhiel van het overleveren van den Brief van de Heeren Staten Generael aen uwe Majesteyt, insonderheyt, om dat tot afkeeringh van de merckelijcke periculen die aen de Vreede-handelingh te vreesen stonden, seer diende, dat de Heeren Staten Generael, van te voor geinformeert wierden van uwe Majesteyts sin; hoe die mocht zijn, by aldien die Brief niet correspondeerde met uwe Majesteyt verwachtinge, soo terstont waren over gegeven: Achteden daerom beter, en aen het ampt van middelaers betamelijcker, dat de sake wiert gehouden, in sijn geheel, als na de quetsinge van dien, met groote bezwaerlijkheyt een remedie te soecken. Na dat nu dese dingen van ons over geschreven waren, aen sijne Koninckliijcke

Majesteyt van Swedens Ministers, en Extraordinaris Afgesant Appelboom, in den Hage residerende, en door hem vertoont aen de Heeren Staten Generael. Soo is ondertusschen onvoorsiens aengebracht uyt Vranckrijk, des Aller-Christelijckften Koninghs, hier te voor gemelte resolutie. Die aen de sake een ander aengesicht heeft toegebracht, en door een goet geluk, heeft wegh genomen, de oorsake, die tot noch toe de occasie gegeven hadt, om hare Ho: Mo: brief op te houden: want nu geen zwaricheyt noch onsekerheyt meer overig is, nademael aen u Maj. een seer vrye magt is gegeven, te kiesen of Doever in Engelant, of een van de 3 Steden in het Territoir van de Heeren Staten Generael gelegen, namelijck Mastricht, den Bosch, ofte Breda. Want sijne Majesteyt van Vranckrijk, niet alleen van selfs den Raet heeft gevat, van te senden sijne Gesanten gantsch onverwacht, tonende daer door sijne genegene wille Maer de Heeren Staten Generael hebben terstont aen dese, der Christelijcke Majesteyts verklaringe, seer promptelijck haer consent toe gegeven, ende wy zijn wederom door een andere Boode terstont verwittight, dat te gelijck sijne Majesteyt approbeerde, alles wat van de Heeren Staten Generael was geantwoort, van te kiesen tot de handelingh, eenigerhande plaets, gelegen in haer Territoir, uyt de drie hier voorgenoemde Steden; Soo dat na gedane comprobatie tusschen Vranckrijck en het Vereenigde Nederlandt, van de beyde zijdts meningen, te voor afsonderlijck verklaert, gedaen, aen u Majesteyt staet een vrye en onbepaelde kiesinge, uyt de vier voorseyde plaetsen te noemen, hoedanigh u Majesteyt sal believen: Werdende by de andere Heeren Geallieerden niet getwijffelt, of sijne Majesteyt van Denemarcken sal mede consenteren. Dese dingen overleyt zijnde, heeft ons goet gedacht, niet langer te toeven, met veranderingh van ons Raet, die wy te vooren hadden genomen, voor en al eer wy van de laetste verklaringe van de Heeren Staten Generael waren geadverteert, om voor te komen het verlies des tijdts, diemen in deser saken gelegentheyt, voor al moet in acht nemen:

Heb-

Hebben alsoo geen reden konnen vinden, waerom wy niet sonder langer vertoef souden over geven, den Brief van de Heeren Staten Generael de selve, met dit ons Memoriael, onder behoorlijck observantie, u Majesteyt overhandigende. Den selven betamelijck versoekende, hem gelieve ter begeerte van de Christenheyt, met vierighste Gebeden den Vrede wenschende, en aen de Interpositie en Mediatie van sijn Koninklijcke Majesteyt van Sweden, onsen Genadighsten Heer en Koningh te concederen, ten eynde sonder verder tijdt verlies, onder soo groote avantagien, tot vorderinge van de Vrede, van Godt Almachtigh toe gevoeght en verleent, sullende anders tot onwederbrengelijcke schade der Christenheyt te vergeefs ontslippen; u Majesteyt condescendeere tot een van beyde redenen, van Vranckrijck en Nederlant voor gestelt, ende door haer onderlinge consent bevestight, nademael men tot alle beyde glorieuselijck kan toe treden; Also dat door een spoedigh en wel-genegen antwoort, op de Brief van de Heeren Staten Generael, en der selver verklaringe, naderhants daer by gedaen, en de meninge van den Alder-Christelijckten Koningh van Vranckrijck conform, dese questie over het Preliminair, eyndelijck geluckigh geendight, en een blijde wegh geopent werde, om de Vredes Tractaten selfs te beginnen: Op de welcke, by aldien een geluckigh uytkomste volght, soo sal ende moet de Christelijcke Wereldt, alle verdiende danck weten aen het lof van u Koninghlijcke Majesteyt, ende der selver Heroicque gemoets moderatie, van dat door de selve voor een groot deel, verkregen werdt, de bevestinge van haer heyl, en het onwaerdeerlijck beneficie der Vreede Onderstont.

U Majesteyt.

London, den 17 Martii 1667.

Tot allen dienst ende Officien, gewillighste Dienaers

GEORGIUS FLEMMING,
P. J. COYET.

Den

Den Koningh van Engelandt van de Stadt Breda
ot een Handel-plaets gehoort hebbende / dede
en de Heeren Sweetse Mediateurs, den Brief behan-
digen / om die door den Minister van Sweden, in den
Hage, aen hare Ho: Mo: te doen overleveren / de
welcke hare Excellentie, benevens een memoriael
van 't gepasseerde / aen den Heer Resident Appel-
boom, na 's Gravenhage hebben over gesonden.

Den Inhout des briefs van den Coningh van Engelandt, aen hare Ho: Mo: de Heeren Staten Generael, luyde als volght.

Brief van den Koningh van Engelandt, aen de H: Staten, waer in Hy de stadt BREDA, tot den Vrede-handel verkiest.

Hooge en Mogende Heeren,

ALhoewel wy eerst gisteren, uyt handen van de Heeren Extraordinaris Ambassadeurs van Sweden, hebben ontfangen gehadt, u Missive, van den 27 van de voorleden Maent, de welcke ons seer hebben geperst, van het Christenrijck niet te willen berooven van de Vrede, met te opiniastreren over de plaetse, alwaer men de selve soude tracteren, soo hadden wy niet te min alreede verstaen, dat de plaetse van den Haegh U niet gelegen en quam, en dat om redenen die ons seer hebben verwondert, als of wy met het noemen van die plaetsen, andere insichten souden konnen hebben, als om in alle seeckerheydt den Vrede te verhandelen. Ende wanneer men overdencken sal, dat den Hage de plaetse is, ende het gemeen verblijf, alwaer alle uwe Vergaderingen worden gehouden, ende alwaer men by gevolge, best over de oprechtigheyt van U procederen soude konnen oordelen, soude men voorseecker moeten besluyten, dat op geen andere plaetse den Vrede met meerder expeditie en goet succes, soude konnen worden gemaeckt. En alhoewel wy, om alle dese redenen daer op souden konnen blijven persisteren, nochtans om te betoonen

aen

a'n-U en alle de Werelt, dat de formaliteyten, omstandigheden ofte manieren van tracteren, by ons geen plaetse sullen hebben, om te konnen beletten, dat sulcken Tractaet niet gemaeckt en worde, en dat geen meer Christen-bloet en worde vergoten, met soo veel verlies en schade van de Natien, in desen Oorlogh ingewickelt; soo zijn wy te vreden geworden, den Baron Hollis van onsen geheymen Rade, ende den Heer Henry Conventry van onsen Slaepkamer, te seynden naer Breda, om aldaer te treden in Tractaet met uwe Gedeputeerden, ende met de geene, die van wegen de mede geinteresseerde partyen, haer aldaer mede sullen bevinden. Ende wy sullen hun doen vertrecken, soo haest als de Passepoorten sullen overgekomen zijn, tot sekerheyt van de Schepen, die wy tot het overvoeren van de Persoonen, van onse voorsz. Ambassadeurs, en van hare gevolgh, hebben gedestineert. Ondertusschen Godt biddende, dat hem gelieve de herten van alle die daer by geinteresseert zijn, met soodanige gedachten van Vrede te roeren gelijck het hem believe heeft ons te geven, op dat het Tractaet zijnen goeden voortganck moge verkrijgen.

Geschreven in Withal, desen 18 Maert 1667.

Uwen seer goeden Vrient.

Was geteeckent

CHARLES REX.

Lager,

ARLINGTON.

De Algemene H: Staten der Vrye Vereenighde Nederlanden, de geeyste paspoorten / voor de Heeren Engelse Ambassadeurs veerdaerdight hebbende / sonden de selve aenstonts naer London, doch het duurde noch eenige weken / al eer hare Excellentien over quamen: Sy quamen dan eerst in de Mey-maent in Zeelandt aen: van waer zy / met Jachten / en goede ordre / te water / naer Breda zijn voort gebracht.

Naer dat de Heeren Engelse Ambassadeurs, haer ander-

anderhalf uyrtje van Breda, by de Schans Terheyde, 10 of 12 dagen hadden opgehouden / overmits hare Logementen aldaer / niet na haren sin waren gemeubleert / zijn hare Excellentien eyndelijck op Dinghsdagh / den 24 Mey, 1667, op den Middagh ten 12 uren binnen gekomen: De Heeren Franse en Deense Ambassadeurs, in pracht seer verre te boven gaende / wijl de selve maer 30 of 35 Persoonen tot Suyte mede brachten / hebbende 12 soo Pagien als Lackeyen by sich / met twee Karossen: maer de Engelse Ambassadeurs zijn ingereden met 230 Persoonen: Ende haer intrede / was als volght.

Intrede der Heeren Engelse Ambassadeurs, binnen Breda.

Voor af / na der Heeren Staten Ruyterye (die 80 sterck buyten de Stadt / hare Excellentien te gemoet waren gereden / om de selve in te halen / ende tot binnen te begeleyden) volghden den Stal-meester van hare Excellentien te Paerde: Daer naer 8 of 10 Pages te Paerde: Twee van de selve voerden een leedigh gesadelt Handt-paert beneffens haer: Ende daer op volghden vier Trompetters, alle te Paerde / en met Silvere Trompetten; Gekleedt in Roodt Fellip / seer dicht met Goude en Silvere Kanten gechambreert: Sy hadden voor op de Borst / de Wapenen van den Koningh van Groot Britanjen, kostelijck geborduyrt / en achter op de rugge / een Koninckliicken Kroon / ende daer onder de Letteren / C. R beteeckenende Carolus Rex: Naer dese Trompetters volghden den Hof-meester, mede te Paerde: Ende naer hem een boven maten kostelijcke Carosse / van onderen tot boven toe / Vergult: Op de gemelte Carosse / in den Tour / stonden 14 Vergulde Kroontjes / ende een van dien in het midden / was grooter als al d'andere: In dese Carossen saten / de Heeren Engelsche Ambassadeurs, te weten / den Heer Denzell Hollis, een van zijne Majesteyts Secrete Raden, en Henry Conventry, Camerlingh

des

des Koninghs, met noch ses andere groote Perso-nagien: Werdende gevolght / van noch elf andere Carossen / daer onder seven met ses Paerden / drie met vier Paerden / en de reste met twee Paerden / alle met Ministers beset: Omtrent de eerste Carosse liepen 8 of 10 Lackayen, als Pagien, in een Blauwe Livreye / met Silver ende Blauwe Bandt beset: Reden alsoo in ordre door de Stadt / na haer Logement: Alwaer van den Stadt-vooght d'Heer d'Haulterive ontfangen / en op 's Landts kosten zijn getracteert / gelijck aen de Heeren Fransse ende Deense Ambassadeurs mede is geschiedt: Op die tijdt was al het Guarnisoen van 32 Compagnien te voet / en 8 te Paert / verdeelt / en in de Wapenen: Op hare Excellentie inkomen zijn drie Canons gelost: hare Ho Mo: Ambassadeurs, zijn in stilte sonder eenige Ceremonien aldaer gekomen. Daeghs daer aen zijn mede uyt Engelandt de Sweedse Gesanten Mediateurs, de Heeren Coyet, en Flemming, aen de Schans Terheyde gearriveert: Die daer na hare Intrede deden. Hare Logementen waren al door 8 of 10 dagen te vooren / gemeubleert geweest.

De Gesanten tot den Vrede-handel te Breda, by malkander ghekomen zijnde / waren als volght:

Namen van de Heeren Gesanten op den Vree-de-Handel tot Breda.

Van wegen Vranckrijck: de Heer d'Estrades, Ambassadeur, wegens den Alderchristelijckste Koningh van Vranckrijck, by hare Ho: Mo: in den Hage. En den Heer Courtin, by sijn Majesteyt van Vranckrijck, daer toe afgesonden.

Van wegen Engelandt, de Heer Denzel Hollis; en Hendrick Conventry.

Van wegen Denemarken: de Heer Klingenberg, en Carisius.

Van wegen Sweden, als Mediateurs; de Heer Jurriaen Flemmingh, en Petrus Julius Cojet, doch den laetst-ghenoemden is / terwijl de Handelinge duur-

duurden, overleden, en in des selfs plaetse gekomen den Grave van Dona, oock is den ghenoemden Heer Flemmingh, naer 't sluyten van den Vrede, te Breda kranck geworden, en aldaer overleden.

Van wegen de Vrye Vereenighde Nederlanden, de Heeren Hieronymus van Beverningh, Petrus de Hubert, Allardus Petrus Jonghstal: by de welcke naderhandt noch gevoeght wierden, de Heeren Adolphus Henricus de Ripperda tho Burse, en Ludolphus Tjarda van Sterckenburgh, midtsgaders noch een Heer Johan Schrieck, Burgermeester der Stadt Deventer, doch dese laetste schijnt niet verschenen te zijn.

De Intrede dan geschiedt zijnde, als verhaelt is, wierden de Heeren Gesanten, dien dagh, door ordre, en op kosten van den Nederlandtsen Staet, heerlijck getracteert.

Des anderen daeghs ontfingen de Engelse Ambassadeurs de Visite van de aenwesende Ministers, en begon men te mets onder de Visiten, de handelingh van Vrede voort te setten; tot dat den 4 Juny 1667. de eerste Vergaderinge op het Casteel wierde gehouden, daer de Heeren Ambassadeurs in dese ordre naer toe trocken; eerst quam Denemarken, daer na de Nederlanders, doen Vranckryck, daer na Sweden, en doen volghde Engelandt; maer in het afkomen, was Engelandt met vier schoone Carossen de eerste, doen Sweden met een Carosse met 6 Paerden, daer na Vranckryck, welcke te voet gingen, alsoo sy dicht by het Casteel logeerden, doen volghde Denemarken, en daer na de Nederlanden, elck met 2 Carossen. Naderhant is wederom, meest by Visiten, soo in het Logement van den eenen, als van den anderen, ghetracteert, en zijn tsedert voorts eenige Conferentien, in het Valckenburgh, daer toe geordonneert, gehouden.

Wy sullen dese Heeren Vredemakers tot Breda, eenigen tijdt ongemoeyt, hare Handelingh laten beginnen, en doen terwijl een sprong in d'andere Werelt, verhalende in 't kort, wat'er omtrent de West-Indese Eylanden, is omgegaen.

Zu-

Zee-slagen en Lant-krijgen, in de West-Indien tegen d'Engelse.

DE Zeeuwen hadden nu al eenigen tijdt ghelevden / een redelijck getal Oorlogh-schepen / onder den Commandeur Abraham Krynsen, op de naem van den Staet van Zeelant, naer West-Indien af-gesonden; dese heeft op den 26 February 1667. van d'Engelse ghenomen / het Kasteel op de Revier Seraname, gelegen in Guajana, of anders de wilde Kust, daer een tamelijcke Engelse Colonie was / ende seer goede ghelegentheydt om Suycker-riet te planten. d'Engelse gaven hun onder de Zeeuwse gehoorsaemheydt over / en behielden het hare / maer de goederen / die den Koningh van Engelant, of des selfs Generael Gouverneur, Mylord Willougby, toe quamen / wel op 40000 guldens gewaerdeert, wierden aen den Staet van Zeelant verbeurt verklaert. Dese Vloot al vorder zeylende / quamen op den 3 April, in de Rivier Barbices, ende namen aldaer over / van den Commandeur Matthijs Pergenaer, (midts vergoedende sijne onkosten) de twee plaetsen/ Ysequepe en Boumerona, die hy Commandeur eerst van d'Engelse had hernomen: van daer quamen sy aen 't Eylant Tabago, dat door de Fransen mede was hernomen geweest / doch nu geruineert / en weder verlaten. Van hier zeylden sy voort na 't Eylant Martenico, alwaer sy van die Fransen verstonden / dat d'Engelse met 12 Oorlogh-schepen en 2 Branders aldaer geweest / en wel 6 schepen genomen hadden / waer onder een van Amsterdam, en een van Vlissingen was / dat verbrandt is: hier van daen waren d'Engelse naer d'Eylanden Gardeloupe, Nievis, en St. Christoffel gevaren / om aldaer / op den buyt te kruyssen.

Maer / alsoo wel als de Nederlanders, saten de Fransen en d'Engelsen malkander hier in 't hair / want de Franse door brieven (in een Engels Schip / by de Barbados, van een Zeeuse Kaper / la Glace genaemt /

genaemt / genomen / en aen St. Christoffel op gebracht) gewaerschout zijnde / van dat d'Engelse op den 25 Maert uyt de Barbados, met een Vloot van over de 30 Oorlogh-schepen / haer aldaer wilden komen besoecken / waren op haer hoede. Den 3 April vertoonden sich een Engels Fregat, genaemt Glocester, op de reede van Nieves: Mijn Heer de La Barre, Fransen Lieutenant Generael in America, was doenmaels van 't Eylandt Martenico in een Engels Fregat / het wapen van Engelandt genaemt (eertijts van d'Engelse genomen) in gescheept / om na de Barbados over te varen / hy ontmoet dit Engels Fregat Glocester, alwaer een hevigh gevecht ontstont / d'Engelsen enterden verscheyde reysen / doch wierden t'elckens met dappere couragie / af gewesen / hoewel sy 200 / en de Fransen maer 100 sterck waren. Eyndelijck / na een gevecht van 3 uuren / bracht het Franse canon soo veel te weegh / dat den Engelsman te gronde gingh. Des anderen daeghs / den 4 April, vertoonden sich 12 Engelse Schepen voor St. Christoffel: twee Franse Schepen aldaer leggende / lichten hunne Anckers / het een ontsnapten / en quam vry / het ander raeckte vast / en wierdt grouwelijck van d'Engelse beschooten; soo dat de brandt in 't kruyt rakende / het selve op vloogh. Een ander Schip / twee dagen voor d'Engelse aldaer gekomen / sette het mede onder 't Fort, ende wierdt te vergeefs van haer beschoten / maer door een Brander eyndelijck vernielt / en evenwel eenige goederen uyt 't selve geberght. Den 10 April quam een Nederlandts schip / 's Landts welvaert genaemt / oock aldaer op de reede / dat d'Engelsen, 2 dagen langh / (sonder yets te winnen) beschooten. Sy vorder verstaende / dat'er twee Zeeuse Kapers / 't een was La Glace, hier vooren genoemt / en 't ander Paulus Jansz. met 4 prijsen / in den Inham van Gardeloupe verschuylt waren / liepen daer na toe / en veroverdense / na eenige tegenstant; drie andere Engelse schepen setten eenigh volck aen 't selve Eylandt, die aldaer een woningh verbranden.

De Heer de La Barre, die in 't gevecht tegen het Engels Fregat Glocester gewondt wierde / en eenighsins herstelt zijnde / begaf sich na Martenico, alwaer hy hem met de Vloot van den Zeeusen Commandeur Abraham Krijnsz. (daer hier vooren af verhaelt is) heeft te samen gevoeght / sterck 22 Schepen: den Heer Clodore, Gouverneur van Martenico, versterckte dese Vloot met 700 man / en van daer zeylende na Guardeloupe, voeghde d'Heer de Lyon, met noch 600 man / zich mede daer by / en liepen soo gesamentlijck recht na St. Christoffel, welckers Inwoonders op den 20 Mey 1667, des morgens met den dageraet dese Vloot sich sagen op doen / onseecker / of het Vyandt of Vriendt was / door dien d'Engelse hadden geseydt / dat sy bystant verwachten / hier over raeckten 't daer alles in alarm: doch men sach wel haest / dat d'Engelsen, die voor 't Eylandt Nives lagen / haer onder zeyl / en ten strijde begaven. Alwaer door een afschrickelijck gevecht / de Lucht en Zee / met donderende Vuurvlammen / roock en damp gemengt / zich scheenen t'samen te voegen. Dit duurde ontrent drie uuren langh. Een van de Engelse schepen sprongh op in de Lucht / en een ander doock na de gront in het water.

De Engelse wierden somtijts tot onder hare Forten gedreven / en quamen dan wederom in de ruyme Zee. De Zeeuwen met eenige Fransen verselt / waren verscheyde reysen / rondtom van d'Engelse (de welcke 12 Schepen sterck / maer die grooter en beter als d'andere voorsien waren) omcingelt / doch sy zijn van de andere Fransen niet behoorlijck by gestaen; gheen Schepen als de twee voorsz. Engelse zijn hier gebleven: 't gevecht dan eyndigende / bleven de Zeeuwen en Fransen den gantschen nacht aldaer Zee houden / maer d'Engelschen des anderen daghs / den 21 Mey 1667. niet uytkomende / quamen sy weder te St. Christoffel op de Reede ten ancker; en wierden aen Landt heerlijck ghetracteert / en daer na van malkander scheydende / zeylden de Zeeu-

Zeeuwen naer de Virginies, daerse verscheyde Prijsen namen/ en daer na t'huys brachten.

d'Engelsche hebben daer na wederom onderstaen St. Christoffel in te nemen/maer wierden/ met groot verlies/ af-geslagen; doch ter Zee waren sy meester/ door dien de Franse (na dat de Zeeuse Schepen vertrocken waren) d'Engelsen niet dorsten aendoen.

Maer om de Bloedt- en Brandt-vlaggen van de Oorlogh-schepen te sien afwaeyen/ behoefde men in de West-Indis nu niet te varen; want in Engelande kon men die ghenoeghsaem ghewaer worden. Den Amsterdamsen Admirael Willem Joseph van Gent, nu de plaets van den Admirael C. Tromp bekleedende/ liep al vroegh in 't Voor-jaer/ met 18 Schepen van Oorlogh/ en eenige Branders uyt/ en had sijn aenslagh om eenige Schotse, en van haer gheroofde Nederlantse Schepen/ ghelegen en opgebracht/ in't Liet van Schotlant, te verbranden/ doch dit geluckte niet na wensch/ alsoo eensdeels de windt niet wel wilde dienen/ en anderdeels de Voerders van de Brant-schepen hun dienst niet wel betrachten/ die daer over oock gestraft zijn.

't Veroveren van 't Eylant Schapeye, met het Fort Schirnesse, en 't verbranden der Engelse Oorlogh-schepen, op de Rivier van Rochester.

De Nederlantse Vloot/ ontrent 80 Oorlogh-schepen sterck/ nu vaerdigh/ en t'zeyl gegaen zijnde/ op den 11 Juny 1667. onder het commando van de Heer Luytenant Admirael de Ruyter, ten overstaen van de Heer C. de Wit, &c. ontstont den 14 dito een zwaren storm uyt den Z.Z.W. daer door eenige Schepen genootsaeckt waren/ haer Anckers te kappen: maer zijn op den 17 dito wederom ghelucklgh voor de Rivier van Londen ten Ancker ghekomen/ waer op den Admirael een zeyn-teken dede/ dat alle hooge Officieren aen boort komen souden/ om Krijghs-raedt te houden/ hoe men best met eeni-

ge van de lichtste Schepen, de Rivier van London ioude op zeylen, om te sien of men daer eenige Coninghs Schepen kon attraperen: daer op zijn de volgende Capiteynen ordres ghegeven / om desen Aenslagh uyt te voeren.

Lijste van 's Lants Schepen, Fregatten, Advijs-Jachten, Brandt-Schepen, ende Galjoots, die door de Heeren haer Ho: Mo: Gedeputeerden en Gevolmachtighden op 's Landts Vloot, met advijs van den Heer Lieutenant Admirael de Ruyter, ende andere Hooft-Officieren van de selve Vloot bescheyden zijn, onder 't commandement van den Luytenant Admirael van Gent, om neffens den Vice-Admirael Johan de Liefde, en den Schout by Nacht David Vlugh, daer mede een korte expeditie te doen.

Uyt de Mase.

Capiteyn Cornelis de Liefde, 't Schip Wassenaer.
Elant du Bois, Utrecht.
Nicolaes Naelhout, Harderwijck.
Willem Boudewijnsz. 't Quartier van Nimwegen.
Jan van Brakel, de Vrede.
Pieter Jacobsz. Nanningh, Gornichem.
Dirck de Munnick, de Faem. Advijs-Jacht.
Gerrit Andriesz. Mack, Schiedam. } Branders.
Jan Dan. van den Rijn, Pro Patria. }

Van Amsterdam.

Hendrick Vollenhoven, d'Agatha.
Thomas Tobiasz. de Bescherminge.
Abraham van Zeyl, de Leeuwen.
Luytenant Collonel Palm, Deventer.
Ian du Bois, de Vrede.

Iacob Binckius , Essen.
Ian Pauwelsz. van Gelder , Harderwijck.
Cornelis Ioosten Smient , de Starre.
Iacob Pauw , Essex.
Pieter Magnus , 't Raethuys van Haerlem.
Ysbrant de Vries, Staveren.

Advijs-Jachten.

Laurens de Bruyn , de Postillon.
Jacob Philipsz. de Brack.
Jan Jansz. Verbonckelt , de Winthont.
Cornelis Gerritsz. Vos , de Jonge Prins te Paert.

Branders.

Jan Jansz. 't Wapen van de Hartogh van Iorck.
Hendrick Hendrickz. de Catharina.

Galjoots.

Dirck Cornelisz. Turck , de Iager.
Claes Meessen van de Raedt , geladen met Ammonitie, de Swarte Leeuw.
Iacob Theunisz Kamp , Sint Nicolaes.
Ary Martensz. Baske , de Liefde.
Ian Pietersz. Otje , 't Swarte Paert.
Cornelis Iansz. Dronthem , de Eendracht.
Aelbert Kool , de Catharina.
Ian Bastiaensz. 's Landts Welvaren.
Willem Trompetter, Sint Catharijn.
Abraham Crispijnsz. Sint Pieter.
Goudert Pietersz. de Jonge Prins.
Cent Pietersz. de Klomp.
Arien Cornelisz. Moens , 't Schaep.

Aldus gedaen en geformeert, in 't Schip de Seven Provintien, ten Ancker leggende voor Harwits, den 18 Iunij 1667.

Dese zijn des anderen daeghs / onder 't Commando van den Luytenant Admirael van Gent; met de

de welcke den Heer de Wit, als Gedeputeerde van Hare Ho: Mo: was overgegaen op 't Schip de Agatha, de Revier de Taems opgeseylt / komende noch op dien avont tusschen Quynenburgh en 's Gravensande; doch / daer niet te verrichten zijnde / quamen den 20 weder af tot Quynenburgh, alwaer den Heer de Ruyter den Heer Star, met eenig vaer-tuygh inmiddels had gesonden / om te passen op de Schepen / wesende op de Revier van Rochester, en aldaer weder gekomen zijnde / het Eylandt Scapeia, en de daer opleggende Stercktе / Quynenburgh innemende / vonden goet / het Fort Chernesse (dat de Engelse, al een wijl geleden / tot bevryding van de Passagie na Rochester en Chattam, hadden beginnen te maecken) te attaqueren / werdende daer op van de Nederlantse Oorlogh-schepen soodanigh gecanonneert / dat d'Engelsen de placts verlieten / eer den Collonel Dolman, daer binnen quam / die echter noch voorkomen wiert van eenige Boots-gesellen. Hier saghmen nu in Engelandt, de Nederlandtse Vlaggen / van hunne sterkten af wayen / dat d'Engelse in 't Vrye Nederlandt noch niet hadden durven bestaen. d'Onse vonden daer een gantsch Koninghs Magazijn, met seer zware Anckers en Touwen / en honderden van Masten: waer van d'onse de Touwen meest berghden in de Schepen / benevens de Masten en 't Rondhout / soo veel sy konden / oock bequamen sy daer 15 pstere Stucken: schietende kogels van 18 ponden. Het overige is vernielt en onbruyckbaer gemaeckt; mitsgaders het Magazijn verbrant / en wert dese schade op dit Eylant den Engelsen aengedaen / geestimeert op meer dan 4 tonnen gouts. 't Is een schoon en vruchtbaer Eylant, ruym 4 mijlen groot: aen een yder is wel scherpelijck verboden op groote straffe, d'Inwoonders aen lijf noch goet te beschadigen.

De Engelse wel te gemoet siende / 't geen de Nederlanders met het innemen van dit Eylant Schapey, en 't Fort Schiranesse, (dat sy aen 't inkomen van de Reviet van Rochester, tot des selfs bevrydingh / hadden

hadden begonnen te maken) in den sin hadden / wenden alle mogelijcke vlijt aen om hun Schepen van Oorlogh / die op dese Rivier, ontrent Chattam, en elders lagen / voor alle overval te bevryden. Den Hartogh van Jorck en Monck deden dan / om den toevaert tot hunne Oorlogh-schepen te stoppen / 5 of 6 Branders / nevens 't Schip de Marmaduck, (konnende voeren 30 stucken) met noch een groot Fluyt-schip / in de Rivier sincken: Over de selve haddense / een weynigh voorder / een zware ysere Kettingh gespannen / die door Katrollen gingh / de welcke op drijvende Vlotten vast waren; aen weder-zijden lagen 2 Reduyten tot der selver bewaring. Na dat de Nederlanders de gronden van dese Rivier hadden doen peylen / zijn sy / onder 't beleyt van de Heeren de Wit, en van Gent, op den 22 Juny, van voor 't Eylant Schapey met een N. O. wint / de Rivier van Rochester op gezeylt. d'Eerste was Capiteyn Brakel, die met sijn Brander voor uyt / tusschen de stengen en masten der gesoncken Schepen door voer / en worde wel van d'andere gevolght. De gespannen Kettingh sprongh aen eynden / soo haest den Brander S. Anna daer tegen aen quam. Brakel geeft ten eersten het Engels Schip / de Jonathan (zeylvaerdigh / en met 40 stucken / en volck naer behooren voorsien) sijn volle laegh / klampt hem aen boort / en verovert hem. Het Schip de Matthias is mede door een / en de Carolus Quintus met 60 stucken / door 2 Branders aengesteken / en verbrandt: 't Schip de Royale Charles wiert van d'Engelse verlaten / en door Nederlantse Chaloupen verovert. Het Slot Hooningen met 70 metale stucken voorsien / wiert mede genomen / doch is daer na (door misverstant) in brant geraeckt. 't Schip de Gelderse Ruyter is oock door 't vuur vernielt. Dien dagh (om dat het water / door de Ebbe ghevallen was) konde men niet meer uytrechten. 's Anderen daegs den 23 Juny, passeerden de rest van de Nederlantse Branders door by Upnor Castel, daer 3 groote Koninghs Schepen lagen / als Royal Iames, Admirael

van de Blaeuwe Vlagh: Royal Oocke, en Loyal Londen. d'Engelse waren besigh / om dese Schepen in de grondt te booren / maer de Branders (schoon dat de Revier hier nauw is / en een Batterij tegen over het voornoemde Casteel was opgeworpen / die dapper op haer canonneerden) klampten evenwel de 3 Schepen aen boort / die aengesteken wierden / en 's namiddaghs ten 3 uuren verbrandt zijn. Noch hooger op lagh d'Admirael van de Witte Vlagh / doch de Branders alle geconsumeert zijnde / is die over gebleven / waer mede de Nederlandtse Schepen wederom de Rivier afgesackt / en by d'Heer Admirael de Ruyter, op de Rivier van Londen gekomen zijn. Doch om alles beter en klaerder / van het begin af / te verstaen / sullen de volgende brieven / den Leser nauwkeuriger konnen dienen.

Brief van den Heer Cornelis de With, Gedeputeerde ende Gevolmachtighde van de Ho: Mo: Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden, op 's Landts Vloot.

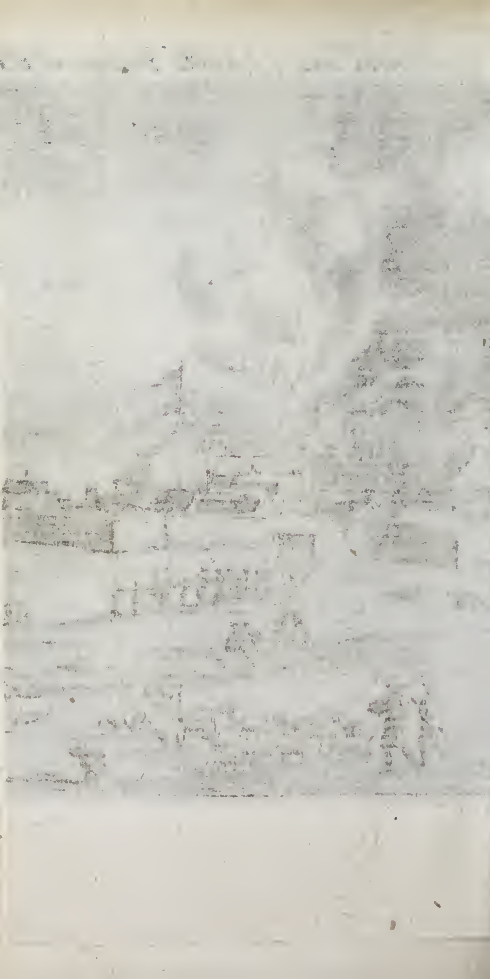
Verhalende 't Veroveren van 't Fort Scharnesse.

Ed. Groot Mog. Heeren;

MYnen laetsten aen U Ed: Gr: Mog: is geweest, van den 17 deser loopende maent, dien selven avont quamen wy ten ancker voor aen de mondt, ofte het inkomen van 's Koninghs Diep, alwaer wy aenstondts de hooge Officieren van 's Landts Vloote aen Boort geseyndt hebbende, bevonden, dat wy van de Vlagge, en van 't Esquadre van de Lt. Admirael van Gent, boven en behalven 't Schip van de Vice-Admirael Sweers, noch vermisten den Capiteyn Gilles de Wildt, voerende het Schip Kampen; Wy konnen als noch niet anders oordeelen als dat de selven na verlies van Anckers en Touwen na Zeelandt ofte eenige andere

't veroveren van 't Eylandt Shepey, en 't Fort Shirenasse op den 20 Iunij A°. 1667.

dere Haven sullen zijn geretireert; En de voorts met d'opgemelde hooge Officieren in deliberatie geleydt hebbende wat met 's Lants Vloote ten meesten dienste van den Staet, en tot afbreuck van den Vyandt ondernomen, en geattenteert behoorde te werden, en in propositie gebracht zijnde, of niet geraden souden zijn, het voorsz. Koninghs Diep, en voorts de Reviere van Londen ofte van Rochester op te zeylen; en in achtinge genomen seecker advijs ons dien selven dach door een Schipper van Noorwegen, komende van Londen aengebracht, houdende dat 10 of 12 Engelse Fregatten van 30 tot 40 Stucken met 20 Barbados-vaerders waren leggende in de Hoop by Gravesant, en geconsidereert dat ten hooghsten diensligh soude zijn het inkomen, en de Reviere van Chattam, ofte Rochester te recognoseren, en te besien de gelegentheydt van het Fort op't inkomen van de voorsz. Reviere gelegen, omme dan voorts naer ondervindinge met de Lant-militie, ende Zee-Soldaten, op en tegens het voorsz. Fort naer gelegentheydt te ageeren, ofte wel voorts op te loopen na de Hoope voornoemt, en aldaer de voorsz. Fregatten en Barbados-vaerders t'attacqueren, ende waert mogelijck te vermeesteren, ofte te ruineren, is de finale resolutie dien avondt uytgestelt, omme op't voorsz. subject mede te hooren de consideratien van de hooge Militaire Officieren van de Landt-militie, welcken volgende de gemelte hooge Officieren, nevens den Scheeps-Krijghsraet, des anderen daeghs 's morgens tusschen 3 en 4 uuren beſcheyden, en gekomen zijnde, is na rijpe deliberatie goetgevonden en geconcludeert uyt 's Landts Vloote te kiesen, en te detascheeren 17 van de lichtste Schepen en Fregatten, nevens 5 Advijs Jachten, en eenige Galjoots en Boots, omme het voorsz. Koninghs Diep, soo haest mogelijck op te zeylen, en in de Reviere van Londen gekomen zijnde, met alle doenlijcke vlijt en spoet, trachten te beloopen de Fregatten en de Barbados-vaerders voornoemt, de selve indien daer toe gelegentheydt mochte occureren, te attacqueren ofte te ruineren, en voorts te suspecteren de gelegentheyt

Ii 5 van

van de Reviere van Rochester, en het Fort, op't inkomen van de selve aldaer nieu geleydt, tot welcken eynde gedispicieert en verkooren zijn de Schepen en Officieren, in de Lijste breeder gespecificeert, en hebben wy het Commandement over de selve gedifferеert aen den Lt. Admirael van Gent, en daer nevens als Vice-Admirael en Schout by Nacht gestelt Johan de Liefde en David Vlug; en is voorts op de verdeelinge van de Marines, en de weynige Lant-militie by de Vlagge zijnde, over de Schepen ende Fregats tot het voorsz. exploict gedestineert, de gerequireerde ordre gestelt, en voorts eenigh kleyn Vaertuygh geordonneert en voor uyt afgesonden om de diepten in het voorsz. Koninghs Diep, en de gronden te peylen, om dan voorts de Schepen van Oorloge van de gelegentheydt van dien te konnen waerschouwen en adverteren.

Wy hebben ons soo wel gespoeyt, ende de diligentie gebruyckt, dat tot de verdeelinge van de voornoemde Militie, en het defereren van de voorsz. Commandementen, de noodige acten gedepescheert, ende noch dien selven dagh, of e laet in den avont ter executie geleyt, en sulcks alles in state gebracht is, om met het aenbreken van den dagh, met het meer-gemelte Esquadre te konnen oploopen; Ick hebbe oock geoordeelt van mijn devoir ende inputentie van den Staet te zijn om alle confusie voor te komen, ende op alles de gerequireerde ordres ten spoedighsten te konnen stellen in persoon mede te gaen, ende my te vervoegen op 't Schip d'Agata, by de Lt. Admirael van Gent uytgekooren, ende tot het voeren van d'Admiraels Vlagge gebruyckt te werden, gelijck wy dan vervolgens den 19 deses 's morgens, omtrent ten 4 uuren, met de voor-vloet onder zeyl gegaen, zijn, met een Z. W. windt, so dat wy genootsaeckt waren het Koninghs Diep op te laveeren, ende met het selve getye niet verder hebben konnen komen, dan een weynigh beneden de middel-gronden, alwaer wy genootsaeckt geweest zijn het Ancker te werpen, ende het getye te stoppen, Edoch ontrent 4 Glasen aen ancker gebleven

heb-

hebbende, is de Windt geloopen Z. O. met redelijcke koelte, soo dat wy resolveerden aenstonts 't ancker te lichten, ende sonder tijdt verlies, tegens de Ebbe het Koninghs-diep op te loopen, gelijck wy oock de wint so favorabel hebben gehadt, dat wy hoopten ende vastelijck vertrouden, de voorsz Fregatten en Barbados-vaerders, dien selven avondt inde Hoope te sullen konnen attraperen: maer het heeft Godt Almachtigh gelieft, tot ons groot leetwesen, ontrent den avondt, de windt te laten verslappen, sulcks wy met die Vloet, ende het hooge water, niet verder hebben konnen op zeylen, dan tot Holhaven, zijnde ontrent anderhalf mijl van de Hoope, ende op de halve wegh, tusschen de Riviere van Rochester, en de Hoope voornoemt, alwaer wy ghenootsaeckt waren, soo haest de Ebbe begon af te gaen, het te setten, en dien volgende aen den Vyandt tijdt te vergunnen om met de voorsz. Schepen sich te konnen retireeren. Huyden omtrent de middagh zijn wy met het begin van de ebbe weder afgelackt tot voor de Reviere van Chattam, en ordre gestelt hebbende, dat de Landt-militie en een gedeelte van de Zee-Soldaten haer aen Landt soude begeven, en aen tasten 't Fort Charnesse, leggende op den Hoek van de voorsz. Reviere, zijn wy met eenige van de Schepen van Oorlogh voor 't voorsz. Fort ten ancker gekomen, alwaer een Koninghs Fregat, en eenige andere Schepen, doch Branders soo wy bericht werden, geanckert waren, de welcke alle de Reviere van Rochester op geloopen zijn, gelijck oock het volck in het voorsz. Fort leggende, alle de vlucht hebben genomen, eer dat de voorsz. Lant-militie daer binnen is gekomen, soo dat de Matrosen na dat 't Fort ontrent anderhalf uur was gecanoneert, de vlagge op 't voorsz. Fort staende, hebben afgehaelt: Wy hebben in het voorsz. Fort gevonden 15 ysere Stucken Canon, schietende 18 en 12 ponden bals, dewelcke wy geordonneert hebben aen eenige van de Schepen van Oorloge aengebracht te werden; Voorts een seer groote quantiteyt van Rondthout, soo Masten als Reen en Stengen, van allerhande swaerte, na wy uyt de Officieren

bericht werden, wel 3 of 4 tonnen gouts waerdigh zijnde, een groot gedeelte van de selve alle geprepareert, en gereet gemaeckt, alle de Capiteynen zijn gelast van het selve soo veel af te halen, als de selve bequamelijck sullen konnen op de zyde van de Schepen bergen, en het overige hebben wy geordonneert dat verbrant en aen stucken gehackt sal werden, vermits het ongeluck van de absentie der meeste Landt-militie, door den storm, ende het vertreck van alle de Fluyten is de Militie niet so sterck dat de Hooft-Officieren geresolveert zijn in het Landt te marcheren, alwaer ick vertrouwe, dat andersints considerable diensten gedaen souden konnen werden.

Wy zijn ondertusschen van meyninge, de Reviere van Londen geslooten ende beset, ende sulks de Stadt te water belegert te houden, ende sonder naerder ordre van haer Ho: Mog: so weynigh Schepen te laten passeeren, als wy met den dienst van het Landt oordeelen sullen over een te komen; tot welcken eynde wy den Luytenant Admirael de Ruyter, met het Gros van 's Landts Vloote herwaerts op ontboden hebben, sullende voorts niet mancqueren Uwe Edele Groot Mog. van tijdt tot tijdt, notificatie te geven, nopende 't geene hier sal komen voor te vallen; Waer mede Edele Groot Mo: Heeren &c. Actum in 't Schip de Agata, leggende op den hoeck van de Rievier van Chattam voor het Fort Charnesse, den 20 Junij 1667, 's Avondts laet. Geteeckent, C. de WITH.

Extract uyt de Missive, van de Luytenant Admirael, de Heer van GENT, aen haer Ed: Mog: Heeren Gecommiteerde Raden ter Admiraliteyt tot Amsterdam.

Verhalende 't verbranden van d'Engelse Schepen op de Rivier van Rochester.

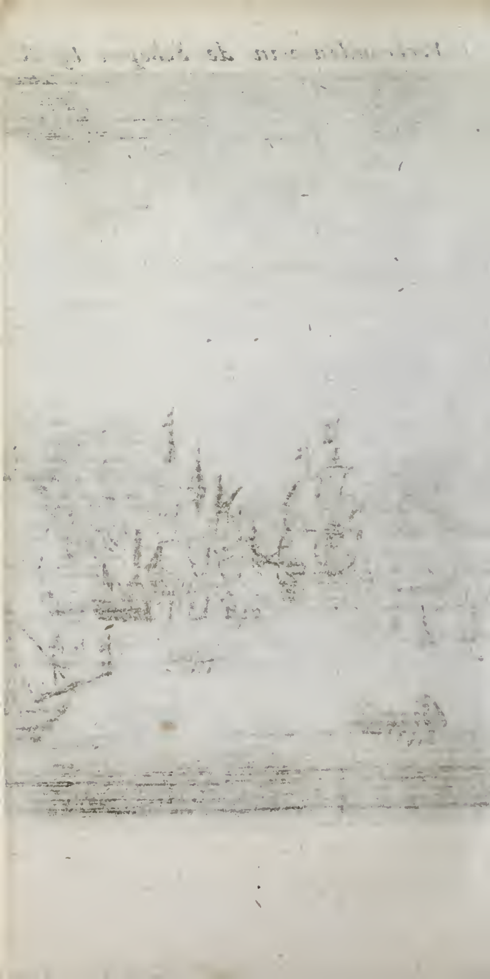
Edele Mogende Heeren, Mijn Heeren.

NA dat wy resolveerden den 20 's avonts, geen voordeel meer konnen doen, omtrent de Hoope,

of

't Verbranden van de Schepen bij Rochester, op den 22 en 23 Iunij A°. 1667.

of Gravesande, de Revier weder af te loopen, ende met drie Schepen van Oorloge, neffens de Advijs-Jachten, Canon, Branders, ende des Landts geinbarqueerde Militie t'attacqueren, een Fort dat de Engelse begosten te maecken, op den hoeck van het Eylandt Scapie of Ruynenburgh, neffens het welcke, de Revier van Chattam oploopt, en de diepte aldaer dicht onder de wal is, den Heer Ruart my niet willende toelaten om de Militie selver aen Landt te mogen brengen, soo gingh ick over op de Schepen, die geordonneert waren, om het voornoemde Fort te beschieten, en canonneerde het selve soodanigh, dat den Vyandt in de tijdt van een uure deur liep, ondertusschen quam de Landt-militie onder het Commando van den Heer Collonel Dolman, met Boots en Chaloupen aen Landt, doch waren al bereyts eenige Matroosen aen Landt, die voor de selve daer in quamen, wy vonden aldaer een ongelooffelijcke quantiteyt van alderhande Ronthout, en 15 Ysere stucken van 18 pont bals; wy hielden het Fort dien nacht, en den heele volgende dagh beset, doch door alle de Officieren van de geingebarqueerde Landt-militie geoordeelt zijnde, dat het Fort tegens de aenkomende macht niet te mainteneren was, soo resolveerden wy den 21 's avonts het Fort met alle het geene daer binnen gevonden is, te verbranden, ende de Militie te reembarqueeren, wy hadden ondertusschen eenige Advijs-Jachten met Boot en Chaloupen, de Revier van Chattam op gestuert, om het selve vaer-water t'ontdecken, en peylen, en ontfingen rapport waer op wy resolveerden, om den 22 de voornoemde Reviere met ons heele Esquadre op te loopen, stuurende noch dien selven avondt drie Schepen van Oorloge, en eenige Advijs-Jachten om voor uyt te loopen, over den welken den Capiteyn Thomas Tobiasz, als Commandeur gestelt wierde.

Godt gaf ons den twee-en-twintighste, 's morgens een O. N. O. Windt, met moye koelte, wy liepen met het opgaende Tye de Reviere van Chattam op omtrent 4 mijlen, alwaer wy bevonden, dat de Engelse

se 4 Branders dwars door de Revier gesoncken hadden, waer door de selve meest beset was: wy vonden onse Schepen die wy 's avonts voor uyt gesonden hadden, een weynigh hooger in een Bocht, die Schut-gevecht hielden met de Engelse, die 6 Schepen op goede distantie verdeelt, een weynigh beneden Upnor Casteel geleyt hadden, en de Revier aldaer oock noch met twee groote gesoncken Schepen gestopt hadden, en met dicke ysere kettinghs, loopende over katrollen, die op Vlotten dreven, besloten hadden; achter dese kettingh beneden Uptom Casteel, lagen 4 Schepen, en twee Fregats boven den Kettingh. Den Heer Ruart stuerde ordre aen onse geanckerde Schepen en Branders, om op de selve in te vallen, doch sommige van onse grootste en swaerste Schepen aen de grondt sittende, ginck het werck niet te deegh voort. Waer op de Vice-Admirael de Liefde die met sijn smal-deel voor ons was, gelast wierde om de Schepen van Oorloge te pressen, en den Capiteyn Brakel met sijn Fregat gelast, om voor in te loopen, ende de Branders aen te brengen, het welcke den selven met een ongemeene resolutie dede, smijtende het voorsz. Fregat, gemonteert met 44 Stucken en 150 man vlack aen boort, een Brander die hem volghde, raeckte aen het ander vast, waer door soo groten schrick onder de Engelse raeckten, dat sy van 4 andere Schepen af liepen. van de welcke noch 2 verbrandt wierden, en de Royale Charles, neffens Carolus Quintus genomen wierden, maer zijnde by den laetsten 2 Branders verbrant, raeckten den selven des nachts noch aen brandt, soo dat wy den Royale Charles, zijnde het Schip van Monck, met den Prijs van Brakel alleen behouden hebben: Dit Schip wierde sonder eenige resistentie, ende met Chaloupen genomen, waer door dispuyten geresen zijn, aen wien den Prijs soude behooren: Van de welcke ich noch geen genoeghsame informatie hebbe, om U Ed. Mog. volkomentlijck te konnen berichten: Doch is sulcks, dat het Volck van het voorsz. Schip zijn over boort gesprongen, ende zijn door de Chaloup van Thomas Tobyassen, en de Boot

van

van den Vice-Admirael de Liefde, eerſt geabbordeert geworden, ſtrackx daer naer quam den voornoemde Vice-Admirael, ende ick met onſe Chaloupen oock aen boort, maer vonden dat den Capiteyn Tomas Tobiaſſen de Vlagge en Geus daer al afgenomen hadden, doch pretendeert de Vice-Admirael, dat ſijn Boot eerſt daer aen geweeſt is, ſoo dat deſe ſaecke by den Krijghs-raet ſal moeten gedecideert worden, ende ſal niet naerlaten het intreſt van u Ed. Mog. Collegie met alle vlijt waer te nemen. De Heer Admirael de Ruyter, die door den Heer Ruart, met ſijn Eſquadre mede binnen het Koninghs-diep ontboden was; quam in perſoon des avonts, naer dat het werck ten eynde was, by ons, en vonden goet dat wy noch eenige Schepen, leggende boven het Caſteel van Uptom aentaſten ſouden, waer op ick, op den Beſchermer als meeſt geavanceert zijnde, over ginck, in den Vice-Admirael op het Schip Gorckum, doch was ons 't Ty ſoodanigh verloopen, dat wy alle beyde aenſtonts aen den grondt raeckten, ſoo dat wy dien avondt het werck ſtaeckten. Den Heer Admirael woude dien nacht by ons blijven, ende zijnde den 23 als noch moy weer, en de windt O. N. O. luchten-windt, reſolveerden wy te ſamen, om noch eenige Branders aen 3 van de Engelſe grootſte Schepen, die een Gootelingh-ſchoot boven het Caſteel Uptom de Reviere hoger op, en na by Chattam lagen, te beſteden, commandeerden derhalven drie Fregats, om de Branders tot ontrent het voorſz. Caſteel, te convoyeren, doch daer niet voor by te loopen, alſo aldaer een groote Bocht, en oock drooghte was, ſoo dat de ſelve niet wel daer uyt ſouden hebben konnen komen; wy begoſten ons werck met het ſtille water; zijnde ontrent Zuyer zon, de 5 Franders liepen ſeer reſoluyt daer in, niet tegenſtaende dat van het Caſteel met 7 of 8 ſtucken, en veel Muſquetterye, als oock van een Batterye, zijnde aen d'andere zyde van de Reviere, ſeer ſterck geſchooten wierde, de Engelſe hadden des morgens hare Schepen in de grondt gehackt, doch bleven noch ſo hoogh boven water, dat de Branders bequaem daer aen koſten beſteet worden;

Den

Den Admirael van de Witte Vlagh lagh boven aen, en wierde aen den selven 2 Brandeis besteet, gelijck als oock de Blaeuwe Vlagge die hem volghden, en den Vice-Admirael van de Witte Vlagge, raeckte door den eersten fraey in den brandt, soo dat wy nu door Godes zegen van die groote Beesten, die so ongemackelijck op de zijd' vallen, verlost zijn, maer hier door zijn meest alle de Brandt-Schepen van u Ed. Mo. Collegie gespilt, soo dat nootsaeckelijck sal zijn, dat u Ed. Mo ons wederom gelieven te voorsien: Ick sal aen elck in der waerheydt, attestatie geven van het geene ick gesien hebbe, ende hope dat door U Ed. Mog. gewoonlijcke genereusheyt, elck naer sijn verdiensten sal gerecompenseert worden.

Wy zijn geresolveert weder uyt het gat te loopen, en den grooten Godt voor soo een genadigen zegen te dancken, ende onse Vloote ontrent Quynenburgh te versamelen: Wy sien den Oever van dese Revier (die niet breder als de Maes is) dagelijckx vervult met Ruyterye en Voet-knechten, ende hebben kontschap, dat den Hartogh van Jorck ende Monck, in Persoon met 12000 man hier zijn, soo dat te Lande niet te doen is, sal by alle voorvallen en occasien u Ed. Mog. van het geene vorders voorvallen mocht, in alle onderdanigheydt berichten: Waer mede eyndigende, bidden Godt Almachtigh, derselver Persoonen, en de swaerwichtige Vaderlandts affaires, te willen blyven by woonen, en verblyven met behoorlijck respect.

(*Actum op 't Landts-Schip d'Agata, in de Revier van Schattam, het Casteel van Uptom S. S. W. van ons, by gissinge een half myl, met Sonnen onderganck, den 24 Juny* 1667.

Ed. Mog. Heeren,

U Ed. Mo. seer Dienstwillige en Ootmoedige Dienaer,

W. van G E N T.

Aldus oorlooghde men in Engelandt, terwijl men in Nederlandt den Vrede socht uyt te wercken; Doch

't is evenwel niet waerschijnlijck / dat den Vreede hier door veracht ert / maer eer / verbordert / is geworden ; want gelijck den Oorlogh , in haer selven / gruwelijck is / soo isse noch daer en boven / onchristelijck en goddeloos, ja Duyvels, by aldiense niet gedwongen / en met een ooghmerck / om daer door / tot een Vreede te geraecken / gevoert wordt.

De Nederlanders hebben hier geen onweerbare Koopvaerdy-Schepen / slechts ten dienst van den koophandel getimmert / noch oock geen arme Visschers / en Zee-luyden huysjes aengetast / en in kolen geleydt / maer sy verbranden Oorlogh-schepen / dat zijn wercktuygen / daer men den Oorlogh (die men nu uytroepen wilde) mede uytvoert / als oock de Magasijnen, waer in men het oorloghs-tuygh toe maeckt en bewaert.

Hier bevont men met der daet / dat Engelandt de groote kosten tot de Scheeps-toerustingh / had soeken te besparen / want men had aldaer niet anders dan gemeene Fregatten toegerust / die onder kleene Esquadres verdeelt / om de Zuyd , en noch meer om de Noord , onder 't gebiedt van Sir Jeremias Smit op den roof waren uytgeloopen / soo dat de Nederlantse Vloot / die nu in soo schoone en groote Oorlogh-schepen bestont / en met soo braven Volck van Matrosen / Zee- en Landt-soldaten / en krachtige toerustingh / voorsien was / als noyt een Scheeps-vloot / uyt dese Nederlanden of ergens / in Zee is geloopen. En dewijl de selve nergens gheen Engelsen in de Zee konde vernemen / most men die in hare Havens en Rivieren gaen op soecken / ghelijck dan oock de grootste en machtighste Oorlogh-schepen hier gevonden wierden / die / soo veel mogelijck was / meest verovert / verbrandt / vernielt / ende van haer selfs / doen sincken / zijn. Want Engelant gedachten hebbende / dat / wanneer sy den Vrede begeerden / de selve van Nederlant konden verkrijgen / en 't was in der daet waerachtig maer in de meyninge / van dat / wanneer sy geen generale Oorlogs-vloot toe rusten / de Nederlanders als dan ook souden stil sitten / hier in

waren sy bedrogen/als het met der daet gebleken is.

Tegen den 6 Iulij 1667. deden hare Ho: Mo: uytschrijven / een Danck- en Bede-dagh, over alle de Vereenighde Nederlanden, &c. om den Almachtigen Godt over dese verkregen Victorie, te dancken / en de gebeden al omme / tot bevorderingh van een goede Vrede, aen te wenden / ordonneerden oock met eenen / dat men des avonts vreughde-vuuren soude aensteken / 't Canon lossen / Klocken luyden / &c. 't welck oock met groote vreughde is uytgevoert.

Het verovert Engels Schip / de Royale Charles, en noch een / door Capiteyn van Brakel ghenomen/ wierden in Goeree op-ghebracht. Blijvende ondertusschen de Nederlandtse Vloot voor de Rivier van Londen, in 's Koninghs Diep ten Ancker / en oock met Esquadres aen beyde zijden van de selve/kruyssende / naer dat sy 't Eylant Schapye hadden verlaten / oordeelende / dat het voor den Nederlandtsen Staet in dese gelegentheydt / niet dienstigh was / het selve te behouden.

Eenige Nederlantse Schepen / onder 't commando van den Luytenant Admirael Banckert, wierden wederom gelast de Rivier op te varen / doch komende tot op een half mijl na / by Gravesende, vonden de selve / door ghesoncken Schepen / (daer onde 't Huys te Swieten, en de Fenix mede waren) sooda nigh gestopt / en voorts de beyde kanten/ met zwae Gheschut / soo sterck beset / dat sy niet konden doo raken / noch yets vorderlijcks te lande / uytrechten als branden/ plonderen en rooben / 't geen verboden was / waer over sy wederom na beneden zijn af-ge sackt / evenwel bracht dit een groote verslagenthey binnen de Stadt Londen, zijnde maer 4 of 5 unre daer van daen. Ondertusschen quam den Heer Grave van Hoorn met een merckelijck getal Landt soldaten / de Nederlandtse Vloot versterchen / end korts daer na / op den 12 Iulij, hebben de Nederla ders een aenslagh op 't Kasteel van Harwits voor g hadt / doch hoe die is af-geloopen / kan men u t h volgende verstaen.

Missiv

Missive van de Heer *Cornelis de Wit*, Gedeputeerde en Gevolmachtighde van de Ho: Mo: Heeren Staten Generael, in der selver Vloote.

Verhalende den Aenval der Nederlanders op 't Casteel van Harwits.

Hoogh Mogende Heeren,

MYnen laetsten aen U Ho: Mo: is geweest van den 9 deser loopende maent, by de welcke ick U Ho: Mo: het arrivement van den Heere Grave van Hoorn, met des selfs Troupen genotificeert hebbe; wy vonden goet, dien selven dagh, aen boort van den Heer Luytenant Admirael de Ruyter t'ontbieden, de Hooge Officieren van de Lant-Militie en Zee-Soldaten, aen de welcke wy voor gehouden en bekent gemaeckt hebben, dat de intentie en begeerte van haer Ho: Mo: was, vermits nu 100 considerabel aenval van Lant-Militie, by de Vloot was aen gekomen, dat door de selve met de Zee-Soldaten, eenige desseynen geformeert, en het een of 't ander exploict van consideratie by de hant genomen behoorde te werden: En dewijl wy oordeelen, dat voor den Staet van sonderlinge consideratie sou zijn het Fort van Harwits, het welcke by verscheyde persoonen, hier onder de Vlagge zijnde, dewelcke seyden het voorsz. Fort gesien te hebben, geoordeelt wierde van geen groote sterckte te zijn, en dat wel sou konnen werden vermeestert, indien het selve aen d'eene zijde door eenige Schepen te Water, en aen de ander zijde, door de voorschreven Militie te Lande vigoureuselijck geattaqueert wierde. Soo is by de Hooft-Officieren van de op-gemelte Lant-militie, eenparigh goet gevonden en geresolveert, dat uyt de meer-gemelte Lant-militie en Zee-Soldaten souden gekooren werden, ontrent 1500 of 1600 mannen, dat de selve gestelt en gerengeert souden werden, onder de Officieren en Capi-

Capiteynen in de nevens-gaende lijste genomineert, dat nevens de selve gevoeght souden werden, ontrent 400 Matrosen onder de Schout by Nacht Vlugh, en de Capiteynen Swart en Lus, beyde dienende onder den Luytenant Admirael van Nes, en Vice-Admirael Sweers respective; dat de voorschreven Matrosen souden getrocken en gelicht werden, uyt de Schepen van Oorloge, en onder yder getal van twaelf gestelt soude werden, vier die bequaem waren om Hant-granaten te werpen; en dat eenige van de selve de Storm-ladders souden aendragen, en andere met sware Hantbylen gewapent soude werden, om met de selve, en met eenige trossen Tou-werck, de palisaden, soo eenige bevonden mochten werden, om te halen en te ruineren: Welcke ordre in dier-voegen gearresteert en gestelt zijnde, soo zijn wy met het gros van 's Lants Vloot, by de welcke het Esquadre onder den Vice-Admirael Evertsz. eenige dagen gekruyst hebbende, weder was aen gekomen, verseylt tot voor Harwits, alwaer gisteren voor de middagh aen gekomen zijnde, soo hebben wy gecommandeert, 14 Schepen van Oorloge met een Advijs-Jacht, en de 2 overige Branders, omme onder de Vice-Admirael Evertsz. 't voorsz. Fort te Water te attaqueren; welck Esquader weder gesmaldeelt zijnde in 2 deelen, is de Schout by Nacht van Nes, met 6 Schepen gelast binnen te loopen, tot voor het voorsz. Fort, en het selve met sijn onderhebbende Schepen, van die kant vigoureuselijck te beschieten, waer na aenstonts op het behoorlijck Seyn, al de Lant-Militie en Zee-Soldaten, tot het voorsz. Exploict gedestineert met Boots, Chaloupen en Galjoots, aen Landt gestelt, en in goede ordre met groote promptitude gerengeert zijn; wy sagen dat de Schepen onder den Vies-Admirael Evertsz. die het Fort van vooren te Water sou beschieten, seer verre van de Wal bleven leggen, en dat die onder de Schout by Nacht, het voorsz. Gat niet in liepen, soo dat ick, met den Heer Luytenant Admirael de Ruyter resolveerden, ons aen de voorsz. Schepen te doen setten, om de selve te doen naderen, en binnen laten loopen.

Aen

Aen dewelcke gekomen zijnde, bevonden dat die onder Evertſz. gedeſtineert, vermits de ondiepren, niet nader aen de Wal konden komen, ende ſulcks nauwelijcks aen het Fort toe ſchieten, van de welcke ons hebbende laten roeyen aen de Schout by Nacht van Nes, ſo verklaerden ons de Loots, den welcken wy aen den gemelten Schout by Nacht hadden overgeſet, ende ſelfs de Bomen aldaer waren afgehackt, ſoo dat hem niet mogelijck was het voorſz. Gat, ſeer nauw zijnde, te vinden; ſulcks dat wy reſolveerden, met Chaloupen de diepte te doen ſoecken en ſondeeren: doch ondertuſſchen de vloet verloopen zijnde, was het onmogelijck, al hadden wy het voorſz. Gat konnen afpeylen, vermits de ſtilte, te konnen in ſeylen: Sulcks wy genootſaeckt waren te reſolveren, alſoo geene andere uytkomſt overich was, die Schepen ſoo na aen de Wal te doen lopen, als 't eenighſins mogelijck was, ende met de Chaloupen bevonden hebbende, dat niet nader als ontrent op een halve Canonſchoot, van 't voorſz. Fort konden vlooten, vermits gene, ofte ſeer weynigh lichte Schepen by de Vloot zijn, ſoo hebben wy de ſelve ſoo verre na de wal doen lopen, ende het voorſz. Fort naderen, als eenighſints mogelijck is geweeſt, 't welck echter niet nader, als ontrent tot een halve Canon-ſchoot als boven heeft konnen geſchieden, ſoo dat uyt de voorſz. Schepen, geen force met nadruck op het voorſz. Fort gedaen heeft konnen werden.

De voorſz. Schepen in diervoegen gepoſteert zijnde, canonneerde op 't Fort ſoo veel als konden, en wierden uyt het ſelve van gelijcken begroet, ſulcks wy oordeelende, aldaer geen vorderen dienſt te konnen doen, geraden vonden op het advijs van den Luytenant Admirael de Ruyter, ons te vervoegen met de Chaloupe naer de Landt-militie, de welcke wy vonden ſtaen in Bataille, wachtende tot dat de Schepen van Oorloge ſouden binnen loopen, aen wien wy gerapporteert hebbende, dat de voorſz. Schepen niet konnen 't voornoemde Gat van Harwits in zeylen; reſolveerden ſonder eenigh tijdt-verlies, met de voorſz.

Lant-

Lant-militie, Zee-Soldaten, en Matrosen, 't meer-gemelde Fort te Lande doen attaqueren; de Hooft-Officieren vonden gheraden, een goet getal Voet-volck, onder den Grave van Hoorn te laten, op seke-ren pas, soo tot bewaringe van de Boots, en Chalou-pen, als mede, omme te beletten, dat geene Ruyte-rye van achteren, op ons volck soude invallen; welc-ke ordre gestelt zijnde, soo marcheerden de Troupen in goede ordre na het Fort; Ick volghde de voorsz. Troupen met den Heer de Ruyter, tot onder een Mus-quet schoot; de Troupen avanceerden in seer goede ordre, en dicht onder 't Fort gekomen zijnde, deden de Matrosen avanceeren met de Stormladders, en Hantgeweer; maer de Vyant seer sterck met Schroot schietende, principalijck uyt een Galjoot binnen in het Gat zeylende: en d'Officieren van de Lant-mili-tie het Fort naerder geinspecteert hebbende, oordeel-den dat geen apparentie was 't selve te emporteren, soo dat de selve Lant-militie, en Matrosen resolveer-den te retireren, doch in goede ordre af marcherende. Ondertusschen wiert het Volck onder den Grave van Hoorn gelaten, geattaqueert door eenige Ruyters, en Voetknechten, seer hevigh op den anderen eenen lan-gen tijdt chargerende, maer dien post wiert by de onse soo wel gedefendeert, dat na Sonnen onderganck de Engelse afweken, ende de onse alle in goede ordre, sonder eenige verhinderinge, door de Chaloupen, Boots, en Galjoots aen de Schepen van Oorloge aen-gebracht zijn; In de voorsz. rescontre hebben wy buy-ten vermoeden seer weynigh volck verlooren, of ge-quetsten bekomen, gelijck u Ho: Mo: uyt de nevens gaende lijste, sullen konnen af nemen.

Het voorsz. Fort van Harwits is stercker gefortifi-ceert, als wy bericht waren, zijnde om de Wallen, immers aen de sijde daer wy geweest zijn eene fausse-bree, en alhoewel de Grachten niet diep zijn van wa-ter, soo waren de selve met een steenen voet uyt de gront, ontrent 10 of 12 voeten hoogh op gemetselt, 't welck niet tegen-staende de moet en couragie, die uytnemende groot was onder ons Volck, de saecke

maeckte

maeckte van difficile en genoeghsaem onmogelijcke uytkomste. Wy sullen met 't gros van 's Lants Vloote ons wederom begeven voor de Reviere van Londen, houdende de selve van alle kanten beset, alwaer wy onder den Vice-Admirael Enno Doedes, eenige Schepen gelaten hebben, om het Koninghs-diep beset te houden, op dat geene Schepen, de Reviere in ofte uyt, ondertusschen soude konnen passeren; sullende niet naer laten u Ho: Mo: van 't geene nader sal komen voor te vallen van tijdt tot tijdt met behoorlijck respect te communiceren; Biddende Godt Almachtigh, u Ho: Mo: Personen, en loffelijcke Regeeringe hoe langer soo meer gelieve te zegenen. In 't Schip den 7 Provintien, zeylende ontrent Bazel, den 13 July 1667. 's morgens ten 8 uuren.

Hoogh Mogende Heeren, &c.

Getekent C. de WITH.

P. S. De Vyant in de Riviere voor Harwits, 4 Schepen hebbende doen sincken, om de in-komste van 's Lants Schepen te beletten, heeft by ons niet konnen geresolveert werden, eenige verdere attaque op het voorsz. Fort te doen.

Lijste, van de Officieren ende Capiteynen, daer van in de nevens-gaende Missive is mentie gemaeckt.

Landt-Militie. Collonel Dolman Opperhooft, Collonel Graef van Hoorn, Luytenant Collonel van Reede, Sergiant Major Overschie, Capiteynen Paigni, Schoonhove, Rhote, Bonneman, Hamel, La Noy den Jongen, Lanckvelt, Ruysch, La Noy den Ouden, Beveren, Pr. Panhuys, Notee, Drost, Van de Val, Castelјego, Arckel.

Zee-Soldaten. Luytenant Collonel Palm, Luytenant Collonel Guiterie, Sergiant Major Brederode, Sergiant Majoor Limburgh, Capiteynen Dolman de

Jonge,

Jonge, Knoppert, Jean de Wit, Laucourt, Glarges, Brouwer, Pompe, Nispen, Assendelft, Padburgh, Velsen, Cornelis de Wit, Pauw, Volontaire.

Lijste van de Dooden, en gequetste Officieren, Matrosen, Landt-Soldaten, dienende, en geembarqueert op de Schepen van d'ondernoemde Hooft-Officieren en Capiteyns.

	Doden	Geq.
De Heer Luytenant Admirael Generael de Ruyter	1	7
Luytenant Admirael van Nes	1	2
Luytenant Admirael van Meppel		1
Vice-Admirael Schram	1	1
Schout by Nacht van der Saen	4	3
Schout by Nacht Vlugh		2
Capiteyn Jacob Corn. de Swart		2
Luytenant Collonel Palm		3
Marrevelt		3
Binckes		1
Cornelis Evertsz.		3
Jan Pauwelsz. van Gelder		1
Van Teeuwen		1
Jacob Pauw		1
Yde Hilkes		1
Abraham van Zeyl		3

In alles 7 Dooden, en 35 Gequetsten.

Ondertusschen dat de Nederlantse Vloot / alhier dus ageerde / zijn veel Koopvaerdy-schepen / die van Oosten en Noorwegen quamen / ende oock heen en weer / naer Vranckrijck, Spangien, Portugal, de Straet, &c. achter Schotlandt om / voeren / van de Schotse Kapers / en Sir Ieremias Smit, ghenomen; als oock een Fluyt-schip / genaemt Venenburgh, na Oost-Indien willende: maer seker Zeeuws Schipper / gemeenlijck Capiteyn Dubbeljob genaemt / komende van Lissabon, met een Fluyt-schip / met 18 Gote-

Gotelingen / en 29 Eters voorsien / wierdt van een Schotse Kaper / met 17 stucken / en 130 Eters bemant/ aen Boort gheleydt / en van beyde zijden de Laegh gegeven hebbende/ enterde/en smeet 80 man over / maer wierden van Dubbeljob soodanigh ontfangen/ en met Hant-granaten / en schieten langhs scheeps verwelleKomt / dat'er een deel weder over/ en andere / in Zee sprongen / door dien den Kaper af hielt ; eenige bleven oock in sijn Schip / doodt en gequetst leggen : De Kaper gingh deur / en Dubbeljob quam met 3 van de sijne doot / en eenige Gequetste / in Zeelandt binnen / met 3 Engelse, die swaerlijck gewondt waren.

Om alle dese Roberyen te stuyten / wierdt den Luytenant Admirael van Gent, met 22 of 23 Oorlogh-schepen / als Branders / na de Noordt ghesonden / en den Heer Generael de Ruyter, liep met een Esquadre door de Hoofden, in 't Canael, den Luytenant Admirael van Nes, met het meeste gros van de Vloot / bleef de Rivier den Taems, beset houden. Ontrent dese tijdt quamen eenige Zeeuwse Kapers binnen / die schoonen buyt / uyt de West-Indies mede brachten.

Terwijl men de Vrede tot Breda sloot / wiert noch een gevecht / van Branders tegen Branders / op de Revier van London gehouden / als of men over de Vrede, Victory brande / en hebben wilde / dat dese vernielende helle-branden, met t'samen den Oorlogh, uyt de Werelt mosten geroyt worden / om in den bloeyende Vrede-tijdt, geen overblijffsels / daer meer af te sien ; hoedanigh dit brandent gevecht is afgeloopen / kan hier uyt het volgende Schrijvens/ van den 8 Augusti 1667, (uyt de Nederlantse Vloot) gelesen worden.

Engelse en Nederlandtse Branders verbranden malkander op de Rivier van Londen.

DEn 23 July verseylden wy een weynigh op 12 Vadem / hadden de Naes N. W. ten W. en

W. N. W. van ons 4 Mijl / waren doen 43 Neer-zeylen sterck / soo Oorlogh-schepen / Branders / als Victualy-Fluyten / en kregen den 24 harde wint uyt den N. O. soo dat onse Neers streecken / en de Stengen schooten / doch is hier in de Vloot geen schade geschiet: den 28 dito, is Capiteyn Verschuer en Goskens, met 2 Victualy-Fluyten van ons af-gezeylt/stelden haer koers Z.Z. O. aen; den 31 Julij, zijn van ons afgezeylt 8 Oorlogh-schepen / 8 Bran-ders / en 8 Victualy-Fluyten / gingen na den Ad-mirael Generael, en quam de Vice-Admirael Enno Doedes, met 9 Schepen / en 21 Vlaemse Koopvaer-dy-schepen / soo Galjoots als Buysen / als oock de Vice-Admirael Schram, met 8 Oorlogh-schepen / t'sa-men by ons ten ancker: Den 1 Augusti, is Capiteyn Zuyst, met de 21 Schepen na Zeelandt gesonden / en wy liepen de Revier op: den 2 dito, passeerde ontrent het Eylandt Schapie, 2 Fluyten met Hollant-sche gevangens / die van Londen quamen / seyden / dat de Engelse met 5 Oorlogh-schepen en 20 Bran-ders noch hooger op lagen: ontrent 9 uuren setten wy het een weynigh boven Blacktijl, op 10 Vadem / ten Ancker / met ons 6 Oorlogh-schepen / onder het commando van de Vice-Admirael Enno Doedes, en ons Capiteyn, als Schout by Nacht, en zeylden 15 Oorlogh-schepen en 13 Branders hooger op / onder commando van de Admiraels Aert van Nes, en van Meppelen, als oock de Vice-Admiraels Sweers en Schram; de Admirael van Nes, en de Vice-Admirael waren op andere Schepen over ghegaen / en wier-den 2 kleyne Scheepjes door de Sloepen genomen / die aen 't Eylandt aen de Wal lagen; na de mid-dagh hoorden wy lustigh schieten / en sagen eenige Schepen branden: den 3 dito / voor de middagh / kregen wy onse Schepen weder in 't ghesicht / om-trent 4 uuren / begonden de onse wederom hart te schieten / dat tot 's avonts laet duurde: den 4 dito / 's morgens quamen onse Schepen weder by ons ten ancker / en hadden al haer Branders geconsumeert / en 7 van de Engelse Branders verbrant; de Engelse qua-

quamen / daer de onse ghelegen hadden: Maer de middagh quamen de Engelse wat af-drijven / ende wy zeylden na haer toe / en hadden de Voortocht/ met Oostelijcke windt / slappe Mars-zeyls koelte/ onse Luytenant was in de Boot / bemant met Matrosen en Soldaten / om op de Branders te passen/ of eenige op ons af quamen: als wy soo na quamen / dat wy haer begaen konden / dreven sy al weder hooger op / soo dat het wel kinder-werck met haer leeck / want sy niet staen dorsten / en waren noch 5 Oorlogh-schepen / 13 Branders / ende veel kleyn Vaertuygh; sy hadden de twee voorgaende dagen oock soo gedaen; als de onse na haer toe quamen / dreven sy hooger op / dreven onse uytwaert/ soo volghden sy van verre / ghelijck de kleene Honden achter de groote: Den 5 dito / 's morgens met den dagh lichten t'samen onse Anckers / en setten het weder voor het Eylant Schapye, de wint O. N. O. slappe Top-zeyls koelte/ en moy weer; ontrent 10 uuren / quamen 23 of 24 Engelse met de Vloet/ de Rivier af drijven / en setten 't gelijck op ons aen; Capiteyn Naelhout, lach op de Brandtwacht / en quam niet na ons af / maer hielt na haer toe / en gaf lustigh vuur op haer; dese waren ontrent 15 of 16 Branders / en 1 of 2 Fregats/ met 16 of 20 stucken/ en voort kleyn Vaertuyg. Capiteyn Naelhout kreeg twee Branders aen boort / die hy met groote couragie weder af kreegh / met seer weynigh schade: de Schout by Nacht Jan Mathijsz. van Zeelant, kreegh oock een Brander voor de Boegh aen Boort / die hy mede geluckigh los kreegh; onse voorste Schepen schooten soo furieus op haer/dat de andere de vlucht namen / en dreven voor ons over / en liepen dicht langhs de Wal van het Eylant Schapye voorby / wy gaven doen oock lustigh vuur op haer / en schooten een Zye Vlagh van boven neer; onse Sloepen jaeghden twee Branders na / de eene setten 't aen de wal van 't Eylant vast / en stack het in de brant/ en het Volck vluchte aen Landt / d'ander vluchte om de hoeck van 't Eylant in een Bay. De 3 voor-

 seyde

seyde Branders dreven door onse Vloot / sonder eenige schade te doen / maer staken twee van de Engelse selfs in de brandt / dat wy sagen ; wy kregen mede een Brander voor de Boegh / soo dat de Kettingh uyt de Combuys gehaelt wierdt / die ons Luytenant daer aen vast soude maken / en de Brander wech boegseerden / doch dreef gheluckigh mis / de Sloepen van de Branders zijn in de grondt geschoten / soo dat al het Volck na de Outvaders toe gereyst is: Naer de middagh quamen twee Fluyten / de een met Deense Vlaggen / de andere met Sweetse Vlaggen / in onse Vloot / die aengehouden wierden. Den 7 Augusti zijn wy weder de Rivier uyt gezeylt / in 't uytzeylen setten het de Sweetse aen de grondt / daer de Schipper uyt ghenomen is / door het Volck dat daer in gheset was / en is de Capiteyn Kuyst, en de Boys, met Wijnbergen, uyt de Maes by ons ghekomen / met 9 Victualy Fluyten. Den 8 dito / zijn wy wederom voor de Rivier van Londen ghekomen. Dit Branden wordt oock verhaelt als volght:

Missive van den Heer Luytenant Admirael C. van Meppelen, *behelsende 't verbranden der Branders, op en ontrent de Rivier van* London, *den 2,3 en 5 Augusti* 1667. *onder het beleydt van den Ed: en Manhaften Admirael* Aert van Nes.

WY zijn met onse by-hebbende Schepen den 2 deser onder het commando van den Ed. Heer Lieutenant Admirael van Nes, de Rivier op geseylt, om te sien of wy daer wat goedts konden uyt-rechten: alsoo wy hadden verstaen, dat'er beneden Gravesende vijf Koninghs Fregatten lagen, de grootste voerende 54 stucken, met de Blaeuwe Vlagh van voren, by haer hebbende 16 of 18 Branders, met veel kleyn Vaertuygh, alwaer wy tegen de middagh zijn gekomen; en alsoo ick met mijn Schepen de voor-tocht hadt, is geresolveert, dapperlijck daer in te vallen, zijnde Capiteyn

teyn Naelhout met 8 Branders voor uyt gecommandeert, die couragieuſelijck ſijn kours daer na toe zetten. Ick hebbe hem met mijn 5 Schepen kort gevolgt, en daer na den Ed. Heer Lt. Admirael van Nes. De Vyandt, ſiende dat het haer ſoude gelden, maken haer zeylen wel los, maer wachten ons even wel in, tot der tijt dat wy by haer Branders quamen, die voor aen, in 't rak van de Hoop ten anker lagen, en ſoo benaut wierden, dat eenige van haer uyt deſperatie de Touwen af kapten, en liepen na des Koninghs Fregatten, die 't oock aenſtonts op loopen ſtelden, daer Capiteyn Naelhout met onſe Branders furieus op aenviel, tot dat ſy onder de Engelſe Branders zijn gekomen, die haer ſoo dicht rondom des Koninghs Fregatten onthielden, dat ſy daer niet by konden komen, ſo dat ſy genootſaeckt waren, de Engelſe Branders te aborderen: daer op wiert het ſtil, ſoo dat de Engelſe met haer kleyn Vaer-tuygh, oock onſe Branders het vuur ſoo na aen de voeten brachten, dat'er waren, die hare Branders moeſten verlaten, en den brant daer in ſteecken: Oock ſoo is'er door het heftigh ſchieten, een of twee in den brant geſchooten door de Engelſe: niet te min ſo dra als'er een koelte quam, zijnſe alle aen 't loopen getoogen, en wy joegen haer tot onder de ſterckte van Graveſende, die oock dapper op ons ſchoot, en wy namen hare plaets in, en daer ſy ten Anker hadden gelegen, hebben wy 't tegen den avondt met onſe macht geſet; doch wy hadden 11 Branders verlooren, ſo dat wy'er maer een over hielden: daer tegen verloren den Vyandt 7 van haer Branders.

Den 3 Auguſti zijnde Woenſdagh, bleven wy leggen, en ſagen dat ſy niet anders deden als ons naderen, daer op wy na den middagh een weynigh zijn afgeſackt, maer in 't afgaen is onſen eenigen Branders aen de grondt geraeckt, en bleef vaſt ſitten, ſoo dat wy hem ſelf deden in brandt ſteken, alſoo wy hem door het ſtil weder niet konden ſalveren, en het gety ons hard van hem afdreef. Tegen den avond waren de Engelſe met hare Branders ons vry na by gekomen, daer op wy dapper en couragieuſelijck ſchoten: ge-

lijck sy oock deden, tot wy anckerden, en sy van ons seylden, tot Donderdagh 's morgens, doen zijn wy onder het goed beleydt, van den Heer Admirael Aert van Nes t'zeyl gegaen, en quamen met dat Gety, soo verre buyten de Rivier, dat wy buyten perijckel waren van aen de grondt te raken, doch de Engelse volgden ons alle na, op hope dat'er yemandt van de onse aen de grondt soude raken, diese dan meenden te verbranden, doch tegens den Avondt, zijn zy wederom confuselijck door de onse, op de vlucht gedreven, want sy ons noyt dorsten stant houden, maer altijt liepen.

Den 5 Augusti 's morgens hadden wy een styve koelte uyt den O. N. O. doen sagen wy 21 zeylen voor de windt en voor Ty op ons af komen, die wy vermoeden alle Engelse te zijn, die uyt Harwits waren geseylt, gelijck het oock soo was; sy bestonden in 5 Fregatten, 14 Branders en 2 Galjoots, die dapperlijck op ons af quamen, daer op den Ed. Heer Lieutenant Admirael Aert van Nes, Krijghsraedt hielt, en wy resolveerden aenstonts te anckeren, en niet te wijken, maer kloeckmoedigh af te wachten, en te sien wat den Vyandt konde doen, niet te min met groot perijckel van eenige Schepen van 's Landts Vloot te verliesen: maer als sy dicht by ons quamen zijnse eerst op Capiteyn Naelhout aengekomen (die haer niet besweeck) meenende hem te verbranden, alsoo hy de voorste voor uyt was, die sijn ancker in alle spoet op lichten, doe sy hem meenden te aborderen, gelijck sy oock deden, hy kreeg'er 2 aen sijn Schip, die hy kloeckmoedigh afweerde, en ontsprongh dien dans tot groote verwonderingh van alle menschen: daer na kreegh den Schout by Nacht van Zeelandt mede een Brander aen zijn Boort, doch is door mannelijcke dapperheydt oock af geweerdt: noch hebben onse schepen een Engelsen Brander in den brandt geschooten; de rest siende dat haer desseyn vruchteloos was afgeloopen, hebben sy haer confuselijck en verbaesdelijk gesalveert, uytgesondert noch een, die van onse Galjoots vervolght wierdt, en genootsaeckt sijn Brander selfs in brandt te steecken.

Nu

Nu Saterdagh en Sondagh zijn wy met laveren tot in 's Koninghs diep gekomen ; siende daer geen nut of profijt meer te konnen doen , sonder eenige schade, als alleen den Schout by Nacht van Zeelant, die een weynigh aen de grondt geraeckt, en vry beschadigt is, soo dat na Zeelandt sal moeten om sich te verstellen. Wy sullen vorder de Rivier soo naeuw beslooten houden , dat'er niemant uyt noch in kan komen , tot der tijt toe dat wy andere ordre krijgen van haer Ed: Ho: Mo: Heeren Staten Generael.

Actum den 9 Augusti 1667, in 's Landts Schip West-Vrieslandt, leggende voor de Rivier van London.

Was Onderekent

C. van MEPPELEN.

Veele waren van meyninge / dat de hier voorverhaelde dadelijckheden van vyandtschap / op de Rivier van London en Rochester, den voortgangh van de Vrede souden komen te verachteren ; maer het tegendeel heeft ghebleken / want d'Engelse nu in gheen staet zijnde / om Offensif, dat is / als Aenvallers, te ageren ; maer (dat meer is) niet behoorlijck Defensijf, dat is / als Verweerders, te konnen bestaen / gelijck met der daet bleeck / waren alsoo vaerdigh in 't voortsetten van de Vrede, als de Vereenighde Nederlanden, soo dat hier het oude spreeckwoordt / (onder den schildt handelt men best van Vrede) de waerheydt bevestighde.

De Heer Admirael Generael de Ruyter, met het sterckste Esquadre van de Vloot / kruyste noch door het Canael, self na het sluyten en afkondigen van de Vrede, en d'ophoudingh van vyandtschap / tot in de maendt October, (sonder dat'er yet schrijf-waerdigh voorviel) soo dat de gewoonlijcke stormbuyen van den Herfst, hem en sijn onderhebbende Schepen / binnen de Nederlantse Havens dwongen in te loopen ; doch de Lant-soldaten met hare Officiers / (dewijl het saysoen / om voor haer yets te verrichten / nu verloopen was) waren al te vooren / met

de ophoudingh der vyandtschap / van de Schepen af-gesonden.

Het Schip Essex, voerende 54 stucken / ghecommandeert by Capiteyn Iacob Pauw (die het in de groote Zee-slagh / voorleden Somer 1666. de Engelse had af-ghenomen) is in 't inkomen van 't Vlie gestrant / en door den afgrijselijcken storm / van de Zee aen stucken gheslagen / soo dat'er / van over de 250 Man / maer 33 geberght wierden / onder welcke gheen Bevelhebbers waren / dan den Corporael van de Zee-soldaten alleen.

De Kaperyen ten wederzijden duurden noch al / soo langh de tijdt van vyandtschap niet om was. Door 't Vlie wierdt een Franse Groenlants-vaerder, die seer rijckelijck met Traen ghdaden was / door twee Engelse Kapers wech ghenomen. In Zeelant wierden oock in-gebracht verscheyde Prijsen / met Oly en Zout geladen ; oock een uyt de Barbados, en andere meer d'Engelse Kapers beroofden oock eenige Sweedtse Schepen / nemende daer uyt / van Touwerck en anders / 't gheen hun goet docht / en haer (soo sy seyden) nodigh was. Voorts wierden oock Engelse Schepen met Negros ghdaden / genomen / en elders door Suycker verruylt / alhier opgebracht / oock een met Canarise Wijnen.

Maer soo haest als men tot Breda, over de tijdt van d'ophoudingh der Vyandtschap / over een ghekomen / en de wederzijdts Ratificatien uytgewisselt waren / liet men 't selve aen alle Esquadres / van de Nederlantse Vloot weten.

Den Admirael van Gent met een aensienlijck Esquadre van 20 Oorlogh-schepen naer de Noordt gesonden / om aldaer tusschen Hitlant en Noorwegen, op de komst der Nederlantse Oost-Indische Retour-schepen, en andere / die uyt Vranckrijck, en elders / achter om Schotlant mochten komen / te kruyssen / was nu ten eynde / van sijn / ende sijn byhebbende Oorlogh-schepen hare mont-kosten / gekomen : By hem was aldaer gearriveert / den Commandeur Abraham Kreynlen, met zijn 4 Zeeuse Oorlogh-schepen /

pen / en 11 Engelse Verginis-vaerders, die sy / (doense van de Franse Vloot / van St. Christoffel af gingen / als hier voren geseyt is) hadden genomen/ met noch wel 16 andere / welckers schepen sy hadden verbrant / of in de gront geboort / sy waren seer rijckelijck / voornamentlijck / met Taback (die doen in Nederlant goede ware was) geladen. Den Heer Admirael van Gent, eensdeels / om dat hy vreesde / dat de Fluyt-schepen met mont-kosten / die men hem toe sou senden / te langh mochten uyt blijven / en andersdeels / om dese Zeeuse Avonturiers behouden binnen te geleyden / sackten met haer gesamentlijck na de Nederlantse Kust, en bracht haer behouden in de Zeeuwse Havens. De Victuali-schepen ontmoeten hem / en wierden gelost / en onder de Vloot verdeelt / die wederom naer de Noort is op geseylt / en eyndelyck (sonder dat'er yets gedenckwaerdighs voor viel) als dat hy een Guinees scheepje / dat genomen was / weder hernam) binnen gekomen. D'Oost-Indische Retour-Schepen zijn seer laet in de Maent October in hun Vaderlant gekomen / sy waren 12 / doch een is by 't Eylandt Fero, en een ander / onderwegen / gesoncken.

Den Admirael van Nes, die met sijn Esquadre voor de Revier van London kruyste / had 4 van sijn Oorlogh-schepen / tot geleyde / met de Victuali-Fluyten / na den Admirael van Gent gaende / mede gesonden / dese raken in 't wederkeeren / van malkander / 3 komen behouden in de Maes, maer het vierde / 't Raethuys van Haerlem genaemt / raeckte onder 4 Engelse Koninghs Fregatten / die het wegh namen. Doch om vorder alle de roveryen en kaperyen / die omtrent dese tijdt om gingen / te beschrijven / dunckt ons onnodigh.

Maer al eer wy den Vrede-handel aenvangen / sullen noch een misluckte tocht der Engelsen verhalen; want sy niet konnende vergeten / dat de Nederlanders de Gout-kust Guinea haer soo schendelijck hadden afhandigh gemaeckt / soo dat Cabo Corso maer alleenlijck voor hun was overgebleven/ meyn-

den het Fort Cormantijn te overrompelen: 'tgerucht hier van was al in de maent Augusti 1667, over S.Thome, in Nederlant gekomen maer in December daer aen volgende / kreeghmen het onderstaende bericht / uyt het Casteel Del Mina in Guinea herwaerts over gesonden.

Vergeeffsen Aenval der Engelse, op 't Fort Cormantijn, in Guinea.

DEn 13 October 1666 zijn voor by 't Casteel Sint George del Mina 7 Engelse Schepen gepasseert, haer Ancker gesamentlijck smijtende voor Cabo de Cors, alwaer sy tot Ultimo hebben gelegen; wanneer sy haer Ancker lichten, en zijn voor Adia geanckert, van intentie zijnde om Cormantijn te winnen; hebben dien selven Dagh haer Tambour met een Brief na dito Fortresse afgevaerdight, het Volck vermanende tot Accoort, en souden al haer te goet hebbende Gagie betalen, andersints haer verontschuldigende, so sy het gewelt mosten gebruycken, en daer eenighe Bloedtstortinge geschiede; doch wiert van den Commandeur Ian Crab geantwoort, dat hy het Fort tot den laetsten Man toe wilde verdefenderen: soo dra haer Tambour dit rapport aen haer hadde gedaen, smeten sy een Borstweringh op een hoogen Bergh tegen die van Cormantijn op, daer op stellende een stuk Gheschut, schietende 12 Pont Yser, waer mede sy 's anderendaegs, den eersten November, den heelen Dagh op het Fort geweldig schooten, doch met weynigh avance, 't welck sy 's Nachts met Musquetten dochten te verbeteren. Den 2 dito brachten sy noch een stuk geschut daer by, schietende 8 Pont Yser, met welcke beyde Stucken en met Musquetten sy seer vreeselijck schooten; maer die van Cormantijn bleven haer niet schuldigh, want schooten self den Vice-Admirael sijn Soon, met den Admirael sijn Soon, behalven eenige geringe Persoonen, doodt, soo naderhandt geadverteert is: Ondertusschen ordonneerden sy het derde Canon; met welke 3 Canons Nacht en dagh geweldigh schooten, con-

tinueerde 10 Etmael, tot dat ſy eyndelijck, na over duyſent Schooten gedaen, den 12 dito, ten 3 uuren, 's Morgens een heftige Storm op Cormantijn aenvingen, ſchreeuwende, ſla doot die Doghs: doch ons Volck, niet verſlaenwende, ſchreeuwde daer tegen, malkander tot haer plicht vermanende; door welk geſchreeuw de Swarten, die de Storm-Leeren droegen, deſelve lieten vallen; doch eenige Engelſe, door ordre die oprapende, hebben 2 van deſelve gerecht, d'eene tegen de Landt-Battery, maer die op de Leder waren wierden met een 12 Ponder, vol Schroot, ſoodanig begroet, dat menigte van Dooden daer van daen geſleept wierden de tweede wierdt gerecht tegen de beſchoote Gardijn, daer als voorganger op was den Capiteyn van Cabo de Cors, beloovende goet Quartier aen ons Volck, maer wiert datelijck met een Muſquet Koegel, en een Pieck van 18 Voet, ſoo getroffen, dat hy doodt ter Aerden viel, d'andere retireerden na de Lant Battery; alwaer een derden Storm-Leer oprechten, en hadden 't op de Vlagh ghemunt; doch d'eerſte, die boven quam, wierdt doot geſchoten, waer op een riep, of wy alles wilde dootſlaen, dat wy kregen; wiert geantwoort ja, daer op woudenſy altemael retireeren; doch wierden 6 Engelſe van d'onſe gevat, en door geſlagen, en ſo buyten het Fort geſmeeten, d'Engelſe hebben in 't Beleg wel 60 Dooden gehadt, behalven de Negers, die niet minder zijn: de Negers van Cabo de Cors, Santeyn, Futu, Commany en Abramboe zijn altemael op haer zyde gheweeſt; het welcke voor eerſt, behalven alle andere Onkoſten, den Heer Generael van de Engelſe 100 Benden Goudt, te weten 25 Marck gekoſt heeft, dat hy haer hadde belooft, indien hy Cormantijn al ſchoon niet en kreegh: ons Volck heeft maer 5 a 6 Dooden gehadt, die van fenynige Koegels waren geſchooten.

d'Engelſe waren oock niet weynigh ontſtelt / als ſy over dachten / de ſchade die ſy door 't verlies van verſcheyde plaetſen in de West-Indien, hun door de

Franse afgenomen / en daer uyt gheboent / quamen te lyden: want van 't Eylant St. Christoffel waren sy / met verlies van alle hare goederen af-gejaeght/ als hier voren pag.276 en 277 verhaelt is. Sy hebben wel daer na / Scheeps-vlooten derwaerts aengesonden / maer de selve deden niet anders dan rooven / en hielden oock op den 20 Mey 1667. een hart Zee-gevecht / tegen de Fransen, die met den Zeeusen Commandeur Abraham Kreynsen, met sijn byhebbende schepen / (hier voren pag. 362. verhaelt) de Engelsen de Zee deden ruymen. Evenwel hebben / sy daer na onderstaen / St. Christoffel weder in te nemen / doch wierden met groot verlies afgeslagen / maer ter Zee waren sy de Meester / door dien de Franse, (na dat de Zeeuse schepen vertrocken waren) d'Engelse niet dorsten aendoen. Daer na is men door Vrede Tractaten over een gekomen / dat Vranckrijck en Engelandt wederom gaven / 't geen dat sy malkanderen ontnomen hadden: doch Engelant, en Nederlant behielden elck 't geene sy in besit hadden.

Het is nu over tijdt / dat wy ons uyt de Zee / en dien Oorlogh gaen begeven op 't Vaste Lant naer Breda, om met het begin van den Vrede, te sien van den Krijgh / het Eynde.

Kortbondigh Verhael, van den Engelsen en Nederlantsen VREDE.

DE Engelse en Nederlantse Gezanten, tot den Vrede gemachtight / met die van Vranckrijck en Denemarcken, beneffens de Sweetse Heeren Mediateurs, binnen de Stadt Breda, nu al van den 4 Julij, deses Jaers 1667. met de Christelijcke Vrede-handel zijnde besigh geweest / begon sigh alles tot een gewenscht eynde te laten aensien / doch het geen de Nederlantse Vloot op de Rivieren van Londen en Rochester, in dees tijdt uytgewerckt hadt / scheen de Handelingh van Vrede, by te verachteren / en waren de Engelse eenigermaten afkeerigh tot de voordere

dere Handelingh: maer een Expresse aen den Koning gesonden hebbende / ontfingen in weynigh dagen order / de Handelingh niet alleen te herbatten / maer oock alle mogelycke vlijt aen te wenden / om op 't spoedighste een goede Vrede te sluyten: Gelijck oock eerlangh gebeurde; doch de Engelse Ambassadeurs haer niet genoechsaem bemachtight vindende / om te sluyten en te tekenen / treckt de Heer Conventry selfs na Engelandt, om ordre van den Koningh over het gehandelde te halen; Terwijl Conventry na Engelant was / zijn eenige Ambassadeurs, soo na den Hage als elders vertrocken / en die noch present wesende / zijn by den Heer Marquis van Hautrives, Gouverneur van Breda, d'een na den ander treffelijck getracteert.

De Heer Conventry, nu den 27 Iulij, tot Breda weder gekomen zijnde / wierde een Vergaderinge tegen den volgende dagh / op het Kasteel bestemt / in welcke den selven eerst rapport dede / dat mede had gebracht de toestemminge van den Koningh van Groot Brittannien, en daer op is alles eyndelijck tot groot genoegen van wederzijden afgedaen en gesloten / ooch den volgende dagh tot de ondertekeninge bestemt: Als wanneer de respective Heeren Ambassadeurs en Plenipotentiarissen, mitsgaders de Heeren Extraordinare Gedeputeerden van den Nederlantsen Staet, in de Handel-plaets verscheenen / en het gearresteerde Tractaet van Vrede, door de vereyschte onderteeckeninge is bevestight / en be-eedight in *Plenissima Forma*; mitsgaders gezegelt op den 31 Iulij 1667. Dit besluyt / wiert terstont met 3 Salves van 't Canon en Musketten / rontsom de Wallen van Breda, gesolemniseert / zijnde het gantse Guarnisoen in de Wapenen. Den Capiteyn Vryenes, wierde expres afgesonden van hare Ho: Mo: Gevolmachtighde, om dit aen den Staet bekent te maken; Des namiddaghs wierde een Danck-Predicatie daer over gedaen / des avonts de Klocken gelupt / en soo met Branden / als lossen van Canon / al-om Vreugde-tekenen getoont.

De

De Heeren Engelse Ambassadeurs, sonden terstont den Cavallier John Conventry, van Breda, na Engelant, om de Ratificatie van die Majesteyt af te halen / welcke oock in 12 dagen met de vereyschte Ratificatie wederom tot Breda aenquam; de Fransse en Deense Ratificatien, hadden meerder tijdt van noden: eventwel zijn alle binnen de bestemde tijdt tot Breda aengekomen. Den dagh van den 24 Augusti was tot de Verwisselinge van dit gesloten Tractaet beraemt.

Ten 10 uuren stelden sich de Ruyterye met de Soldaten / voor en omtrent het Kasteel te Breda, in de wapenen; een uur daer na quamen de Fransse Ambassadeurs d'Heeren d'Estrades, en Courtin op 't Kasteel, in haer Vertreck-kamer / daer na volghden de Heeren Nederlantse Ambassadeurs, oock in haer Vertreck gaende / als de Heer Ripperda tho Burse, Beverningh, de Hubert, Jongstal, en Sterckenburgh. Weynig daer na quamen de Heeren Deense Ambassadeurs Klingenbergh, en Carisius, mede in haer Kamer gaende/ daer op volgden de Heren Sweetse Ambassadeurs, als den Baron de Dona, en Flemming, en dede mede als d'andere / omtrent een half uur daer na quamen d'Heeren Engelse Ambassadeurs Hollis, en Conventri: alle dese Gesanten verscheenen met haer geheel gevolgh / doch d'Engelse munten boven alle d'andere uyt. De Heeren Sweetse Gesanten gingen aldereerst in de Conferentie-kamer, alwaer die van Vranckrijck, Denemarcken, en den Nederlantsen Staet by quamen / de drie laetste gaven hare Ratificatien, in handen der Sweetse Heeren Ambassadeurs over / de Nederlantse eerst / door de Heer Ripperda tho Burse, met een lange Oratie in 't Latijn, daer na die van Vranckrijck, door de Heer Courtin, insgelijcks met een Oratie, waer op die van Denemarcken in gelijcke manier volghden.

Hier op gingen alle dese Heeren gesamentlijck in't Vertreck van de Heeren Ambassadeurs van Vranckrijck; een weynigh tijdts hier na traden de Heeren Sweetse Gezanten met de ghenoemde Ratificatien,

in

in de Vertreck-kamer der Heeren Engelse, leverende alle de selve in handen van de voornoemde Heeren Engelse Ambassadeurs over / en brachten de Engelse Ratificatie wederom in handen van de Franse, Deense, en Nederlantse Heeren Gezanten; Daer op vervoeghden sich alle de Heeren Ambassadeurs ghesamentlijck in de Conferentie-kamer, alwaer sy met malkanderen met de alderbedenckelijkste betuyginge van Vrede, en Vrientschap, begroeten en geluck wenschten.

Soo haest en was dit niet volbracht / of den Heer van Beverningh, gaf een teken / aen de Soldaten / buyten in de Wapenen staende / en schooten sy drie Salves uyt hare Musquetten / en oock soo veel dede het Canon van het Kasteel, en rondom de Stadt, 't welck sulck een ghedreun maeckte / dat men 3 a 4 mijlen van Breda, hier door verkondtschapt wierdt / dat dit groote werck van Vrede, nu sijn uytslagh en gewenschte eynde had bekomen. Daer op sach men terstondt de Witte Vrede-vlagh, met een Oranje streep daer in / van den Toren / afwaeyen.

Waer na de Heeren Ambassadeurs van malkanderen gescheyden zijnde / hebben die van de Vereenighde Nederlanden, haer na de Kerck begeven / om een korte Danck-predicatie, van den Geleerden Renesse, aen te hooren. Dese tijdingh van Vrede verspreyde sich terstondt wijdt en breedt / en wierdt een sonderlingh ghenoegen onder de Gemeente bespeurt / dat desen verderffelijcken Oorlogh nu sijn eynde nam.

Dien selven dagh / ontrent den avondt / wierden alle de Heeren Ambassadeurs, op het Raethuys treffelijck getracteert / en het welvaren soo van den Koningh van Groot Brittannien, als der Staten Generael gedroncken / en mede op het goet succes der ghesloten Vrede, dat die wederzijdts wel en onverbrekelijck mochte onderhouden en na ghekomen werden.

Na dat de Heeren Ambassadeurs, elk onder de haren / Godt hadden ghedanckt / over de voltreckinge van Vrede, is den selven op den 24 Augusti 1667.

's na-

's namiddaghs omtrent ten 4 uuren / onder het ghe-luydt van Trompetten gepubliceert / eerst voor het Logement van de Ambassadeurs der Staten Generael, en daer na voor d'andere / doende dat een yder in sijn Tael / en d'Engelse in drie verscheyden Talen. Den Inhoudt was: Dat de Gevolmachtighden van den Koningh van Groot Brittannien met de Ghevolmachtighden van de Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden, op den 31 Julij hadden gesloten een vaste ende onverbrekelijcke Vrede, tusschen wederzijdts Rijcken, Landen, Steden en Leden, en dat de Ratificatie van beyde hooge Partyen, in gevolge van het 38 Articul, van het gemelde Tractaet, heden in behoorlijcke forme was uytgewisselt, soo dat nu de Vrede sijn volkomentheydt had ontfangen, en wijl by het 7 Articul, sekere termijnen van tijdt was bestelt, wanneer de vyandtschap onderlingh sou ophouden, soo verklaerden sy, om alle geschillen voor te komen, dat het selve sal geschieden.

Na den 5 Septemb. nieuwe Stijl 1667. in de Noort-Zee en het Canael.

Na den 5 October van het eynd af van gemelde Canael, tot aen de Cabo S. Vincent.

Na den 1 November, van geene zijde van die Cabo, en aen dese zijde de Linie Æquinoctiael oft van den Æquator, soo in den Oceaen en in de Middelandtse Zee als elders.

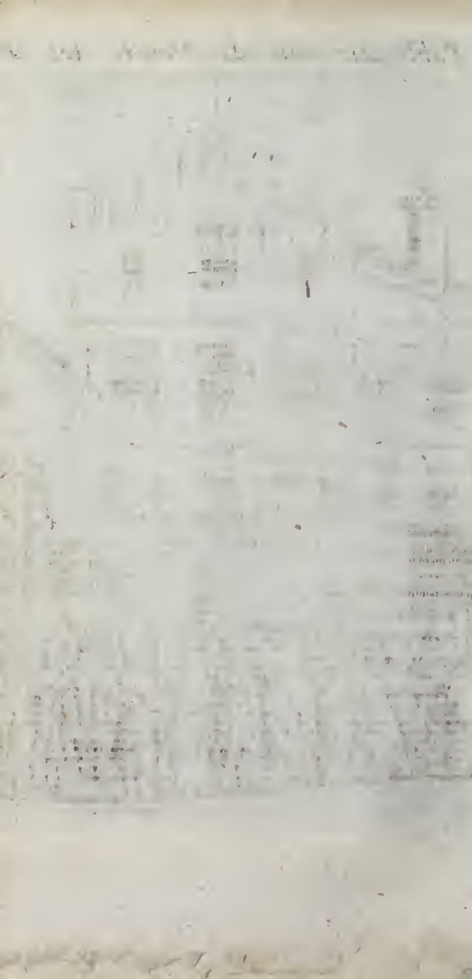
Na den 24 April 1668, aen geene zijde de voorschreve Linie door de geheele Werelt.

Met bevel soo yemandt tegen dien, willens en wetens quame te misdoen, dat gestraft sal werden na het 23 Articul, van 't gemelde Tractaet. Dit is alsoo binnen Breda gepubliceert / met Trompetten uyt geblasen en geaffigeert / den 24 Augusti 1667, (de bysondere Articulen, sullen hier achter / in 't breede vervolgen.)

Terwijl men besigh was met het Tracteren der Heeren Ambassadeurs, gelijck boven gesept is / soo deden de Vyer-wercken op de Marckt hare operatie / daer stonden 8 Staken / op yder 25 Flambauwen / en

Publicatie van de Vreede tot Breda, op den 24 Augusti A°. 1667.

n daer tussen stont een verheven Toneel, daer aen d'eene zijde was den Hollantsen Leeuw, met het gekroonde Cijffer van de Staten Generael, aen d'ander zijde de Maeght in de Hollantse Tuyn, veel Oper-wercken uyt-leverende / en liep een groote menighte Wijns uyt de Pijlen van de Leeuw, dat ongemeen aerdigh gemaeckt / en aengenaem om te sien was: Aen de Tooren sagh men Pax oft de Vrede, met sijn voordeelen en aengenaemheden seer konstigh uytgebeelt.

De Engelse Ambassadeurs bewaerden oock de Eere en Staet / van hun Doorluchtige Majesteyt, soo met kostelijcke Oper-wercken / als oock met een prachtigh toestel van Roosen op een Toneel, waer uyt de Wijn / als uyt een Fonteyn af vloeyde. Insgelijcks deden de Fransse Ambassadeurs, den Wijn uyt Lelien, en de Deense, uyt een Olifants Snuyt loopen; Niet minder vermaeck leverden de Sweetse Mediateurs, die met ongeloofelijcke arbeyt dit werck van Vrede hadden helpen bevorderen / aen de Omstanders / die met duysenden van alle kanten gekomen waren / dese Vreughde-teekenen te aenschouwen.

Gelijck de komste / soo is oock het vertreck van de Heeren Ambassadeurs heerlijck geweest; hier in souden de Heeren Sweedsche Ministers de eerste zijn geweest; doch de Heere Flemmingh door sijn indispositie moetende blijven / is na weynigh dagen aldaer overleden / en is den Heere Grave van Dona, na den Hage vertrocken, na dat in name van haren Koningh, van de Fransche, Engelse, Deensche en des Vereenighden Staets Ambassadeurs waren bedanckt / wegen de aengewende moeyten in dese Vrede-handelinge. Eenige dagen daer aen vertrocken de Fransche, Deensche, en Nederlandtsche Plenipotentiarissen, doende elck aen de haren Rapport van het gepassеerde tot Breda; Ende eyndelijck zijn d'Engelse Ambassadeurs, de Heeren Hollis en Conventry, na dat eenige tijdt hadden gewacht na de Fregatten die haer souden af halen / mede vertrocken / werdende

van

van den Gouverneur Mr. de Hautrives, en een groot deel der Militie van Breda, onder de Salves van Musquetten en Canon uyt-geleydt / nemende haren wegh na Ter Heyde, van waer hare Excellentien met Jachten / die daer gereet lagen / zijn gevaren na Zeelant, om over te gaen in de Schepen / die tot haer Transport voor Vlissingen waren aengekomen / om aen haren Koningh, sijne Majesteyt van Groot Brittannien, mede van 't gepasseerde / mondelingh rapport te doen. Hier op is aengestelt / den volgenden Danck, Bede- en-Vaur-dagh.

De Staten van Hollandt en West-Vrieslandt.

ERentfeste, Wijse, Voorsienige, Discrete, Lieve Getrouwe; Nademael het Godt de Heere Almachtigh, door sijne grondelose en oneyndelijcke Barmhertigheydt, gelieft heeft, de Vrede-handelinge soodanigh te zegenen en by te woonen, dat eyndelijck op den 31 Julij lestleden, tusschen den Koningh van Groot-Brittanien ter eenre, en desen Staet ter andere zijden, een Tractaet van Vrede tot Breda is gemaeckt en geslooten, daer op wederzijdts Ratificatien in behoorlijcke forme, eergisteren uytgewisselt zijnde, oock de Vrede binnen de voorsz. Stadt als jegenwoordigh aengesien werdende voor een neutrale Plaetse, is gepubliceert: SOO IST, dat wy neffens de andere Provincien, 't selve met aendacht naer behooren overwegende, noodigh hebben geacht, midtsdesen uyt te schrijven een algemeene Danck, mitsgaders Vast- ende Bede-dagh, over alle de Geunieerde Provincien, Geassocieerde Landtschappen, Steden en Leden van dien; die wesen sal Woensdagh naestkomende en 8 dagen, zijnde den 7 September, om Godt Almachtigh, yverigh en hertgrondelijck te looven, te prysen, en te dancken, over de onverdiende genade, die sijne Goddelijcke Majesteyt, aen den Staet der voornoemde Vereenighde Nederlanden, Geassocieerde Landtschappen, Steden en Leden van dien, soo goedertierentlijck heeft bewesen, dat het de selve ge-

ieft heeft onſe gebeden en ſmeeckingen genadelijck te verhooren, de hittigheydt ſijnes rechtvaerdigen toorns af te wenden, beyde de Natien wederzijdts met de oogen ſijner ontferminge aen te ſien, uyt het midden van haer te verbannen dien wreden, bloedigen, en Landt-verdervenden Oorlogh, en haer beyde te herſtellen in onderlinge Ruſte, Vrede en Eendracht: Ten anderen, om Godt Almachtigh, ootmoedighlijck en vierghlijck te bidden, ten eynde ſijne Vaderlijcke goedertierentheydt, den ſelven gemaeckte Vrede genadighlijck wille zegenen, en ten goede en ten gemenen beſte van den Staet deſer Landen, en Godst Kercke in de ſelve; mitſgaders Geaſſocieerde Landtſchappen, Steden en Leden van dien, en allen anderen het werck rakende, wille laten uytvallen, gedyen en gelucken, en voornamentlijck dat hy ſijn aenſchijn afwende van de ſonden van beyde de Natien, en uytdelge alle hare ongerechtigheden, de ſelve haer vergevende naer de groote ſijner goedertierentheydt, en haer aennemen tot een Erfdeel; mitſgaders beveſtige tot een heyligh Volck, op dat ſijne weldadigheydt en liefde haer gedueriglijck behoude, en haer van dage tot dage meer en meer bekrachtighden in onderlinge Chriſtelijcke Liefde, hare herten vereenighde tot de vreeſe ſijnes Naems; alle tot beſcherminge, voortſettinge, en aenwaſch van 't ware Geloove, op dat door ſijnen heyligen Naem des te meer ge-eert en groot gemaeckt, de Kercke ſijnes Soons Jeſu Chriſti aengebouwt, en onſer aller Zielen ſaligheydt bevordert werde; als mede op dat ons algemeene lieve Vaderlandt, en de goede Ingeſetenen van dien, by hare dier-gekochte Vryheydt gehandthaeft, en geconſerveert moge blijven: Begeeren derhalven mitſdeſen dat U E. den voorſz. algemeenen Danck-Vaſt- ende Bede-dagh tijdelijck ſullen doen Publiceren, binnen de Stadt Amſterdam, jegen den voorſz. 7 September naeſtkomende, ter Plaetſe daer men gewoon is Publicatie te doen; met verbodt, van ten ſelven Dage, geduerende de ſelve Predicatien, eenigh Hantwerck, Neeringe, Tappen, Kaetſen, Bal-ſlaen, ofte andere dier-

diergelijcke exercitien te doen, op ſeeckere groote peene daer toe by U E. te ſtatueren, doende daer van mede advertentie aen de Franſe en de Engelſe Kercken: Zijnde daer-en-boven onſe goede meyninge en begeerte, dat ten ſelven dage, na gehouden Predicatien, binnen geſeyde Stadt, de Klocke alomme geluyt, gevyert, en andere teeckenen van blijtſchap naer ouder gewoonte getoont ſullen werden. Waer toe ons verlatende, bevelen wy U E. onder des beſchermingе Godes. Geſchreven in den Hage, den 26 Augusti, 1667.

Ter Ordonnantie van de Staten,

SIMON van BEAUMONT.

In deser voegen is de Vrede-handelinge, met alle haer toebehooren en omstandigheden voltrocken/ en alomme in de Vereenighde Nederlanden af-gekundight/ met groote vreughde/ en op den 7 September 1667. daer over gevyert en Godt gedanckt/ voor sijne oneyndige genade en goedertierentheyt/ doch te London, en in Engelandt is de afkondinge/ in alle stilte toe gegaen. d'Almachtige Godt gelieve dese gesloten Vrede te bevestigen/ en te bekrachtigen/ met sijnen Goddelijcken Zegen, Amen.

VREDE-RYMEN.

Die Oorlogh mint, en Vrede haet,
Wenſcht andren en ſich ſelven quaet;
Dies ſchept de Vryheydt luſt in Vree:
De Vrede ſterckt de macht der Staten.
De macht beſchermt in Landt en Zee,
De Welvaert van haer onderzaten.
De Welvaert, die door Vrede bloeyt,
Vermeert ſoo veel als Vryheydt groeyt.
Want Vryheydt is de bandt,
De Vree de kracht van 't Landt.

ARTI-

ARTICULEN van VREDE ende VERBONDT,

Tusschen den Doorluchtighsten, Grootmachtighsten Prins ende Heere, Heere KAREL, de tweede van dien naem, Koningh van Groot Britannien, ter eenre; ende de Hoogh Mogende Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlantsche Provintien, ter andere zijde gesllooten.

KEnnelijck zy allen en eenen yegelijcken / die daer aen gelegen is / ofte die daer aen eenigermaten aen gelegen soude mogen zijn. Alsoo isedert eenige Jaren herwaerts sekere geschillen zijn ontstaen / tusschen den Doorluchtighsten / Grootmachtighsten Prins ende Heere / Heere KAREL, de tweede van dien naem / Koningh van Groot Britannien / ter eenre / ende de Hoogh Mogende Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlantse Provintien ter andere zijde / de welcke soo verre zijn geresen / datse niet alleen tot een openbaren en hevigen Oorlogh zijn uytgebarsten / nemaer oock den Doorluchtighsten / Grootmachtighsten Prins ende Heere / Heere Lodewijck, de veerthiende van dien naem / Alder-Christelijckste Koningh van Vranckrijck / en Navarre / gelijck oock den Doorluchtighsten / Grootmachtighsten Prins ende Heere / Heere Frederick de derde / Koningh van Denemarcken en Noorwegen / ten opsichte van de Verbonden die de selve met de Hoogh-gemelte Heeren Staten hadden opgerecht / in de partye hebben getrocken / waer door ontstaen is een groote stortinge van Christen bloedt / met seer groote schade weder zijts vermenght: Dat eyndelijck door de Godtdelijcke goetheyt gebeurt is / dat den Doorluchtighsten / Grootmachtighsten Prins ende Heere / Heer Karel, der Sweden / Gotten en Wenden Koningh / volgens sijne sonderlinge liefde en affectie / met de welcke hy dese strijdende Koningen / en de Heeren

Staten Generael / oock hare respective Rijcken en Landen is toegedaen / en daer-en-boven uyt een begeerte / om te herstellen / ende te conserveren de publijcke welvaert ende ruste van de gemeene Christenheyt / ende dienthalven interponerende sijne vrundelijcke en sincere officien van mediatie / de gedachten tot Vrede daer door zijn komen herwaert te werden ; zijnde ten selven eynde by onderlinge toestemminge van partyen / binnen de Stadt Breda aengestelt een t'samenkomste van Ambassadeurs ende Plenipotentiarissen / omme welcke handelinge tot een gewenscht eynde te brengen / nadien de Heeren Extraordinarise Ambassadeurs van sijne hooghstgedachte Koninghlijcke Majesteyt van Sweden / Heer Jurrien Flemmingh, Vryheer in Libelith / Heer in Nornaäs en Lydingen / sijne Koninghlijcke Majesteyts ende 's Rijcks Swedens Senateur / en Raedt in de Cancellarye ; Heer Christophorus Delphicus, Burggraef en Graef in Dona / Erfheer in Carwinden / Schlobitten / Burgsdorf / Stockenfels en Fischbach / sijne Koninckljjcke Majesteyts Velt-Maerschalck en Krijghs-raet ; mitsgaders den Heere Petrus Julius Coyet, Erfgeseten in Bengstboda en Liungebygardh / Ridder / sijne Koninghlijcke Majesteyts van Sweden Cancellarye en Staets Hof-Raet / (dewelcke nochtans niet langh na sijn arrivement aldaer ter plaetse: dewijl hy met dese Godtvruchtige sake besigh was / door een onverwachte doot uyt het leven geruckt is) uyt name en van wegen haren genadighsten Coningh en Heere / alle vlijt / dexteriteyt / en voorsienigheyt oprechtelijck / en sonder 't selve sich te laten verdrieten / hebben aengewent ; Dat oock hooghstgedachte Heere Coningh van Groot Brittannien / ende de hooghst-gemelte Heeren Staten Generael / trachtende na soo een loffelijck oogemerck / tot het voltrecken van de geseyde Vrede / hebben gecommitteert en gedeputeert hare Extraordinarisse Ambassadeurs ende Plenipotentiarissen / namentlijck Heere Denzel Holles, Vryheer van Ifeyld/etc. Coningh-

ninghlijcke Raet / en de Heer Henricus Conventrye, Soone van de Hoogh-geëerde Heer Thomas / Baron van Coventrye / Bewaerder in sijn leven van 't Groote Zegel van Engelandt / Edelman van sijn Majesteyts Slaepkamer / Raetsheer in den hooghsten Raedt / of Parlement van Engelandt / en Commissaris tot de Landgerechten over 't Rijck Yerlandt / ter eenre; en de Heeren Gedeputeerden ter Vergaderinge der Heeren Staten Generael van wegen de Provintien van Gelderlant / Hollant / Zeelandt / Vrieslant / Groeningen / ende de Ommelanden: Eerstelijck / den Heer Hieronymus van Beverningh, &c. den Heer Petrus de Hubert, Heere van Rengerskercke / Eversswaert / &c. Raedt ende Pensionaris van de Heeren Staten van Zeelandt; ende den Heer Allardus Petrus Jongestal, eerste Raetsheer ende President van het Hooge Hof van Vrieslandt; uyt krachte van die Volmachten / de welcke op den vijfden May laetstleden verleent / ende in den aenvangh van de handelinge overgelevert zijn / ende oock naderhandt den Heer Adolphus Henricus de Ripperda to Beurse, Heere van Heer-Jans-Dam / ende den Heer Ludolphus Tjarda van Sterckenburgh, Heere van Weede / Surdijck / Mijenkloostër / volgens de nadere Brieven van Volmachten van den acht-en-twinghsten deser maent Julius / gedeputeert zijnde tot solemneelder onderteeckeninge van de gemelte Tractaten / ter andere zijde: soo is naer behoorlijcke onderlinge uytwisselinge der Volmachten / (welckers Coppen op het eynde van dit Instrument van woorde tot woorde zijn geinsereert) op de volgende wijse over een gekomen ende verdragen / de onderlinge Vrede / Vruntschap en Confœderatie.

I.

IN den eersten / dat van desen dagh aen sal wesen een oprechte / bestendige / ende onverbreeckelijke Vrede / vrientschap / oprechter / nader ende nauwer verbintenisse ende Unie / tusschen den Doorluchtighsten Koningh van Groot Britannien / ende

de

de Hoogh Mogende Staten Generael der Vereenighde Nederlantsche Provintien / Landen/Lantschappen ende Steden / onder wederzijts gebiedt / sonder onderschept van Plaetsen gelegen / mitsgaders tusschen hare Onderdanen ende Ingesetenen/ van wat standt die oock souden mogen wesen.

2. Item / Dat voortaen sullen ophouden ende vernietight werden alderhande oneenigheden / vyantschappen/ tweedrachten ende Oorlogen / tusschen den gemelten Heer Koningh / en de voor gemelte Heeren Staten Generael / ende der selver Ondersaten en Inwoonderen / en dat wederzijts partyen haer t'eenemael sullen onthouden van alderhande beroovingen / plonderingen / beschadingen / injurien ende troubelen / soo te Lande als ter Zee / ende versche Wateren alomme / en dat voornamentlijck in wederzijts Landen / Heerschapppen/ Plaetsen en Gouvernementen/ van wat conditie de selve oock soude mogen zijn.

3. Item / Dat alle offensien / injurien / schaden en verlies / dewelcke den gemelten Heer Coningh/ en des selfs Ondersaten / ofte de voor-gemelte Heeren Staten Generael / en der selver Ondersaten / van d'een of d'ander zyde / geduyrende desen oorloch / ofte voor desen in eenige voorleden tijden / uyt wat oorsake / ofte onder wat pretex/ sulcx soude mogen zijn / d'een van den anderen hebben geleden/sullen werden vergeten / ende t'eenemael uyt de gedachten ghestelt / even al of gene van de selve opt en waren voorgevallen. Doch op dat oock de gemelte Vrede / vriendtschap ende Confœderatie op vaste en onwanckelbare fondamenten mogen steunnen/ende op dat van desen dagh af alle oorsaken van nieuwe twist en oneenigheden mogen werden afgesneden / soo is daer-en-boven vast gestelt / dat yder van de gemelte partye / met volkomenl recht van hooge heerschappye/ eygendom en besittinge sal houden/en besitten in toekomende alle soodanige Landen/ Eylanden / Steden / Forten / Plaetsen en Colonien / soo veel als yeder geduyrende desen Oorlogh / ofte

voor de selve / t'eenigen tijde herwaerts / door geweldt ende wapenen / ofte op eenige andere wijse van te vooren sijne tegenpartyen heeft afgenomen / ofte onthouden / ende dat in dier voegen / soo als hy de selve op den 10. 20. Mey laestleden geoccupeert hadde / en beseten heeft / geene der selver Plaetsen uytgesondert.

4. Dat oock alle Schepen met hare toerustinge en Koopmanschappen / en alle roerlijcke goederen / de welcke geduyrende desen Oorlogh / ofte van te vooren t'eenigen tijde in de macht van d'een of d'andere hoogh-gemelte partyen / ofte aen der selver Ondersaten zijn gekomen / sonder eenige compensatie ofte restitutie sullen zijn ende blijven aen de Occupateurs / soo dat een yeder der selve van 't geene het welck alsoo geoccupeert is / sonder eenige controversie of exceptie van plaetse / tijdt of saecken / werde ende blijve Eygenaer en besitter voor altijdt.

5. Dat oock alle actien en pretensien / hoedanigh deselve mogen zijn / ofte op wat wijse de selve door eenige Tractaten van Vrede / ofte Verbondt voor desen / ende specialijck oock door het vijftiende Articul / van die geene / de welcke in den jare 1662. worden onderteeckent / gerestringeert / gecircumscribeert / gedefineert ofte gereserveert zijn / dewelcke den gemelten Heere Coningh / ende de gemelte Heeren Staten Generael / ofte der selver Ondersaten / malkander over ende weder soude mogen ofte willen intenteren / institueren ofte moveren / aengaende de saecken ofte goederen / de welcke geduyrende desen Oorlogh / ofte t'eenigen voorgaende tijden / soo voor als naer het gemelte Tractaet vanden Jare 1662. tot den dach toe van het aengaen van dese tegenwoordige Confœderatie zijn voorgevallen / sullen zijn en blijven krachteloos / vergeten / afgeschaft en vernietight / gelijkerwijs den gemelten Heere Koningh / en de gemelte Heeren Staten Generael sullen verklaren / en verklaren mitsdesen / dat sy van dusdanige actien en pretensien / voor haer / en haer Successeurs / uyt krachte van dese tegenwoordige /

eeuwiglijck en t'eenemael sullen renuncieren/ gelijck sy renuncieren by desen / soo dat ter sake van de selve / noyt yets meer van d'een of d'andere zijde sal mogen werden aengeroert / noch eenigh geschil naderhandt daer over sal konnen of mogen werden gemoveert.

6. En by aldien d'een of d'ander partye naer den 10. 20. dagh van Mey / in den voorgaenden derden Articul uytgedruckt / ofte naer de vast gestelde Vrede / ofte naer de ondertekeningе van de Tractaten deser Confœderatie / de andere partye quam af te nemen / ende te occuperen eenige Landen / Eylanden/ Steden/ Forten/ Colonien / ofte andere Plaetsen / soo sullen alle een yeder van de selve / sonder eenigh onderscheyt van tijdt ofte plaetse / ter goeder trouwe in den selven staet terstont werden herstelt / in de welcke sy te dier tijdt soude mogen werden bevonden / soo wanneer de voltreckinge der Vrede in de selve contreyen bekent sal zijn gemaeckt.

7. Maer omme hier namaels te voorkomen alderhande materie van twist en geschil/ dewelcke somwylen plegen te ontstaen ter sake van restitutie/ ofte liquidatien raeckende soodanige Schepen / Koopmanschappen / en andere roerlijcke goederen / de welcke beyde partyen / ofte een der selver soude mogen voorwenden / naer de voltrockene Vrede te zijn genomen / ofte geoccupeert in verre gelegen Plaetsen en Gewesten / ende sulcks voor en al eer de selve Vrede aldaer bekent was gemaeckt ; soo is verdragen / dat alle soodanige Schepen/ Koopmanschappen / en andere roerlijcke goederen / de welcke misschien naer de sluytinge ende publicatie van dit tegenwoordigh Instrument soude mogen geoccupeert werden / in 't Canael en de Noort-Zee / binnen den tijt van 12 dagen / ende van 't opgaen van 't Canael / tot de Caep van Sint Vincent binnen 6 weecken / ende dat voor by de gemelte Caep / en aen dees zijde de linie Equinoctiael / soo in den Oceaen en Middelantse Zee / als elders / in 10 weecken / en dan van daer binnen de acht maenden aen d'an-

d'andere zijde van de gemelte Linie door de gantsche Werelt / sonder eenige exceptie ofte verder onderscheyt van tijdt of plaetse / ofte sonder in acht inge te nemen de restitutie en compensatie / sullen zijn en blijven ten behoeve van den genen / de welcke de selve sullen hebben geoccupeert.

8. Item / is verstaen / dat onder de gemelte renunciatie en stipulatie / oock sullen werden begrepen alderhande Brieven van Repraesalien / van Marque en Contra-marque / gelijck die genaemt werden / soo generale als particuliere / ende andere diergelijcke soorte van Brieven / uyt krachte ende inhouden van de welcke naderhant eenige vyantlijckheyt soude mogen werden gepleeght / ende dat de selve door de publijcque authoriteyt van dit Verbont wederzijdts sullen werden ingehouden en herroepen / By aldien des niet tegenstaende eenige uyt een van beyde de Natien / naer soodanige herroepinge / onder pretext ofte authoriteyt van soodanige Brieven ofte Commissien / nu herroepen zijnde naer de voltrocken Vrede / en naer verloop der tyden hier vooren in 't sevende Articul bepaelt / eenige nieuwigheden sullen aenrechten / ende eenige vyantlijckheyt plegen / dat soodanige Persoonen als Verstoorders van de gemeyne Vrede / volgens de Rechten der Volckeren sullen werden gestraft / boven de geheele restitutie van de genomene goederen / ofte volkomene vergoedinge van de aengedane schade / waer in sy sullen gehouden zijn / niet tegenstaende eenigerhande contrarie clausulen / de welke in de gemelte herroepene Brieven mochten wesen geinsereert.

9. Ende alsoo in de verre gelegen plaetse / gelijck als in Africa en America / voornamentlijck in Guinea / eenige protestatien / declaratien / en diergelijcke Schriften van de Gouverneurs en Officieren / uyt de naem van hare Overigheyt wederzijdts zijn uytgegeven ende promulgeert / strijdigh tegen de vryheyt van de Koophandel ende Zeevaert ; Soo is van gelijcken verdragen / dat alle en yeder soodanige protestatien / declaratien ende voorseyde schriften

 ten

ten vernietight / ende in toekomende door nul ende van geender waerden gehouden sullen werden ; En dat yeder van beyde de hoogh-gemelte partyen / en der selver Inwoonderen en Ondersaten / de selve vryheyt van Koophandel ende Zeevaert / soo in Africa als America / sullen genieten en gebruycken / die sy gebruyckten ende genooten / of na Rechten konden gebruycken en genieten ten tijde / als het Tractaet van den Jare 1662 / is ondertekent.

10. Item / dat de Gevangenen van wederzijden / van wat staet ende gelegentheyt de selve souden mogen zijn / alle tot een toe / sonder rantsoen / ofte eenigh ander Los-gelt sullen werden ontslagen / ende in vrydom herstelt / mits dat by haer sal werden betaelt / al 't'geene sy ter sake van montkosten / ofte wegens andere wettige oorsaken souden mogen schuldigh zijn.

11. Item / dat den gedachten Heere Koningh / ende de gemelte Heeren Staten Generael / sullen blijven geconfœdereerde Vrienden / door nootwendige vrientschap verknocht ende verbonden / om te beschermen de rechten en immuniteyten van d'een ende d'anders Onderdanen / tegens yegelijck / wie die oock souden mogen wesen / die sullen onderstaen de Vrede van d'een of d'ander Staet / te Lande ofte ter Zee te verstooren / ofte die onder d'een ofte d'anders gesach haer onthoudende / openbare vyanden van wederzijts Staet sullen werden verklaert.

12. Item / dat de gemelte Heere Coningh / en de Heeren Staten Generael / niet sullen doen / onderwinden / handelen ofte ondernemen / den een tegens den anderen of des eens of anders Onderdanen in eenige plaetse ofte Landt / Zee / Havenen / districten / Bayen en versche Wateren / by eenige gelegentheydt / nochte dat geen van beyden / nochte de Onderdanen van den eenen of den anderen sal geven / doen ofte bewijsen eenige hulp / raedt ofte gunst / ende en sal oock niet toestaen / datter yets werde gedaen / gehandelt ofte ondernomen by yemandt / wie het oock soude mogen wesen tot scha-

de

de ofte nadeel van d'andere / ofte de Onderdanen van d'een of d'andere / maer sullen beyde uytdrucke-kelijck ende effectivelijck tegen sprcken/ tegen gaen/ ende met'er daet beletten alle ende yegelijcke / sich onthoudende ofte verblyvende / ofte onder de Heer-schappye van d'eene of d'andere staende / de welcke yetwes tegens d'een of d'ander soude willen aen-vangen / doen/ handelen / ofte attenteren.

13. Item/ Dat noch den gemelte Heere Coning/ ofte de gemelte Republijck/ nochte yemant van we-derzijts Onderdanen / Ingesetenen / ofte andere / in der selver gebiet sich onthoudende / des anders Rebellen met eenige bystant / raet ofte gunst styven ofte helpen sal / maer uytdruckelijck tegensprcken / ende met'er daet beletten / dat geen hulpe ofte by-stant by yemant van de Onderdanen / Ingesete-nen/ ofte sich in d'een ofte des anders gebiet onthou-dende/ ter zee ofte te lande werde toegebracht / ofte gesuppediteert aen eenige sodanige voorseyde Rebel-len /'t zy Volck / Schepen / Wapenen / Munitie van Oorlogh/ ofte andere verbodene goederen/ ooch geen gelden ofte Eetwaren ; Ende sullen aen die geene daer de Overtreders in desen sullen wesen / werden geadjudiceert / ende t'haren behoeve gecon-fisqueert / alle de Schepen / Wapenen / Ammuni-tie van Oorlogh / ofte andere verbodene goederen / mitsgaders Gelden ofte Victuaille / wat persoon ofte persoonen de selve zijn toebehoorende / die te-gens de meyninge van dit Articul souden mogen we-sen toegebracht ofte gesuppediteert ; ooch sullen die geene / de welcke wetens ende willens yetwes heb-ben gedaen / bedreven / onderstaen / ofte raet gege-ven tegens de meeninge van dit Articul / Vyanden van beyde zijden verklaert / ende daer ter plaetse daer 't selve gecommitteert ofte begaen is / gestraft werden / als hebbende begaen verraet tegens den Staet; Dan sal over de specificatie van die Waren/ de welcke voor verbodene ofte Contrebande sullen werden gehouden / na desen verdragen werden.

14. Item / Dat de gemelte Heere Coningh/ ende

de gedachte Heeren Staten Generael / malkanderen oprechtelijck ende getrouwelijck tegens de Rebellen van d'eene of d'andere / soo te water als te Lande / sullen te hulpe komen / sulcks het den noot sal vereysschen / met Volck ende Schepen / naer soodanige proportie / ende op alsulcke wijse ende conditien / als men naderhant sal verdragen / na dat den noot ende der saken gelegentheyt van d'een of d'andere sal vereysschen/alles nochtans tot kosten ende last van die partye die bystant sal versocht hebben.

15. Item/ Dat noch de gedachte Heere Coning/ noch de gemelte Heeren Staten Generael / ofte der selver Onderdanen / in hare Heerschappyen / Landen / Lantschappen / Havenen / Bayen ofte Gewesten / ofte eenigh van dien / sal mogen ontfangen die Rebel ofte Rebellen / Fugitif ofte Fugitiven van d'een ofte den anderen verklaert zijn / ofte sullen werden; nochte en sullen oock aen die geene / ofte yemant van dien / inde voorseyde Plaetsen ofte Landen / oock elders buyten haer Heerschappyen / Vaderlanden/Lantschappen / Landen / Havenen/ Bayen ofte Gewesten / gunnen / geven ofte subministreren hulpe / raet / verblijf / Soldaten / Schepen / Gelden / Wapenen / Ammunitie van Oorlogh ofte Victualien; Nochte sal oock geen van beyde gehengen / dat soodanige Rebellen / Fugitiven / werden ontfangen by eenige persoon ofte persoonen in hare Heerschappyen / Vaderlanden / Lantschappen / Landen / Havenen / Bayen ofte Gewesten / nochte toestaen dat aen soodanige Rebellen / Fugitiven / eenige hulpe / raedt / verblijf / gunste / Wapenen/ Ammunitie / Soldaten/ Schepen / gelden ofte vivres werden gegeven / toegedient ofte vergunt / maer sal sulcks uytdruckelijck ende effectivelijck tegen spreken / weeren / ende met'er daet beletten.

16. Item / dat soo wanneer een van beyde door hare publijcque ende authentijcque Brieven d'andere sal hebben te kennen gegeven / ende verklaert/dat

eenigh

eenigh persoon ofte persoonen zijn geweest / ende zijn haren Rebel ofte Rebellen / Fugitif ofte Fugitiven / ende dat hy ofte sy ontfangen in haer Heerschappyen / Gebieden / Vaderlanden / Havenen / Gewesten ofte eenigh van dien / ofte dat sy sich daer inne onthouden / schuylen / ofte haer toevlucht soeken; sal als dan die geene / die soodanige Brieven sal ontfangen hebben / ofte die sulcks is aengemelt en bekent gemaeckt / gehouden zijn binnen den tijdt van acht-en-twintigh dagen naest / ende achter den anderen / te rekenen van den dagh van de voorseyde notificatie / den voorseyden Rebel ofte Rebellen / Fugitif ofte Fugitiven / pegelijck te lasten ende bevelen / om te vertrecken / ende haer te begeven buyten 't gesagh / Vaderlanden / Landtschappen / Landen / Gewesten / ende yeder van dien; Ende indien yemandt van de voorseyde Vyanden / Rebellen ofte Fugitiven niet en komt te vertrecken / ende sich van daer te begeven binnen den vijftienden dagh / van den dagh af van soodanigen last ende bevel / sullen yeder van hun metter doodt / ende verlies van Landen ende goederen gestraft werden.

17. Item / Dat geen Rebel van de gemelte Heere Coningh van Groot Britannien / sal mogen ontfangen worden in eenige Casteelen / Steden / Vlecken / Havenen / Gewesten / ofte andere Plaetsen / 't zy de selve gefortificeert zijn ofte niet / de welcke eenigh Persoon / van wat staet ende digniteyt het zy / ofte sal wesen / binnen de heerschappyen ende gebiedt der Vereenighde Provintien is houdende ende besittende / ofte namaels sal houden ofte besitten / onder wat recht ofte tijtul het oock zy; Ende sal oock de selve by geen persoon / van wat staet ofte digniteyt die sal wesen / toegelaten / ofte gedoogt werden / omme daer inne ontfangen te werden / ofte te verblijven: Ook sullen de gedachte Heeren Staten Generael geensins toestaen ofte gedogen / dat aen eenigen soodanigen Rebel binnen de voorseyde Plaetsen met Schepen / Soldaten / gelden / victuaille / ofte op eenige andere wijse / hulpe / raet ofte

te gunst werde gedaen ofte bewesen door eenig Persoon / van wat staet ofte dignitept die sal wesen / maer sullen sulcx opentlijck ende scherpelijck verbieden / ende metter daet beletten. Ende by aldien eenigh Persoon ofte Persoonen / van wat staet ofte dignitept die sullen wesen / die is / ofte zijn verblijvende / ofte haer onthoudende onder de heerschappyen der Vereenighde Provintien / ofte der selver macht / yetwes tegens alsulcke verdrach sal / ofte sullen hebben gedaen / dat als dan alle ende yegelijcke Persoonen sulcx doende / sullen verliesen ende verbeuren voor den tijdt van haer leven / alle soodanige Casteelen / Steden / Vlecken / Landen ende verdere Plaetsen / de welcke sy / ofte een van haer te dier tijdt hebben / ofte heeft / ofte met wat recht ofte tytul sullen / ofte sal pretenderen te hebben. Van gelijcken sal geen Rebel vande gedachte Staten der Vereenighde Provintien / in de Casteelen / Steden / Havenen ende vordere Plaetsen / ofte in eenigh van dien / ghepreviligeert ofte ongepreviligeert / dewelcke eenigh Persoon ofte Persoonen / van wat staet ofte dignitept die is / ofte zijn / met wat recht ofte tytul die de selve houdt / ofte houden sal / ofte sullen besitten / binnen de Rijcken ofte Heerschappyen van den gemelten Heere Coningh van Groot Britannien ontfangen werden / ofte toegelaten / om van eenigh Persoon ofte Persoonen te werden ontfangen / ende aldaer te verkeeren: De gemelte Heere Coningh van Groot Brittannien en sal oock geensints toelaten ofte gedoogen / dat aen eenigh soodanigen Rebel in de voorseyde Plaetsen met Schepen / Soldaten / gelden / Victuaille / ofte op eenige andere wijse / hulpe / raedt ofte gunste door eenigh soodanigh Persoon ofte Persoonen / van wat staet die oock zy / werde gedaen / ofte bewesen / maer sal sulcks opentlijck ende scherpelijck verbieden / ende metter daet beletten; Ende by aldien yemant van de Onderdanen van den gemelten Heere Coningh / ofte onder sijn macht yetwes contrarie soodanigh verdrach sal hebben gedaen / ofte geattenteert / dat

als

als dan alle ende yegelijcke Persoonen sulcx doende / van gelijcken voor den tijdt van haer leven sullen verliesen/ ende verbeuren alle soodanige Casteelen/ Steden/ Vlecken / Landen ende verdere plaetsen / de welcke zy / ofte een van haer te dier tijt hebben / ofte heeft / ofte met wat recht ofte tijtul oock sullen / ofte sal pretenderen te hebben.

18. Item / dat de gemelte Heere Coningh van Groot Britannien / syne Onderdanen / ende alle Inwoonders van Syne Majesteyts heerschappyen / mitsgaders de gemelte Vereenighde Provintien / der selver Onderdanen ende Inwoonderen / van wat staet ende conditie die sullen wesen / sullen verbonden zijn/ om malkanderen in alle saecken beleefdelick ende vriendelick te bejegenen / datse te Landt ofte te water d'een in des anders Landen / Steden ende Dorpen/ bemuyrt ofte onbemuyrt/ gefortificeert / ofte niet gefortificeert/ oock inde Havenen / ende in wederzijdts ghebeele gebiedt in Europa / vryelijck ende seckerlijck mogen komen / ende in de selve verkeeren ende blyven soo lange sy sullen willen : ende aldaer sonder eenigh belet t'haren behoeve inkoopen Vivres / voor soo veel noodigh sal wesen / oock handelen ende koopmanschap dryven met alle soorten van Waren / als het haer sal goetduncken / deselve naer hun welgevallen inbrengen ofte uytvoeren / midts alleenlick betalende de lasten daer op gestelt ; voorbehoudens alle de Statuten ende Wetten van des een of des anders gebiedt / sulcx nochtans / dat de Onderdanen ende Inwoonders van wederzyden hare commercie dryvende in des een ende des anders Landen ende gebiedt / niet sullen gehouden wesen voortaen meerder belastingen/ Impositien Collen/ ofte andere schattingen te betalen / als naer proportie doen d'andere Uytheemsche / op de selve Plaetsen handelende.

19. Item / Dat de Schepen ende Vaertuygen der Vereenighde Provintien / soo wel van Oorloge / ende om de macht vanden Vyandt af te weeren uytgerust / als andere/ de welcke eenigh Schip van

Oorlogen van de gedachte Koningh van Groot Brittannien / inde Brittannische Zeen sullen komen te ontmoeten / de Vlagge vande Top vande Mast sullen strijcken / ende het Mars-zeyl laten vallen / in voegen gelijck als opt in voorige tijden gebruyckelick is geweest.

20. Item / tot meerder bryheyt vande Commercie ende Navigatie / is verdragen ende besloten / dat noch de ghedachte Koningh / noch oock de gemelte Staten Generael / in hare Havenen / Steden ende Plaetsen sullen ontfangen ofte ghedoogen / dat yemandt vande Onderdanen van een van beyden ontfangen de Piraten ofte Roovers / ofte aen de selve verleene verblijf / hulpe ofte Vivres; maer sal sich beneerstigen / ten eynde de voorseyde Piraten ofte Roovers / mitsgaders hare Complicen / Heelders ende Mede-hulpers tot schrick van andere werden vervolght / gevangen / ende naer verdienste gestraft; ende sullen alle de Schepen / goederen ende Waren by hun roovers-gewijs genomen / ende in de Havenen onder 't gebiedt van een van beyde opgebracht / dewelcke noch voor handen zijn / jae schoon die verkocht mochten wesen / aen de rechte Eygenaers wederom werden gegeven / ofte satisfactie gedaen aen d'Eygenaers van dien ofte wel aen die geene / de welcke met Procuratie de selve reclameren / midts dattet recht van den Eygenaer met behoorlijcke bewijsen naer rechten voor 't Collegie ter Admiraliteyt sal zijn gebleecken.

21. Item / het en sal aen de Onderdanen van Sijne Koninghlijcke Majesteyt / ende de Inwoonderen van de Rijcken ende Landen onder sijne gehoorsaemheyt / noch aen de Inwoonderen ende Onderdanen van de Vereenighde Nederlanden niet toegelaten werden / ter Zee ofte te Lande / onder eenigh pretext ofte schijn / yet vyandtlijcx ofte met gewelt den een tegens den anderen te ondernemen / ofte te doen; Gelijck oock by gevolgh de voorsz. Onderdanen ofte Inwoonderen niet geoorloft sal zijn / van eenigh Prins ofte Staet / met dewelcke een

van

vande Geconfœdereerde in eenig verschil ofte openbaren Oorlogh is / te nemen eenige opene Brieven (die men Commissien noemt) ofte Reprœsalien/ende veel min uyt kracht van die Brieven/ de Onderdanen van een van de Geconfœdereerde eenige moeyelickheyt ofte schade aen te doen; Het en sal oock de Uytheemsche Commissie-vaerders / die geen Onderdanen van d'een ofte andere vande Geconfœdereerde zijn / ende Commissien hebben van eenigh ander Prins ofte Staet niet toegelaten werden inde Havenen van d'een ofte d'andere der voorsz. Geconfœdereerden / hare Schepen te equiperen / ende het geene datse genomen hebben / daer te verkopen / laten redimeren / ofte op eenigerley wijse verwisselen / het zy Schepen / Koopmanschappen / ofte eenige andere Waren / van wat nature die souden mogen zijn; Ende haer en sal oock niet geoorlost zijn eenige Vivres te koopen / als die sy nootsakelijck van doen sullen hebben / om te komen tot de Havenen van dien Prins / van de welcke sy Commissien hebben bekomen: Ende indien by gevalle eenigh Onderdaen van Syne Koninghlijcke Majesteyt / ofte van de gemelte Heeren Staten Generael gekocht / ofte door mangelinge/ ofte op eenigerley ander wijse heeft bekomen eenigh Schip ofte Koopmanschappen / van des eens of des anders Onderdanen ghenomen; so sullen in dien gevalle de voorsz. Onderdanen gehouden zijn het voorsz. Schip/ goederen ofte Koopmanschappen sonder eenigh uytstel / ende sonder eenige vergoedinge ofte wedergevinge van het geldt voor de voorsz. goederen betaeldt ofte belooft/ de Eygenaers te restitueren / midts dat sy voor den Raedt van Sijne Coninghlijcke Majesteyt / ofte voor de gemelte Heeren Staten Generael bewesen sullen hebben / dat sy Eygenaers van die goederen zijn.

22. Item/ soo wanneer de gedachte Heere Koningh van Groot Britannien / ofte de gemelte Heeren Staten Generael vande Vereenighde Nederlanden eenigh Verbont / Vrundtschap / Confœde-

ratie ofte Verbintenisse met yemandt / 't zy Coningen / Republijcquen / Princen ofte Staten sullen aengaen ofte oprechten ; soo sal d'eene d'andere met hare Heerschappyen inde selve / ofte yeder van dien mede begrypen / in cas de selve daer inne begrepen sal willen wesen; Ende sal van alle soodanige Tractaten van vrundtschap ende Confœderatie de andere verwittigen.

23. Item / indien het sal komen te gebeuren / dat geduerende dit Verbondt / Vrundtschap ende Societeyt / by yemandt vande Onderdanen / ofte by de Inwoonders van d'een of d'andere zyde / tegens dit Verbondt / ofte eenigh lidt van dien yetwes werde gedaen ofte ondernomen ter Zee / te Lande of op de versche Wateren ; soo sal daeromme dese Vrundtschap / Verbondt ende Societeyt tusschen dese Natien niet werden gheinterrumpeert ofte verbroken; maer sullen niet te min in haer geheel blyven / ende haer volkomen kracht behouden : Dan sullen alleen yeder een van die gene gestraft werden / die tegens het voorseyde Verbondt sullen hebben misdaen / ende niemandt anders. Ende sal recht gedaen / ende satisfactie gegeven werden aen allen den geenen die daer by geinteresseert zijn / by alle die geene die te Lande / ter Zee / ofte in andere Wateren tegens dit Verbondt yets gedaen sullen hebben in eenigh deel van Europa / ofte ergens binnen de Stract van Gibralter / ofte in America / ofte op de Kusten van Africa / ofte in eenige Landen / Eylanden / Zeen / Kreecken / Bayen / Rivieren / ofte in andere Plaetsen aen dese zyde vande Kaep de Bona Esperance / binnen den tydt van een jaer dat Justitie sal wesen versocht / maer in alle Plaetsen / als voorseyt is / aen geene zyde van de voorseyde Caep / binnen achtien maenden / dat in voegen voorseyt / Justitie sal wesen versocht ; Doch by so verre de Bondt-brekers niet sullen compareren / nochte sich de judicature onderwerpen / ofte satisfactie geven binnen d'een of d'andere hier voorèn geprefigeerden tydt / naer verre afgelegentheyt der plaetse ; so sullen die

gene

gene voorsept / verklaert worden voor wederspts Vyanden / mitsgaders hare goederen / middelen / ende alle hun inkomen openbaerlijck verkocht / ende tot volkomene ende behoorlijcke satisfactie der schaden by henluyden gedaen / bekeert werden ; Ende sullen sy selfs daer en boven / so wanneer sy in de macht van de een of d'ander partye sullen zijn / die straffe onderworpen wesen / de welcke een yegelijck van hun naer sijne misdaet sal hebben verdient.

24. Item / dat alle Onderdanen vande gemelte Heere Coningh / die onder des selfs gebiedt sullen zijn / vry / seecker ende veplich in de Vereenighde Nederlandtsche Provintien / ende yeder gebiet van dien in Europa / ende door de selve te Lande ofte te Water naer alle Plaetsen / binnen / ofte voorts buyten de selve mogen reysen / ende passeren alle der selver Steden / besettingen ende Vestingen / de welke in eenige Plaetsen der Vereenighde Nederlantsche Provintien / ofte elders in der selver gebiedt in Europa zijn / ofte sullen wesen / haren Koophandel in alle de Plaetsen dryvende / als mede hare Handelaers / Factoors ofte Dienaers / gewapent ofte ongewapent (edoch gewapende niet meer als veertigh seffens) so wel sonder hare goederen ende Koopmanschappen / als met de selve / werwaerts sy sullen willen gaen ; Sullen van gelijcken de Onderdanen ende d'Inwoonders der Vereenighde Nederlandtsche Provintien de selve vrydom mogen genieten in alle het gebiedt vanden gemelten Heere Coningh in Europa / mits dat in soodanige commercie ende koophandel sich yeder wederzijts gedrage naer de Wetten ende Statuten van des een ofte des anders gebiedt.

25. Item / soo wanneer de Koopvaerdye-schepen van des een ofte des anders Onderdanen door storm / Zee-roovers / ofte door eenigen anderen noot in de Havenen van des een ofte des anders Heerschappye in loopen ; dat de selve vry ende onverlet van daer wederom sullen mogen vertrecken met hunne Schepen ende Koopmanschappen / sonder

te be-

te betalen eenigen Tol / ofte andere rechten / sulcx nochtans / datse geen last breecken/ verkoopen/ ofte yets veylen ; sullende oock niet subject wesen eenige moeyenisse ofte recherche / soo wanneer sy slechts geen Persoonen ofte Waren binnens boort over nemen / ofte yetwes doen tegens de Wetten / Ordonnantien of Costumen van die plaetse/ alwaerse (gelijck voorseyt is) in de Havenen zijn ingeloopen.

26. Item / dat wederzijdts Koopluyden/ Schippers / Stuyrluyden ofte Scheeps-volck / ofte hare Schepen / goederen ofte Koopmanschappen niet en sullen mogen werden aengehouden / ofte met arrest bezwaert in des anders Landen / Havenen / Reen ofte Stroomen / uyt kracht van eenigh generael ofte speciael bevel / 't zy ten Oorloge / ofte eenigh ander gebruyck / ten waer dat den hooghsten noot sulcx vereyschte/ ende behoorlijcke vergoedinge daer over wierde gedaen / voorbehoudens nochtans/ dat niet werde gederogueert aen de aenhoudinge en arresten / de welcke na Rechten ende Wetten van des een ofte des anders gebiet rechtmatigh ende ordentelijck geschieden.

27. Item / dat wederzijds Koop-luyden / hare Factoors ende Dienaers / gelijck mede de Schippers ende ander Scheeps-volck / soo in 't gaen als weder keeren met hare Schepen over Zee / en door andere Wateren / als oock in de Havenen van den eenen ofte den anderen / ofte aen Lont gegaen zijnde / om sich ende hare goederen te verdedigen / sullen tot bescherminge van haer ende hare goederen / alle soorten soo van offensive als defensive wapenen mogen dragen ende gebruyken ; dan sullen in hare Herbergen ofte Logementen gekomen zijnde/yeder haer geweer moeten van haer leggen ende aflaten / ter tijdt toe sy haer weder t' Schcep sullen hebben begeven / ofte daer na toe willen gaen.

28. Item / dat wederzijdts Convoy ofte Oorlogh-schepen in Zee eenigh Koopvaerdye-schip ofte Schepen / d'andere/ of des anders Onderdanen ofte Ingesetenen toebehoorende / die den selven cours

sullen

sullen houden / of de selve reyse doen / ontmoetende ofte onderhalende / soo lange die de selven cours sullen houden / haer sullen moeten convoyeren / ende beschermen tegens allen ende een yeder die haer met gewelt souden komen aen te tasten.

29. Item / soo wanneer eenigh Schip ofte Schepen / de Onderdanen ofte d'Inwoonders van d'eene ofte d'andere zijde / ofte eenigh Neutrael toekomende / in des een ofte anders Havenen genomen werden by een derde / die niet van de Onderdanen ofte Ingesetenen van d'een ofte den anderen zijn; soo sullen die geene / in ofte uyt wiens Haven ofte eenigh gebiet de voorseyde Schepen sullen zijn genomen / gehouden zijn te samen met d'andere partye te bevorderen / dat het voorsz. Schip ofte Schepen werden vervolght / ende weder verovert / ende hare Eygenaers gerestitueert; Dan sal dit alles geschieden tot koste van de Eygenaers / ofte der geenen de welcke daer by zijn geinteresseert.

30. Item / dat de Cherchers ende andere diergelijcke Officieren van wederzyden / haer sullen hebben te reguleren naer den teneur der Wetten van den eenen ende den anderen syn gebiet / ende niet meer opleggen ofte afvorderen / als 't gunt haer by hare Commissien ende Instructien is toegestaen.

31. Item/soo wanneer by een van beyde de Heerschappyen / ofte hare Onderdanen ofte Inwoonders van d'andere eenige schade is aengedaen / of contrarie d'Articulen van dit Verbont / ofte de gemeene rechten; Dat nochtans geene Brieven van Represalien/ Marcque of Contre-marcque verleent sullen werden / alvorens Justitie volgens d'ordinare Wetten sal werden versocht: Doch soo wanneer aldaer Justitie wert geweygert / ofte lange vertogen / dat als dan de gemelte Heere Koningh / ende de gedachte Heeren Staten Generael / ofte der selver Gemachtighde / wiens Onderdanen ende Inwoonders verongelijckt zijn van die/ alwaer de Justitie (gelijck voorseyt is) wort geweygert ofte verschooven / of van die Magistraet / die tot het ver-

hoor

hoor van soodanige versoecken is aengestelt / publijckquelijck Justitie sal vervolgen / op dat alle soodanige verschillen met'er minne / ofte by ordinaire proceduyren van Rechten werden afgedaen ; Doch by soo verre de sake echter noch langer sal werden uytgestelt / ende geen recht gedaen / nochte satisfactie gegeven binnen den tijdt van 3 maenden naer dat soodanigh versoeck sal wesen gedaen / dat als dan eyndelijck Brieven van Reprezsalien / Marcque ofte Cantra-marcque sullen werden verleent.

32. Item / is overgekomen / dat of t'eenigen tijde quame te gebeuren / 't geene Godt Almachtigh genadelijck verhoede / dat de alreets vereffende geschillen / tusschen den gemelten Heere Koningh / ende de gemelte Heeren Staten Generael wederom quamen op te staen / ende tot een openbare Oorlogh uyt te bersten / dat de Schepen / Koopmanschappen / ende alderhande roerlijcke goederen / van d'een of d'andere zijde / de welcke in de Havenen / ende in het gebiet van de tegenpartye / wederzijdts sullen werden bevonden te zijn / geensints geconfisqueert / ofte eenigermaten geincommodeert sullen werden ; maer sal aen de Onderdanen ende Inwoonders van d'een ende andere zijde / den tijdt van 6 volle maenden werden vergunt / binnen de welcke sy de voorseyde goederen / ende generalijck alle hunne effecten / werwaerts het hun sal believen / sullen mogen transporteren.

33. Item / dat die geenen / die welcke speciale Brieven ofte Commissien van een van beyde zijden hebben verkregen / eer ende al voorens de selve Brieven te ontfangen / voor dien Rechter / de welcke haer die sal geven / genoeghsame fide-jussoire cautie sullen stellen door soodanige Persoonen / die daer voor suffisant / ende geene medestanders ofte participanten van dat Schip zijn / datse eenige schade ofte ongelijck des een ofte anders Onderdanen ende Inwoonders sullen aendoen.

34. Item / is verdragen ende veraccordeert / dat geoorloft sal wesen / dat wederzijdts Onderdanen tot

tot d'een ende des anders Havenen altijdt vry acces sullen hebben / ende dat de selve sal geoorloft zijn / ende vry staen aldaer te verblijven / ende daer van daen weder te vertrecken niet alleen met hare Koopvaerdye ende bevrachte Schepen / maer oock met Oorlogh-schepen 't zy dat de selve toekomende den gemelten Heere Coningh / ofte de gemelte Heeren Staten Generael / ofte den geenen de welcke speciale Commissien hebben verkregen / 't zy de selve aldaer door dwangh van Onweder ofte perijkel van de zee zijn ingeloopen / ofte om de Schepen te calafaten / of Vivres in te koopen / soo nochtans / datse 't getal van 8 Oorlogh-schepen niet en excederen / soo wanneer sy vrywilligh daer zy binnen gekomen / ende dat niet langer in ende ontrent de Havenen mogen verblijven / dan tot reparatie van de Schepen / inkoop van Vivres / ende andere nootwendigheden van noode sal zijn; Ende soo wanneer eenigh grooter getal van Oorlogh-schepen by gelegentheyt soodanige Havenen souden willen aen doen; soo sullen sy binnen de selve geensints mogen in loopen / sonder voorgaende verlof van die gene / die de voorseyde Havenen toebehooren / ten zy datse door storm / ofte eenigh gewelt / ofte nootwendigheyt daer toe gedwongen zijn / om het pericul van de Zee te ontgaen / 't welck soo 't gebeurt / sullen sy den Gouverneur van die Plaetse / ofte de opperste Magistraet de oorsaecke van hare komste aenstonts bekent maken / ende niet langer aldaer verblijven / als het hun by den Gouverneur ofte opperste Magistraet vergunt sal zijn / ende in de Havenen verblijvende / sullen niet vyantlijcks / ofte yets tot prejuditie van dien ondernemen.

35. Item / is verdragen ende besloten / dat beyde partyen waerlijck ende vastelijk sullen naer komen / ende ter executie stellen het tegenwoordige Tractaet / ende al het geene dat daer in vervat / ende begrepen is / ende versorgen / dat 't selve by d'een ende anders Onderdanen ende Inwoonderen geobserveert / ende effectivelijck naer gekomen werde.

36. Item/

36. Item / is tot meerder verseeckeringe ende vastigheyt / ten eynde dit Tractaet ende Confœderatie aen de zijde van de Heeren Staten Generael der Vereenighde Provintien / ende der selver Volck oprechtelijck ende ter goeder trouwe onderhouden werde / besloten ; Gelijck mede de Heeren Staten Generael by dese yegenwoordige toestaen / ende haer vastelijck verobligeren ende verbinden dat alle ende een yeder den welcken / of sy luyden / of de Staten van de Provintien ten eenigen tijde kiesen / maken ofte stellen sullen tot Capiteyn Generael Gouverneur ofte Stadthouder / Velt-Overste over de Legers ofte Krijghs-Volck te Lande / of Admirael van de Vlooten / Schepen ofte machten ter Zee / gehouden ofte verbonden sullen zijn / dit Tractaet / ende Articulen van dien met eede te bevestigen / en alsoo heylighlijck ende met eede te beloven / soo veel in haer is / alles religieuselijck te sullen naer komen / ende voor soo veel haer aengaet ter executie stellen / en besorgen / dat by anderen naergekomen ende ter executie gestelt werde.

37. Onder dit jegenwoordige Tractaet van Vrede sullen werden gecomprehendeert die geene / de welcke door de uytwisselinge der Ratificatien / ofte binnen 6 maenden daer na / van d'eene ende d'andere zijde met gemeene bewilliginge sullen werden genomineert. Van ondertusschen terwijl de contracterende partyen / danckbaerlijck erkennen / de oprechte officien / ende onvermoeyelijcken vlijt / met de welcke den Doorluchtighsten Coning van Sweden / door tusschen-kominge van sijne mediatie / dit heylsame werck van bevredinge / onder Godts genadige hulpe / tot een gewenst eynde heeft gebracht / soo is deshalven / om te betuygen gelijcke genegentheyt / met gemeene bewilliginge van alle de contraherende partyen vast gestelt ende verdragen / dat hooghst gemelte Coninghlijcke Majesteyt / met alle sijne Rijcken / Heerschappyen / Provintien ende Rechten / in dit Tractaet sal zijn ingesloten / ende in dit tegenwoordigh instrument van Vrede / op de beste wijse sal zijn begrepen.

38. Item

38. Item / is overkomen / beslooten ende verdragen / dat dit tegenwoordige Tractaet / en al 't gene daer in verdat ende begrepen is / by den gemelten Heer Coningh van Groot Brittannien / ende de gemelte Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden / door wederzijds opene brieven / mettet Groot Zegel bekrachtight / ende in behoorlijcke ende autentijcke forma / binnen vier naestvolgende weken (ofte eerder is 't doenlijck) sal worden geconfirmeert ende geratificeert / ende wederzijdts Instrumenten binnen den voorseyde tijdt tot Breda uytgewisselt: Ende sal dit Tractaet ende Confœderatie / terstont naer de overleveringe ende uytwisselinge der Instrumenten / in maniere ende ter plaetse gewoonlijck / gepubliceert werden. Tot meerder blijck ende vastigheyt van alle het welcke / ende yeder van dien / hebben wy door-gemelte Ambassadeurs ende Plenipotentiarissen van sijne Coninghlijcke Majesteyt van Groot Britannien / met de Heeren Extraordinarise Ambassadeurs ende Mediateurs dit Instrument van Vrede onderteeckent / ende met onse zegelen bevestight. Gedaen tot Breda den een-en-dertighsten Julius sestien-hondert seven-en-tsestigh. Ende is ondertekent.

L. S. Georgius Flemmingh.
L. S. Christophorus Delphicus in Dhona.
L. S. Holles.
L. S. Henricus Conventry.

ALsoo door dese Articulen van Vrede/Unie ende Confœderatie/de welcke op heden tusschen den Doorluchtighsten Coningh van Groot Britannien/ ende de Ho. Mog. Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden zijn gesloten / voornamentlijck is voorsien en besorght / dat alle de jammerlijcke en schadelijcke effecten van Oorloge met ten eersten komen op te houden / en dat de gewenste Vrede / dewelcke by yeder een in alle de Rijcken ende Heerschappyen van beyde de partyen soo seer is begeert /

begeert / aen alle de Onderſaten en Inwoonderen der ſelver moge werden herſtelt / en nochtans de gelegentheyt van tijden ende ſaecken niet heeft toegelaten / dat alles en yeder in 't beſonder behoorlijk en na den eyſch ſoude werden overwogen en vergeleecken / 't gunt ten opſichte van de gemelte Articulen ſtont aen te mercken / en te overwegen / voornamentlijck omtrent die gene/ de welcke de Reglementen van de vrye Navigatie ende Commercie zijn betreffende : En dat echter te vreſen mochte ſtaen / dat de Inwoonderen ende Onderſaten van beyde de partyen wederom in nieuwe twiſten ende nieuwe oneenigheden ſouden mogen komen te vervallen / ende dat daer door de alreets ter neder-geleyde oulu-ſten haer ſelven wederom ſouden openbaren / ten zy de ſelve door ſekere Wetten quamen te werden geweert / omtrent het geene de Navigatie ende het gebruyck van de Commercie betreft ; So is tuſſchen de hoogh-gemelte partyen / door tuſſchen-ſpreecken, bordeinge / ende hulpe van de ſelve Heeren Extraordinarise Ambaſſadeurs van ſijne Koninghlijcke Majeſteyt van Sweden / ende Mediateurs tot de Tractaten van de Vrede/ dewelcke in het principale Tractaet zijn gemelt / door deſe afgeſonderde Articulen voorts verdragen en vaſt geſtelt.

1. EErſtelijk/ Dat alle ſodanige Edicten ende Placaten / die d'eene Partye ter ſake van deſen Oorlogh/ tot prejuditie van de andere / tegens de vryheyt der Navigatie en Commercie heeft laten uytgaen / van wederzijden ſullen werden afgeſchaft.

2. Ten tweeden/dat tot Eluciatie van het Placaet/'t welck van de zijde des Coninghs van Groot Britannien in den Jare 1660. is geprомulgeert/om die Natie op te wecken en te nodigen tot voortſettinge van de Scheepsvaert / waer door aen de Vreemdelingen werdt verboden eenige andere Waren binnen Engelandt in te voeren / als de geene/die welcke in yeders Landt komen te waſſen / ofte door hantwerck zijn gemaeckt : De Heeren Staten Generael

nerael / ende der selver Ondersaten nochtans geoorloft sal zijn / met haer Schepen in Engelant te mogen brengen alle Gewassen/ Vruchten ende Manufacturen van Nederlandt ende Hoogh-Duytslant/ die doorgaens met de beste commoditeyt / ende naer 't meeste gebruyck / niet anders dan door 't ressort ende gebiedt der Vereenighde Nederlanden / 't zy per axe / 't zy langs de Rivieren werden vervoert naer de Zee-havenen / om van daer voorts over Zee getransporteert te werden.

3. Ten derden/ also de Coningh van Groot Britannien al over lange heeft aengehouden / dat de Waren ende Koophandel van wederzijden op een vaste ende bequame ordre ende regel mochte werden gebracht: Ende de Staten Generael altijdt mede hebben getracht / ten eynde de selve door seeckere en altijdt-duyrende reglementen mochten werden bepaelt / ende nochtans dese sake van swaerder ende langhduyriger arbeyt schijnt te zijn / dan dat de selve inder haest tot vergenoeginge van beyde partyen soude konnen werden afgehandelt; So is wederzijts goet gevonden / dat sulcks tot een bequamer gelegentheyt sal werden uytgestelt / in dier voegen nochtans / dat'er met ten eersten naer dese beslotene Vrede / van wederzijden Commissarisen by den anderen sullen komen / dewelcke wegens 't designeren en vast bepalen der specien van Koopmanschappen/ en ontrent de Wetten der Navigatie yets sekers komen te beramen / en door nieuwe en onderlinge Tractaten besluyten: Nochtans op de Inwoonderen en Ondersaten van beyde de partyen ondertusschen niet en souden onseker ende twijffelachtig zijn/ wat soorten van Koopmanschappen by forme van Oorloghs-gereetschap ofte assistentie / ofte wel van de nature onder den titul / ofte pretext van Commercie / de Vyandt van d'eene der partyen geoorloft of ongeoorloft zy te mogen toegevoert / ofte toegebracht werden; So is by provisie verdragen en vast gestelt / dat het Tractaet van Navigatie en Commercie / 't welcke de Heeren Staten Generael

met

met den Alder-Christelijckften Coning van Vranckrijk / hebben getroffen / beginnende van den ses-en-twintighsten Articul tot den twee-en-veertighsten/ incluys / op soodanige wijse en naer inhoude als de selve hier na volgen / tot een regel en richtsnoer sullen strecken / en den wegh bereyden / om een wijdloopiger Tractaet van Commercie ter Zee tusschen de hoogh-gemelte partyen te voltrecken.

Volgen de voorseyde Artijckelen.

26. ALle de Onderdanen ende Inwoonderen van Vranckrijck / sullen in alle versekerheyt ende vryigheyt vermogen te varen ende te trafijcqueren in alle Rijcken / Landen en de Staten / die met Vranckrijck in Vrede / Vruntschap ofte Neutraliteyt zijn / ofte sullen wesen/ sonder datse in die vryigheyt belet ofte verhindert sullen werden door Schepen / Galeyen/ Fregatten/ Barquen ofte andere Vaertuygh ter Zee / toebehoorende de gemelte Heeren Staten / ofte eenige van hare Onderdanen/ ter sake van vyantschap die hier namaels soude mogen voorvallen tusschen de Gemelte Heeren Staten Generael ende de voorsz. Rijcken/Landen ende Staten ofte eenige van dien / die zijn ofte sullen wesen in Vrede / vruntschap ofte neutraliteyt met Vranckrijck.

27. De voorsz. vrye Vaert en Trafficq sal wesen van alderhande soorten van Koopmanschappen/ met uytsonderinge van die van Contrebande.

28. Onder de soorten van Koopmanschappen van Contrebande / verstaetmen alleen begrepen te zijn alderhande Vuyrwercken ende andere daer toe behoorende / als Canon/ Musquetten/ Mortieren/ Petarden/ Bomben/ Granaden / Saussissen/ Peckkranssen / Affuyten / Forquetten / Bandeliers / Buskruyt / Lonten / Salpeter / Kogels / Piecken / Degens / Stormhoeden / Helmetten / Curassen / Hellebaerden / Halve Piecken / Paerden / Salen / Holsters / Henghsels tot Degens / ende andere toerustingen / ten gebruycke van den Oorlog dienende.

29. On-

29. Onder de voorsz. soorten van Koopmanschappen en sullen niet begrepen zijn Tarw/ Koorn ende andere Granen / Erten / Boonen / Olyen / Wijnen / Sout / nochte generalijck alle het geene behoort tot voetsel ende onderhout van het leven / maer sullen vry blijven gelijck alle andere koopmanschappen ende Waren in 't voorgaende Articul niet begrepen / ende sal geoorlooft zijn de selve te vervoeren / selfs naer vyantlijcke Plaetsen van de gemelte Heeren Staten / uytgesondert naer Steden ende Plaetsen die belegert / geblocqueert ofte beset sullen zijn.

30. Tot uytvoeringe van het geene voorsz. is/ so isser verdragen/ dat de selve sal geschieden in manieren navolgende; te weten / dat de Schepen ende Barcquen met de Koopmanschappen vande Onderdanen van sijne Majesteyt / gekomen zijnde in eenige Havenen vande gemelte Heeren Staten/ende wilende van daer vertrecken naer de Havenen van de voornoemde Vyanden / sullen alleenlijck gehouden wesen te toonen hare Paspoorten aen de Officieren van de Havenen der gemelte Heeren Staten / van waer sy sullen vertrecken / inhoudende de specificatie vande ladinge harer Schepen / geattesteert en gemerckt met het ordinaris Zegel ende handteycken/ ende erkent by de Officieren van de Admiraliteyt ter plaetsen van waer zy eerst sullen zijn gevaren / met verklaringe van de plaetse waer na toe sy het gemunt hebben / alles in ordinarise ende gewoonlijcke forme: Naer welcke vertooninge van hare Paspoorten in de voorseyde forme / en sullen zy in hare reysen niet gemolesteert nochte ondersocht / opgehouden ofte verachtert mogen werden / onder wat pretext het oock soude mogen wesen.

31. Het selfde sal oock werden achtervolght ten reguarde van de Fransche Schepen ende Barcquen / die sullen gaen naer eenige Rheen van Landen onder de gehoorsaemheyt van de gemelte Heeren Staten / sonder in de Havenen te willen inloopen/

pen / ofte daer in loopende / sonder nochtans aldaer te willen ontladen / ende haer last te breken / welcke Schepen oock niet sullen gehouden zijn rekenschap te geven van hare Cargasoen / ten ware datter vermoeden was datse aen Vyanden van de ghemeldte Heeren Staten toevoerden Koopmanschappen van Contrebande / gelijck hier vooren geseght is.

32. Ende in cas van sodanigh apparent vermoeden / sullen de geseyde Onderdanen van Sijne Majesteyt ghehouden zijn in de Havenen te vertoonen hare Paspoorten / in de forme hier vooren ghespecificeert.

33. Dat / indiense waren ghekomen binnen de Reen / ofte ontmoet in volle Zee / door eenige Schepen van de ghemelte Heeren Staten / ofte eenige particuliere Reeders ten Oorloge / zijnde hare Onderdanen / so sullen de voorseyde Schepen der Vereenighde Nederlanden / tot voorkominge van alle disordre / die van de France niet nader komen als tot op een Canon-schoot / ende sullen hare Boot ofte Chaloupe vermogen te senden aen boort van de Franse Schepen ofte Barcquen / ende daer in doen gaen alleen twee of drie Man / aen wien door den Schipper ofte Patroon van 't Fransche Schip / getoont sullen werden de Paspoorten ende Zee-brieven in voegen hier vooren gespecificeert / naer het Formulier der voorsz. Zee-brieven / 't welck op het eynde van dit Tractaet sal werden geinsereert ; Uyt welcke Paspoorten ende Zee-brieven niet alleen sal konnen blijcken van sijne ladinge / maer oock van de plaetse sijner woninge ende residentie / en van den naem soo wel van den Schipper of Patroon / als van het Schip selfs / op datmen door dese twee middelen mach weten / offe voeren Waren van Contrebande / ende ten vollen blijcke soo van de qualiteyt van 't voorsz. Schip / als van den Schipper ende Patroon van dien / aen welcke Paspoorten ende Zee-brieven volkomen geloof ende vertrouwen ghegheven sal moeten werden. Ende ten eynde men te beter mach kennen offe goet zijn / ende datse in geen-

der-

derhande manieren en mogen werden vervalscht en geconterfeyt / soo sullender van wegen sijne gemelte Majesteyt / en de gemelte Heeren Staten Generael werden gegeven sekere Mercken en Contre-zegels.

34. En in gevalle inde geseyde Fransche schepen en Barquen / gedestineert na de havenen van de vyanden der gemelte H. Staten door de voorsz. middelen eenige soodanige Koopmanschappen en Waren gevonde werden / die hier boven voor Contrebande en verboden verklaert zijn / deselve sullen ontladen / aengeslagen ende geconfisqueert werden door die van de Admiraliteyt in de Vereenighde Nederlanden / of andere competente Rechters / sonder dat daerom 't Schip en Barquen / of andere vrye en geoorlofde Goederen / Koopmanschappen en Waren in 't selve Schip gevonden in eeniger manieren sullen mogen werden aengeslagen noch geconfisqueert.

35. Daerenboven is noch geaccordeert en verdragen / dat alle 't gene door de Onderdanen van sijne Majest. bevonden sal werden geladen te zijn in een schip van de Vyanden van de gemelte H. Staten / schoon het geen koopmanschappen van Contrebande zijn / geconfisqueert sal werden / met al 't gene in 't voorsz. schip gevonden sal zijn / niets uytgesondert nochte gereserveert / maer andersins sal liber ende vry zijn / al 't gene dat is en gevonden sal werden in de Schepen / toebehoorende de Onderdanen van den Alder-Christelyckste Koningh / alhoewel dat de ladinge of een gedeelte van dien / de Vyanden van de gemelte Heeren Staten toebehoorde / uytgesondert de Koopmanschappen van Contrebande / ten opsichte van de welcke men sigh sal reguleren naer 't gene in de voorgaende Articulen is gedisponeert.

36. Alle de Onderdanen ende Inwoonders van de voorsz. Vereenighde Nederlanden / sullen reciproquelycken genieten de selve rechten / vryighe den ende exemptien in haer Traffycq ende Commercie in de Havenen / Rheeren / Zeen ende Landen van sijne gemelte Majesteyt / datter hier voor geseydt is / dat de Onderdanen van sijne Majesteyt sullen genieten in die van de gemelte Heeren Staten / ende

in de openbare Zee moet verstaen werden / dat de esgualiteyt in allen manieren aen de eene ende de andere zijde reciproque sal zijn / ende selfs soo wanneer hier naer de gemelte Heeren Staten in Vrede / vriendtschap ende neutraliteyt met eenige Koningen / Princen ende Staten waren / die vyanden mochten werden van sijne Majesteyt / yeder van beyde de partyen gehouden zijnde reciproquelijck te gebruycken de selve conditien ende restrictien / uytghedruckt in de Articulen van het jegenwoordigh Tractaet / die sien op de Traffijcq ende Commercie.

37. Ende omme te meerder te verseeckeren de Onderdanen van de gemelte Heeren Staten / dat haer geen gewelt altoos door de voorsz. Schepen van Oorloge en werde gedaen / soo salmen verbodt doen aen alle de Scheeps-Capiteynen van den Koning / ende andere Onderdanen van sijne Majesteyt / van haer in geenige sake altoos te molesteren / noch te beschadigen / op pene van gestraft te werden / en in hare persoonen ende goederen gehouden te zijn tot de behoorlijcke restitutie ende vergoedinge over de geledene ende te lijden schaden ende interessen.

38. Ende ter dier oorsaecke sullen hier namaels alle Capiteynen / ende die Schepen ten Oorloge uytrusten / gehouden zijn yeder van hen voor haer vertreck / goede ende suffisante cautie te stellen voor de competente Rechters / ter somme van 15 duysent ponden / om een yegelijck van haer in solidum ofte in 't geheel te verantwoorden de malversatien diese in hare kourssen ofte op hare reysen souden mogen begaen ende voor de contraventien van hare Capiteynen ende Officieren tegens het jegenwoordigh Tractaet / ende tegens de Ordonnantien en Edicten van sijne Majesteyt / die gepubliceert sullen werden in krachte ende conform de dispositie van dier / op pene van verbal ende nulliteyt der voorsz. Commissien en Verlooven; het geene insgelijcx gepracticeert sal werden by de Onderdanen van de gemelte Heeren Staten.

39. In

39. Indien 't gebeurde / dat een van de Fransche Capiteynen een Schip name/geladen met de voorsz Waren van Contrebande / als gesecht is / soo en sullen de voornoemde Capiteynen niet vermogen eenige Koffers / Malen / Balen / Bougetten / Tonnen / ofte andere Kassen te openen / noch op te breken / ofte de selve vervoeren / verkoopen / of verwisselen ende veroorenden / ten zy dat de selve te Lande zijn gebracht in presentie van de Rechters ter Admiraliteyt / ende naer dat door haer een Inventaris van de voorsz. Koopmanschappen / gevonden in de voornoemde Schepen is gemaeckt / ten ware dat de Waren van Contrebande / niet maeckende als een gedeelte van de Ladinge / den Schipper ofte Patroon van 't Schip goet vondt ende toestont aen den voornoemden Capiteyn over te gheven / ende sijne reyse te vervorderen / in welcken ghevalle den voornoemden Schipper ofte Patroon in geenderhande manieren sal konnen werden belet sijn wegh ende voorgenomen reyse te vervolgen.

40. Sijne Majesteyt begeerende dat de Onderdanen van de gemelte Heeren Staten Generael / in alle Landen onder sijne gehoorsaemheyt soo favorabelijck sullen werden getracteert als sijne eygene Onderdanen / sal alle noodige ordres stellen / om te maken dat alle gewijsden ende Vonnissen over prinsen in Zee ghenomen / in alle rechtmatigheydt ende billickheyt werden gegeven door Persoonen die niet suspect nochte geintercsseert zijn in de sake daer over questie is: Ende sijne Majesteyt sal precise ende efficacieuse ordres geven ten eynde dat alle Vonnissen / gewijsden ende ordres van de Justitie alreede gegeven ende noch te geven / naer hare forme prompt ende behoorlijck werden geexecuteert.

41. Ende soo wanneer als de Ambassadeurs van de gemelte Heeren Staten Generael / ofte yemant anders van hare publijque Ministers / aen het Hof van sijne Majesteyt zijnde / klachten sullen doen

over de Vonnissen dieder sullen zijn gewesen / soo sal sijne Majesteyt de selve vonnissen in sijnen Raedt doen revideren ofte oversien / omme te examineren ofte de ordres ende precautien in het jegenwoordigh Tractaet verhaet / sullen gevolght ende naergekomen zijn: Ende omme oock naer redelickheyt daer inne te doen versien / sal het selve ten langhsten binnen den tijdt van drie maenden geschieden / ende des niet tegenstaende en sullen noch voor het eerste Vonnis / nochte naer het selve (gedurende de revisie) de goederen ende effecten die gereclameert sullen wesen / niet mogen werden verkocht noch ontladen / als met consent van de geintereseerde partyen / tot voorkominge van't verderf der voorsz. Koopmanschappen.

42. Alsser Proces in de eerste ofte tweede instantie sal zijn ontstaen tusschen die prinsen in Zee hebben ghenomen / ende de geintereseerde in de selve / ende dat die geintereseerde een favorabel Vonnis ofte gewijsde komen te obtineren / soo sal het voorsz. Vonnis ofte gewijsde sijn executie hebben onder cautie / niet jegenstaende appellatie van die gene / die de prinse heeft genomen / maer sulcks niet ter contrarie: Ende het geene in dit / ende in de voorgaende Articulen is geseyt om goet ende kort recht te doen hebben aen de Onderdanen van de Vereenighde Provintien over de prinsen by de Onderdanen aen sijne Majesteyt in Zee genomen / sal oock soo verstaen ende gepractiseert werden by de Heeren Staten Generael / ten reguarde van de prinsen / door hare Onderdanen genomen van die van sijne Majesteyt.

43. Item / is verdragen / dat de bovengeschreven separate Articulen / ende alle ende yeder van 't geen in de selve begrepen ende beslooten is / by den voorseyden Heere Koningh van Groot Britannien / ende de gemelte Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlandtsche Provintien / door wederzijds opene Brieven onder het Groote Zegel / in behoorlijcke ende autentijcke forme / binnen vier naestvolgende

volgende weecken / ofte vroeger / soo doenlijck sal zijn / bevestight ende geratificeert / ende wederzijds Instrumenten binnen den voorseyden tijt over ende weder tot Breda uytgewisselt / ende na uytwisselinge ende extraditie der selve ter gewoonlijcke maniere ende plaetse gepubliceert sullen werden. Ten oirkonde / ende tot meerder bekrachtinge van alle 't welcke / ende yeder van dien / hebben wy voorsz. Extraordinarise Ambassadeurs ende Plenipotentiarisen van sijne Koninghlijcke Majesteyt van Groot Brittannien / met de Heeren Extraordinanarise Ambassadeurs ende Mediateurs / dese separate Articulen onderteekent / ende met onse Zegelen bevestight. Gedaen tot Breda / den een-endartighsten Julij 1667.

L. S. Georgius Flemming.
L. S. Christophorus Delphicus in Dhona.
L. S. Holles.
L. S. Henricus Conventry.

Formulier van Brieven, dewelcke gegeven sullen worden, door de Steden ende Zee-havenen der Vereenighde Provintien, aen de Schepen, dewelcke daer uyt sullen varen, volgens den Artijckel boven gemelt.

ALder-Doorluchtighste, Doorluchtighste, Grootmachtighste, Wel-edele, Erentfeste, Achtbare, Wijse, Voorsienige Heeren Keyseren, Koningen, Republijcquen, Princen, Fursten, Hertogen, Graven, Baronnen, Heeren, Burgemeesteren, Schepen, Raden, mitsgaders Rechteren, Officieren, Justicieren en Regenten aller goede Steden en Plaetsen, 't zy Geestelijcke of Wereltlijcke, die dese tegenwoordige sullen sien of hooren lesen, doen Wy Burgermeesteren en Regeerders der Stadt ... te weten, dat Schipper

...van... (voor ons comparerende) by solemnelen Eede verklaert heeft, dat het Schip genaemt. ..groot omtrent ... lasten, 't welck hy althans voert, in dese Geunieerde Provintien t'huys behoort, Soo waerlijk moest hem Godt Almachtigh helpen. Ende want Wy den voorsz. Schipper geerne gevordert sagen in sijne rechtvaerdige saecken; Soo is ons versoeck aen allen voornoemt, ende yder in 't bysonder, daer den voornoemden Schipper met sijn Schip ende ingeladen goederen komen sal, dat de selve gelieven den voornoemden Schipper goedelijcken te ontfangen, ende behoorlijck te tracteren; Gedoogende hem op sijne gewoonlijke Tollen ende ongelden, in 't door ende voorby varen, Havenen, Stroomen, ende gebiedt te passeren, varen ende frequenteren, omme sijne Negotie te doen, daer, ende soo hy te rade vinden sal, 't welck Wy geerne willen verschuldigen. Des t'oorkonde deser Stede Zegel ter oorsaecke hier aenhangende, den...

Verkondiginge van den VREDE, den een-en-dertighsten Julij deses loopende Jaers 1667. solemnelijck gesloten tot Breda, tusschen den Koningh van Groot Brittannien ter eenre / ende de Staten Generael der Vereenighde Nederlanden ter andere zijde / daer op wederzijdts Ratificatien in behoorlijcke forme / den 24. deses Maents Augusti Nieuwe-stijl / binnen de voorsz. Stadt Breda geëxtradeert ende uytgewisselt zijnde / den voorsz. Vrede ten selven dage aldaer provisionelijck is gepubliceert.

MEn laet een yegelijck mitsdesen weten, dat tot lof ende eere van Godt de Heere Almachtigh, welstant ende bevorderinge van 't gemeene beste van dese Vereenighde Nederlanden in 't Generael, ende van de goede Ingesetenen van dien in 't bysonder, den een-en-dertighsten Julij deses loopenden Jaers

1667.

1667. binnen de Stadt Breda gemaeckt ende gesloten is, een goede, vaste, getrouwe ende onverbrekelijcke Vrede, tusschen den hooghst-gemelten Koningh van Groot Britannien ter eenre, ende de hooghst-gemelte Staten Generael ter andere zijde, daer op wederzijts Ratificatien in behoorlijcke forme den vier-en-twintighsten deses lopenden Maents Augusti, binnen Breda voornoemt zijn uytgewisselt, ende dat soo ter Zee, versche Wateren, als te Lande, in alle de Landen, Lantschappen ende Steden onder wederzijts ressort, sonder onderscheyt van Plaetsen, gelegen, mitsgaders tusschen hare Volckeren ende Ingesetenen, van wat staet ofte conditie die oock souden mogen wesen, sulcks dat alle actien van hostiliteyt en vyantschap moeten cesseren ende ophouden naer expiratie van de respective termijnen, hier onder geexpresseert, te weten, naer den vijfden September in 't Canael en de Noort-zee naer den vijfden October van de mont van 't voorsz. Canael af tot aen de Caep van Sint Vincent, naer den 2 November aen geene zijde van de voorsz. Caep, en aen dese zijde van de Linie Æquinoctiael ofte den Æquateur, soo in den Oceaen en in de Middelantse Zee, als elders, alle deses loopenden Jaers 1667 Nieuwen-stijl, ende eyndelijck naer den vier-en-twintighsten April des toekomenden Jaers 1668. aen gene zijde van de voorsz. Linie door de geheele Werelt, sonder eenige exceptie of andere distinctie van tijdt of plaetse.

Derhalven last ende beveelt men dienvolgens expresselijck mits desen alle ende een yegelijck, soo Onderdanen ende Ingesetenen van de respective Vereenighde Nederlantsche Provintien, als die geene die onder haer Ho: Mo: onderdanigheyt ende gehoorsaemheyt zijn geseten, den voorsz. Vrede in conformite van den voorsz. Tractate onverbrekelijck te onderhouden, sonder daer tegens yets te doen, op pœne van gestraft te werden als Perturbateurs van de gemene ruste, sonder eenige genade, faveur, verdragh ofte dissimulatie. Aldus gearresteert ende besloten ter Ver-

gaderinge

gaderinge van de hoogh-gemelte Staten Generael, in den Hage op den 25 Augusti 1667. Was geparaphreert, *Jacob van Coeverden*, vt. Onderstont, ter Ordonnantie van de selve. Getekent, *N. Ruysch.* Zijnde op 't spatium gedruckt het Cachet van haer Ho: Mo: op een Rooden Ouwel, overdeckt met een Papieren ruyte.

EYNDE.

t'AMSTERDAM,

Gedruckt by Daniel Bakkamude, op 't Rockin / boven 't Schip op de Helling. Anno 1668.

